

X 25.4.2017

Dési János

SAJTÓSTUL A HÁZBA

Régi és új anekdoták a média világából

Szegvári Katalin

közreműködésével

Noran Libro
Budapest, 2017

A szerző korábbi műve a kiadónál:

Árpi bácsi (2015)

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001196354

Minden jog fenntartva

X 254810

ISBN 978-615-5667-34-3

© Dési János, 2017

© Noran Libro Kiadó, 2017

*Boros Istvánnak, aki két sztori között
megismertetett a betűk értelmével*

Azé a múlt, aki megműveli

Így kezdődött az egész.

Legalábbis számomra.

Volt egy lap, nekünk fontos, azt hittük, másnak is. Régen megszűnt. *Magyar Nemzet*nek hívták. Könyvtárak poros mélyén talán még fellelhetőek a megmaradt számok, ellenben a korabeli anekdoták a magyar sajtó egy közepesen fényes korszakának számunkra fontos emlékei, s ezek még velünk élnek. Bőven idézünk majd belőle e kötetben is.

A 214-es szoba volt a miénk, a Lenin körút [a mai Erzsébet körút – a szerk.] 9–11.-ben, a New York Palotában, ahol a bejáratnál rögtön a szovjet hadsereg lapját felidéző márványtábla köszönti az érkezőt.

A másodikon, a lépcsővel szemben nagy, kopott ajtó a *Magyar Nemzeté*, éppen Berkes Erzszi jön be rajta, mind a két kezében cekker, mire én udvariasan megkérdem: „Segítsek becsukni az ajtót?”

„Ugyan, gyakornok, hagyja csak, majd becsapom a farkammal” – feleli és tényleg becsapja, bár nem a farkával, hanem a lábával rúgja be.

A folyosón kopott fotelek, füstszag és a sarokban egy tévé. Aztán egy faliújság, rajta a szerkesztőbizottság aznapi értékelése és a dolgozók teljesítménye. (A legtöbbet írók erős versenyben vannak, Császár-Nagy László és Kertész Péter küzd általában az elsőségért. Egy kolléganő, aki a felét, a harmadát sem hozta össze egy hónap alatt, amit ők, egyszer odaírta a neve mellé: „Igaz, hogy kevés, de egy hetet beteg voltam.”)

Aztán, ha megfordulunk és megyünk végre a 214-es felé, még útba ejtjük a titkárságot, ahol megkapjuk az újságjainkat, a postánkat,

szomorúan megállapítjuk, hogy itt még mindig nagy a bűdös, és végre beballagunk a 214-esbe.

Hat íróasztal van itt összetolva és még egy kicsiny írógépasztal háttal a falnak állítva.

Szép sorban úgy ülünk, hogy doktor Boros István, doktor Javorniczky István, doktor Császár-Nagy László, Baróti András, Kertész Péter (baráti körben Öreg néven közismert), Kristóf Attila és a macskaasztalnál szerény személyem. Kivéve, ha Kristóf Attila éppen Csopakon ír könyvet, ami szerencsére gyakran előfordul, mert akkor odaülhetek a nyakok közé, a helyére.

A szerkesztőségbe azért jár az ember, hogy kibeszélgesse magát a kollégáival, elintézzon néhány sürgős, lehetőleg interurbán telefont, és leszervezze magának a sofőrt, aki esetleg riportútra viszi, de még inkább nyaralni.

A szoba állandó tartozékai közé sorolhatjuk azokat az anekdotákat, amelyek átlagosan minden héten egyszer elhangzanak. Ezek egy részének Szász Pista barátunk a főszereplője, aki egyszer majdnem úrhajós is lett. Másszor csocsózás, azaz pörgős focizás közben vitték el a titkosrendőrök. Amúgy száműzetésbe van küldve, rég ki van rúgva, mert a demokratikus ellenzék aktív tagja, de ez nem akadályozza meg abban, hogy időnként feltűnjön köztünk, és méregdrágán szamizdatokat szózzon ránk.

Aztán ott az a történet, amikor együtt mennek valahova riportra a szereplők, a Csaszi (Császár-Nagy) felvesz az út során három anyagot, Péter egész nap lőt-fut és jegyzeteket gyárt, ebből is lesz két rész, Boros Pisti viszont nem beszél senkivel, nem kérdez semmit – és még ebből is riport lesz. Nem is rossz.

Amúgy többen benéznek a szobába, általában valami egészségügyi panasszal, merthogy itt rendel doktor Kertész, egészségügyi szakíró. (Aki AIDS-esekkel készült riportja után – persze nem tudtuk, honnan jön – gondosan kezet fogott valamennyiünkkel.)

Időnként valaki úgynevezett ügyeletes. Ilyenkor az a dolga, hogy a bajszos hivatalsegéd, Józsi bácsi által elé hordott telexeken a mondat

elejét nagybetűre javítsa, és kihúzza a felesleget. Kivéve, ha Ember Mária az olvasószerkesztő, mert olyankor csak „húzási javaslatot” kell tenni ceruzával a telex szélén.

A Kádár-korszak recseg-ropog. A végnapjait éli, de ezt Kádár János nem tudja, és mi is csak utólag vagyunk benne biztosak. Mindenestre évente négyszer összeül a Magyar Országgyűlés. Ilyenkor a megnyitót megelőző nap a rovatvezető, aki helyből képes felugrani az íróasztal tetejére és néha megmutatja e fantasztikus képességét, kis műanyag kitűzőket osztogat, amelyekkel be lehet jutni a Parlamentbe. Az ülés végén a kitűzőket Kertész Péter összeszedi, hogy aztán, a hírek szerint, azok feltűnjenek a szentendrei bolhapiacra. A Parlamentben egyébként sokáig egyetlen érdekes dolog történik tudósítóinkkal, 12-kor bevonulnak a Vadászterembe, ahol a korszak nehezen elérhető csemegéjét, borjúlábat rendelnek tartárral, ebédre. Kivételezettek. A friss borjúláb az emberek többsége számára elérhetetlen vágyálom csupán.

Egyébként nekem egy idegen szobabeli volt a kinevezett mentorom, Zay Laci, aki még fél év elteltével is szertartásosan bemutatkozott. Udvarias gesztus kétségtelen, mert két generációval jár előttem, s csak kicsit von le az értékéből, hogy azért teszi ezt többek szerint, mert nem ismer meg. A 214-es szobát elkerülik a finnyásabbak. Ám amikor felvesznek az újságíró-iskolába, kap háromezer forintnyi jutalmat. Igaz, nem én kapom, hanem Zay Laci. Kertész Péter szerint igazságosabb lett volna ezt a pénzt a 214-es szoba lakói között szétosztani, mert hogyha az ifjú munkatárs – egykor ez valék – egyáltalán tanult valamit, akkor azt tőlük. „Mert, amikor idekerült, még kifelé is kopogott az ajtón, annyira meg volt illetődve.”

Most meg, ugye...

A 214-es szoba lakói általában riportokat írnak. Mi például most Péterrel arról, elég biztonságos-e a Feriegyi repülőtér. (S miután az a nap is ugyanúgy kezdődött, mint a többi, akkor még nem sejtettük, hogy később Liszt Ferenc Airport néven reinkarnálódik a létesítmény.) Ugyanis Feriegyen keresztül viszik a menekülő oroszországi zsi-

dókat Izraelbe, és persze valami arab terrrorszervezet azon nyomban Magyarországot is megfenyegette. A tényfeltárási buzgalom okai között talán megemlíthetjük azt is, hogy Kertész Péter gyermekei momentán Izraelben járnak iskolába, rövidesen itt a nyári szünet, jönnének haza. Nem árt az atyai szem azon a repülőtéri biztonságon.

Alapos tényfeltárást végzünk – ennek során akadálytalanul besurranunk a repülőtér elzárt, szigorúan őrzött részére. Tisztára, mint a moziban. Ott pilótákkal találkozunk, végigbandukolunk a kifutópálya szélén, majd feltűnés nélkül távozzunk. Később úgy meséljük, kedélyesen integetve a biztonsági őröknek.

Az esetet a másnapi *Magyar Nemzet*ben úgy foglaljuk össze: akár az egész iszlám dzsihádszervezet bejöhett volna utánunk a repülőtér elvben elzárt részére. Már csak egyet kell aludnunk arra a hírré, hogy kirúgják a MALÉV vezérigazgatóját – mert akkor éppen olyan idők jártak, hogy számított, mit ír egy lap. A gyerekek meg biztonságosan hazajöhettek.

De említhetnénk azt az esetet is, amikor Veszprémben készítettünk egy alapos anyagot egy televíziós vetélkedőhöz. Három napig járjuk a várost, közben italozzunk és nevetünk. Ráadásul velünk tart egy Kata nevű, felettébb kedves kolléganőnk, amely tény különösen inspirálóan hat az alkotómunkára. Az egyik estét egy mondén mulatóban töltjük, ahol pucér ukrán lányok táncolnak. Ismeretlen okból fedetlen keblekkel, mert olyan meleg azért nincs. A helyszínre Péter egyik ismerőse kalauzol el minket, megjegyezve, hogy hallott már erről az intézményről, de még sohasem járt itt. Ehhez képest az első hölgy, amint meglátja a nyíló ajtóban, megcirógatja az arcát és csak annyit kérdez tőle: „Jó estét, ügyvéd úr! Mi történt, hogy tegnap nem láttuk itt?”

Szóval, szépen telnek a veszprémi napok, az Állatkertből például kölcsönkapjuk, becsszóra egy napra, a híres és különösen intelligens Böbe majom utolsó festményét. Tavalyelőtt dobtam ki. Bocs, de hát tudjuk, a tévések nagyon linkek – mentegjük magunkat, amiért nem adtuk vissza.

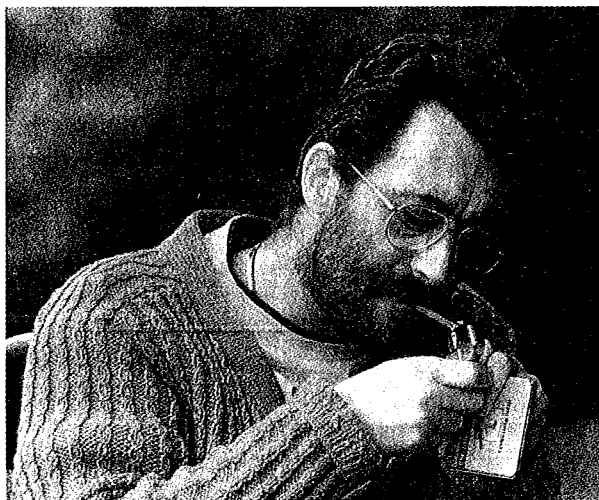
A tévés országismereti vetélkedő egyébként csúfos bukás, pedig Antal Imre vezeti, és a gyártásvezető szerint az tuti siker. Nézett-ségi rekord – negatívban. Még kifizetni sem akarnak minket, mert állítólag annyira rossz munkát végeztünk. De legalább jól éreztétek magatokat munka közben – mentegődzik a gyártásvezető.

Gyorsan múlik az idill. Jön a politikai úthenger. A lapot kilencven után magának akarja az új hatalom. És ha a hatalom valamit nagyon akar, akkor azt megszerzi. Mi még egy ideig ellenállgatunk. Mindenféle sztrájkbizottság is alakul, vannak elnökök, titkárok, valamint népség és katonaság – rettentő fontos sajtószabadságharc folyik –, az eredmény persze kudarc mindazoknak, akik bíznak még a szép szó hatalmában.

A sztrájkbizottság ilyen-olyan rendű tagjai időnként nyilatkoznak is, utána a többiek irtózatosan letolják őket, hogy már megint milyen ökörségeket hordtak össze – nincs szebb, mint egy ilyen igazán demokratikus és liberális társaság.

Egy reggel kedves társunk, Kristóf Attila, arra ébred, hogy ő mindig is utálta a komcsikat és ellenálló volt – ezért aztán gyorsan főszerkesztő-helyettesé nevezik ki, mire kiköltözik a 214-es szobából. Többen összesúgnak a háta mögött, hogy milyen érdekes, eddig ezek az ellenállós dolgok nem derültek ki róla, pedig a 214-es szobának akadt olyan lakója, aki büszkélkedhetett volna némi ellenzéki kapcsolattal. Attila inkább azt hozta eddig szóba, hogy új könyve megjelenésekor, egy csokor virág társaságában, járt Kádárnénál és úgy adta át dedikált kötetét. Amúgy nekem is van Kristóftól dedikált könyvem, azzal az ajánlással, hogy „Dési Jánosnak, íróasztalom örökös használójának”. Sebj.

Kristóf az új világot választja. Mire gonosz kezek főszerkesztő-helyettesi párnázott ajtajára még kiragasztják, hogy „Kristóf Attila etetése és ingerlése szigorúan tilos”, de ez szerény vigasz a mi számunkra. Ettől kezdve neki áll a zászló egy darabig, míg őt is föl nem falja a forradalom.

Boros István (fotó: Dési János)

A „214-es szoba” már csak egy életérzés, mondhatjuk, egy filozófia, melyet a szoba lakói leginkább Kertész Pétertől és Boros Pistitől tanulhattak el. Nevezetesen, lehet, hogy az élet szar. De momentán nem tudunk jobbat, tehát a körülményekhez képest igyekezzünk a legjobban érezni magunkat.

Első számú kiegészítő tétel: a körülmények igen szarok. De akkor is. Tessék írni: szépet, jót, okosat, fontosat, érdekeset, szomorút vagy vidámat, régit vagy újat. Okosról vagy butáról. Nobel-díjasról vagy humoristáról. A mindennapokról. Az ünnepekről. Az élőkéről vagy a holtakról. Ettől lehet, hogy nem lesz jobb. De elviselhetőbb. Szerzőnek, olvasónak egyformán. Nem beszélve a menet közben keletkező anekdotákról, amelyeket, miközben a lassan ránk sötétülő szobában várjuk a nyomdából a még nedves kefelevonatot, újra és újra el lehet mondani.

Az MTI kék ege Asszuánban

Azokban a régi szép időkben az úgy volt, hogy itt csak az jelenhetett meg, ami a szovjet elvtársaknak ott tetszett. Létezett egy íratlan, de szigorú szabály: amit a TASZSZ, a hivatalos szovjet hírügynökség nem jelent, az nincs. És újra meg újra lejátszódott a keserű beszélgetés, amelynek során a kollégák megegyeztek abban, hogy ha a szemük láttára történne valami világrengető, akkor sem foglalkozhatnának addig a hírrel, „amíg a TASZSZ ki nem adja”. A szovjet hírügynökséghez igazodni alapkövetelmény.

1970 júliusában nagy csinnadratta közepette felavatták Egyiptomban a végül is szovjet segítséggel készült asszuáni gátat. A Magyar Távirati Iroda, hogy első kézből tájékoztathassa a béketábor hatalmas győzelméről a magyar dolgozó népet, különtudósítót küldött a jeles eseményre a veterán újságíró, Gombos László személyében.

Az avatás után az MTI telexgépéből kitekeredő papírszalagon a következő tudósítás bontakozott ki a szerkesztők szeme előtt: „Gombos László, az MTI kiküldött tudósítója jelenti Asszuánból. Asszuán felett ma kék volt az ég... (A többi vegyétek át a TASZSZ-tól.) G. L.”

A kormány szóvivő répái

„Én voltam az első, aki kinyitottam a kormány kapuit a közvélemény előtt, aki vállalkozott arra, hogy a kormányülés után azonnal kiálljon a sajtó képviselői elé. Mertem olyan dolgokról beszélni, amikről más nem beszélt, inkább előtte jártam ennek az egész fejlődésnek, mint mögötte” – legalábbis később így emlékezett azokra a legendás nyolcvanas évek közepi kádári időkre a sajtót irányító és afféle cenzori feladatokat is ellátó Tájékoztatási Hivatal vezetőjéből kormány szóvivővé átminősített Bányász Rezső.

Kétségtelen, kiállt a sajtó elé és válaszolt a kérdésekre. Az már más lapra tartozik, hogy azokat a bizonyos kérdéseket pár nappal előbb írásban illett beadni, hogy elég frappáns lehessen a spontán válasz.

Ennek ellenére eleinte komoly kollégák küzdöttek azért, hogy ott lehessenek az eseményen. Aztán, ahogy kiderült, hogy ez legfeljebb nyomokban hasonlít egy valódi sajtótájékoztatóra, mind nehezebb volt bárkit is delegálni. A *Magyar Nemzetet* sokáig a baráti körben Muzsik néven is közismert Szendrei Lőrinc képviselte. Aztán egy szép napon Javorniczky István kollégát jelölte ki a főszerkesztő, hogy tudósítson. Dolgozott is a 214-es szoba, hogy jó kérdést találjon neki, olyat, amelyben a lehető legtöbb „r” szerepel. Mert hát, mi tagadás, a mi munkatársunk meglehetősen raccsolt. Akárcsak Bányász Rezső.

Ez utóbbi többek szerint biztos volt benne, hogy aki olyasmit kérdez tőle, amihez a válaszban sok „r” kell, vagyis afféle répa-retek-mogyoró kérdést tesz fel, az gúnyolódik vele. Valóban,

ma már bevallhatjuk, gúnyolódtunk azzal az előre megírrrrrt kérrrrrdéssel.

Apró szög, de mégiscsak szög volt ez is az állampárti tájékoztatási rendszer koporsójában. Lehet, hogy mi is ellenállók voltunk?

A döngő léptű paraszt

Mackó bácsi igazi, régi vágású zszurnaliszta volt. Az I. világháború első évében született Temerinben. 1950-től dolgozott a *Magyar Nemzet*nél mint Illés Sándor.

A Mackó nevet úgy szerezte, hogy egy kollégájának sikerült beadnia, hogy neki van otthon egy medvéje. Munkatársai aztán napról napra követelték, hogy meséljen a mackója aktuális kalandjairól. A vége az lett, hogy „a gazdára” ragadt rá a Mackó név, a bácsi a korának kijáró tiszteletből következtetett.

Mackó bácsi, aki akkor még sem mackó, sem bácsi nem volt, az ötvenes évek elején azt a megbízást kapta, hogy írjon lelkesült riportokat a téesszervezésről. Az hamar kiderült, hogy meglehetősen reménytelen vállalkozás olyan interjúalanyokat találnia, akik valóban elragadtatott módon számolnának be arról, milyen jó is, hogy bevihetik mindenüket a közösbe.

Illés Sándor megoldotta a problémát: a minden településen megtalálható I. világháborús emlékműről olvasta le riportjai szereplőinek a nevét – ők már nem tiltakoznak, a távoli Pesten meg olyan mindegy.

Később finomított a módszerén, és amikor szembejött vele egy lovas kocsí, megállította, erről-arról érdeklődött, s közben leleste a kocsí oldalán lévő táblán található nevet.

Meg is jelent egy költőien szép írása arról, hogy a faluban már csak egyetlenegy gazda nem írta alá a csatlakozást a parasztok közül. Ott szorongtak valamennyien a nagyteremben a tanácsházán,

amikor a tanácselnök döngő hangon megkérdezte: „És mondd, X. Y., te nem állsz közénk?”

Lett erre olyan csend, hogy a légy zümmögését is hallani lehetett. Minden szem a megszólított felé fordult, aki ekkor döngő léptekkel kimasírozott az asztalhoz, aláírta a belépési nyilatkozatot és ezt kiáltotta: „Köztetek a helyem!” Ez után ismét csak döngő léptekkel visszamenetelt a többiek közé, akik nagy éljenzéssel fogadták.

Vagy valahogy hasonlóan.

A megható riport átütő sikert aratott.

Csak másnap tört ki a botrány, amikor megjelent a szerkesztőségi szobában – valóban döngő léptekkel – a *Magyar Nemzet* akkori főszerkesztője, Mihályfi Ernő.

– Sanyikám, tényleg ott álltak mind a gazdák a tanácsházán?

– Tényleg.

– És valóban már csak egy ember nem lépett be a téesszbe?

– Bizony, már csak egy.

– És a tanácselnök kérésére X. Y. gazda döngő léptekkel kivonult, és azt kiáltotta, „köztetek a helyem?”

– Pontosan.

Mihályfi tekintete elborult.

– Sanyikám, csak az a baj, hogy X. Y. gazdának a háborúban egy srapnel mind a két lábát letépte.

Illés pechjére éppen abban a faluban gyűjtötte be X. Y. gazda nevét, ahol Mihályfi képviselő volt, és mindenkit ismert. Tanulság, nem árt az óvatosság. Riportút előtt megnézni, hol van ismeretsége a főszerkesztőnek.

Pista az űrben

1975-ben a közös szovjet–amerikai Szojuz–Apollo-program újra izgalmassá tette az űrkutatást.

A szerkesztőségekben írárok készültek, magyarázatok jelentek meg minderről, pörgött az élet, ebben az eseménytelen kádári pangásban.

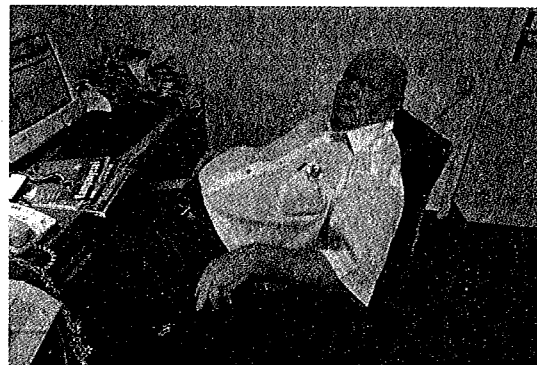
A *Magyar Nemzet* kicsiny kollektívája ekkor határozta el, hogy apró tréfát űznek kedves kollégájukkal, Szász Istvánnal.

Pista kapott egy levelet, szépen elkészítve. Hol volt akkor még számítógép, nyomtató és más efféle, a hamisítást egyszerűvé tevő eszköz. Komolyan meg kellett vesztegetni nyomdászok egész sorát, hogy elkészüljön a nagy mű. Igazi boríték, fejléces papír, veretes angol szöveg, amelyet Vértessy Péter készített el.

A főszerkesztő, Pethő Tibor már napokkal korábban szólt Szász-nak, hogy „Pistám, fogsz majd kapni egy fontos levelet” – és már ment is tovább a folyosón, titokzatos képet vágva, nem felelve „Pistám” érdeklődő kérdéseire, hogy mégis mi a csudáról.

Aztán egy szép napon megjött a rejtélyes küldemény. Címzettje forgatta, nézegette, aztán eldöcögött vele Vértessy Péterhez, hogy fordítsa le, mi áll benne.

Nem több, nem kevesebb, mint hogy a Szojuz–Apollo-program sikerén felbuzdulva több újságíró terveznek kilőni az űrbe, hogy onnan számolhassanak be, saját élményeik alapján, milyen is fentről a Föld. Szász István is a potenciális jelöltek közé került. Természetesen ahhoz, hogy valóban beleférjen a csapatba, és részt vehessen a szovjetunióbeli csillagvárosi kiképzésen, alapos orvosi ellenőrzésen kell átesnie.

A majdnem űrhajós (fotó: Dési János)

És felsorolták az összes kellemetlen orvosi vizsgálatot, ami csak eszükbe jutott.

Az emlékezők innen kezdve két csoportba sorolhatók. Szász Pista esküszik rá még ma is, hogy ő hamar átlátta a turpisságot és csak azért csinált úgy, mint aki elhiszi, hogy ne rontsa el a játékot.

A visszaemlékezők egy jelentős másik halmaza szerint viszont, mikor már látták, hogy Pista túlzottan beleéli magát a dologba, és ezért próbálták megmondani neki az igazat, akkor azzal felelt a jövő majdnem-űrhajósa: „Csak azért mondjátok nekem, hogy kitaláció az egész, mert irigyek vagytok arra, hogy engem fognak kilőni és nem titeket.”

A történet közszájon forgott, mint Pistáról annyi más.

Sőt, ebből még tévéjáték is lett. Valaki elmesélte Módos Péternek is, aki színre vitte az esetet.

Avar István játszotta a főszerkesztőt és talán Bodrogi Gyula az újságíró, akit majdnem kilőnek az űrbe. Talán a sok ismétlés közt valamikor majd újra feltűnik. És akkor tessék tudni, ez (majdnem) a valóság.

A kém és a százados

A nyolcvanas évek második felében Zsalakó István százados, a *Néphadsereg* című hetilap szépreményű munkatársa elhatározta, hogy cikksorozatban emlékezik meg a valaha volt Egyesített Tiszti Iskola egyik osztályában végzett katonákról.

Szép egymás után vallottak is a tiszt elvtársak arról, kiből mi lett. Ki laktanyaparancsnok, ki haderőnemi vezető, más a törzsben vitte valamire. Hétről hétre más és más osztálytárs számolt be karrierjéről. Már lassan a végére ért a dicsőségtabló, amikor valamelyik ember odanyilatkozott a riporternak, hogy „tulajdonképpen mindannyian dicsőséget hoztunk a Varsói Szerződésre, csak egyikünk nem, akit valamiért halálra ítélték, de aztán kegyelemből életfogytiglanit kapott. A Belovai ezredes.”

A *Néphadsereg* újság amúgy mindig éber cenzortisztje, G. őrnagy sem vette észre, hogy ebből a félmondatból baj lehet.

Pedig lett.

Zsalakó századost nem akasztották fel, nem csukták le, nem ítélték el, de sokak szerint még így is elrettentően súlyos fegyelmi büntetést kapott. Néhány hónapra egy irodába zárták e sorok szerzőjével, ki éppen sorkatonai szolgálatának napjait morzsolgatta arrafelé.

És hogy mi volt az ártatlannak látszó cikksorozat előállítójának a bűne?

A titkosszolgálati munkára kiképzett Belovait a nyolcvanas évek legelején küldték ki Londonba légügyi attaséhelyettesnek. Munkája során a tudomására jutott, hogy az Egyesült Államok európai katonai ügyeiről sok alapvető fontosságú információ szivárog ki a Szovjet-

unió felé, többek között arról is, hogy a Nyugat-Németországban állomásozó V. USA-hadtest védelmi sávjába milyen atomaknazárat telepítettek.

Belovai egy londoni követségi fogadáson megismerkedett az amerikai légügyi attasé helyettesével, aki összehozta a CIA emberével. Neki mondta el először, hogy a Varsói Szerződésben folyamatosan kapnak információkat a NATO-tól. Közben valakinek mégiscsak feltűnhetett Magyarországon is az attaséhelyettes átválása, hát hazarendelték. Belovai továbbra is adott információkat a nyugatiaknak. 1985 nyarán, amikor Belovai, ahogy egy rendes kémfilmben is illik, éppen egy csomagot rejtett el valahol egy fa odvában amerikai barátainak, a magyar kémelhárítás letartóztatta. Gyorsan bíróság elé állították, s bár dr. Balatoni Elemér ügyész halálbüntetést kért rá, dr. Rabóczki Ede hadbíró „csak” életfogytiglanra ítélte.

Az egész akció titokban zajlott, Belovai egykori osztálytársai csak annyit tudtak, hogy bajtársukat lecsukták. A miértről fogalmuk sem volt, ahogy Zsalakó István újságírónak sem arról, hogy miután Belovait kivonták a forgalomból, a nevében – ahogyan ez szokás ebben a szakágban – továbbra is küldtek a CIA-nak félrevezető üzeneteket.

Ám miután a Magyar Néphadsereg hivatalos lapjában megjelent, ha csak egy ártatlan mellékmondatban is, hogy Belovai lecsukva, feltehetően a CIA-nál is észbe kaptak. Hamis üzenetek érkeznek hozzájuk, már régen nem a saját, beépített emberük küldi az információkat.

Arra persze mind a mai napig nincs bizonyítékunk, hogy az amerikaiak tényleg az újságból értesültek arról, kitől is kapják újabban a híreket. Ám nekem lett egy új szobatársam.

Mi mennyi?

A csernobili baleset után a magyar sajtóirányítás álláspontja egy darabig annyi volt, hogy kérem szépen, nem történt semmi. Ám ezt a végtelenségig mégsem lehetett fenntartani. Eljött az idő, amikor valamit mégiscsak mondani kellett. Ekkor igyekeztek úgy rendezni a dolgokat, hogy a lehető legkevésbé riasszák meg a dolgozó magyar nép fiait.

Az idevágó történet erről Feuer Andrásé, amelyet legelőször Farkasházy Tivadar tett közzé:

„A Lánchíd pesti hídfőjénél a lakosság megnyugtatására a sugárzást meg más adatokat mért mindenféle műszeren egy fizikus. Már várták, hogy adásba kerüljenek, amikor melléjük lépett a Tájékoztatási Hivatal osztályvezetője, és megkérdezte az éppen az egyik műszer fölé hajló tudóst:

- Mennyi?
- Nyolcvan.
- Adásban mondjon csak negyvenet!
- Hogy mi nyolcvan? Azt nem kérdezte meg.”

Grósz és a kolbász

Szendrei Lőrincsel egy ma már ködbe vesző korban kezdtünk el együtt dolgozni, a néhai *Magyar Nemzet*nél, valamikor a nyolcvanas évek közepén.

A rendszerváltás Parlamentjében nem egyszer együtt kóricáltunk a folyosókon, valami megírni valóra vadászva. Akkoriban a diktatúra éppen összeomlóban volt, már meglehetősen szabadon működött a sajtó, a politikusok – na, szeretni, akkor sem szerettek bennünket – nem nagyon mertek kitiltani, korlátozni újságírókat. Szóval, megcsapott minket a szabadság szele.

Egy szép napon Grósz Károlyt választották meg miniszterelnöknek. Lőrinc korábban miskolci újságíró volt, Grósz ott az MSZMP nevű egypárt első titkára.

A néhány perces miniszterelnökkel az egyik szép, díszes lift előtt futottunk össze. A friss kormányfő végigmérte Lőrincet – talán arra várt, hogy gratuláljunk? –, és foghegyről odavetette, mielőtt bármit kérdezhettünk volna:

– Ha nem tévedek, Szendrei Lőrinc.

Mire Szendrei, tőle szokatlan nyugalommal, végigfuttatta szemét a vadonatúj kormányfőn – egy fejjel biztosan magasabb volt nála –, és csak ennyit mondott:

– Ha nem tévedek, Grósz Károly.

Grósz nagyot csuklott, nem erre számított. De a liftajtó bezárult mögötte, így vége lett a rendszerváltó beszélgetésnek.

Mert rendszerváltó beszélgetés volt ez a javából. Már a miniszterelnökkel is lehet szemtelenkedni. Sőt, egyáltalán, csak úgy, földi halandónak beszédbe elegyedni vele.

Nagy dolog volt ez akkor.

Szilágyi János mesélte, hogy pár évvel korábban az első Formula-1-es budapesti versenyen meglátta Lázár György akkori miniszterelnököt és odafutott hozzá, hogy mondjon neki pár szót. Mire a kormányfő csak annyit felelt:

– Nem lehet. Sajnos nem lehet.

– Miért nem?– babrált magnójával a riporter.

– Sajnos nincs rá engedélyem – felelte a miniszterelnök és szomorúan tovább baktatott.

De vissza Szendreihez, akinek valódi terepe amúgy a riport volt. Imádott vidékre járni, beszélgetni. Kocsmákban, restikben, kultúrházakban, útszéli falatozóknak, tanácsirodákban, csinos vagy kevésbé csinos portákon, esetleg a kisboltban új ismeretéseket kötni.

Egyszer együtt mentünk. Nagy, fekete szolgálati Volga vitt minket sofőrrel – hja kérem, akkor még urak voltunk. Lőrinc Békéscsabán a kolbászgár valami ügyéről írt, én egy szomszéd falu nagy napjáról. A falu elnyerte a Hazafias Népfrent ünnepi vándorzászlaját.

Késő délután szedett össze minket a sofőr. Lőrinc egy nagy cekkerrel érkezett, aminek kolbászszaga volt. Magyarázata szerint őszinte szívvel adták neki az ajándékot, miért ne fogadta volna el? Mindenkinek jobb az, ha nálunk van!

Tavas volt. Szép tavasz. Sütött a nap akkor is, amikor a fekete Volgával leparkoltunk egy útszéli csárdánál. Rendes riporter – oktatott Lőrinc – ismeri az egész országban a jó vendéglőket. (E tekintetben azóta is igyekszem hűséges tanítványa lenni.)

Talán egy habzó sört is benyakaltunk már, amikor egy pótkocsis Zsiguli érkezett. Friss, ahogy akkor mondták, primőr paradicsommal a fedélzetén.

Lőrinc rögtön elcserélte az ajándék kolbász egy részét paradicsomra. Majd a sofőrnek meg nekem is adott egy zacskónyit, és nagyon

Szendrei Lőrinc jegyzetel (fotó: Dési János)

elégedett volt az étellel. És magával, hogy milyen ügyesen megcsinálta ezt is. És hogy megdicséri majd otthon a felesége!

Hiába, a sajtó akkor még, kolbással vagy anélkül, de hatalom volt.

Elázva a temetőben

1986 bohó augusztusában már néhány hete az akkori *Magyar Nemzet* gyakornoka voltam, havi 3500 forint javadalmazással. Ez már akkor sem számított kiemelkedően jelentős összegnek, ennek ellenére elégedett voltam az étellel, hiszen az ország legjobb, legszabadabb, legliberálisabb (minden relatív, ne tessék elfeledni) napilapjához kerültem.

Nos, augusztus harmadik hétvégéjén így már mint rutinos újságíró érkeztem meg a Mező Imréről elnevezett tatai KISZ-táborba, afféle látogatóként. Jártam én itt már korábban is, még hozzá az Asztalos János altáborban. Ma is akár álmomból felkeltve el tudom szép, ritmusosan ordítani a versikét, hogy: „Tatató, Tatató, Tatató város / ritmusosan, Asztalos, Asztalos János / altááááboooooor”.

Ezen az augusztusi hétvégén tett ugyanebben a táborban látogatást Berecz János, az állampárt, az MSZMP Központi Bizottságának a titkára. A központi bizottsági titkár nagy úr volt. Jelentős méretű fekete Mercedes hozta a Trabantok és Wartburgok idején. Többen tőlem – mint sokat látott zsurnalisztától – érdeklődtek, igaz-e, hogy a kb-titkárt testőr kíséri, és mielőtt nekilátna a tábori étkezésben az ebédnek, megvizsgálják a kfiberek, nem akarják-e megmérgezni.

Nos, addig én nagyjából két dologgal vétettem észre magam a magyar sajtóban. Megjelent egy kis hírem arról, hogy Kaposvárott a nagy melegben valaki elvitte a majmát a strandra, még fecskét is adott rá. De persze lebukott, mert nem volt úszósapka az állaton. A másik jelentős teljesítményem az volt, hogy mint az MTI-hez közvetített gyakornok, egy előre megírt hírrel a kezemben kimentem

a Mező Imre úti temetőbe egy fontos elvtárs búcsúztatására. Itt ellenőriznem kellett, hogy valóban azok az elvtársak alkotják-e a gyászoló gyülekezetet, akiket az előre megírt szövegben felsoroltak. Miután természetesen senkit sem ismertem föl, a Lada 1500-as szolgálati gépkocsi sofőrjét kértem meg az azonosításra, hiszen ő rendszeresen járt ilyen eseményekre, mindenkiről tudta, kicsoda. Majd mikor ez megvolt, a gépkocsiba épített Altáj rendszerű telefonon nekiálltam értesíteni a távirati irodát, hogy kimehet a hír. Csakhogy az előző nap felhőszakadás volt, és a Lada 1500-as szolgálati gépkocsiba befolyt a víz, eláztatva a korszak műszaki csodáját, az autótelefont. Így aztán a lélegzet-visszafojtva várakozó publikumnak ki kellett bírnia, míg visszatértem az MTI szerkesztőségébe, a Naphegyre, hogy aztán minden meghessen a maga útján...

Nos, ennyi gyakorlat nem vértezett fel megfelelőképpen a testőr és kóistoló problematika megoldására. Az ügy azonban nem volt tanulságok nélkül való. Egy életre megtanultam a táborvezetéstől, hogy ha jelentős elvtárs érkezik, akkor egyrészt el kell dugni az üres üvegeket, másrészt leánypajtásinknak le kell szedniük a kötélről szaradó alsóneműiket.

Ha mégsem – gondolom, bevetették volna a testőrséget.

Faludy József Attilája

Faludy György Villona (háború előtti kiadás) nálunk a könyvespolc hátsó sorában volt eldugva, nehogy valaki meglássa és kölcsönkérje. Mellette a költő fotópapírra fényképezett fordításai – atyám sokszorosította ekképpen, néhány szintén hozzáférhetetlen Lőwy Árpád örökbecsűvel együtt. Még a fénymásológépek korszaka előtt éltünk.

Így aztán mindig is tudtam, hogy Faludy az egyik legnagyobb magyar költő. Ezért amikor a nyolcvanas évek vége felé az itt már többször emlegetett Szász Pista barátom félrevont az akkori *Magyar Nemzet* folyosóján, és bizalmasan közölte, hogy ugyan nem olcsó, de szerinte megéri, vegyem már meg szamizdatban Faludytól a *Pokolbéli víg napjaimat*, tudtam, pénz nem számít. És egy tisztes összeget otthagytam Pistánál. Amikor pár évvel később a könyv megjelent egy legális kiadónál, mondjuk ötödáron, még akkor sem gondoltam, hogy rossz boltot csináltam. (Később szereztem a kötetbe dedikációt is, így aztán már tényleg megéri az árát.)

Amikor 1988 szeptemberében az akkori ellenzéki mozgalmak fészkeként számító Jurta Színházban találkozott Faludy a híveivel, persze, hogy ott kellett nekünk is lennünk az öcsémmel.

Rocksztárnak kijáró taps, kiabálás, lelkesedés fogadta a már akkor sem túl fiatal költőt.

Miközben nevét hivatalosan leírni sem volt szabad, sőt a legendák szerint még az Országos Széchényi Könyvtár katalóguscédulái közül is eltávolították mindet, amelyik rá utalt, kiderült, a legnépszerűbb magyar költő. Persze, elsősorban Villon-„fordításait” ismerték. Meg azt a személyiséget, aki mindig megmaradt szabadnak, könnyednek,

Faludy György dedikál a Jurta Színházban (fotó: Dési János)

őszintének. Költőnek. Nagy, lobogó haja, véget nem érő anekdotázó kedve, na és a rímei, a sorai. Érte tényleg jó volt lelkesedni. Igaz, 1988-ban, a Jurtában még annyi mindenért lelkesedtünk, amiért ma már nem lehet. És az jó, hogy van, ami állandó.

Aztán 1998-ban sikerült rábeszélnem egy hosszabb interjúra. December közepén jártunk, ronda, hideg idő volt. Faludy, a nemzet koszorús költője, közel a kilencvenhez ott várt rám a kapuban. Persze zokni nélkül, mint mindig. Elromlott a kapucsengő – magyarázta dideregve, miközben gyalog másztunk föl a második emeletre –, nem akartam, hogy neked ott lent várnod kelljen.

A lakásban sötét volt, talán egy olvasólámpa ha világított. Ő pedig órákon át mesélt. Költők, földrészek, fiúk és lányok, civilek és katonák, rég tovatűnt szerzők vonultak el hosszú sorban előttünk. Recsk, a költő Costa Rica-i állampolgársága, a régi *Népszava*, az amerikai hadsereg, Faludy húga, akit itt a Duna-parton lőttek agyon a nyilasok Kun páter vezetésével. Egyszer csak közel hajolt Faludy hozzám, és hangját suttogóra fogva így szólt: „És Attilának bűdös a szája. És az ágyban sem sikerül neki mindig. Én csak tudom. A Judit

mondta” – tette hozzá, mint aki mégis arra kér, maradjon köztünk a kínos dolog.

Azért azt gyorsan hozzátette, így vagy úgy, de Attila a világ-irodalom egyik legnagyobb költője. Még ha mindig is kiállhatatlan volt. Judit (Szántó, az élettársa) is tudna erről mesélni.

Aztán jöttek, jöttek a többiek. Radnóti Miklós és Szabó Dezső, Féja Géza és Móricz Zsigmond. A magyar irodalom. Most ott fönt, gondolom, újra összefutnak, és ők hallgatják tovább Faludy örök történeteit.

Thürmer elvtárs (majdnem) lehányva

Egyszer egy meggondolatlan pillanatomban azzal dicsekedtem a magyar televíziózás első reggeli politikai műsorának, a *Nap-keltének* a szerkesztőinél, hogy olyan közel lakom a stúdióhoz, hogy akár tizenöt percen belül is képes vagyok odaérni az első riasztástól számítva.

Nos, teltek-múltak a hetek, a hónapok, s több tréfás megjegyzés is elhangzott a hajnali órákon, miközben a jelenésünkre vártunk a *Keresztút*ben, hogy vajon, ha úgy adódna, a tűzoltók érnének-e hamarabb az Angol utcába vagy én.

Nos, egy átmulatott éjszaka után – ó, kérem, mi is voltunk valamikor ifjak és bohók – éppenhogy csak megtértem otthonomba, amikor megcsörrent a telefonom. Lakat T. Károly szerkesztő úr csak ennyit mondott:

– Tizenöt perced van, hogy ideérj!

Bár a szoba forgott, mit volt mit tenni. A pirkadó hajnal első sugarainál előkotortam a nyakkendőmet, a zakómat, és már túlkölt is a taxi a ház előtt.

Tizenöt percen belül sikerült ugyan beérnem, ámde a nyakkendőmet már egy kameramannak kellett megkötnie, annyira remegett a kezem. Miközben a bölcs, sokat látott operatőr a csomóval bíbelődött, igyekezvén nem rálehelni kollégámra, óvatosan csak annyit kérdeztem, már a díszletben állva:

– De kivel kell interjút csinálni?

– Ott áll, nem látod?

– Ott, hol?

– Hol? Hol? A helyén, egy perc múlva adás.

Megrezgettem a szemem, és egyszer csak feltűnt nekem, hogy velem szemben ott áll két Thürmer Gyula. Nyilván őket kell kérdegetni – villant fel bennem, hiszen a hajnalig tartó mulatságnak is az az apropója, hogy ma május elseje van, a dolgozók nagy ünnepe vagy mi. Nyilván ezért hívták most ide a maradék kommunista párt vezetőjét.

Felvillant a piros lámpa, és elkezdődött az adás. Folyt a kérdezz-felelek.

Igyekeztem valami érdeklődést mutatni, de pörgött velem a világ, s amikor kérdésre nyitottam a számat, úgy éreztem, erősen koncentrálnom kell arra, hogy élő adásban le ne okádjam Thürmer Gyulát. Ez, minden valószínűség szerint, gyors véget vetett volna szépen induló pályámnak, bár kétségtelenül látványos és gyakran felidézett jelenet lehetett volna a korai YouTube-nézőknek.

Ezért hát kérdeztem, kérdeztem. És egyszer csak kialudt a lámpa, vége lett a tortúrának. Feltéptem a stúdió ajtaját, és kivágtattam a vécébe...

Megkönnyebbülten baktattam visszafelé, amikor szembetalálkoztam Thürmer sajtófőnökével, aki vöröslő fejjel reklamált. Elégedetlen volt azzal, ahogyan az újságírók a főnökével bántak.

– És te is – fordult hozzám –, te is olyan undokul beszéltél Thürmer elvtársassal, mint aki rögtön lehányja!

Ha te azt tudnád – gondoltam, de csak annyit jegyeztem meg: – Hát igen. Ez már a szabadság, amikor majdnem lehányhatok egy MSZMP-pártfőtítkárt.

Csilla elkapja a lövöldözőt

Ifjú és csinos fotós kolléganőnk, Cs. Csilla a karácsony esti forgatagban autózott hazafelé, valamikor a kilencvenes évek vége táján. Talán már a bejglire gondolt, meg az ajándékokra, szóval a szeretet ünnepére. A Kolosy tér környékén járt. A zebránál lassított, átengedte a gyalogosokat, ahogy azt illik. Ám az egyik járókelő megállt az út közepén, minden látható ok nélkül. Csilla egy picit rádudált. Mire az ember feléje fordult, a zsebéhez kapott, előrántott egy pisztolyt, és többször rálőtt a kocsira. Ahogy a filmekben szokott az lenni. Azzal a különbséggel, hogy ez nem kellékfegyver volt kelléktöltényekkel, hanem a lehető legvalódibb.

Ezt onnan is tudni lehetett, hogy a golyók nagyokat csattantak a karosszérián, felszakítva azt.

És ekkor, mint a moziban, Csilla kiugrott a kocsiból, és a már menekülő fegyveres után vetette magát. S ahogy az egy tűzrőlpattant fotóriportertől el is várható, elkapta a grabancát, majd, talán már néhány járókelő segítségével, lefegyverezte.

A kérkező rendőröknek így már csak annyi dolguk volt, hogy köszönettel átvegyék a tettest.

Mint kiderült, valami irodai katonatiszt volt, aki egy vidámnak induló év végi buliban kicsit felöntött a garatra, hazafelé meg lövöldözni támadt kedve. Pisztolya ezek szerint volt hozzá, hát miért ne?

Az meg csak isteni szerencse, hogy senkit sem ölt meg.

Amikor utóbb Csillát megkérdeztük, hogy mégis, hogy volt mersze a felfegyverkezett pasas után vetnie magát, csak ennyit mondott:

– Vadiúj a kocsim, cascóm meg nincs. Ha lelép az ürge, ki téríti meg a kárt?

Fantom a hadseregben

Katonaság. Akkoriban tizenhét hónap – irgalmatlanul hosszú idő. Az első hat hónapot még egyenruhában bohóckodva töltöttem én is – bár a mosolyom nem volt őszinte. Gyűlöltem. Aztán a maradék egy évet a hadsereg akkori hetilapjánál, a *Néphadseregnél* vészeltem át. Úri élet volt a javából. Otthonalvás, civil ruha – sőt én még akkori civil lapomban, a régi *Magyar Nemzet*ben is dolgozhattam közben.

Azt a sok jót, amit a *Néphadsereg* szerkesztőségében kaptam, sajnos hazugságok sorával háláltam meg. Ugyanis rájöttem, ha kitalálok interjúalanyokat, akik ráadásul az ország túlsó végében állomásoznak, akkor rengeteg időt takarítok meg. Akkoriban a sajtó még hatalomnak számított a seregben, és a sorkatona elvtársak is urak voltak, ha az agitáció és propaganda fegyverneménél szolgáltak. Magyarul, HA-s rendszámú fekete Volga röptett a riport helyszínére. Ha tényleg elmentem. Ám ha az ember megalkotott magának egy interjúalanyt Lentiben (kétnapos túra), akkor a sofőrnek igazolhatta az utat; a sofőr meg neki a két nap távollétét, ráadásul ő még a benzint is ellophatta.

Jó néhány fantommal tévesztettem így meg az imperialista NATO-erőket és kedves elöljáróimat. A kedvencem ifjú Horváth István Szegedről. (Átlagos név, csak az igazán színházbarátok tudják, jeles alakja volt a város művészetének.)

Vele például első osztályú beszélgetést folytattam a katonanyelvről, amely a maga brutális baromságaival egészen lenyűgözőtt. Kitűnő riportalany, nagyszerű riportter – tomboló siker.

Túl tomboló. Egyszer csak jön a titkárnő, a kezében egy levél: egy kutató éppen ezzel a témával foglalkozik, szeretne összejönni az én interjúalanyommal is. A levelet gyorsan összetéptem és eldobtam. Jó ez így. De a kutatók makacs emberek, újra írt, én újra eldobtam.

Pár nappal később Kovács ezredes – a főszerkesztő, aki G. őrnaggyal, a főcenzorral szemben rendszeresen a pártunkat fogta – rendelt maga elé. Az érdeklődő az ő kedves ismerőse, hozzam össze az én katona-nyelvészemmel. Parancs!

Először arra gondoltam, megírom, hogy sajnos elgázolta egy autó, aztán, ha jól emlékszem, csak egy hosszabb szovjetunióbéli továbbképzésre küldtem az emberemet – ez talán kevésbé feltűnő. Viszont nagyszerű indok arra, miért is nem ér rá mostanában.

Ezek után, ha óvatosabban is, de továbbra is gyártottam, hol egy alkotmányjogászt, hol egy gazdasági szakembert, Lentiben, Marcaliban, Nagyatádon vagy éppen a szombathelyi Garasin laktanyában – az olvasók és a katonai sofőrök nagy örömére.

El is felejtettem volna az egészet, ha mostanában rá nem bukkanok az interneten, hogy az akkori levélfíróm mégiscsak felhasználta egy tanulmányához a cikkemet, a debreceni KLTE Magyar Nyelvtudományi Intézetének gondozásában megjelent szlengbibliográfiájában (http://mnytud.arts.klte.hu/sorozat/szlbibl/szl_bi-d.htm). Így írtam be hát a nevemet (és ifjú Horváth Istvánét) a hadtudományok mellett a nyelvészet, majdnem igaz, történetébe.

Whoopi Goldberg fagyija

Nevezetes nap: 1998. május 29. A választás, amikor a Fidesz először többségbe került.

Az akkori budapesti amerikai nagykövet, Peter Tufo talán nem szeretne volna egyedül tölteni, csak úgy magában, azt a bizonyos, az esti urnazárásig mindenképp izgalmas, ám információhiányos időt. Ezért néhányunkat meghívott rezidenciájára, üssük el vele azt, ami addig hátra van. Jól főznek, végül is, miért ne? A társaság is jó. (Jobb szeműek felismerhetik Zentai Péter, Kálmán Zsuzsa, Tordas Kati és Elekes Éva kollégáimat a képen. A szakállas úr a követséghez tartozott.)

A bejáratnál egy ór külsejű egyén egy papírról ellenőrizte mindannyiunk nevét, hogy tényleg mi lennénk-e azok. Nagyon vicces pali volt, mert rezzenéstelen arccal hozzátette:

– És hol van Whoopi Goldberg meg Michael York? Melyikük az?

Illedelmesen neveltünk, mert hát mit lehet tenni ilyenkor? Egy tengerészgyalogostól ez is elég jó vicc!

Aztán ebéd közben a nagykövet is megjegyezte, hol van már Whoopi és Michael? Ismét illedelmesen kacarásztunk, és arra gondoltunk, hogy ennél azért valamivel ügyesebb tréfával is készülhetek volna. Már a desszertnél jártunk, amikor telefonhoz hívták a nagykövetet.

Amikor letette a kagylót, szomorúan csak ennyit mondott:

– Whoopi és Michael eltévedt. Értük kellene menni, de a sofőr nincs itt, szabadnapja van. Nem ugrana le valamelyikük?

Allnak: Zentai Péter, Whoopi Goldberg, Michael York, Kálmán Zsuzsa, Tordas Katalin, Elekes Éva, Dési János. Ül: az Amerikai Egyesült Államok budapesti nagykövetségének sajtóattaséja

Ismét nevettünk, mert, mi mást tehet az ember, ha a házigazdának csapnivaló a humora, de jó a konyhája. És persze nem mozdultunk. Aztán az egyik követségi ember mégis nekiindult.

Tíz perc múlva már ott is volt az igazi Whoopi Goldberggel és az igazi Michael Yorkkal. Magyarországon forgattak éppen egy filmet (ha nem csalódom, Artúr király udvarában játszódott). A nagykövet meginvitálta őket ebédre. A két sztár hívott egy taxit, és azzal indult a rezidenciára. A sofőr azonban tévedésből a kanadai követségre vitte utasait. Ott hiába csöngettek, elzavarták őket, itt kérem nincs ebéd. Ne tessék úgy hangoskodni!

Nagy nehezen egy telefonfülkéből sikerült elérniük a jó követet. A többit már tudják.

Amúgy két kedves, szerény ember ült ott velünk. Az átlag amerikaihoz képest feltűnően sokat tudtak Magyarországról, a választásokról. (Nem mondom meg, kinek drukkoltak.) Goldberg még mentegetődzött is, hogy miért ilyen jól értesült. „Sokat mesélt az operatőr” – aki ugye Ragályi Elemér volt. Érdeklődtek, kérdeztek – két világsztár, egy távoli ország ismeretlen rendeltetésű polgáraival. Édes kis történeteket adtak elő. Jó fejek voltak. (Ja, pótlólag kaptak ebédet, a végén Whoopi nekem adta a fagyiját. S szerintem – lovagiasan – a whiskyadagjával is megbirkóztam, legalábbis ma már így mesélem.)

Már szedelődzködtünk, amikor Whoopi megjegyezte, nem szívesen ül be még egyszer itt taxiba. Zentai kolléga volt a gyorsabb. Ha jól emlékszem, piros kis autóján ő vitte vissza legalább a szállodáig a mi asztaltársunkat.

Őszintén a szájpénészről

Kedves kolléganőnk, Csákvári Margit lelkesen gyártotta a fontosabbnál fontosabb egészségügyi témákról szóló írásokat az egykorvolt *Magyar Nemzet* szerkesztőségében. Praktikus kis információk, nagy tételben.

Néhány tréfás kedvű barátja úgy gondolta feloldani a kádári pangás éveinek unalmát, hogy egy kis viccet eszelt ki.

A rovatvezető gyakran egy-egy folyóiratcikk, hetilapos írás szélére firkantotta oda, hogy ebből vagy abból kér egy írást. Valaki – hmm, sejtem is, ki lehetett az – egy az *Orvosi Hetilap*ban megjelent szájpénészről szóló értekezés mellé írta oda „Margó, kérek ebből két részt!”

Mi tagadás, Csákvári Margó felettébb megörült a feladatnak, ugyanis az utóbbi években kezdte azt érezni, hogy nincs elég érdeklődés a művei iránt.

Sokat dolgozott, de meg is lett az eredménye. Két alapos rész. Boldogan vitte pár nappal később a rovatvezetőnek, hogy tessék, itt van, amit kértél! Kicsit talán több lett, tizenkét flekk, de mindent belezsúfoltam, híres professzorokat is megkérdeztem.

A rovatvezető értetlenkedve forgatta a lapokat. Mi lehet ez a baromság.

Margó érezte, hogy nem elég elragadtatott a főnök, ezért lelkesen még azt is hozzátette, és nézd meg a címét, milyen blikkfangos lett: *Őszintén a szájpénészről!*

A mi rovatvezetőnk egy perc döbbenet után összegyűrte a kéziratlapokat, s a szemétkosárba hajítva, valami vigasztalót akarván mondani, csak ennyit jegyzett meg:

– Jaj, Margó, itt valaki csak gúnyolódik velünk!

A vörös szőnyeg titka

Az avatásra eljött Kádár elvtárs is. Ennek köszönhetően egy éjszaka alatt lecserélték a Magyar Televízió székházán a főbejárati ajtó szerkezetét, valamint vörös szőnyeget tettek a háromosztatú lépcsősor középső részére.

Itt fogadta Nagy Richárd tévéelnök az ország vezetőjét, a kommunista párt első titkárát, akit liften vittek fel a harmadik emeleti elnöki szobába. Koccintás után indultak a négyes stúdióba, aminek a főbejárata a Zoltán utca sarkán volt. Igen ám, de egy túlbuzgó kolléga ekkor közbeszólt, és közölte, nem szükséges kimenni az utcára, hiszen a negyedik emeletről is van lejárát. Na, ezt nem kellett volna. Ugyanis akkortájt is már meglehetősen lepusztult volt a Szabadság téri épület. A negyedik emeleti folyosó pedig kiváltképpen. És ezt mégsem lehet megmutatni pártunk és kormányunk első emberének. Ezért hát elszabadult a pokol. A személyzet egy része lerohant a főbejárathoz kitett bukszusokért, a másik fele pedig usgyi fel a negyedikre, ahol a történetet mesélő Illés Éva azt látta, hogy többen partvissal a kezükben a mellékfolyosóra tolták a filmes dobozokat, összetört bútorokat és egyéb lomokat. Közben Nagy Richárd szóval tartotta Kádárt, mignem jött a jelzés: lehet indulni.

És mire odaértek, szinte már rend is volt.

Ebből a történetből született később Horvát János ötlete alapján az azóta rongyosra vetített *Riadó a Pityang Szállóban* című kabaréjelenet, amelyben egy félkész szállodát avatnak fel, de Alfonzó vezetésével sikerül úgy tenniük, mintha már minden rendben lenne. Az élet gyakran utánozza a művészetet.

Aczél György szundít

Aczél György, az uralkodó MSZMP ideológiai vezetője – mint már előtte oly sokszor – riportra hívta Érdi Sándort egy a *Stúdió*ban, a Magyar Televízió akkoriban legnépszerűbb kulturális műsorában sugárzott interjú miatt, amit „rendszer döntőnek” vélt. A lelki fröccs és az ideológiai kiselőadás közben Érdi egy kérdést tett fel Aczélnek, aki némi türelmet kért, hogy végig gondolja a választ. Ráborult az asztalra, mint aki erősen gondolkozik, s nyomban elszundított. Érdi tanácstalanul ült vele szemben, mert nem tudta, illik-e felébreszteni a nagy hatalmú elvtársat, ha az letolás közben elalszik.

Ám, mint tudjuk, ahol a legnagyobb a baj, legközelebb a segítség: a titkárságról bekapcsoltak egy telefont. A csengetésre a kb-titkár felriadt, mindenki úgy tett, mintha mi sem történt volna, és így a szocializmus építése zavartalanul folyhatott tovább.

Műsormentő leánykönyvek

Aczél György ismét riportra hívta a *Stúdió* három munkatársát, Érdit, Kepes Andrást és az ifjú Szegvári Katit. Kepest egyenesen a balatoni tévéüdülőből rángatták fel Pestre, állítólag még a megafon is bemondta, hogy jöjjön, sürgős hívása van. Egy Nádas Péterrel készült interjú dühítette föl fenemód a kultúrpápát, aki kerek perec közölte a megjelentekkel, megszünteti a *Stúdiót*. Miközben Érdi próbálta őt meggyőzni, hogy nem is volt olyan veszélyes az a bizonyos beszélgetés, Szegvári súgva azt kérdezte Kepestől, vajon komolyan gondolja-e Aczél a megszüntetést – hiszen már olyan sokszor fenyegetőzött ezzel. Kepes azt felelte, szerinte, igen. Erre Kati elbőgte magát. Aczél ránézett, és nem akart hinni a szemének.

– Maga meg mit csinál? – kérdezte.

Szegvári meg a könnyeit nyeldesve, hüppögve, VII. kerületi kereketlen stílusban közölte, hogy a döntés igazságtalan, az interjú nem veszélyes semmire, mert még ő sem értette, mit mondott Nádas, és különben is, hogy meri bárki feltételezni, hogy éppen a stúdiósok akarják megdönteni a rendszert.

– Na, menjenek – mondta Aczél –, és ha legközelebb hívatom magukat, a Szegvárinak nem kell jönnie.

„Ha legközelebb” – tehát volt legközelebb. A műsor maradt.

A titkosrendőr esete a Sárga Cápával

Talán csak néhány nappal vagy héttel voltunk a csehszlovákiai rendszerváltó, úgynevezett „bársonyos forradalom” után, amikor doktor Boros István, az örök nyughatatlan lélek, egy késő délután így szólt állandó jellegű tettestársához:

– Fogd az útleveled, a laposüveged, hajnalban találkozunk, s a Sárga Cápával meg sem állunk Pozsonyig! Csinálunk egy alapos riportsorozatot a forradalomról.

Sárga Cápa néven egy sokat látott Dacia típusú személygépkocsi szolgálta hőseinket, kik alaposan kikérdeztek minden útkukba kerülő személyt, ezúttal Pozsonyban, arról, mit is jelent számára a változás, hogyan képzei ezentúl az életét és a többi. Itt jegyezzük meg, hogy az állandó jellegű tettestárs például a szlovákiai magyarság egyik vezetőjével, Duray Miklóssal készült interjú közben simán elszundított, de ennek semmi politikai vonatkozása nincs, egyszerűen csak közvetlenül a Mamut névre keresztelt kocsmából érkezett, ahol többféle sört kellett megkóstolnia, hogy mindenről pontosan be tudjon számolni az ő olvasóinak.

Így teltek-múltak a dolgos órák. Napra éj következett, majd, ahogy az már lenni szokott, éjre nap és a többi. A jegyzetfüzetek már dagdaltak a sok okosságtól, amikor is doktor Boros végre engedett egy kicsit közismert szigorából, s hozzájárult, hogy ifjú munkatársa az élettel is ismerkedjen. Ez esetben az „életet” néhány pofa újabb sör és pár gyors borovicska jelentette.

S már indultak is, mert tudták, sok még a dolguk. Egészen két sarokig jutottak, amikor, hmm, doktor Boros kihagyott egy elsőbbség-

adás táblát. Mentségére csak annyit lehet felhozni, hogy éppen ifjú barátjának magyarázta, hogy az autóvezetés megtanulható, csak oda kell egy kicsit figyelni.

Mit szépiúsuk: balról egy szép új piros Skoda, jobbról egy valaha szebb időket is megélt Mercedes landolt a Sárga Cápában, amely ennek következményeként derékszögben meghajlott, és csak igen alapos vizsgálat után lehetett volna megmondani, hol az eleje és hol a hátulja.

Hőseink kikászálódtak a roncsból, leporolták úti ruhájukat, kikísítették a helyieket, aztán megvárták a hatóságok gyors és szakszerű intézkedését. Szerencsére senkinek sem esett komoly baja.

Csak hát mi legyen szegény, uszonyaszegett Cápával? Rövidesen, biztató dudálások közepette, megérkezett egy autómentő, sportosan kiugrott belőle egy vakító fogsorú úr – természetesen magyar anyanyelvű. Rögtön közölte, hogy ő majd mindent megold, csak semmi izgalom.

A következő két órát bátran nevezhetjük rémálomnak. Ugyanis az úrnak az istennek sem sikerült felraknia a roncsot az autómentőre. Körülbelül háromszor ejtette vissza – igaz, csak egyszer a saját lábára. És az utolsó felismerhető darabokat is összetörte rajta.

Hőseink egy darabig érdeklődve figyelték, majd felsegítették a beteg járművet a mentőautóra, maguk is elhelyezkedtek rajta, és kérdezték, na és most hova?

– Fogalmam sincs! – felelte őszintén az autómentős. – El nem tudom képzelni, hova vihetnénk ezt az izét. Nincs valami jó ötletük?

Doktor Borosnak s főleg tettestársának néhány jó ötlete persze mindig akadt, de most valahogy ezekkel nem mertek előhozakodni.

Már órák óta hurcolták körbe-körbe a roncsot az amúgy nem túl nagy városon, de sehol sem találtak helyet ahhoz, hogy lerakják. Tán pirkadt is az ég alján, amikor egyikük végre kifakadt:

– Ember! Mióta dolgozik maga ezen a pályán?

– Hogy én? Ma kezdtem! Mostanáig titkosrendőr voltam. Csak tudják, jött ez a forradalom, s kénytelen voltam valami új munka után nézni. Gondoltam, ehhez biztosan értek.

Hulla a határon

Már közeledett a rendszerváltás – innen nézve –, de onnan csak azt tudtuk, napról napra többet lehet megírnunk, hiszen eddig annyi mindenről nem volt szabad szólni.

Így azon sem lepődünk meg, hogy egy hétfői napon drámai hangvételű cikk jelent meg a *Magyar Nemzet*ben, amely arról tudósított, hogy a román–magyar határon a Romániából átszökő magyar nemzetiségűeket lelövik, és e szörnyűség felett a magyar (komenista) hatóságok szemet hunynak. Az írás elég meghökkentőnek tűnt – de hát akkoriban annyi hihetetlen dolog derült ki. Ráadásul maga a meglehetősen óvatos főszerkesztő, Soltész István, adta le az anyagot, amit egy közismert, felettébb jó húsban lévő – lásd még: zsírtáltos – ellenzéki vezér hozott be.

A cikk reggel megjelent, délre kitört a balhé, és mi hárman már indulhattunk is a határra bizonyítékokat gyűjteni a cikk igazolására. (Hogy miért nem előbb a bizonyítékgyűjtés és utána a megjelentetés? Jó kérdés. De hát forradalmi időket élünk!) Boros Pisti vezette a csapatot, Dénes D. István a Lada Szamarát, én hátul szundítottam a kocsiban. Gyulán az akkor alakulató helyi MDF potentátjai számítottak a hír forrásának. Alig fél órát beszélgettünk velük, és gyakorlott újságíróként megállapítottuk – ezek semmit sem tudnak, összevissza fecsegnek.

Ennek ellenére nekikezdünk a hullavadászatnak: a főszerkesztői utasítás az főszerkesztői utasítás. Ha előkerülne egyetlenegy agyonlőtt vagy megsebesített... Hárman háromfelé rohángásztunk: hullaházak, orvosi rendelők, kórházak, templomok, kocsmák, határőrlaktanyák, temetők, anyakönyvi hivatalok, rendőrőrsök...

Magyar Nemzet

A HAZAFIAS NÉPPRONT LAPJA
Főszerkesztő: Soltesz István
Helyettes főszerkesztő: Keserő Ernő és Tóth Gábor
Felelős kiadó: Németh Jenő, a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat vezérigazgatója.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1073 Budapest VII., Lenin körút 8-11.
Telefon: 151-52-28, 122-26-06, 122-19-29, 122-93-50, 12. óra után: 122-10-89.
Telek: 22-1266. Telefax: 122-54-48.
Terjeszt a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkiadópostahivatalnál, a hírlapkiadópostánál, a posta hírlapüzletében és a hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HÉLI). Budapest XIII., Lehel u. 10/a. 1900
közvetlenül, vagy postafutárán, valamint áutalással a
HÉLIK 118-2616 számlájánál befizetésre.
Előfizetési díj egy hónapra 124,- Ft, negyedévre 371,- Ft, fél évre 714,- Ft, évi díj 1428,- Ft.
Postai irányítószámunk: 1073 Pf. 274
Külföldön terjeszt a Kultura Kereskedelmi Vállalat
11-1989 Budapest, Postafiók 149.
Athensszem Nyomda, Budapest - Nyomprint magánnyomda
Felelős vezető: Szilvák András vezérigazgató
HU ISSN 0133-145X HU ISSN 0237-3797

A Magyar Nemzet egykori impressuma

Mindenütt szorgalmasan kérdegettünk, persze, halottat senki sem látott, de mindenki ismert valakit, akinek biztos tudomása van ilyesmiről. Ám amikor becserkészttük azt a valakit, az kifejtette, hogy ő ugyan nem tapasztalt effélet, ám ismer valakit, aki már megbízható forrásból hallott ilyen esetről – s megnevezte azt, aki hozzáküldött.

Ennek ellenére nagyszerű riportot írtunk Pisti, István és én arról, hogy ugyan hála istennek agyonlőtteket nem találtunk, mert valószínűleg nincsenek is, ellenben az azért mégsem szép dolog, hogy a magyar határőrök az átszökötteket összebilincselve visszaadják a Ceaușescu-rendszer embereinek – kik komótos alapossággal, gyakran már ott, magyar bajtársaik szeme láttára, kíméletlenül megverik a lebukottakat. Igazán izgalmas cikk volt. Elégedetten kortyoltuk hát jól megérdemelt Unicumjainkat a gyulai szállóban, és fokozódó nagyképszerűséggel vártuk a tévé, akkor még létező, esti lapszemléjét. Ám a mi cikkünk nem szerepelt benne. Pisti, a javíthatatlan optimista szerint a nagy durranást reggelre tartogatják, nem akarják időnek előtte ellőni a poént.

Én azért a kurbilis telefonon felhívtam az éjszakai olvasószerkesztőt, aki bevallotta, hogy kihagyták az írásunkat, mégpedig felsőbb utasításra.

Merthogy – derült ki később – amikor kisült, hogy nem igaz, amit Csurka állított, akkor az gyorsan azzal fenyegette meg a hatalom embereit, hogyha őt – vagy „informátorait” – emiatt baj éri, akkor majd azt fogja mondani: a mocskos kommunisták nemcsak gyilkolnak, hanem még le is tagadják, és úgyis mindenki neki fog hinni.

Az uralkodó elit szintén nem filigrán embere amúgy is éppen megkezdte hatalomátmentési sasszéját, amelynek fontos eleme volt az együttműködése az akkori MDF-fel. Így aztán a mi igazmondó és alapos tényfeltáró cikkünk kihagyását rendelte el Pozsgay Imre elvtárs.

Ha jól emlékszem, Boros Pisti barátom akkor csalódott először a rendszerváltás őszinteségében. Pedig a rendszerváltás akkor még csak előttünk volt.

Kakálás a Parlamentben

Az ifjú, határozott és tehetséges riporterlány úgy érezte, élete nagy lehetőségéhez jutott. Hogy itt a kiugrás, most már tényleg sztár lesz, igazi nagy riporter – ahogy arról mindig álmodozott.

A Magyar Televízió *Objektív* című híradóműsorának szerkesztőségéből egy jeles eseményre küldték a Parlamentbe: Készítsen tudósítást arról, hogy a három legfőbb közjogi méltóság, a köztársasági elnök – akkoriban még volt köztársaság –, a Parlament elnöke és a miniszterelnök közös munkareggelit tart, ahol megbeszélik az ország ügyes-bajos dolgait.

Micsoda riport lesz – lelkesedett magában az ifjú tehetség –, Göncz Árpád, Gál Zoltán, Horn Gyula egy anyagban! Kollégánk mentségére csak ifjonti, bohó lelkesedése szolgálhat.

A Parlamentbe érve aztán jöttek a nehézségek.

A köztársasági elnök szóvivője kategorikusan kinyilatkoztatta, hogy ezt az eseményt nem a sajtónak szánják, legyen szíves, és húzzon el. De hát a nagy téma, és őt ezért küldték, és egyébként is – ám az érvek lepattantak a szóvivőről. Hősünk már ordított, remegtek a neogót falak és a Róth Miksa alkotta színes ólomüveg ablakok. Így sem sikerült azonban a jeles esemény közelébe férköznie.

Az ambiciózus ifjú hölgynek ekkor eszébe jutott, hogy a szigorú szerkesztő, Bánó András mit szól majd, ha ő üres kézzel megy vissza. Na, hát ezt nem lehet! Így még inkább kieresztette hangját, hogy de neki KELL pár kép.

Minden valószínűség szerint ekkor már a tárgyalóteremben sem egymást hallgatták a közjogi méltóságok, hanem azt, mi folyik kint.

Göncz Árpád talán letette a kávéscsészét, Horn miniszterelnök abbahagyta a pirítós vajazását, és Gál házelnök is félretolta a rántotta maradékát. – Mi lehet ez a nagy kiáltozás odakünn? – kérdezhetette egyikük. – Talán nézzük meg! – így a másikuk. – Biztosan az a kedves vörös hajú riporterlány. Vessünk oda neki hát pár szót! – így nyilván a harmadik.

És elindultak a folyosó felé, hogyha már ennyire fontos ez a tévés lánynak, beszéljenek vele.

Igen ám, de, mi tagadás, hősünkre, a nagy izgalomtól, rájött a szapora. Éppen a vécé ajtaját rántotta magára, amikor a folyosón azt kérdezte az operatőrtől a még létező köztársaság elnöke:

– Nos, hol a Magyar Televízió riportere?

Mire Martos Tamás operatőr a maga kimért modorában csak ennyit felelt:

– A Magyar Televízió riportere momentán kakál.

Szegény Bánó főszerkesztő így hiába várta az anyagot.

A 13 soros szonett

Voltak idők, amikor a napilapok hétvégi számai még valódi verseket is közreadtak. (Talán csak a *Népszabadság* jelentett egy ideig kivételt, de hol van már az is.) Ez olyan régen volt, hogy akkoriban még ólomba szedték igazi nyomdászok a sorokat. A címeket még úgy, mint Petőfi idején a *Nemzeti dalt*, betűnként rakták össze a szedőszekrényből kikapdosott ólombetűkből.

A főszöveg már úgynevezett linószedés volt, vagyis egy egész sor betűit öntötték rá egyetlenegy testre. Valahogy úgy nézett ki ez az egész, mint egy bélyegző – ólomból.

Miután egy sort egy testre tettek, a nyomdában, ha „túlszedés” volt, vagyis valamivel hosszabb lett a leadott anyag, mint ahogyan azt számolták, akkor egy egész sort egyben lehetett csak kihagyni, azaz húzni. További bonyodalmak elkerülése végett ezt is leginkább a bekezdések végéről.

Óvatosabb szerzők ezért a legfontosabbnak vélt mondataikat igyekeztek a szöveg belsejében, a bekezdés közepében elrejteni – onnan nehezebb húzni.

De vissza a vershez.

Egy szépreményű ifjú költő egy szonettje várta megjelenését a *Magyar Nemzetben*. De valahogy hosszabb lett a kis irodalmi mű, mint ahogy a tördelőszerkesztő remélte, s ment az ügyeskedés, mit is lehetne csinálni.

Nos, ekkor sétált éppen arrafelé a főszerkesztő, Soltész István, akihez a lap újkori történetének messze legsikeresebb korszaka fűződik.

– Mi a baj? Mi a baj? – érdeklődött a gondterhelt szerkesztőknél.

– Pistám, egy sorral megcsúsztunk, nem fér be ez a szonett – magyarázta a literátus ember hírében álló ügyeletes szerkesztő.

„Pistám” belekukkantott a versbe, és ezt a tanácsot adta:

– Lököd ki az utolsó sort, és máris bent vagy! Senkinek nem fog hiányozni!

– De Pistám – így a literátus szerkesztő –, ez egy szonett!

– És?

– És a szonett, az izé, szóval, az mindig, de hát, te is tudod, tizennégy soros.

– És?

– És akkor nem lehet kihúzni belőle egy sort sem.

– Miért ne lehetne? – tette fel a jogos kérdést a főszerkesztő, és szakavatott mozdulattal kiütötte az utolsó teljes sort.

A vers így már valóban pompásan elfért, és szerzőjén kívül tényleg senkinek sem tűnt fel a nagy világirodalmi újítás, a tizenhárom soros szonett.

Lehet egy ciceróval több?

Azokban a bizonyos hetvenes, de még a nyolcvanas években is tehát ólombetűkből szedték az újságot. A tördelőszerkesztők a nyomdai mettrő és a vicemettőrök segítségével rakták véglegesen össze az oldalt – éppen úgy, ahogyan nagyapáik korában.

Mindehhez szükséges volt egy úgynevezett tipométer. Ez leginkább egy vonalzóhoz hasonlított, de milliméterek és centiméterek helyett pontokban és cicerókban számolt. Használata nem túl egyszerű, mert a tipográfiai pont a méter 2660-ad része (1 pont = 0,376 mm). Egy ciceró az 12 pont, azaz 4,512 mm. Mindez, persze, egy tipométerről könnyedén leolvasható, és így megmérhető, hogy mondjuk egy 12 pontos betűből szedett szöveg mennyi helyet foglal el. De másra is jó tud lenni ez a kis praktikus eszköz.

Télen, amikor már hidegebbre fordult az idő, az egykori *Magyar Nemzet* egyik tördelőszerkesztője, az újságíró és író H. Bartha Lajos szülőfalujából, Hartáról (innen a nevében a „H”) rengeteg kolbászt hordott be a szerkesztőségbe, amit szerény áron kimért a kollégáknak.

Az érdeklődő dolgozók sorban álltak H. Bartha New York palotabéli kicsiny, sötét és bűdös udvari szobája előtt. Lajos egy nagy késsel szelte vevőinek a hartai kolbászt, amelynél szerinte nincs jobb. Mérleg vagy más mérőeszköz természetesen nem állt rendelkezésre. Ám volt tipométer. Így aztán a vásárlók ciceróban rendeltek.

– Lajoskám, akkor én kérnék huszonöt cicerót a csípősből!

Lajos fogta a tipométert, a kolbász mellé fektette, és hupsz, már lendült is a kés. De egy picinykét elcsúszott a keze.

– Jaj, ez huszonhét ciceró lett. Maradhat?

Az a bizonyos hartai kolbász

– Maradhat, Lajoskám, olyan isteni ez a hartai csípős, hogy ebből nálunk simán elfogy huszonhét ciceró is.

H. Bartha Lajos a hetvenes években, mint a *Magyar Nemzet* tudósítója, Moszkvába került. Arról máig megoszlanak a vélemények, hogy Lajos egyáltalán tudott-e oroszul. Mindenesetre sokáig nem volt szükség erre a képességére, mert nem nagyon árasztotta el tudósításokkal a szerkesztőséget. Ott a jól bevált TASZSZ, tessék attól átvenni az anyagot.

De a pesti Lenin körútról csak noszogatták Lajost, ha már ott él a szovjet fővárosban, akkor legyen szíves valami életképet küldeni legalább. Egy riportot a mindennapokról.

Mit volt mit tenni, Lajos nekiindult. Kinézett magának egy házat a Vörös tér közelében. Azt találta ki, hogy sorra megkérdezi az ott lakókat, miként telnek a mindennapjaik.

Talán a második lakásnál tartott, amikor megérkezett a rendőrség, lefogta, és elrángatta a helyszínről.

Lajos jó érzéssel egy olyan házat választott, amelynek lakói nagy valószínűséggel KGB-alkalmazottak lehettek, és nem nagyon rajongtak az ötletért, hogy egy külföldi újságíróval beszélgessenek.

Rövidesen aztán Lajost haza is rendelték, de hogy ezért, vagy feltűnt valakinek hiányos orosz tudása, ma már ki tudja.

A rendszerváltás idején az egyik, addig szabad napilapot is bedarálta az új hatalom. Ennek részeként, némi tanakodást követően, kineveztek egy fickót főszerkesztőnek, aki ugyan napilapnál még sosem dolgozott, ám jól feküdt az új hatalomnál, és különben is, egyszer mindent el kell kezdeni.

Az illető úr az újságkészítéshez ugyan nem nagyon értett, de nagy mellénnyel foglalta el a hivatalát. Tudta, hogy ő most „elvtársilag” van odahelyezve, sok mindent szabad neki.

Azt, hogy a lapnál mit tett, most hagyjuk is. Ám, hogy a kapukon túl mit, arra vesztegessünk pár szót.

Egy szép napon, talán nem feltétlenül színjőzanon, hazafelé ballagott. S valahol a Rákóczi tér környékén, mely vidék azokban az években még a rosszleányok egyik fő vadászmezejéhez tartozott, vitába keveredett néhány hölggyel.

A ma már nehezen rekonstruálható perpatvar állítólag valahogy úgy kezdődött, hogy a polgári napilap főszerkesztője, persze szigorúan civilben, mintegy írói munkássága részeként, felkérte az örömlányokat, legyenek szívesek ingyen leszopni őt, ő ugyanis egy jelentős főszerkesztő.

Szó szót követett, a stricik is odagyűltek. S miután kevésbé voltak járatosak a sajtó bonyolult rendszerében, egyszerűen csak alaposan elverték a hepciáskodó, potyázni akaró klienst. Annyira jól, hogy annak eltört a lába.

Be is szállították rögvest a baleseti sebészetre. Ám egy nagy közös kórteremben helyezték el, meglehetősen kényelmetlen körülmények közé.

A főszerkesztő méltatlankodott, hogy egy ilyen jelentős főszerkesztővel, mint ő, nem lehet így bánni. Különszobában akarta kivárni a műtétet.

Végül a lap egészségügyi tudósítója elintézte az egyágyas szobát.

Nem sokkal később, talán, hogy bezsebelje a dicséretet, a tudósító felkerekedett meglátogatni főnökét. De az bizony nem a levegős külön kórteremben feküdt, hanem a túlsúfolt tömegszálláson.

Szaladt az újságíró az osztályvezető orvoshoz, hogy hiszen megígérték...

– Nos, valóban – vakarta meg az orrát a sokat látott doktor –, át is tettük. Csakhogy az történt, hogy amikor a különszobába bement az ápolónő, a páciens felszólította, hogy miután ő egy főszerkesztő, neki jár, hogy... Hát, mit tehettem volna, visszahozattam ide, itt legalább szem előtt van.

Borókai MSZMP-tagsága

Az első Orbán-kormány frappáns szóvivőjéről, az egykori *Népsport* focirovatának korábbi munkatársáról, a *Heti Válasz* főszerkesztőjéről, Borókai Gáborról köztudott, hogy azok közé tartozik, akik a menetiránnyal dacolva 1988-ban nem ki-, hanem éppenséggel beléptek az MSZMP-be, amihez akkor, hogy mást ne említsünk, „a józanság és politikai ítélőképesség pillanatnyi felfüggesztésére is szükség volt” (Dessewffy Tibor).

1988-ban már recsegett-ropogott a rendszer, ha azt pontosan nem lehetett is látni, mi lesz, az azért nagyjából kiszámítható volt, hogy az MSZMP-nek nincs tovább úgy, mint addig.

Borókai még nem volt harmincéves, pár esztendővel korábban két kézzel kaptak volna utána: végre itt egy fiatal jelentkező. 1988-ban azonban a dolog már nem volt olyan egyszerű. Az MSZMP-felvételhez két régi tag ajánlása kellett. De hol voltak addigra már a régi tagok? Főként azok, akik még mertek ajánlani valakit.

Borókai viszont nagyon szeretett volna párttag lenni. Végül a *Népsport* két főszerkesztő-helyettese szánta meg, nekik már úgyis mindegy, gondolhatták, és Boros Dezső, valamint Gyenes András lettek Borókai pártbéli „keresztapjai”. Lehet, hogy ezzel ütötték be az utolsó szeget a hamarosan már nem létező MSZMP koporsójába?

Beszéljen Torgyán a seggéből

Ha szeretjük manapság néha azt gondolni, hogy soha ennyi hülyeség nem hangzott el a Parlamentben, mint napjainkban, akkor nem árt néha belelapozni a régebbi országgyűlési naplókba. Ha igazán jókat akarunk mulatni, akkor érdemes egy hajdan volt képviselő, bizonyos Torgyán József beszédeit olvasgatnunk. Lehet a rekeszizmokat edzeni.

Dr. Torgyán, aki a valaha jobb napokat látott Kisgazdapártot foglalta el, majd verte szét, 1991. szeptember 23-án nekiment Kövér Lászlónak, a Fidesz képviselőjének, mert az nehezményezte, hogy a kisgazda nagyvezér a trianoni rendszer összeomlásáról és a határok esetleges újraszabásáról beszélt. „Vissza a magyar területeket!” – harsogta Torgyán doktor, hozzátéve, hogy ő a „magyar nép szívéből beszél”. Majd így folytatta a magyar nép szívéből:

„De nemcsak azért kellett szólnom, mert Kövér László ilyen módon elragadtatta magát, hanem azért, mert ehhez a véleményhez csatlakozott néhány olyan további vélemény is, mint például a nagy magyar publicista, Iván Andrassew úrnak a közelmúltban megjelent nyilatkozata. Elnézést, ha nevét nem jól idézném, ugyanis a cirill betűk olvasása tekintetében nem vagyok elég jártas. (Derűtség.) Nos, ő a szeptember 18-i megjelent nyilatkozata értelmében azt mondotta ugyanezzel a nyilatkozattal kapcsolatban – elnézést, de kénytelen vagyok szó szerint idézni, éppen azért, hogy felhívjam előre igen tisztelt képviselőtársaim figyelmét arra, hogy vajon mi, magyarok megengedhetjük-e az ilyen módon való nyilatkozást rólunk –, tehát Iván Andrassew úr ugye azt mondotta, hogy »jobb lett volna, ha én mindezt nem a magyar nép szívéből mondom, hanem a magyar

Andrassew Iván (fotó: Dési János)

nép seggéből». Nos, én úgy gondolom, nyilvánvaló az, hogy Iván Andrassew úr nincs eléggé kiművelődve a magyar nyelv szabályait illetően, hogy ő ilyen kijelentéseket tett, de én azt hiszem, lehet, hogy Ivánék között ez megengedett stílus (derűtség a jobb oldalon), de mi, magyarok utasítsuk ezt vissza! (Moraj.)”

És akkor most adjuk át a szót Andrassew Iván barátomnak, aki persze magyar publicista, méghozzá a legjobbak közül való, aki ekként emlékezik az esetre:

– Torgyánnak nagyon sokat köszönhetek. Egyszer, amikor elkezdődtek a jugoszláviai háborúk, arról beszélt, hogy most lehetne határrevízió. Aztán Kövér rászólt, hogy ezt most nem kellene. Mire ő azt mondta: csak a nép szívéből beszélt. Én meg erre azt írtam – nagyon bocsánatot kértem az olvasóktól –, hogy jobb lenne, ha nem a szívéből, hanem a nép seggéből beszélne, mert akkor észrevenné, hogy a seggünkig ér a háború. Na ezt, persze ferdítve, fölolvasta a Parlamentben. Azt is mondta, hogy nem tudja olvasni a cirill betűket, de valami Ivan Andrassew írta. Ebből az lett, hogy behívott a

főszerkesztő a *Mai Napnál*, Horváth István. Ő is hallotta Torgyánt. Micsoda reklám! És 100%-kal fölemelte a fizetésemet. Ráadásul, a sok-sok üzemi lapos év után, egyszeriben híres ember lettem. Kösz, Torgyán.

Őrnagy őrnagy és a gyerekrablók

A *Magyar Hírlap* még egyik jobb korszakát élte. Vince Mátyás, az éppen aktuális főszerkesztő kitalálta, hogy amerikai mintára itt is dolgozzon egy kiugrott rendőr, aki majd igen izgalmas, bennfentes híreket szállít nekünk.

G. őrnagyot éppen akkoriban rúgták ki a rendőrségtől, ahol valamiféle osztályvezető volt. Ránézésre alkalmasnak tűnt a feladatra.

Első munkanapján izgatottan leült a számítógép elé, de valami nyomhatta az oldalát, felpattant, kikapott a zsebéből egy jókora pisztolyt, belökte a fiókba, majd ezután teljes erőből verni kezdte a billentyűket. Még a nyelvét is kidugta nagy igyekezetében.

Amikor készen lett, elégedetten szemlélte művét, mintha első gyermeke lenne, majd légies mosollyal átadta az éppen mellette el-sétáló szerkesztőnek, várván az elismerést.

Nos, a sokat látott szerkesztő hamarosan csuklani kezdett, aztán lilult a feje, később ideges rángások jelentek meg a szája körül. Aztán jött a tikk. Döbbenet nézett a szerzőre, aki nem ismerve fel a helyzetet, könnyelműen megkérdezte:

– Ugye, tetszik?

A szerkesztő már nyitotta a száját, miközben G. őrnagy, ábrándos tekintetét le nem véve róla, szórakozottan benyúlt a fiókjába, előhúzta a stukkert, és miközben gyömöszölte vissza nadrágzsebébe, újra megkérdezte:

– Na, ugye, hogy jó lett?

A szerkesztő hirtelenjében valami olyasmit felelt, hogy ne tessék izgulni, meg hadonászni azzal a vacakkal, majd gondoljuk az írást.

Másnap javaslat került a szerkesztőbizottság elé, hogy G. őrnagy ne feltétlenül fáradjon azzal, hogy maga írja meg a cikkeit. Lehet, hogy az is elég, ha beszerzi az információt, aztán majd valaki, aki tud írni – ám nincs pisztolya – formába önti.

Pár nappal később őrnagyunk diadalmas képpel érkezett. Leült. Majd gyorsan felpattant, kivette a pisztolyt a zsebéből, belökte a fiókba, és csak ekkor kezdte elmondani a szenzációs hírt: Pár napja elraboltak egy kislányt. Sehol nem találják, az emberrablók nagy összeget követelnek, a rendőrség – szokás szerint – titkolózik.

G. elmondta, amit tudott, megesküdt, hogy tuti az információ. Pár ügyes kezű skribler formába öntötte a hallottakat, ha jól emlékszem, címlapsztori lett.

Reggel aztán – internet hiányában akkoriban meg kellett várni a botrányral, amíg kinyomtatták a lapot – kitört a haddelhadd. Mint kiderült, a rendőrség a maga ravasz módján több újságíróat beavatott a történetbe, azzal a feltétellel, hogy nem írhatják meg, amíg a kislány ki nem szabadul. Így akarták elérni, hogy sikertelenségüknek ne menjen híre. Csak éppen valamiért minket kihagytak. G. őrnagy meg a szokott helyén, a szokott haverjaival kocsmázott. A haverok meg még nem értesültek arról, hogy bajtársuk éppen új karriert épít, már nem rendőr, de már majdnem újságíró. Így aztán alaposan kitérgyalták az ügyet a jelenlétében – ez adta az információ magját.

Az első reakciónk az volt, hogy a hülye rendőrök. Mi a fenének trükköznek meg üzletelnek a sajtóval. A mi dolgunk az, hogy írjunk, az övék meg, hogy szabadítsák ki az elrabolt kislányt, H. Ildikót.

Közben fő- és még több rendőrök sora hívott minket és küldött el a k. anyánkba, hogy azzal, hogy kiadtuk az információt, veszélyeztetjük a gyerek életét. Az első reakciónk persze az volt, hogy az emberrablók valószínűleg nem tőlünk tudják meg, hogy ők embert raboltak, úgyhogy számukra olyan nagy újdonsággal nem járt ez a hír – amelyet akkor már folyamatosan harsogtak a rádiók és a tévé.

De azért kezdtük magunkat egyre kellemetlenebbül érezni. Ha ne adj' isten, a lánynak bármi baja történik, senki sem mossa le rólunk, meg a lelkiismeretünkéről, hogy mi sodortuk veszélybe.

Így aztán magunk is lázas nyomozásba kezdtünk, és már – így meséltük később – majdnem megtudtuk, hova zárták be a foglyot, amikor a telexgép vidám kattogással jelezte, megvan a gyerek. Az emberrablók, pár balfék fiatalember, egy római-parti csónakházban őrizték foglyukat, de amikor meghallották a hírekben, hogy mindenki róluk beszél, nyomukban az egész rendőrség, ijedtükben, abban a minutában, szabadon engedték a túszt.

„Mi szabadítottuk ki a lányt” – vágtuk aztán oda mindenkinek, és tessék, mégiscsak igaz, hogy bármilyen hírt azonnal meg kell írni.

Szövegnek jó volt, de azért a szívünk mélyén tudtuk, hogy ezzel az erővel akár a nyakát is elvághatták volna, hogy eltüntessék örökre. Mindenesetre G. őrnagy feladata pár hétig kishírek és közlekedési kihágásokról szóló információk gyűjtése volt.

Kié a bor?

Azokban a régi szép időkben, amikor még Józsi vitte a Magyar Rádió riporterét az AI-s rendszámú – a rendőrök sem nagyon merték megállítani az ilyen kocsit, mert az AI állami tulajdonost jelentett, talán BM-est, esetleg járási párttitkárt – gépkocsival, az interjúalanyok is tudták, mi az illem: a kisebb-nagyobb vállalatok, téveszek esetleg még ktsz-ek a hiánygazdaság közepette egy-egy apróbb ajándékkal, saját büszkeségükként számon tartott termékükkel próbálták meglágyítani az újságírók már akkor is kerges szívét.

Először persze az ember szabadkozott, hogy jaj, ugyan már, hagyja csak. Nem azért jöttünk.

De amikor már másodszorra is azt felelték neki pajkosan mosolyogva, hogy: tegye csak el, jó szívvel adjuk, marad még itt elég... akkor persze arra gondolt a kiküldött tudósító, hogy mégsem sértheti meg ezeket a kedves figurákat, akik tényleg csak a szeretetüket akarják kimutatni a pesti újságírónak.

Ráadásul, nem egyszer – hiszen munkáshatalom volt, vagy mi a szósz – a sofőr is kapott ajándékot, így aztán tényleg gyorsan elillant az esetleges lelkiismeret-furdalás.

Így tehát semmi meglepő nincs abban, hogy a *Falurádió* – a Magyar Rádió mezőgazdasági műsora – kitűnő riporterője és Józsi nevű sofőre a szolgálati jármű csomagtartójában egy-egy fonott borítású, borral teli demizsont hozott magával a Magyar Rádió székházába, a Bródy Sándor utcába. Úgy érezték, megdolgoztak érte, szívesen adták nekik – az övék.

Beálltak az udvarba, nyitották a csomagtartót, amikor a riporterő észrevette, hogy az egyik demizson ripityára tört, kiömlött a finom vörösbör.

A méltán népszerű falurádiós felragadta az ép flaskát, és az elgémberedett tagjait éppen nyújtóztató sofőrnek sajnálkozó hangon csak ennyit vetett oda:

– Jaj, szegény Józsikám! A maga palackja sajnos eltörött – majd a megmaradt demizsonnal kezében határozottan nekiindult a Pagoda felé.

A cenzor napja

A szocializmus védelme megkövetelte az éberséget. És különben is, készülni kell a sajtó frontján is arra, mi a teendő, ha az imperialista elemek megtámadják a Varsói Szerződést.

A szerkesztőségben működő férfiak tulajdonképpen két csoportot alkottak. Egyik felük tartalékos cenzornak volt kiképezve. Számtalan történet keringett arról, miként folytak a nyolcvanas években a balatonaligai pártüdülőben a tartalékos cenzortiszt katonai kiképzések.

Doktor Boros István például a reggeli sorakozót az ágy alatt vészelte át. Aztán fogta teniszütőjét, és feltűnés nélkül kivonult egy másik lógóssal a pályára kicsit ütögetni. Közben meg persze ki tudja, miféle dolgok jelenhettek meg az ellenőrizetlenül maradt háborús sajtóban.

A férfitársaság másik fele meg haditudósító lett volna abban az esetben, ha csapataink a semleges Ausztrián keresztül éppen elfoglalják Észak-Olaszországot. Na, ja, csak így könnyedén.

Egy szép napon – a nyolcvanas évek második felében járunk – elterjedt, hogy éles gyakorlat lesz, amelynek során a cenzorokat elviszik a kitelepítési körzetükbe, ott kicsit gyakorolják a cenzorkodást, aztán talán másnap haza.

A kitelepítési körzet pedig, ahová az egészen titkos cenzori hivatal költözik, nem más, mint a Lapkiadó Vállalat egyik romantikusan lepusztult szakszervezeti üdülője, az egykori Prónay-kastély Acsán.

Indulás a szerkesztőség elől, reggel hatkor.

Nyilvánvaló volt, hogy a katonaságot, a cenzorkodást, az értelmetlen marhaságot itt mindenki tiszta szívéből gyűlöli. A macerát,

a hülye és műveletlen tisztek okoskodását, az egyenruhát, az egészséget. De hát mit lehet tenni.

Az egykori *Magyar Nemzet* szerkesztőségének veterán tagja volt M., aki régóta arra panaszkodott, hogy belé már csak háltni jár a lélek. Heti egy tárcát kellett átlagosan előállítania a hétfői lapba. Azt általában telefonon bediktálta, hogy be se kelljen jönnie. A fizetését a sofőr vitte ki neki – mert az ő állapotában nagyon nehéz lenne egy ilyen kockázatos út a pénztárig és vissza.

Ámde még ő is katona- és így cenzorköteles korban volt. De kedves kollégái, hogy óvják az egészségét annak, aki még a Lenin körút 9–11.-ig sem tud elmenni, nemhogy Acsára katonának, addig-addig hazudoztak, amíg M.-et sikeresen kimentették a katonai gyakorlatból.

Teltek-múltak az évek. Vége lett a szocializmusnak, a katonaságnak, a cenzorságnak, de még a *Magyar Nemzet*nek is. Hősünk, aki továbbra is távolból küldte cikkeit, fogta magát, és átigazolt Csurka István meg az akkori kormánypárt, az MDF lapjához, a *Magyar Fórum*hoz.

Hogy oda bejárt-e M., azt nem tudom. De az kétségtelen, hogy valamit szállítania kellett, és nyilván Csurka főszerkesztő imádta, ha komenistákat lepleznek le belső munkatársai.

Egy szép napon a mi M.-ünk is írt egy efféle cikket. Ez arról szólt, hogy a kommunizmus éveiben különösen nehéz volt azoknak, akik másképpen gondolkodtak. Itt van például az ő esete is. Egy szép napon katonai gyakorlat volt, azt imitálták, hogyha megtámadják Budapestet, akkor a rendszerhű újságírókat kimenéktik egy biztonságos helyre, hogy túléljenek. Őt azonban, aki ugyebár nem volt rendszerhű, direkt otthon hagyták, hadd dögöljön meg az ellenséges tűzben. Betegség, be nem járás, kiküldött fizetés, bediktált heti egy cikk, bajtársak, akik kimentik a kényelmetlen gyakorlatból – nem illettek a következtetéshez: Hát ilyenek voltak ezek.

A szerelmes gyűjtogató és a titkosszolgálatok

Egy szép október végi napon a *Magyar Hírlap* szerkesztőségében, a Lenin körüti New York Palotában, valaki felgyújtotta a főszerkesztő-helyettes, Tábori András szobáját.

Ha viccelni lenne kedvünk, akkor úgy fogalmaznánk, *futótűzként* terjedt a hír, hogy politikai bosszú történt, esetleg egy titkosszolgálat keze van a dologban. Az újságírók izgatottan tárgyalták a történeteket törzshelyeiken, a Metropolisban és a Lúdlábban – a Hungáriának nevezett New Yorkba ekkoriban már, elsősorban anyagi okokból, szerkesztő nem nagyon tette be a lábát.

A felajzott hangulatot, amely jó műzsája az összeesküvés-elméleteknek, elsősorban az okozta, hogy Tábori nem pusztán a lap közkedvelt főszerkesztő-helyettese volt, de ő irányította, szervezte a *Magyar Hírlap* privatizációját is.

A *Hírlap*ot 1968-ban hozták létre, jelentős részben az új gazdasági mechanizmusnak nevezett, akkor induló, liberálisabb világ támogatására. Fejléce szerint a minisztertanács lapja volt. Ám ez a kormányközelség történetünk idejére, 1989-re, már meglehetősen kényelmetlennek tűnt. Az újságírók szerettek volna függetlenekké válni, akkor még sokan hitték, van ilyen.

A kormányfő, Németh Miklós állítólag beletörődött, hogy a *Magyar Hírlap* megpróbál önálló céggé válni, és úgy tűnt, nem gördít akadályt a privatizáció elé.

Tábori teljes erejével szervezte a dolgot, és sok-sok próbálkozás után odáig jutott, hogy majdnem sikerült tető alá hoznia egy megállapodást az angliai sajtócézárral, Robert Maxwell-lel.

Már kézzelfogható közelségben volt a nagy változás, amikor az a merénylő felgyújtotta a főszerkesztő-helyettes szobáját. Bossányi Katalin, a lap másik munkatársa, így számol be erről egy írásában: „Október 30-án a déli órákban ért be a szerkesztőségbe Tábori András, ahol akkor éppen a rendőrség és a tűzoltóság tartózkodott. Ugyanis 10 és 11 óra között valaki felgyújtotta a szobáját. Porig égtek iratai, köztük az előzetes tárgyalásokkal kapcsolatos dokumentumok is.”

Na ja, hogy megindult a találgatás: Moszad, KGB, CIA, MI6? Kinek miről mi jut eszébe.

Pedig a megoldás sokkal egyszerűbb volt. Hát persze, hogy „keresd a nőt”.

Bossányi ezt így foglalta össze: „A gyűjtogatás háttérében nem politikai okok álltak – mint ezt sokan hitték és hirdették –, hanem egy véletlen. A két főszerkesztő-helyettes szobája közös titkárságból nyílt, és a másik helyettes (Szászi József) egyik haragosa valami nőügy miatt így kívánt bosszút állni.”

Magyarán annyi történt, hogy délelőtt, amikor rendes napilapos újságíró még alszik, megjelent egy pasas a közös titkárságon, és az éppen reggeliző titkárnőtől azt kérdezte, „ez a Szászi úr szobája? Hoztam neki valamit.” A titkárnő fel sem nézett a parizerből, és bólintott, hogy az. Nem mindegy? Így, pontos információ hiányában, a merénylő nem Szászi, hanem Tábori szobájába ment, ott gondosan benzint locsolt szét, gyufát dobott rá, kint udvariasan köszönt, majd elfutott.

Ugyan Maxwell rejtélyes halála később sok alapot szolgáltatott a különféle összeesküvés-elméletek kiagyalóinak, a titkosszolgálatok, ebben a tűzben legalábbis, ártatlanok.

Kanállopásba keveredik a nagykövet

A genfi magyar ENSZ-misszió, melyet akkor éppen Meiszter Dávid nagykövet vezetett, pompás fogadást adott. Az elegáns urak és hölgyek alkotta társaságban nemcsak választékos modorú és öltözékű diplomaták voltak jelen, hanem meghívást kapott néhány hazai újságíró is. Köztük két külpolitikával foglalkozó kitűnő veterán, Heltai András és Kulcsár István. A magyar vendégek elégedetten nyugtázták jelenlétüket. Nemcsak azért, mert nagyszerű társalgók, világlátott emberek, akik pillanatok alatt átlátják a nagypolitika bonyolult játszmáit, és ezt élvezetesen elő is tudják adni, hanem azért is, mert közismerten előszeretettel ugratják egymást – és ez felettébb szórakoztató tud lenni a közönségnek.

Ám a fényes fogadásnak egyszer csak vége lett, anélkül hogy bármi tréfa történt volna.

Kulcsár már csak a szállodában vette észre, hogy valaki a zsebébe csempészett egy címeres ezüstkanalat.

Különösebben gondolkoznia sem kellett, ki tehette. Így hát fogott egy borítékot, beletette az értékes darabot, és mellékelte egy kísérőlevelet hozzá, ilyesmi szöveggel: Tisztelt nagykövet úr! Mellékelten küldöm vissza a kanalat, amit szegény Heltai András kollégám emelt el az ön fogadásán. Kérem, ne haragudjon rá, nem tehet róla, beteg szegény. Súlyos kleptomániás...

A gyilkos vörös zászló

A Lenin körúti New York Palota omladozó épületét évek óta kopott gerendaállványzat takarta. Miután a kerületi tanács felújításra kötelezte az ingatlant használó Lapkiadó Vállalatot, a cég vezetője, Siklósi Norbert, Osztap Bender-i zsenialitással kitalálta, hogy ha körbeállványozzák az épületet, akkor az már majdnem olyan, mintha elkezdték volna a felújítást. Ámde semmit sem kell csinálni, és ez rettentő takarékos.

Felteszem, ha olykor-olykor átpillantottak az elvtársak az átel-lenben lévő tanácsházáról, akkor csak bólogattak magukban: hiába, no, igazunk volt, lám, megkezdődött a tatarozás. Miközben semmi sem történt. És így megint eltelt néhány év. (A fiatalabbak kedvéért, ezt hívtuk szocializmusnak.)

A New York második emeletén működött a már sokat emlegetett *Magyar Nemzet* szerkesztősége. A 214-es szoba különösen jelentős volt azokban az időkben, mert valódi nehézfűtőket tároltak itt. (De erről már szóltunk éppen eleget.) A szoba az épület tengelyében volt található. Tartozott hozzá egy tágas erkély is, amelyre nem lehetett kimenni, mert az állványzaton egy nagy háló is lelógott, amely a lepergő vakolatot fogta fel. Pedig évente többször ki kellett volna jutnia egy gondnok külsejű egyénnek, aki április negyedike vagy éppen november hetedike előtt ide, erre a központi fekvésű balkonra tűzte ki a munkásmozgalom vörös zászlaját, valahogyan megkerülve a hálót.

A szoba lakói néha keseregtek azon, micsoda diszkrimináció, hogy ők nem mehetnek ki a balkonra, ám egy idő után beletörődtek, hiszen az élet már csak ilyen.

1988 decemberében, talán éppen aranyvasárnap, hatalmas szél kerekedett, s felkapta a sarokban tárolt, összetekert vörös zászlót. Az lezuhant a Lenin körút ünnepi forgatagába, és agyonütött egy éppen arra járó szerencsétlen fiatalembert. (Még jó, hogy mi nem juthattunk ki a lehálózott erkélyre, különben bizonygathattuk volna, nem mi hajítottuk le a gyilkos lobogót.) Egyik kollégám, Zay László, szép nekrológot írt az áldozatról, megemlítve, hogy egy lezuhanó vörös zászló ölte meg. Micsoda mázli, hogy akadt egy éber olvasószerkesztő, aki a „vörös” szót idejében kihúzta!

„Lacikám, elég lesz bőven annyi, hogy egy zászló ölte meg!”, veregette meg szerzőnk vállát a szerkesztő. Később ez a szerkesztő úgy idézte fel ezeket az éveket, hogy ő is mekkora, de mekkora ellenálló volt...

Csurka patkánya

Azokban az időkben, amikor történetünk játszódik – a kilencvenes évek második fele táján járhatunk –, még komoly viták folytak arról, hogy szabad-e mindenféle szélsőséges politikust meghívni beszélgetésre a tévébe.

Többen azt az álláspontot képviselték, hogy ezzel csak feleslegesen népszerűsítjük őket és nézeteiket, mások szerint meg legalább megtudják a nézők, mily csúnya és tarthatatlan eszméket vallanak.

Gyárfás Tamás, a *Nap-tévé* vezetője úgy döntötte el a vitát, hogy azt kell adni a népeknek, amit nézni szeret. Ha Csurkának nagy a nézettsége, akkor hadd szóljon. És különben is, például a *Keresztűz* című műsorban tessék vele vitatkozni, itt derüljön ki, miben nincs igaza.

Így hát néhányszor az a felettébb kétes megtiszteltetés ért, hogy szópárbaiba keveredhettem a legújabb kori magyarországi antiszemitizmus e nem túl rokonszenves képviselőjével.

Motoszkált is bennem, hogy valahogy még sincs rendben ez a dolog. Ellenérzésemet ravasz trükkkel próbáltam kifejezni. Kaptam még korábban a barátaimtól a születésnapomra egy gyönyörű, igazi selyem nyakkendőt. Akkoriban felettébb divatosak voltak az olyan kravátlík, melyeket állatfigurák díszítettek. Volt nekem lovacska, elefántos, még zsiráfos is. És ez a valódi selyem, amelyik patkányokat hordozott a felületén.

Csurkához tehát patkányos nyakkendőt kötöttem mindig. S nem mulasztottam a kollégáknak elmondani, hogy ez, kérem, a Csurka miatt van.

Akkoriban Lakat T. Károly főszerkesztő a hétközi események kulisszatitkaiból a hétvégi adásba összerakott egy kis bemutatót. Egy szép napon ebben ez hangzott el Lakat T.-től, miközben a kamera az én nyakkendőmre közelített:

„Dési szerkesztő úr reggel a patkányos nyakkendőjét vette fel, innen tudhattuk, hogy a vendég ma nem más, mint Csurka István lesz.”

Aztán soha többé nem mentem csurkázni. Vagy a naptévések nem hívtak volna?

Falurombolás és stoppolás

1987. június 27-én a romániai falurombolás ellen szerveződött nagy tüntetés Budapesten. Az '56 utáni újságíró-generáció legtöbb tagjának az életében ez lehetett az első ilyesféle megmozdulás, amelyet nem maga a hatalom szervezett. Sőt.

Egészen mámoros érzés volt. Ráadásul azt hittük, a másnapi lapban megírjuk mindazt, ami történik, ahogy az igazi újságírók. A felemelő hangulatú tömegdemonstráció után siettünk hát vissza a szerkesztőségbe Szendrei Lőrinc kollégámmal, de nem nagyon működött a tömegközlekedés.

Lőrinc elemében volt. Akkor ő majd leint egy kocsit, és azzal bevitetjük magunkat a New York Palotába, a szerkesztőségbe.

– Hogy intesz le? – kérdeztem bután.

– Így! – mondta, és a Dózsa György út közepén elkezdett kaszálni a kezével.

Megállt egy Wartburg. A sajtószabadságról lenne szó, merthogy nekünk be kell gyorsan jutni és a többi, nyomta Lőrinc a szöveget, ahogy kell. A kopott férj és a hozzávaló feleség kitért az ajtót, mosoly ömlött el a képükön. Hát, ha a sajtószabadság, akkor útirányt változtatnak, és elvisznek minket. Bepattantunk. A házaspárt megfeszítette a büszkeség, hogy ők is hozzájárulnak a győzelemhez. A bácsi a Blahánál rakott ki minket, még utánunk kiabált, hogy másnap megveszi a lapot, mert az ő sikere is az, hogy végre megírhatjuk az igazságot. Lőrincel madarat lehetett volna fogatni. Hogy itt a szabadság. És ezt a nép is tudja már. Ráadásul a gyakornoknak is megmutatta, hogyan szervezi az életét egy valódi hírlapíró.

Fél óra múlva kiderült, hogy na, megírni azt azért még nem lehet mindent. Ott gubbasztottunk a szerkesztőség koszos folyosóján, néztük, az egy szem tévében elhangzik-e valami a tömegtüntetésről. Közben a főszerkesztő, Soltész István, kinek működéséhez mégiscsak a *Magyar Nemzet* legújabb kori történetének sikerei fűződnek, idegesen rohagált a cenzori pártközponttal közvetlen összeköttetést biztosító, féltve őrzött, speciális, zárt hálózatu K-telefon és köztünk, hogy most mi is legyen.

Amúgy tíz perc alatt dr. Boros és dr. Javorniczky szerkesztő urak vezetésével összedobtunk egy kolumnát. Nagyon fontosnak éreztük. De egyre inkább úgy tűnt, hogy ez nem kerül be a másnapi lapba. Ki harciasabban, ki szelídebben próbálta rávenni a főszerkesztőt, hogy a pártközpont engedélye nélkül is jelentesse meg az anyagot. (Itt jegyezzük meg a kor sajtóirányításának finomságai iránt érdeklődők kedvéért, hogy a *Magyar Nemzet* a Hazafias Népfront névre hallgató gittegylet lapja volt. Ámde az utasítások, az engedélyek mégiscsak az MSZMP apparátusából érkeztek.)

Lőrinc a vitában az indulatosak közé tartozott, oda is vágta a főnököknek:

- Engedd megjelentetni, Pista, és benne lesz a sajtótörténetben!
- Én már benne vagyok – jött a bizonytalan válasz, majd csapódott a párnázott ajtó: megcsörrent a K-vonal.

Az összeállítás másnap nem jelent meg, végül, nagy viták után, talán csak egy héttel később, a szombati számban. De mint tudjuk, nincs régebbi, mint a tegnapi hír.

Amúgy a tévéhíradó beszámolt az eseményről, bejátszva egy késő délután készített filmfelvételt, miközben a rádió *Esti Magazin*-ja – amely 18.30-tól 19.15-ig tartott – hallgatott róla. Ennek pedig az a magyarázata, legalábbis Farkas Zoltánnak a *Mozgó Világ*-ban megjelent egyik 1990. tavaszi írása szerint, hogy csak személyesen Berecz János kb-titkár engedélyezhette a tudósításokat, és a rádió elnökhelyettese nem érte őt utol, arra pedig Berecz Jánostól nem volt felhatalmazása – s neki magának nem volt bátorsága hozzá –, hogy ő

döntse el, leadható-e a kész tudósítás arról az eseményről, amelyen sok tízezer vagy akár százezer ember vett részt, és amiről természetesen mindenki tudott Budapesten. Mondjuk, nem a rádióból.

Kisebb hibák

Ennek a történetnek számtalan verziója forog közszájon sajtó-körökben. Ha léteznek e műfajban alaptípusok, akkor az egyik nyilvánvalóan ez.

A *Népszabadság* terjedelmes és értő kritikát közölt Fischer Annie egyik budapesti, zeneakadémiai koncertjéről. Hosszan és részletesen értékelte a világhírű zongoraművész virtuóz előadását a kritikusk.

Mégis, másnap a szerkesztőségben megjelent Fischer Annie férje, a precizitásáról közismert zenetudós, Tóth Aladár, aki egy ideig az Operaházat is vezette – vitathatatlan tekintély a zenei életben. A kritikust kereste.

Az újságíró leültette vendégét egy félreeső zugban, Tóth pedig előhúzta a zsebéből a koncertről szóló kritika egy kipreparált példányát. Szinte sorról sorra javított valamit. Ez sem úgy van, ez is tévedés – csak mondta és mondta a döbbszent újságírónak, aki a végén csak ennyit bírt kinyögni:

- De hát, ne haragudjon, ezek azért nem túl lényeges kifogások.
- Tényleg. De még valami. Annie koncertje tegnap betegség miatt elmaradt.

Másik variáció: A nyolcvanas évek közepén a *Magyar Nemzet*ben jelent meg rádiókritika egy soha el nem hangzott műsorról. Állítólag a kritikuskoknak előre lejátszották a programot, aztán később elfelejtettek szólni, hogy mégsem kerül adásba.

2014-ben a *Népszavában* jelent meg egy alapos tudósítás egy bírósági tárgyalásról, igaz, a tárgyalás elmaradt. A kolléga, aki

megspórolta az utat a bíróságig, megsaccolta, mi történhetett ott. Az influenzajárványról meg igazán nem ő tehetett.

Vagy még egy. A régi *Magyar Hírlap*ban Bercsi János írt egy riportot arról, hogy mit hagytak maguk után a kivonuló szovjet csapatok a laktanyáikban. A megjelenés után telefonált a falu polgármestere, hogy pontatlanságok vannak a cikkben. Például az a kút, amiről azt írja a szerző, hogy 20 méter mély, nem is 20 méter. Mondtuk neki, hogy kellemetlen, de ez azért nem akkora hiba.

De azt írtuk – erősködik tovább a polgármester –, hogy kopottas szürke a laktanya fala, és ez sem így van.

Bocs, de hát még ettől sem dől össze a világ.

A polgármester azonban nem adta fel és még néhány hasonló kifogást emelt. Mindre azt feleltük neki, hiba, de a lényeget azért nem érinti.

Erre már kifakadt a reklamáló is: hát nem értik, hogy a mi falunkban sohasem volt szovjet laktanya?

Mondtuk másnap a szerzőnek, mire az könnyedén megvonta a vállát, és csak annyit jegyzett meg: nagy köd volt, lehet, hogy elnéztem a településtáblát.

Egy igazán pikáns történetet Murányi Gábor is felidéz ezen alaptípusból, kitűnő könyvében, *A múlt szövedékében*.

A történet azokban az években játszódik, amikor a hatalom meg akarta fojtani a relatíve szabad folyóiratot, a Kulin Ferenc vezette *Mozgó Világot*. Murányi hosszan sorolja, miféle retorziók érték a lapot, amely az MSZMP ifjúsági szervezetéé, a KISZ-é volt.

Ahogy a harc fokozódott, a KISZ első embere, Maróthy László, kit sokan Kádár János utódjának is tekintettek, elrendelte minden szám kéziratának előzetes ellenőrzését, amit bátran nevezhetünk cenzúrának is. Nagy volt ám az éberség.

Mégis akadtak, akiknek ez sem volt elég, és úgy érezték, jobb ha a proletariátus egyszerű gyermekei is szót emelnek az ideológiai mētely ellen. Erre kitűnő alkalmat teremtett, hogy 1980 decemberében a magyar szakszervezetek XXIV. kongresszusukat tartották.

Micsoda izgalom lehetett. A Franklin Nyomda küldötte, egy bizonyos Zombori Ildikó magának Kádár Jánosnak a jelenlétében nevezett „a munkásokat vérig sértőnek” egy, a *Mozgó Világ*ban megjelent, „nyomdafestéket nem tűrő fércművet”, Hajnóczy Péter *Ösztönző elem* című novelláját.

A hozzászóló kiválasztása nagyszerű HR-munkát, gondos előkészítést mutat. A bírált novella valóban egy nyomdában játszódik. És mint sokan nyilván emlékeznek rá, a meglehetősen ironikus mű arról szól, hogy a könyvkötő műhelyben agyondolgoztatott, kizsákmányolt és megvetett fiatalemberre akkor néznek fel először a kollégái, amikor kiderül, ő tudja a legnagyobbat, hmm, szarni.

Mindenesetre a mi kis történetünk folytatását, gondolom, már ki is találták. Hajnóczy Péter amúgy nagyszerű novellája nem jelent meg a lapban, mert a cenzúra még idejében felfedezte, leleplezte és kivetette. Ott helyette Zombori Ildikó, ha valaha kézbe vette volna valóban a *Mozgót*, hogy jól végig sértődjön, Hajnóczy *Jézus menyasszonya* című készülő kötetéből talált volna egy részletet. Amelyiknek, talán némi célzatossággal, az volt a címe: *A kéz*.

És mindennek a fordítottját is sokan ismerik:

Az ifjú kritikust elküldik az Operaházba, hogy írjon a premierről. Másnap kérdezik, no mi történt, miért nem adott egy sort sem. Mire az ifjú újságíró:

– Nem volt miről írni, mert leégett az Opera, elmaradt az előadás.

De hát ez a történet még jóval az internet, a Facebook feltalálása előttől származik.

Torgyán doktor a telefonnál

Hiába volt barátunk és kollégánk Tamás Gábor nagyszerű szóvivő a Lakos László (MSZP) vezette Földművelésügyi Minisztériumban, egyszer csak jött egy kisebb rendszerváltás, és dr. Torgyán ült bele a bársonyszékbe, és persze a munkatársak is cserélődtek, ahogy az errefele lenni szokott.

Tamás Gábor hát visszatért a napi újságíráshoz, és a *Népszava* szerkesztőségét látta el jobbnál jobb, mezőgazdaságról szóló írásokkal.

Miután már napok óta semmi izgalmas nem történt, és az unalom szürke guanóként kezdett a munkatársakra telepedni, Kertész György rovatvezető kitalálta, hogy valamivel mégiscsak fel kell dobni a hangulatot. S miután akkoriban még talán léteztek azok a nagy öregek, akik a menzán másról sem tudtak beszélni, mint hogy „bezzeg, a mi időnkben micsoda ugratások voltak, hát azt meséltem-e már...”, eltervezte, hogy ő is szervez valami tréfát, legyen majd később mit továbbadni az ifjú nemzedékeknek.

Megkérte hát a parodista Éles Istvánt, legyen szíves befáradni a szerkesztőségbe, és onnan, mindenki füle hallatára Torgyán doktor hangján felhívni Tamás Gábort, majd tréfálkozni vele egy kicsit.

Éles István, akarom mondani, doktor Torgyán hát feltárcsázta jeles kollégánkat, és számon kérte rajta őt kritizáló aktuális írását.

A kollégák lélegzet-visszafojtva ültek a kihangosított telefon mellett, senki nem mert hangosan nevetni, nehogy elrontsa a produkciót. Mert akkor mit mesélhetünk majd az ifjú nemzedékeknek.

Éles/Torgyán leteremtette hát Tamást, aki ugyan hebegett-habogott, mi több, kicsit még gyanakodott is, hogy csak ugratják. De hát Éles majdnem olyan vicces volt, mint az eredeti miniszter.

Aztán egyszer csak lecsapta a kagylót ezzel:

– Nem érek én rá tovább magával foglalkozni, megyek, és megmentem a Fradit!

A kollégák ekkor már felszabadultan röhögtek. Bár az kicsit rontott az eredményen, hogy Éles Pista izgalmaiban rossz fülébe dugta a magnónak azt az aprócska pick-upját, amivel fel kellett volna vennie a konverzációt.

Tamás Gábor még egy kicsit gyanakodott, valami nem stimmelt neki.

Nagy levegőt vett hát, és visszahívta Torgyán doktort.

A titkára vette fel a kagylót.

– A miniszter urat? Sajnos nem tudom adni. El kellett mennie egy fontos értekezletre a Fradi megmentése ügyében.

Tamás Gábor nagyot csuklott, és ettől kezdve hosszú ideig mesélte mindenkinek, hogy doktor Torgyán személyesen hívta fel reklamálni.

És a Fradit azóta is rendszeresen megmentik.

Kitől tanulta meg Freddie Mercury, hogy *Tavaszi szél vizet áraszt*?

A Queen, akkortájt a világ egyik legfelkapottabb zenekara, 1986 forró nyarán Budapesten koncertezett. Az esemény nemcsak rockzenetörténeti jelentőségű volt, hanem azt is mutatta, hogy lassan a roskadozó vasfüggöny mögött is el kell fogadni a nyugati világot, annak értékeivel együtt.

Ma, amikor sorban állnak a világsztárok is Budapesten, amikor a YouTube-on vagy máshol két kattintásra bármit megkaphatunk, amikor zenei tévé- és rádiócsatornák versenyeznek a kegyeinkért, amikor egy apró, zsebre dugható kütyűn ezerszám hordhatjuk magunkkal a szívünknek kedves zenéket, talán már nehezen mérhető fel, mit jelentett 1986-ban a Queen Budapesten. A Queen volt a szabad világ, a csillogás, a szép és a jó. A világsztár banda.

Budapest valóban uralkodónak kijáró izgalommal fogadta a bandát, amely káprázatos koncertet adott a dugig telt Népstadionban. A koncert egyik csúcspontja minden bizonnyal az volt, amikor a zsenik közt a legzsenibb, Freddie Mercury egyszer csak ujjatlan trikójában a színpad elejére sétált, és így szólt: „This is a very special song, from me, to you.”

Majd a tenyerébe nézett, és a szöveget onnan olvasva elénekelte a *Tavaszi szél vizet áraszt* című magyar népdalt. A tömött stadion majd felrobbant az ünnepléstől, aztán Freddie elvezényelte a közönségnek a következő versszakot, s Kodály ifjú népe igyekezett felvenni a versenyt a Queen énekesével. Ennyien együtt, egyszerre magyar népdalt valószínűleg sosem énekeltek, sem addig, sem azóta. Az angolszász,

kozmetopolita rock és egy kis népdalocska együtt – tessék megnézni az interneten, azon belül is, mondjuk, a video.hu oldalon, még mindig borsódzik tőle az ember háta.

Igen ám, de hogyan tanulta meg Freddie ezt a számot? Ki tanította meg neki egy angol anyanyelvű számára meglehetősen egzotikus szövegű dalt? (Állítólag akad olyan kép, amin látszik, hogy angol fonetikus leírás van a tenyerén – ki írhatta azt?)

Nos, szerencsénkre mi tudjuk a megoldást erre a három évtizedes rejtélyre.

A Queen budapesti fellépése nem egyszerűen zenei esemény volt, ahogy azt fentebb már vázoltuk. A Magyar Rádió is ennek megfelelően foglalkozott vele. A legkitűnőbb riportereit mozgósította, hogy számoljanak be az eseményekről, interjúkat készítsenek a zenekar tagjaival. A külpolitikus Aczél Endrét éppen úgy bevetették, mint a kiváló gazdasági szakértőt, Farkas Zoltánt.

A koncert előtti napra, július 26-ra pedig nagy fogadást szerveztek az akkori Intercontinental Szállóban, ahová a hazai közélet és újságírás legjelesebbjeit invitálták meg.

Mester Ákos, a reformista és megkerülhetetlen *168 óra* című műsor felelős szerkesztője is a szerencsés kiválasztottak közt volt, ám ő nagylelkűen átadta a meghívóját Farkas Zoltánnak. Ha egyszer úgys is ő dolgozik ezen a témán.

Farkas Zoli puccba vágta magát, és izgatottan elindult a fogadásra. Annyira izgatott volt, hogy tévedésből egy órával elnézte az időpontot. Szerencsére nem egy órával később ért oda – akkor ez a történet sem születhetett volna meg –, hanem egy órával korábban. Bolyongott elveszetten az Inter épületében, egyre inkább gyanakodva, hogy valami nem stimmel – sehol sem találja a fényesnek ígérkező partit.

Kezdett nagyon szomorú lenni. Tegyük hozzá, hogy F. Z. nemcsak a költségvetési összefüggések remek ismerője, nemcsak a makrogazdaság értő elemzője, de a rocktörténet felkent tudora is. Ő, elképzelünk is nehéz, mit jelentene neki akár egy távoli, de mégiscsak közeli futó pillantás a bálványokra. Ha meglennének. De sehol...

És ekkor, amikor már minden reményét elveszítette, az orra előtt felpattant egy ajtó, és kilépett rajta Mercury. Odaügetett Zolihoz, és azt a logikus kérdést tette fel neki, hogy tud-e magyarul.

Az igenlő választ hallva felettébb elégedetten bólogatott, még a szája szélét is megnyalta – ez utóbbi azért nem teljesen biztos ma már. De az igen, hogy előrántott egy cetlit, amelyen a *Tavaszi szél* szövege volt olvasható, már annak, aki tud magyarul olvasni, és arra kérte rádiós barátunkat, hogy tanítsa meg neki a dalt.

Zoli ma úgy emlékszik, hogy egy pillanatig arra gondolt, enged a kapacitálásnak, és el is éneklie a minden magyar gyermek által jól ismert nótát. De aztán győzött férfias szemérme. A világ egyik legjobb énekesét talán mégsem neki kellene egy mégoly ismerős dallamvilágból sem korrepetálnia.

Így hát a szövegre szorítkoztak. S felteszem, Farkas Zoli a maga szokott alaposágával vette át a „Tavaszi szél vizeet áraszt / viráágom, virágom / minden madár társaat váálaszt / virágom virágom” sorokat.

Ahogy ma elnézem ezt a felvételt, mester és tanítványa egyaránt nagyot alkotott.

P. S. A kis anekdotának is megvan a maguk története. Amikor ez az írás először napvilágot látott a Facebookon, többen jelentkeztek kollégáim közül, hogy ők maguk voltak azok, akik a világhírű énekest betanították a dalra. Hogy csak egyet említsek a mindenképpen szavahiheők közül, Kapuvári Gábor például esküszik rá, hogy Hegyi Gyulával együtt az elnöki lakosztályban ők vették át a szöveget a bálványnak számító művésszel. Vele is arra jutottam, lehet, hogy Freddie tutira akart menni, és többekkel konzultált a *Tavaszi szél*ről.

Albert Györgyi nekimegy az élő adásnak

Nemzedékem egyik legtehetségesebb tagja volt Albert Györgyi, a szép, okos és frappáns műsorvezető, szerkesztő.

Sokáig csak messziről tisztelhettem, aztán életének utolsó éveiben az a szerencse ért, hogy viszonylag sokat találkozhattunk, beszélgethattünk akkori közös munkahelyünkön, az ATV-ben.

Úgyhogy ez a kis írás semmiképpen sem akar sem kegyeletsértő, sem Györgyi emlékét bántó lenni. Hiszen nagyszerű műsorvezető, riporter volt. Csak éppen saját magától nem tudtuk megmenteni. A mi, a munkatársai kisebb-nagyobb felelőssége is, hogy nem voltunk képesek megállítani azon a lejtőn, amelyen száguldott lefelé. Vagy talán mi sem sejtettük, hogy a lejtő alja ennyire közel van, hiszen számos olyan kollégával dolgoztunk együtt, aki egyszer csak felhagyott az önpusztító életmóddal. Talán abban bízunk, hogy valamikor ő is jobb belátásra tér, és valahol egy kocsmában, ahol ő csak egy nagy pohár málnát kér majd, röhögve idézzük fel közösen a nehéz évek történeteit. Például ezt:

Györgyi egy sikeres beszélgetős műsort vezetett a Magyar Televízióban, az *Élesbent*. Ahogy mondani szokás, „élő közönség” előtt. Magasra felnyúló nézőtérben ültek az emberek, akik persze imádták Györgyit, a felkészült, felvágott nyelvű riportert, aki csak úgy sziporkázott, fürdözve az „élő közönség” szeretetében.

Nos, csak másodpercek voltak hátra adáskezdetig. De a riportert még senki sem látta. A sminkben sem találkoztak még vele, az öltözőben sem. Sőt, az asszisztensek és a mindenről jól értesült ügyelők sem tudtak válaszolni az adásrendező Lukin Ágnes

mind izgatottabb kérdésére, hogy mégiscsak hol a fenében lehet a műsorvezető.

A „lebonyolítóból” már elindították a műsor szignálját, amikor egy icipici asszisztens megtalálta Györgyit, felsegítette, talán egy kávét is sikeresen belediktált.

Ő meg, mint a cirkuszi ló, aki ha meghallja a manézsából az indulót, nyomban nekikezd a produkciónak, azonnal lesimította kissé gyűrött ruhája szélét, és a főcím hangjaira a kulisszák között még ingatag léptekkel megindult a színpad, a nézőtér, a közönség felé.

A műszak tagjainak ereiben megfagyott a vér. A monitorok bizonytalan képén ők már látták, hogy Györgyi, igen finoman szólva is, kissé indiszponált. Ūristen, itt, élő adásban hatalmas botrányt űr ki mindjárt, és akkor Györgyi szakmai pályafutásának végleg befelegzett, ezt meg ki tudja, hogyan viseli el.

Meg kell valahogy menteni a nagy leégéstől! De hogyan? Lassan beér a színpadra, a főcím zenéje elhalkul, a világosítók, ahogy azt annyiszor elpróbálták már, ráadják a fényt, és akkor a közönség ott a nézőtérén meglátja azt, amit nagyon nem kellene.

Meg kell ettől a szégyentől menteni Györgyit valahogy. De hát a gépezet zakatol rendületlenül. A kameramanok utána fordítják a kamerákat, a sugógépkezelő az első mondatra áll, a hangmester fölolja a potmétert. A fővilágosító ujjá már ott körözik a gomb felett. Györgyi a zavarból semmit nem vesz észre, ő arra koncentrálni éppen, hogy kilépjen a rivaldafénybe, és ne essen hasra.

És ebben a pillanatban a rendező, Lukin Ági megragadja a főkapcsolót, amely valószínűleg tűz esetére szolgál, és áramtalanítja az egész stúdiót. A döbbsent, teljes sötétben aztán bemondja a még működő rendezői utasító mikrofonba: „Kedves nézőink, sajnos a műsor most elmarad, mert hirtelen áramszünet lett.”

A fenébe is. Amikor ennek a fejezetnek nekikezdek, beütöttem a Google-ba Györgyi nevét. Az első, ami előjött, a blogja volt, és a következő sorok: „Már jó rég írtam, meghalni sincs időm, majd annak

is biztos eljön az ideje. (...) Mennyire másképp – is – alakulhatott volna, ha fegyelmezettebb vagyok, alázatos, ha jobban vigyáztam volna magamra. Hát nem vigyáztam. Majd legközelebb.”

Legközelebb?

Horthy, a lapelőfizető

A magyar sajtótörténet egyik legsikeresebb lapja az Incze Sándor szerkesztette budapesti *Színházi Élet* volt a két háború között. Incze, aki üzletembernek is meglehetősen ügyes volt, aztán még idejében, 1939-ben otthagya sikerei színterét, az Egyesült Államokba költözve, ahol hamarosan újra színházi lapot alapított, amellyel aztán hamarosan meg is bukott.

Színházi életeim című önéletrajzi könyvében felidézi, hogy a harmincas évek elején már lelkes híve lett a polgári repülésnek és igyekezett azt mindenféleképpen támogatni. Többek között elérte azt is, hogy Horthy Miklós is fogadja ez ügyben.

Harminc percet kapott a kormányzótól, aki azzal kezdte, hogy egész famíliája lelkes olvasója a *Színházi Élet*nek és három példányra is előfizet belőle a családjával. Majd pesti és bécsi színházi pletykákról csevegtek, Horthyt különösen érdekelte a bécsi operettvilág. A fél óra lejártával udvariasan elbúcsúztak egymástól, és már csak a palota előtt döbbszent rá a főszerkesztő, hogy amiért jött – a polgári repülés ügye –, arról egy szót sem ejtettek.

Pár év telt csak el, és a zsidótörvények lehetetlenné tették Incze életét is.

„Horthy azon a bizonyos kihallgatáson elmondta, hogy nagyon tetszik neki a *Színházi Élet* és három példány is jár belőle a családjának. Sajnos erre 1938 végén már nem gondolt, mert az illetékes sajtóirányítási szerv több más értékes és kevésbé értékes lappal együtt ennek a megjelenését is betiltotta. Mint mondtam, nem foglalkoztam a politikával, de miután a politika foglalkozott velem, ezt intő

jelnek vettem, és úgy éreztem, el kell hagynom az országot, mert az ország elhagyott engem”, írta.

S ugyan Amerikában már közel sem ment neki olyan jól, mint Pesten, de hogy nem bízott Horthyban, Horthyékban, az legalább az életét megmentette.

Pedig Incze pesti médiacézár korában többször járt az Egyesült Államokban, s mindig elkápráztatta őt a hatalmas ország, a hatalmas lehetőségeivel. Ráadásul a színház és a film legelőkelőbb köreivel is közeli kapcsolatot ápolt.

Egy New York-i tartózkodása idején maga a Paramount filmvállalat elnöke, a magyar származású Adolf Zukor hívta meg hollywoodi látogatásra, s különvonatán, amely bő három és fél nap alatt szelte át a kontinenst, vitte magával a film fővárosába.

Kaliforniában persze előkelőségek és sztárok egész sora várta már őket a pályaudvaron.

Incze legnagyobb megdöbbenésére egyszer csak észrevett egy fekete rikkancsot, aki teli torokból üvöltötte, „*Színházi Életet* tessék, megjelent a *Színházi Élet*”. Inczét hirtelen jóleső érzés járta el, hogy lapját itt is ismerik. Barátai pedig noszogatni kezdték, hogy vegyen már egyet a saját lapjából.

A dagadó keblű főszerkesztő aprót kotort elő a zsebéből, és odaadta a fekete rikkancsnak, aki elég tűrhető magyarsággal e szavak kíséretében adta át neki a lapot:

„Köszönöm, Mister! Öt év óta ez az első *Színházi Élet*, amit eladtam!”

Barátai természetesen egy színészt béreltek fel rikkancsnak – tudták, Incze is nagy beugrató, hát egyszer hadd nevéssenek ők a savanyú képén.

Néhány epizód Fenyő János életéből és haláláról

Fenyő János kalandos életéről és rejtélyes, tragikus haláláról valószínűleg köteteket lehetne írni, és ezek izgalmasabbak lennének, mint sok krimi. De mi most ragadjuk meg a dolgok könnyebbik végét, és néhány léha történeten keresztül idézzük fel a korai magyar kapitalizmus egyik érdekes, a maga idejében felettebb izgalmas figuráját, anélkül hogy értékelnénk tevékenységét. Fenyő egyszerű fotóriporterként kezdte, aztán a rendszerváltás környékén egy rövid ideig az Egyesült Államokban élt. Onnan hazajöve pillanatok alatt épített fel egy egész médiabirodalmat és lett meglepően gazdag. Pénzét és hatalmát szerette megmutatni a világnak. Pazar villát építtetett, feltűnő, nagy és igen drága kocsikkal járt. Kereste a híres emberek, köztük politikusok társaságát. Közben sok-sok üzleti vitába bonyolódott. Ismert volt sajátos stílusáról – egy perc alatt úgy tudott kirúgni embert, hogy csak na –, a fegyverek iránti vonzódásáról, vagy arról, hogy előszeretettel járt jól megtermett testőrök társaságában. Furcsa és színes egyénisége volt a rendszerváltás utáni újjazdagok világának. Pár évig az ő cégénél dolgoztam. Bár általában féltek tőle az emberek, és ő igyekezett ezért mindent meg is tenni, bennem kedvelte, hogy én nem tartottam tőle. Lelőni csak nem fog, gondoltam róla. S neki ez tetszett, amit időnként készpénzben fejezett ki. S ahogy telnek az évek, valóban én is egyre kedélyesebbnek látom a vele, velünk történeteket.

A pénz titka

Bár előző munkahelyemről már erősen kifelé állt a szekerem rúdja, mégsem voltam egészen biztos abban, hogy a Fenyő-birodalom katonája akarok lenni.

Az első találkozásunk Fenyő Jánossal tulajdonképpen jól sült el. A rózsadombi irodaházbéli óriási szobájában közvetlenül a vízesés mellé ültünk le. Oldalt angol klubfotelek, hatalmas asztal, a plafonon tükör. Az asztalon egy nagy tál magasan megpúpozva déligyümölcs-csel, Fenyő persze egy szóval sem kínált. Egy idő után megelégteltem a helyzetet, és kihúztam alulról egy banánt. Dörögve borult le a tál tartalma, ananászok, narancsok és kivik pattogtak szerteszét. Fenyő később azt állította, ebben a pillanatban határozta el, hogy mégiscsak alkalmaz. Szereti a pofátlan embereket.

Ám én még húzódoztam.

Két nap múlva ő maga hívott fel, miközben a Fészek kerthelyiségében már a munkanélküliek kellemes ebédjét fogyasztottam, tárkonyos nyúllevest és vadas marhát zsemlegombóccal. Akkoriban még a legendás Kispipás Aubel Ernő étlapjáról főztek.

Fenyő nekem szögezte a kérdést, ismerjem be, azért nem adtam még határozott választ, mert vele van problémám, elhittem azt a sok gonosz mendemondát, amit róla terjesztenek.

– Hova gondolsz, János, ugyan! – mentegetődztem, talán nem elég meggyőzően.

– Akkor meg miért nem mondasz igent?

– Mert abban reménykedem, hogy az előző munkahelyemen esetleg még megkapom a felmentési időmre járó fizetést – próbáltam kibújni a válasz alól.

Fenyő ebből már értett, és csak annyit kérdezett, mennyit kapnék. Sajnos, a valós összeget vallottam be, ez súlyos hiba volt. Fenyő a meglehetősen piti követelésem hallatán azzal zárta le a beszélgetést, hogy akkor ezt tekintsük elrendezettnek: holnap keressem meg a

székházban egyik igazgatóját, és kérjem el tőle azt a pénzt. És már semmi akadálya annak, hogy belépjek hozzá.

Másnap kicsit bizonytalanul kopogtattam a megjelölt igazgató ajtaján, aki persze semmit sem tudott a dologról, valószínűleg az elnök-vezérigazgató-tulajdonos elfelejtette tájékoztatni.

Ám hamar napirendre tért e felett az apróság felett. Megkérdezte, mennyiről lenne szó. Megmondtam. Sajnos megint a valóságot. Be-nyúlt a szekrényébe, és habozás nélkül a kezembe nyomta a bankjegyeket.

– Hol írtam alá? – kérdeztem.

– Mit?

– Az átvételi elismervényt.

– Felesleges, nincs rá szükség – jött a felelet.

– És ha letagadom, hogy átvettem? – próbáltam viccelni.

– Az itt nem szokás – zárta le a vitát az igazgató. Becsapta a pénzes szekrény ajtaját, én pedig ezennel a Fenyő-féle Vico-birodalom alkalmazottja lettem a *Népszava* gyáregységénél.

Karácsony a Fenyő-birodalomban

Ezekben az esztendőkből, pár évvel a rendszerváltás után, még élénken élt a dolgozóknak annak az emléke, hogy hónap elején rendben megkapják a fizetésüket, karácsony-év vége tájékán meg valami kis jutalom, 13. havi fizetés, nyereségrészesedés vagy ilyesmi üti a markukat. Ó, azok a tán sosem volt idilli idők!

Nos, az kétségtelen, hogy a fizetésünk nagyjából mindig megjött időben – Fenyő halála után sokáig a legritkább esetben fordult ilyesmi elő a *Népszavánál*, talán csak ha az akkor még fideszes Simicska a zsebébe nyúlt –, de karácsonyi jutalmat Fenyő nem nagyon szerezett osztani. Viszont ő is érzékelte, túl közel még a szocializmus, a dolgozók úgy gondolják, nekik is jár valami a megtermelt profitból.

Igen takarékosan tehát úgy oldotta meg a dolgot, hogy karácsony előtt összehívta az aulába a munkatársakat. Itt mindenki bedobta a névjegyét egy nagy kalapba.

A gazda húzott egy nevet, és a szerencsés megnyerte, mondjuk, a havi fizetése kétszeresét. A következő a havi fizetését nyerte, a harmadik pedig a felét. Minden húzás után nagy tapsot kellett csapnunk, és elégedetten hujogatni illet, miközben tulajunk télapói mosollyal az arcán kezet rázott a nyertessel. Talán a dolgozók 8–10%-a is kapott így valamit. A reklamáló száj be volt tömve, és kevésből megúsza a tulaj.

Egyszer, már a húzás után, Fenyő valahogy észrevette, hogy egy alkalmazottja, növelendő nyerési esélyeit, két névjegyét is bedobta a kalapba. Az illetőt azonnali hatállyal kirúgatta. Csalással, itt kérem, nem lehet pénzhez jutni, üzente nekünk.

Fenyő és a vécépapír

A Fenyő-féle Vico-székház rózsadombi bejáratánál nagydarab, jókora pisztolyt hordó fiatalemberek tébláboltak. A régi szép időkben állítólag, ha a második emeleti szobájából a tulaj úr felment a negyedikre, a *Népszavához*, a fegyveres testőr is ment vele. Mire én odakerültem, már csak a bejáratnál lófráltak, és kint az utcán Fenyő kocsijaira vigyáztak – el is loptak egyszer egy 600-as Mercedest az orruk elől.

Az örök egyébként helyes srácok voltak. Néha még arra is meg lehetett kérni őket, hogy álljanak arrébb a székház előtt tilosban parkoló autónkkal, ha jön a közterület-felügyelő büntetni. Meg lehetett velük dumálni a meccsek eredményeit, és eszmét cserélni arról, hol lehet bulizni a csinos lányokkal, akik az épületben dolgoznak. Szóval, afféle kedélyes munkahelyi barátságban álltunk velük.

Egyik nap, amint bandukoltam hazafelé, megszólított a legáltalmasabb ör, hogy mutassam meg a táskámat. Az ember hiú. Pár nappal korábban kaptam ajándékba, talán a születésnapomra. És azt hittem, neki is tetszik, meg akarja csodálni.

De nem, ő bele akart nézni, szolgálatilag ellenőrizni a tartalmát. Nemi vita után elhajtottam. Nekem ne turkáljon az ör a holmimban, még akkor sem, ha „ez Fenyő úr utasítása”. (Szomorúan kell megjegyeznem, hogy kollégáim egy jelentős része eltúrta a táskavizitét. Talán itt indult meg végleg a lejtőn a magyar újságíró szakma, azóta is zuhan, zuhan, és a gödörnek, úgy tetszik, alja sincs.)

Néhány nappal később Fenyő – számtalan lap, villa, tucatnyi autó, hajók, amerikai birtokok büszke tulajdonosa – maga látogatott el a lapindító értekezletre. Elnézést kért az örök nevében azoktól, akik nem mutatták meg a táskájukat, mert nyilván az örök tiszteletlenül bántak velük. Nem, nem, próbáltuk magyarázni a helyzetet. A kiberek nagyon is kedvesen viselkedtek, nincs ezzel semmi baj. Csak éppen egyrészt mi közülük ahhoz, hogy mi van nálunk, másrészt meg hogyan írunk, szerkesszünk itt komoly lapot, ha annyira nem bíznak bennünk, hogy azt feltételezik, tiltott dolgokat akarunk kicsempészni. Jó, ő nagyon megért minket, melázott el a tulaj. De értsük meg mi is, itt lopnak. Valakik LOPNAK!

És nagyon felhős volt a homloka. Úgy látszik, nem szerette, ha lopnak tőle.

– Mégis, mi a fenét lehet innen eltulajdonítani? – vetettük fel bátortalanul.

– Hát, vécépapírt – vágta ki a tromfot. – Itt, kérem, valakik lopják a vécépapírt! És ezt mégsem hagyhatom, megérthetitek!

Megértettük. Bodansky György kollégánk, akinek gazdag élet-tapasztalata, úgy látszik, erre is kiterjedt, még javasolta, hogy nagy gurigákat szereljenek fel a toalettekben, ahogy a színházakban teszik, mert azokat nem lehet olyan könnyen zsebre vágni.

Mindenesetre megtanultuk, akkor lehetünk csak sokszoros milliárdosok, ha nagyon vigyázunk arra, amink van. A jó kapitalista a vécépapírt is szemmel tartja.

Még kezdő rovatvezető voltam, amikor egy szép napon elhatároztam, hogy összeszedve minden bátorságomat, végre kirúgom egyik kollégámat, B.-t, aki híreinek egy részét minden valószínűség szerint kitalálja, és éltem a gyanúperrel – persze ezt bizonyítani sosem tudtam volna –, hogy kisebb-nagyobb ajándékokat vagy akár pénzt is elfogad azért, hogy bizonyos dolgokat megírjon vagy ne írjon meg.

Egy nap teljesen nyilvánvalóan kiderült, hogy csúnyán melléfogott egy manipulációs ügyben, elérkezettnek láttam az időt, hogy cselekedjek.

A hivatal gépezete beindult, munkaügy, papírok satöbbi – amikor is Fenyő titkárnője felhívott, hogy jelenjek meg a legnagyobb főnök színe előtt.

Sajátos eleganciával berendezett irodájában fogadott, a bőr angol klubfotelben kínált helyel, rögtön a nagy déligyümölcsös tál mellett. Amikor először jártam itt, még felvételem előtt, akkor is ide ültetett.

Valahogyan sejtettem már, hogy B.-ről lesz szó.

Fenyő kedélyesen azzal indította a beszélgetést, hogy oktató hangon megkérdezte, tudom-e, mire való a fogkefe. Tudom, feleltem, de nem volt kíváncsi a részletekre, pedig tényleg tudtam. És azt tudom-e, mire való a vécékefe, folytatta. Hogyne, feleltem, de megint nem engedte, hogy elmondjam, mire. Pedig ezt is tudtam. Ugyanis ő folytatta, imígyen:

– Látod, fogkefére is szükség van, meg vécékefére is. A vécékefe hasznos holmi, pedig szaros. Gondold azt, hogy B. a mi vécékefénk itt. Szaros, de ezért tartjuk, hogy szaros legyen – zárta le a beszélgetést a Vico-birodalom főnöke.

B. így egy ideig még maradt, és néha tényleg olyan érzésem volt, amikor a kéziratait olvastam, hogy igazán nagyon szaros.

A *Népszava* hétfői lapindító értekezletére, ha Pesten volt, gyakran feljárt maga Fenyő is. Tanulságos megbeszélések zajlottak. Gondolom, el tudják képzelni.

Fenyő amúgy vagy kétméteres, óriási ember volt, feltűnő arc-szőrizzel. Ráadásul ritkán suttogott, gyakran közlekedett fegyveres testőr társaságában, és különben is...

Egy szép reggelen még értekezlet előtt beugrottam könnyíteni magamon a negyedik emeleti, szép, tágas, világos, otthonos illemhelyre.

Már a piszoárnál álldigáltam, amikor hatalmas árnyék borított be. Rövidesen kellemetlen krahácsolás és öklendezés hallatszott. Óvatosan néztem fel.

És tényleg. Fenyő tartózkodott a másik piszoár előtt. Egyik kezében nagy, füstölő szivar. A másikkal a falba próbált kapaszkodni. Arcszíne a zöld és a sárga között, és szemmel láthatóan hányni készült.

Megpróbáltam végiggondolni, mit ír elő a spanyol etikett arra az esetre, ha a mosdóban összefutunk az uralkodóval, aki éppen hányni készül. Aztán arra jutottam, elkullognom feltűnés nélkül már nem lehetne. A fejét mégsem tarthatom, mert odáig fel sem érek. Akkor már lelkileg nyújtsak támaszt neki.

– Jól vagy, János? – gomboltam vissza a sliccem, és közben próbáltam könnyed, csevegő hangot felvenni.

– Brr. Krraaaa, hhhööö – jött a válasz. Ami elment annak is, hogy ne izélgezz, te hülye, de annak is akár, hogy köszönöm szépen a kedves érdeklődést. És igen, jól vagyok, eltekintve attól az apróságtól, hogy egy fordított perisztaltikus mozgás eredményeként teljes gyomortartalmamat egy pletykás dolgozóm kíváncsi szeme láttára ürítem ki éppen.

Mindenesetre a beszélgetés fonala – ahogy mondani szokás – már fel volt véve. Innen nincs visszaút. Valami kedveset, vigasztalót kellett volna mondanom ennek a nagydarab embernek. Valami igazán bölcset.

– János, nem lehet, hogy a reggeli szivar miatt van ez az egész? Hát miért szivarozol, ha ilyen kellemetlen?

– A szivar, az kell. A tekintély miatt! – legyintett lemondóan a Vico ura a saját maga által tulajdonolt irodaház végében. Azzal a hangsúllyal, hogy hiába magyarázná nekem, a szegény bérabszolának: a nemesség kötelez. Néha kellemetlen dolgokra is.

A postabankos papír

Fenyő János nagy ellenfele volt a postabankos Princz Gábor. Mindkettőjüknek volt befolyása a sajtó egy részére, és valószínűleg egyikük sem sajnálta arra az erőforrásokat, hogy a másiktól kínos információkat tegyen közzé a rendelkezésére álló médiában.

Két nagy média-dinoszaurusz feszült egymásnak, csak úgy recsegték-ropogtak az ágak körülöttük, amikor egyikük nekiment a másiknak – hogy ilyen költőien fessük le a küzdelmet.

1997. február 28-án aztán Princznél beütött a krach. Kitört az úgynevezett Postabank-pánik. Hihetetlen sebességgel elterjedt a hír, hogy a Postabank – amelyik az OTP után talán a legnagyobb lakossági bank volt abban az időben – csődbe fog menni, s aki idejében nem menti ki a betétjét, annak oda a pénze. Pillanatok kellettek, hogy óriási sorok támadjanak a bankfiókok előtt. Órákat várakoztak a népek, nem kevesen egész éjszaka kint fagyoskodtak, hogy vagyonkájukat megmentsék. Miközben természetesen, éppen ezzel a rohammal sodorták végveszélybe a bankot, de ez egy másik történet.

A *Népszava* szerkesztőségének dolgozói sejtették, hogy valami náluk is mindjárt történik e nevezetes napon. Nyilván Fenyő nem hagyja szó nélkül az egyik legfőbb ellenfelénél kialakult helyzetet.

Ám a laptulajdonos magánrepülője csak késő délután landolt Budapesten. Fenyő pár barátjával talán éppen Olaszországban időzött, kiugrottak egy jó kis ebédre.

Délután érkezett meg a házba, feljött a szerkesztőségbe, maga elé húzta a levonatokat, címjavaslatokat kért a szerkesztőktől. Higgadt volt és megfontolt. Nem látszott rajta az elégedettség, hogy a nagy ellenfél így megroppant. Sőt, határozottan arra intette a riadtan tébláboló ügyeleteseket, hogy legyenek mértéktartóak és visszafogottak. Nem kell triumfálni, tilos kárörvendeni. Nyugalom.

Telt-múlt az idő, ahogy azt el is várjuk tőle. Szálltak a napok, fogyatkoztak a lapok a kalendáriumban. Egy szépnék nem mondható, jeges reggelen a gazda megint ott járt a lapindító értekezleten, és felvetette, hogy a pánik napjaiban jóval több pénzt vettek ki a Postabankból, mint azt az intézmény maga bevallja. A pénzintézet helyzete ezért sokkal ingatagabb, mint azt általában hiszik. Legyünk szívesek erről dokumentumokat szerezni – adta ki az utasítást, majd elvonult.

Na, persze, ennyi az egész! Majd bemegyünk egy fiókba, sorszámot húzunk, és amikor ránk kerül a sor, illedelmesen kérünk egy igazolást arról, hogy hazudni tetszettek, és most akkor szíveskedjenek átadni a valós adatokat, dohogtak a szerkesztők. Majd, a tulajdonosi ukáz dacára, nem tettek semmit. Ugyanis tökéletesen magukénak érezték egy kiváló kollégájuk szentenciáját, amely szerint, ha nehéz az ügy, semmit sem szabad tenni. Ugyanis kétféle probléma van. Az egyiket amúgy sem lehet megoldani, akkor minek erőlködni, a másik meg úgylis megoldódik magától – akkor meg minek küzdeni.

E szellemben forgott tovább a Föld az univerzum nagy rendszerében. Néha a tulaj felvetette, hol is van már a cáfolhatatlan bizonyíték a hazugságra. Ilyenkor mindig nyugalomra intettük, hogy mindjárt meglesz – és továbbra is lelkesen nem tettünk semmit.

Ám egy szép napon, láss csodát, jelentkezett egy pasas teljesen magától, félve és óvatosan, hogy esetleg neki lenne egy papírja arról, hogy a Postabankból a pánik idején több pénzt vettek ki az emberek, mint amennyit a bank bevallott – ha megérne ez nekünk némi kézpénzt.

A szív persze gyorsabban dobogott, de a pókerarc meg sem rezzent.

– Nem nagyon. Kit érdekel ez a régi ügy, dobja inkább az egészet a papírkosárba – hangzott a válasz.

Nem sok idő telt el, s már a főszerkesztővel dugtuk össze a fejünket. Talán, ha 100 000 forintot kért a közvetítő a dokumentumért. Rövidesen Fenyő János is áldását adta az akvizícióra. Így hősünk zsebre vágott egy borítékot 100 000 jó magyar forinttal, amit a gyakornokok béréből vettek kölcsön, és elindult a Duna-parti korzóra, a megbeszélte találkozóra.

Hamarosan megjelent a dealer is, kezében egy borítékkal, amely állítása szerint az árut tartalmazta. Miután a felek mindegyike látott már krimit, ámde maximum ennyi praxisuk volt az efféle üzletek lebonyolításában, hát rövid, kínos beszélgetés kezdődött. Vajon átvág-e a papírral, vagy elfut a pénzzel, ha odaadom, gondolta az egyik. Vajon kikapja-e a kezemből a borítékot, netán egy értéktelen fecnikkel kitömött borítékot nyom a kezembe, gondolta a másik.

Ámde mégsem állhattak ott örökké a korzón, előbb-utóbb mégiscsak tulajdonost cseréltek a csomagocskák. És, bár ez szinte hihetetlen, mindenki azt kapta, amire vágyott.

A szerkesztőségben nagy volt az öröm. Tessék, teljesítettük kenyéradó gazdánk kívánságát.

Ám Fenyő csak morgott, amikor meglátta. „Ez egy használhatatlan sajtópapír, semmire nem jó. Ezért szórtatok ki 100 000 forintot? Ez még le sincs pecsételve! Nem jó ez semmire”, dohogott. Majd azon nyomban közölte, hogy a 100 000 forintot, amit a gyakornokok honoráriumából reszkíroztunk, nem adja meg nekünk.

Mégsem mehetünk vissza egy pecsétért – állapodtunk meg magunkban, és nagyon sajnáltuk a gyakornokokat.

Aztán persze rövidesen kiderült, hogy nem a papírral van baj, hanem éppen politikailag nem aktuális efféle botrányba belekeveredni.

Megint fordult velünk a Föld, és egy szép napon azt üzent Fenyő, hogy mégiscsak jó valamire ez a számítógépes leporelló, amit szereztünk, rakjuk végre már be az újságba.

No, és akkor a gyakornokok is megkapták az elmaradt bérüket.

1997. AUGUSZTUS 28. CSÜTÖRTÖK

HIÁTÉR

NÉPSZAVA

A Postabank véget nem érő konszolidációja

A folyamatos állami segítség ellenére is sok a nyitni kívánt kérdés – Aláírás előtt a vagyoncsere-szerződés

A lakossági kölcsöntörvény 1997. február 16. hatálybalépését követően a Postabank állami tulajdonba került. A bankot az államnak a lakossági kölcsöntörvény alapján a Postabank Rt. a KSH által a konszolidáció során felkutatott adatok alapján kell megadni. A bank a Postabank Rt. a KSH által a konszolidáció során felkutatott adatok alapján kell megadni. A bank a Postabank Rt. a KSH által a konszolidáció során felkutatott adatok alapján kell megadni.

	Bejelentett lakossági kölcsön	Tulajdonosi adatok	Tulajdonosi adatok	Postabank Rt. jogi szek.	Postabank Rt. jogi szek.	Postabank Rt. jogi szek.	Postabank Rt. jogi szek.	Postabank Rt. jogi szek.	Postabank Rt. jogi szek.
Állami	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000
Állami	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000

A lakossági kölcsöntörvény 1997. február 16. hatálybalépését követően a Postabank állami tulajdonba került. A bankot az államnak a lakossági kölcsöntörvény alapján a Postabank Rt. a KSH által a konszolidáció során felkutatott adatok alapján kell megadni.

	Bejelentett lakossági kölcsön	Tulajdonosi adatok	Tulajdonosi adatok	Postabank Rt. jogi szek.	Postabank Rt. jogi szek.	Postabank Rt. jogi szek.	Postabank Rt. jogi szek.	Postabank Rt. jogi szek.	Postabank Rt. jogi szek.
Állami	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000
Állami	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000	100 000 000 000

Ezért nem kaptak a gyakornokok fizetést

A fekete és a fehér Fenyő János

Fenyő János médiacézár brutális meggyilkolása érthetően felzaklatta a kedélyeket a birodalmához tartozó Népszava szerkesztőségében is. Ugyan azt nem lehet mondani, hogy osztatlan népszerűségnek örvendett volna mint tulajdonos – ő, hányszor sírtuk később vissza azokat a relatív anyagi biztonságot jelentő éveket –, de minden ember számára megrázó, hogy valakivel délután még összefutsz a lift előtt vagy a folyosón, aztán pár jól irányzott golyó – és az illető már nincs többé. És az újságíró is ember valahol.

Ráadásul Fenyő közismerten szerette a fegyvereket, gyakran tartott magánál revolvert. A szerkesztőség épületét, éppen úgy, mint az ő erődszerű lakását, nagydarab, jókora pisztolyokkal felszerelt testőrök védték. Bár sokan suttoztak arról, ha ennyit költ védelemre, nyilván van mitől félnie, de többen arra szavaztunk inkább, hogy a tekintélyéhez tartozónak véli, hogy liktorok járjanak előtte. Sajnos, nem nekünk lett igazunk.

Fenyőt késő délután gyilkolták meg egy februári napon – jóval a címlap-értekezlet után, vagyis addigra már eldöntöttük, mi lesz az első oldalon.

Tulajdonosunkkal nem messze a szerkesztőségtől végeztek. Először persze csak annyit tudtunk, hogy valakit lelőttek a Margit utcánál – már ez is elég döbbenetes volt –, aztán valahogy kiderült, Fenyő János az áldozat.

A kezdeti rémült tanácstalanságot hamarosan felváltotta a szerkesztői buzgalom.

A műsornak mennie kell tovább – ha a tévék, a rádiók adásukat megszakítva számolnak be a történetekről, akkor nekünk még inkább kötelességünk tudósítani az olvasóinkat. Az hamar eldőlt, kell Fenyő Jánosról egy kép az első oldalra. És már majdnem itt megdőlt a terv. Fenyő, aki pályáját fotósként kezdte, a *Népszava* archívumából rendszeresen elkérte azoknak a képeknek még a negatívját is, amelyeken ő szerepelt. De mégiscsak kellene róla valahonnan egy portré.

Valaki azt tanácsolta, menjek be az irodájába, és ott keressélek, hátha találok valamit. Fenyő irodájába! Csak úgy. Ha nem volt a szobájában, még a takarítónő is csak fegyveres őr jelenlétében tölgethette a port.

De két-három órával gazdája halála után simán besétálhattam a jókora dolgozószobába. És – talán életemben először – arra gondoltam, hogy a hatalom, a gazdagság, a nagyság is múlandó. Ma még fontos és jól őrzött ember vagy, aztán egy gyors pukkanás, és már egyszerű ügyeket intéző dolgozók turkálnak a féltve őrzött holmid között.

Hülyén álldogáltam Fenyő íróasztalánál, kézbe vettem a gyönyörű, vastag Montblanc tollát. (Még az is átfutott a fejemen, mi lenne, ha afféle személyes emlékként most gyorsan zsebre vágnám. Persze, otthagytam. Két-három nap múlva, amikor újra arra jártam, láttam, szinte semmi sem változott a szobában, minden ugyanott van. Kivéve a töltőtoll. Valaki, ha kézbe fogja, biztos azóta is egykori gazdájára gondol.)

Álldogáltam hát egy darabig. De mint gyakorló szerkesztő tudtam, az idő nem nekem dolgozik. A lapzártá a halott emlékénel is nagyobb úr. Kihúztam az első fiókot az asztalon – hogy mégiscsak csináljak valamit. Nagy halom fénykép hevert benne. Gyerekekről,

A fekete és a fehér Fenyő (Fotó: Dési János)

lovakról, lányokról, és meglepő módon saját magáról is tartott ott jó párat.

Kerestem egy olyat, amelyről úgy gondoltam, megjelenhet a halálhíre mellett. Nem volt rajta ló, notabilitás, kolléga. Egy közönséges portré.

A fényképet a nyomdai előkészítéshez feldolgozó szkenneres vizsont nem találta elég gyászosnak. Szerinte ne legyen valaki a partéján fehér zakóban. Átfesti ő azt számítógépes retussal egy perc alatt az alkalomhoz illőbb feketére...

Közben az MTI-től is hívtak, tudnánk-e adni egy képet Fenyőről, hogy azt közlétegyék az előfizetőiknek. Visszakértem hát a szkennertestől az eredeti papírképet, betettem egy borítékba. Jött érte a sofőr, elvitte, az MTI-ben beszkennelték, ahogy volt, és közzétették a képtávírón. Csakhogy nekik elfelejtettem szólni, hogy az a zakó már nem fehér.

Így aztán ugyanaz a kép kétféleképpen jelent meg. Minden lapban fehér, a *Népszavában* fekete zakóval.

Meglepetésvendég

Könnyed portrészorozatot készítettünk az ATV-n, *Arc-élek* címmel. Talán Székely Ferenc főszerkesztő javasolta, hogy tegyük egy kicsit izgalmasabbá a dolgot. Hívjunk meg egy vendéget, és úgy, hogy ő ne tudjon róla, mintegy titokban, hozzá egy másikat. És akkor legalább történik valami meglepő is a műsorban, amikor beeresztjük majd a stúdióba a meglepetésvendéget.

Bálint András, a kitűnő színész, a Radnóti Színház akkori igazgatója volt a következő interjúalany. Az adást szerkesztő asszisztensnek, Pehl Diának a lelkére kötöttem, hogy a meglepetésvendéget, Bálint András feleségét, Deák Krisztina rendezőt eskesse meg, hogy még véletlenül sem szólja el magát, hogy ő is jön ide a Daróci úti stúdióba egy felvételre.

Ehhez képest amikor a taxi fékezett a tévé előtt, szomorúan láttam, hogy Bálint András és Deák Krisztina együtt száll ki a kocsiból.

Lehet, hogy egy kicsit emeltebb hangon ripakodtam rá szegény szerkesztőre, hogy ennyire tökkelütött nem lehet, ezt az egyet kértem tőle, ezt is elbaltázta, oda a játék.

Bálint András, talán meghallva a méltatlankodást, hogy mentse a helyzetet, odajött és csak ennyit mondott:

– Ugyan, ne haragudj a kollégádra! Ő mindent úgy csinált, ahogy mondtad. De azt gondoltuk, nektek is olcsóbb, ha ugyanazzal a taxival jövünk, nekünk is egyszerűbb. És vagyok ahhoz elég jó színész, hogy eljátszom a meglepetést, ha Krisztina majd váratlanul bejön a stúdióba!

Az 1990 után szabadon választott első Magyar Országgyűlés elnöke, Szabad György nem tartozott az egyszerű riportalanyok közé.

Valamikor 1989 nyarán kellett egy interjút készítenem vele Nagy Imre újratemetése kapcsán. Megbeszéltük, hogy az egyetemen találkozzunk, ahol tanított. Bekocogtam hozzá a megbeszélt napon, nagy levegőt vettem, hogy feltegyem az első kérdést. Ámde Szabad György előkapott egy kézzel teleírt papírt azzal, hogy ne erőlködjek, ő már megírta az interjút, a kérdésekkel és a válaszokkal együtt.

Meglepett zavaromban – mégiscsak azt gondoltam addig a pillanatig, hogy az éppen kitörni készülő szabadság azt jelenti, az interjúnál az újságíró azt kérdez, amit csak akar, az alany meg felel, amit tud. Így azt találtam neki mondani, hogy ne haragudjon a professzor úr, de én a kézírását nem tudom elolvasni.

De Szabad György nem dőlt be a trükknek. A kezemben szorongatott magnóra mutatott, és azt felelte, kapcsoljam csak be. Leültünk egy üres szeminárium teremben, ahol szép, zengő hangján felolvasta az „interjút”. Azzal bocsátott utamra, hogy szó szerint jelenjen ám meg, amit mondott, ő majd be is jön a szerkesztőségbe elolvasni a levonatot.

Szomorúan adtam oda Rozikának, a sokat látott szerkesztőségi gépirónőnek a kazettát, aki a legépelt anyagot visszahozva csak ennyit kérdezett:

– Ki ez a pap?

A hanghordozásból, a stílusból, a kongó szeminárium terem akusztikájából, na és a „beszélgetés” dramaturgiájából – nevezetesen, hogy valaki hosszan szónokol minden kérdés nélkül, és kész – következtetett arra, hogy ez csak egyházi ember lehet.

Leadtam az úgynevezett interjút, a rovatvezető kijavíttatta, az olvasószerkesztő – talán Ember Mária néni – pár módosítást még eszközölt, a gépszedő kiszedte a szöveget, a címszedő kézzel a címet. A nyomdai korrektor is átnézte, aztán levonatot készítettek róla,

amit általában Józsi bácsi, a hivatalsegéd szokott felhozni az Athenaeum Nyomdából a New York palotai szerkesztőségbe egy belső folyosólaborintuson át.

A cikk megjelenése előtti napon, ahogy ígérte, megjelent Szabad professzor a szerkesztőségben, hogy akkor ő átnézi a mű levonatát. Az egyszerűbb utat próbáltam választani.

– Ne haragudjon, professzor úr, de késő délután van, mindenki elment már a nyomdából, aki ráérne levonatokkal foglalkozni, jó lesz az, higgye el nekem.

De nem hitte el nekem.

– Tudom én, kérem, hogyan kell ezt csinálni – vágott vissza, és előhúzott a táskájából egy üveg bort.

Keskeny palackos tolcsvai hárslevelű volt. Hívtuk Józsi bácsit, a mindentudó hivatalsegédet. Szabad leküldte vele a bort a vicemet-törnek – Tandori úrnak, a szedőrészt vezetőjének –, s rövidesen megérkezett a még nedves kutyanyelv.

– Na, ugye – jegyezte meg, és szépecskén belejavíttatott a nem túl hosszú írásba.

Aztán a korrektúrajelekkel megtűzdelt, már száradó papírt újra Józsi bácsira bízta. Vissza a nyomdába. Ilyen alaposan ellenőrzött interjút nem készítettem azóta sem.

Két öreg zsidó

Pár hónappal a fentebb elmondott esemény után a nagy demokráciában Szabad Györgyből parlamenti házelnök lett. Amikor Kertész Péter elhatározta, hogy interjút készít a harmadik magyar közjogi méltósággal, mi ugyan szóltunk neki, hogy készüljön fel a megpróbáltatásokra, de Péter csak legyintett:

– Egy házelnök már nem ér rá annyit vacakolni!

Azzal azonban nem számolt, hogy a nagy embereknek apparátusuk van az ilyesmire. A sajtófőnök azzal próbálkozott, hogy Péter

előre adja be írásban a kérdéseket. Naná, hogy erre nem volt hajlandó. Miféle interjú lenne az olyan, ahol az alany előre felkészül a pontos válaszokra, netán még meg is írja őket, dohogott.

Hosszas alkudozás után abban maradtak, hogy legalább a témaköröket megadja az elnök úrnak.

Rövidesen a következő, hivatalosnak látszó faxot küldte el a Magyar Köztársaság Országgyűlése elnökének:

„Szabad György
elnök úrnak

Magyar Köztársaság Országgyűlése
Tárgy: tervezett interjú témája

Két öreg zsidó beszélget.

Kertész Péter
főmunkatárs
Magyar Nemzet”

Ez az interjú valamiért sosem készült el.

Stencilgép a Lúdlábtól

Voltak itt olyan idők, amikor – ó, még elképzelni is borzalom ma már – a sajtó nem működhetett szabadon. Pontosabban, a Kádár korabeli vicc szerint, a sajtó szabad, ugyanis azt írja, amit szabad neki.

Ámde akkoriban akadtak olyanok, akik úgy gondolták, ők azt és úgy írják meg, ahogy nekik tetszik. A hatalmat pedig csókolgatják, ha ők neki ez nem tetszik.

A nyolcvanas évek elejétől így jött létre a cenzúra nélkül, a hatalom ellenére működő úgynevezett szamizdat újság- és könyvkiadás.

Persze, a maga rejtett módján. Titkos nyomdában, a többiek előtt ismeretlenek állították elő a lapot, aztán megint mások adták tovább, terjesztették, mások meg írták, mindezt ma már romantikusan konspiratívnak ható körülmények között, mert a hatalom persze próbálta elhallgattatni minden erővel a szabad hangokat.

A sokszorosításhoz stencilgép kellett. A stencilgép valójában egy nem túl bonyolult nyomdagép, egyrészt igen undorító jószág, mert köpködi a festéket, mindent összeken, hangosan működik, s a tetejében igen csúnya másolatokat lehet készíteni vele, meglehetősen korlátozott számban, viaszpapírra gépelt eredetiről. Ráadásul a hatóságok szigorúan tiltották, hogy magánszemélyek birtokában ilyen veszedelmes eszköz legyen. Az állami intézményeknél lévő sokszorosítógépeket meg igen szigorúan őrizték. Sőt, még az elengedhetetlen viaszos papírhoz is csak meglehetősen körülményesen lehetett hozzájutni. Másrészt mégiscsak ez volt az egyetlen lehetséges eszköz, amellyel elő lehetett állítani olyan újságokat, amelyek nem a hatalom engedélyével készültek.

Már ha volt az embernek valahonnan stencilgépe.

Egy holland keresztény segélyszervezet megszánta a magyar demokratikus ellenzékét, és egy bátor képviselője úgy döntött, becsempész egyet a felforgató elemek kezében felettebb veszélyes jószágból.

Igen ám, de egy bátor ember erre az oldalra is kellett, hogy átvegye.

Az ügyek intézője, Haraszti Miklós úgy döntött, Fényi Tibor legyen az a szerencsés, aki kijátszhatja a hatósági éberséget, és megkapja az eszközt. Annál is inkább, mert a Lenin körút és a Dob utca sarkán lakott, közel a Royal Szállóhoz. Itt nem olyan feltűnő egy külföldi egy nagy csomaggal, könnyebb elvegyülni a tömegben is.

Az utasítás tehát úgy szólt, hogy a szomszédos Lúdláb vendéglő elé jön valaki, és átadja a futárnak a stencilgépet. Egy stencilgép jó húsz-harminc vagy akár negyvenkilós is lehet, hősünk azon tanakodott éppen, miként fogja feltűnés nélkül hazavontatni, ami-

kor mellélépett egy magas, látványosan elegáns úr, és csak ennyit kérdezett:

– Herr Fényi?

És az éppen a száját válaszra nyitó Fényi úr kezébe nyomott egy afféle dobozt, amiben varrógépeket szoktak elhelyezni, s nyomtalanul eltűnt a Lenin körút késő délutáni forgatagában.

Herr Fényi megkönnyebbült, hogy legalább a cipeléssel nem lesz gond, hiszen ez a gép jóval kisebb a vártnál, megmarkolta a fogantyút és feltűnésmentes, halvány mosollyal elindult közeli otthona felé.

Éppen a kaput próbálta belökni, amikor hátulról egy rideg kéz nehezedett a vállára, és egy érces hang ekképpen szólította meg:

– Állj! Ne mozduljon!

Hősünk lába földbe gyökerezett, lepergett előtte az élete, kiverte a víz, és kis híján az értékes kincset tartalmazó dobozt is elejtette.

Ekkor a rideg kéz és érces hang tulajdonosa felnevetett:

– Haha! Csak nem ijedtél meg?

A vicces Haraszti Miklós volt, aki a Pálma cukrászda előtt figyelte, minden rendben megy-e. Talán túl simának gondolta az ügymenetet.

A fürdőszobától az anyósig

A pótolhatatlan stencilgép beköltözött hát Fényi Tibor Lenin körúti fürdőszobájába. Ott várta, hogy üzembe helyezzék, és csak az igazat, a tiszta igazat pörgesse ki dobján, minél nagyobb példányszámban.

Öröje mindenesetre nagyon remélte, hogy mielőbb elviszik tőle. De egyelőre senki sem jelentkezett.

Egy szép napon elindult a Lenin körút – Dob utca sarkáról a Blaha Lujza tér felé, hogy onnan metróval munkába igyekezzen. Még a szomszédos lámpaboltig sem jutott el, amikor feltűnt neki, hogy egy kellemetlenül ronda ember bámulja. Mintha mondani akarna valamit, vagy ismerné. Éppen itt tartott a töprengésben, amikor eszébe villant, hogy az esernyőjét otthon feledte. Gyorsan visszaszaladt érte, és újult

erővel vágott neki a Blaha Lujza térig tartó távnak. A ronda ember megint ott sündörgött a közelében.

Biztosan képzelődöm – legyintett, s ruganyos léptekkel haladt az aluljáró felé.

Ámde a metróban megint éppen mellé huppant le a ronda ember, és folyamatosan a képébe bámult.

Talán leszálláskor ötlött először Fényi eszébe, hogy mintha követnék. A ronda ember feltűnően és látványosan követi őt.

Jaj, mi lesz a stencilgéppel! – volt a következő gondolata.

Nehogy lecsukják miatta, vagy netán titokban ellopják! Mit mondana akkor a többieknek?

Este elment a demokratikus ellenzék egyik vezetőjéhez, Kis Jánoshoz, aki megvigasztalta, bizony, az ilyesmi előfordul. Őt is követik, meg a Kőszeg Ferit is követik, talán a Rajk Lacit is. Ne csináljon semmit, majd abbahagyják. Vagy talán majd feltűnés nélkül csinálják, hogy azt higgye, már leszálltak róla, és akkor esetleg tesz valami olyasmit, amit mégsem kellene a titkosrendőröknek látniuk. Szóval, csak óvatosan.

A stencilgép őrzője hazavágtatott. Megkönnyebbülten konstata, hogy a mosdó alá betolva még mindig ott bujkál a veszélyes eszköz. Azután mégis úgy döntött, jobb lenne valami biztonságosabb helyre vinni. Mondjuk, az anyósához.

Miután attól tartott, hogy esetleg a lakásukat is lehallgatják, cetlikén megbeszélte Magdival, a feleségével, hogy feltűnés nélkül átszállítják a kedves anyukához a varrógépet, amiről neki nem kell feltétlenül tudnia, hogy varrni, na, azt nem lehet rajta.

Egy szép nagy „malaclopó” alatt, kijátszva a titkosrendőrök éberségét, át is költözött hát a szabad sajtó egyik záloga a biztonságos anyóshoz. Csak Magdi kérdezgette útközben párszor, hogy ha nincs is születésnapja az anyámnak, akkor miért viszünk neki ajándékot – nos, talán ez az őszinte hang volt az, amely végképpen meggyőzte a III. Főcsoportfőnökség esetleges fülelőit, hogy minden rendben.

Igen ám, de rövidesen üzent Haraszti Miklós, hogy kellene végre már a gép. Legyen szíves elhozni neki. De szigorúan konspiratíván, nehogy lebukás legyen a dologból.

Egy segítőkész családi barát vállalkozott az akcióra. Egy pót-kulccsal szépen behatolt a kedves mama otthonába, míg az a piacon vásárolt. Felkapta a varrógép külsejű stencilgépet, és már rohant is a Feneketlen-tóhoz, ahol tovább kellett adnia a zsákmányt.

Fél nyolcra beszéltek meg a titkos találkozót. S mivel Haraszti Miklóst még sosem látta, abban állapotok meg, hogy Haraszti majd egy kutyát sétáltat. Erről nem csak megismerni lehet majd, de jól el is terelik magukról a gyanút.

Csak hogy Haraszti késett. A küldönc attól tartva, hogy esetleg mégsem ismeri fel a leírás alapján, minden kutyás fiatal férfihez odalépett, és megkérdezte:

– Bocs, nem te vagy a Haraszti?

Na, itt már nyilván teljesen összezavarodott a Varsói Szerződés összes kибere.

Amúgy Haraszti azért késett, mert nem volt kutyája, és a randevú előtt még kölcsön kellett kérnie egyet.

A Beszélő nagy botlása

A Beszélő nagy diszkrécio közepette készült tehát, munkatársainak ki kellett játszaniuk a titkosrendőrség éberségét.

Ezért egészen más emberek voltak azok, akik írták, akik gépelték, akik nyomtatták, és azok, akik terjesztették a lapot. Ráadásul senki sem tudhatta, ki működik az egyik és ki a másik csoportban.

Fényi Tibor az első, 1981-es számban egy csinos dolgozattal jelentkezett, amely *A csehszlovákiai magyar kisebbség történetének kronológiája 1944–1981* címet viselte. Úgy gondolta, ezzel mindent meg is tett így első nekifutásra a haza üdvéért, a szabad sajtóért.

Ezért némileg meglepődött, amikor Magyar Bálint megkérte, legyen szíves kicsit segíteni a terjesztésben. Ők tudják, gondolta. És igyekezett megjegyezni, miként kell majd értelmeznie a titkos üzenetet. Ha tehát azt mondják neki, hogy október 10-én két órakor találkozunk, akkor azt úgy kell dekódolnia, hogy szeptember 9-én, egy órakor – ördögi ravaszság, mindenből egyet le kell vonni, hát én nem lettem volna a titkosrendőrség helyében.

Jött az üzenet, és hősünk mély levegőt vett, hogy megtegye, amit megkövetel a haza. Valahol a Madách tér sarkánál, egy második emeleti lakásban nyomta a kezébe egy kedves lány két nagy nejlon-cekkerben az ötven *Beszélt*. Ugyan az egyik szatyor füle már itt kezdett elereszteni, de mit volt mit tenni, elindult, hogy elrejtse az újságot – benne *A csehszlovákiai magyar kisebbség történeti kronológiája 1944–1981* címet viselő hézagpótló művel –, hogy aztán majd tovább lehessen adni azt az igazságra szomjazóknak.

A Majakovszkij utcai [a mai Király utca – a szerk.] villamosmegállóig minden rendben is volt. Ott azonban futárunk megbotlott a sínben, s amikor egy hirtelen mozdulattal próbálta visszanyerni az egyensúlyát, a szatyor végképpen megadta magát, és végighasadt.

A nagy titokban készült újság példányai szétszóródtak a megállóban.

Kész, ennyi volt. Lelepleződünk, nincs újság, oda a felvidéki magyarságról szóló írás, mindenkit elkapnak, cikáztak a gondolatok küldöncünkben, aki az ijedtségtől mintegy megbénult, moccanni sem tudott.

A földalatti mozgalom első sikeresen kinyomtatott *Beszélt* példányaiba bele-belekapott a szél, miközben a Lenin körút népe békésen átlépdelt rajta.

– Jaj, fiatalember, nincs semmi baj – vigasztalta egy idősebb úr a még mindig remegő küldöncöt. Aztán lehajolt, és pár észbe kapó villamosra várakozóval együtt összeszedték az elhullajtott lapot.

– No, tessék, itt is van – adta át a szigorúan titkos újságokat az ellenzéki konspirációban tudtán kívül közreműködő járókelő.

S miután a szatyor végképp használhatatlanná vált, a kicsit sáros *Beszélt*öket főhősünk hóna alá dugdosta.

– Ne izguljon, minden rendben lesz – vigasztalta tovább még mindig halottsápadt barátunkat. S próféciaja végül is, ugyan hosszabb távon, de bejött.

Mindennek van határa, de mi megkerüljük

– Ja, és itt van még egy stencilgép is, lerakom nálad, aztán amikor jössz Magyarországra, dobod majd be hozzám – szólt könnyedén Rajk László, amikor egy napra megállt Bécsben az éppen ott élő Fényi Tibornál. Ezzel huss, tova is rebbent.

Ott állt hát megint a lakásban egy stencilgép. De nem ám olyan kis könnyű, varrógépnek álcázható micsoda, mint amelyik a pesti Lenin körúton rejtőzött egykoron. Ez megtermett, súlyos darab volt. Francia szakszervezetiek dobták össze rá a pénzt, hogy Lengyelországban a Szolidaritásnak legyen min nyomtatnia. De rossznyelvek szerint a készülék annyira elavult volt, hogy a lengyeleknek már nem kellett. Ekkor találta ki valamelyik nagylelkű adományozó, hogy juttassák el a magyaroknak, oda még jó lesz.

Nem is a stencilgép kevésbé korszerű voltával, vagy azzal akadt gond, hogy túl nagyra nőtt. Hanem azzal, hogy Fényi Tibornak olyan útlevele, olyan vízuma volt, amellyel ha egyszer is visszamegy Magyarországra, nem engedik be újból Ausztriába.

Kellett hát találni valakit, aki vállalkozik a csempészútra.

Tibornak akkoriban jó kapcsolatai voltak a Global 2000 nevű környezetvédelmi mozgalommal, annál is inkább, mert ő is aláírta azt az osztrák *Die Presse*-ben megjelent hirdetést, melyben jeles magyarok tiltakoztak a bős–nagygyarosi vízlépcső építése ellen (*Die Presse*, 1986. április 16.). Pedig ez a vízlépcső dédelgetett – és a magyarországi közönség elől eltagadott – terve volt a kádári hatalomnak. És hát, környezetvédő a környezetvédő barátja.

A Global 2000-esekkel azt fundálták ki, hogy egy önként vállalkozó fiatal embert bíznak meg, juttassa át a tiltott eszközt a legvidámabb barakkba.

A fedőtörténet szerint az illető, egy bizonyos Michael Köhl, aki egy bérelt lakókocsival álcázza majd magát, azt mondja az érdeklődő magyar vámosoknak, ő a szaloniki Goethe Intézetben fog németet tanítani, és a stencilgép a feladatlapok elkészítéséhez kell.

A nagyobb hitelesség kedvéért teletömte a lakókocsit szörffel és egyéb vízi sporteszközökkel, a nyomdagépet pedig, biztos, ami biztos, a frizsiderbe tette.

Hegyshalomnál annak rendje és módja szerint megállították. Már éppen továbbot intett volna a vámos, amikor észrevette a szörföt. Ilyen értékes eszközt csak akkor lehet bevinni a Magyar Népköztársaság területére, ha vámáru-nyilatkozatot töltenek ki – jött a szigorú utasítás.

Neki is kezdtek a vámosok megírni a papírokat. Az egyikük közben megszomjazott, és úgy remélte, a frigóban talál egy akkor még Kelet-Európában nagy kincsnek számító dobozos sört.

Kinyitotta a hűtő ajtaját, de sör helyett egészen mást látott.

Összeszaladtak a vámosok, és igen gondterhelt képet vágtak. De a futár minden helyzetre felkészült. Azért van a kérdéses darab a frizsiderben, mert máshol nem fért el. És ha nem hiszik el, amit mondott, itt a szaloniki Goethe Intézet telefonszáma, hívják fel, és informálódjanak.

Fel is tárcsázták a számot. Itt egy előre betanított ember megerősítette, hogy Köhl hozzájuk jön, és hogy egészen tuti legyen a dolog, még azt is hozzátette:

– Nagyon várjuk már, mert kellene a stencilgép a tesztlapok sokszorosításához.

Nemhiába mondják a nagy drámaírók, hogy a kevesebb néha több. Ez már a magyar vámosoknak is kicsit túlzásnak tűnt. Az ál-némettanárt a határőrök visszazavarták Ausztriába. Ő mélységes bánatában fölhívta egy útszéli telefonfülkéből a barátait, hogy sajnos

nem sikerült a nagy akció, hiába áldoztak rá annyi pénzt, béreltek lakókocsit és szörfdeszkát, nem megy.

Szomorúan várták hát a bécsi Global 2000 irodánál az eredménytelen küldöncöt, hogy legalább elpakolni segítsenek neki. Vártak két órát, aztán háromat, aztán négyet. Aztán reggel lett és megint este. A küldönc sehol.

Nyilvánvaló, hogy a nagy akciónak neszét vették a magyar ávosok, és elkapták a barátjukat, akivel most ki tudja, mi történik, sopánkodtak. És már a nemzetközi sajtót, a külügyminisztériumot, a belügyminisztériumot, az ENSZ Biztonsági Tanácsát akarták riasztani, amikor begördült a lakókocsi, fedélzetén egy igencsak vidám csempésszel: mégis simán átvitte a határon a gépet. Mikor Hegyshalomtól visszafordították, ugyan még szomorúan hazatelefonált, de aztán gondolt egy merészet, és átkanyarodott Pamhagenhez.

Itt habozás nélkül átengedték, meg sem állt a pesti Galamb utcáig, hogy Rajk Lászlónak leszállítsa a madárláttá kincset.

Klubrádió – kivágva

Manapság a legtöbb rádió zenei kínálatát gépek állítják össze. A számítógépes programok a legkülönbözőbb feltételek szerint válogatnak, de a legfőbb szempont általában mégis az, hogy a lehető legtöbb ember hallgassa az adót. Jobbára olyan „gépválogatta” is a termék.

Persze, akadnak szerencsésebb rádióállomások, amelyek megengedhetik maguknak, hogy jó ízlésű zenei szerkesztők szedjék össze a számokat.

Természetesen itt is nagyon fontos a választás. Mármint a szerkesztő kiválasztása. A megfelelő, zenéhez értő, azt szerető szerkesztőé. A budapesti Klubrádió – ebben is – a mázlisták közé tartozik. A Kárpát-medence egyik legjobbját sikerült megszereznie. Göczey Zsuzsát, aki nemcsak tüneményes ember, akit mindenki szeret, de a hangok világában is felettebb jól kiismeri magát. Az egykorvolt Magyar Rádióban hosszú ideig az ő műsorából, a *Lemezbörze helyett*ből derült ki a világtól elzárt nagyközönség számára, mi is a menő külföldön.

Úgyhogy mindenképpen igazságos, hogy 2012-ben megkapta a VOLTfolió Kulturális Médiadíjak életműdíját.

„Éppen Egyiptomban nyaraltam, amikor felhívott a VOLT fesztivál igazgatója, és közölte velem, hogy életműdíjat kapok. Nagyszerű. Bár meghökkentett, hogy mint klubrádióist éppen engem választottak ki. Már akkor sem szeretett minket különösebben a hatalom. Úgyhogy meg is lepett, meg külön jól is esett a zsűri merészsége.

A díjátadó gála előtt egy kisfilmet forgattak velem, mint minden jutalmazottal. Hogy amikor majd felolvassák a nevemet és én vonulok fel a színpadra, ezt vetítsék.

A filmcsekéhez készült interjúban legalább ötször kimondtam a hatalom által üldözött Klubrádió nevét. Mit gondoltok, hányszor hangzott el, amíg vonultam fel a díjért Belénassy Csabához, az MTI vezérigazgatójához? Megmondom! Egyszer sem. Mindegyiket kivágták belőle.”

Kocsis Zoltán és a kínai konyha

Göczey Zsuzsa közismerten nemcsak jó zenei szerkesztő, nagy szakács is. S miután gyakran hívnak férjével, Kornis Mihály íróval vendégeket, erre elég sok tanú akad. Zsuzsa sokféle konyhát ismer. A kínait is. Ezzel rádiós munkájának köszönhetően találkozott. Így meséli:

„A Magyar Rádióban a hetvenes években külsősként dolgoztam, nem mindig a legfontosabb munkákat bízták rám, de én így is élveztem. Kocsis Zoltánnak, a csodás zongoristának mániája, hogy minden szereplését archiválja. Ha bárkinek a mikrofonja előtt akárcsak két percig szerepelt, akkor azt ő megszerezte s elrakta. A kulturális vezetésnél addig tepert, míg hozzájárultak, hogy átvehesse saját szalagjára minden rádiós fellépését. Akkor persze még csak egyetlen rádió létezett az országban – ennyivel egyszerűbb volt a gyűjtemény építése.

Hosszú évekig minden szombaton bejött az apukája a rádióba, és átjátszottuk a felvételeket. Miközben forgott a magnó, mi istenien elbeszélgettünk. A büszke apa rendszeresen elmesélte, hogy éppen merre jár a fia, mi történik vele.

Egyszer éppen ott tartott, hogy most jött vissza Ausztráliából, és képzeljem, hozott magával egy angol nyelvű kínai szakácskönyvet.

Sose láttam itthon még ilyet. Hopp – ez érdekelt. És attól kezdve vendégem szombatonként magával hozta a kínai szakácskönyvet, én meg, miközben játszottuk át a felvételeket, kijegyzeteltem belőle azokat az ételeket, amelyekről úgy gondoltam, meg tudom csinálni, és még alapanyagot is képes vagyok itthon szerezni hozzájuk.”

Hát így jön össze a kínai konyha meg Kocsis Zoltán.

Kornis Mihály és Göczey Zsuzsa a konyhában (fotó: Dési János)

A Magyar Rádió kalózkodik

1981-ben indult el az akkor még egyetlen Magyar Rádióban a *Lemez-börze helyett* című műsor, amely számtalan, a világban amúgy már népszerű előadót ismertetett meg a hazai közönséggel. A *Lemez-börze helyett* valójában nem túl ötletes cím, munkacímnek indult, aztán így is bejött a dolog. Ezért maradt.

De honnan voltak hozzá a zenék?

Göczey Zsuzsa ma így emlékszik erre:

„Volt egy csomó jó ismerősöm, alternatívok, újságírók, zenészek, és ők mindig mondták, hogy »ezt hallgasd meg, milyen jó«. Behozták a rádióba a lemezt, mi megírtuk az ismertető szöveget, amit aztán egy bársonyos hangú bemondónő felolvasott. Utána egy az egyben lenyomtam a zenét.

Mindig akadtak, akik hoztak nekünk új lemezeket, ugyanis oldalanként hetven forintot fizettünk az átjátszásért. Egy lemez kölcsönzéséért tehát száznegyven forint ütötte a vállalkozó kedvű markát – ezért tudott venni egy normál új LP-t.

Az átjátszásra egy kis apparátus működött a Rádióban. Két nő, akik egy szűk külön stúdióban ültek, és ott vették át óriási Agfa szalagokra a behozott lemezeket. Aztán legépeltek a borítóról az adatokat kis kartonokra. Ma úgy mondanánk, tökéletes kalózmásolatok készültek a Magyar Rádió hivatalos helyiségeiben. Sőt. Voltam olyan gondos, hogy a rádióújságba azt is odaírtam, hogy hány percesek a számok, hadd tudják a hallgatók, milyen hosszú kazettával készüljenek.

Mai szemmel nézve elképesztően alaposan elő voltak készítve ezek a műsorok. Hetekkel előbb össze kellett válogatni, miket akarok játszani. Aztán fel kellett írni a címeteket, én melléjük raktam tehát még a hosszúakat is, és aztán az egészet, vagy négy héttel korábban, elküldeni a rádióújságnak. Két héttel később még vissza is küldték a kefelevonatot, ahol, mondjuk, én még kijavíthattam azt, hogy Betles, arra, hogy Beatles. És akkor ott volt két héttel előre, mindenki kezében, hogy szombaton ebéd után a második szám a *Let it Be*.

Egyszer a buszon, amin mentem hazafelé, ült előttem két srác. Az egyikük kezében egy rádióújság. És a másik fickó odaszól neki:

– Lapozz már, öregem, a szombathoz, és nézzük meg, milyen számokat játszik nekünk a Göczey!”

Ahol nem lehet sajtból a Hold

Nagy volt a szabadság azokban a boldog békeidőkben a Magyar Rádióban. De azért megvoltak ennek is a maga határai. Például disszidenseket – akik Nyugatra mentek Magyarországról – sokáig nem lehetett játszani. Hiába volt Németh Lehel a hatvanas évek elején akkora sztár Magyarországon, mint Paul Anka a világban, miután lelépett, nem kerülhettek adásba a számai. Még a *Reszket a hold a tó vizén* sem. És nehogy véletlenül mégiscsak becsusszanjon egy efféle veszélyes dal, letörölték az összes felvételét. Még szerencse, hogy akadt egy rendes technikus, aki az utolsó pillanatban átvette őket, és jól eldugta a szalagokat.

Göczey Zsuzsa zenei szerkesztőként az első nagy letolását a KFT *Bábu vagy* című száma miatt kapta. Pedig a KFT a Televízió Táncdalfesztiválján tűnt fel. Ám a számtól állítólag „Korom elvtárs”, azaz Korom Mihály, sokáig igazságügyi miniszter, később az MSZMP Politikai Bizottságának a tagja, kifeküdt.

Göczeynek egyszer nagyon megtetszett Ariel Ramírez argentin zeneszerző *Misa Criolla*, azaz *Kreol mise* című szerzeménye. Szerette volna lejátszani valamikor karácsony táján a *Lemezbörzé*ben. De ez azért már sok volt. A zenei osztály vezetője csak annyit tudott elintézni, hogy adásba kerülhessen, de legalább két hónappal előbb vagy később, mint karácsony, nehogy ezzel is fokozzák a vallásos érzéseket.

Akadtak más szabályok is. A Bergendy-zenekar *Sajtból van a Hold* című számát például nem volt szabad hírek közelében leadni.

Mégpedig azért, mert Demjén Rózsi ebben azt énekli: „Nekem mondhatjátok a híreket...”

A legnagyobbak is követnek el hibát. Egy reggeli műsorba mégis beszerkesztette Göczey ezt a Bergendy-számot, közvetlenül a nyolcórás hírek elé. A kirúgást csak azért úszta meg, mert Erős Anna főbemondó résen volt, és az utolsó pillanatban kivetette a számot.

Így aztán nyilván senki nem kételkedett aznap reggel abban, hogy minden úgy van, ahogy mondják.

Kordokumentum

Ügynöki jelentés:

„1985. június 19-én az ORI-n [Országos Rendező Iroda – a szerk.] keresztül tudomásunkra jutott:

A Magyar Rádióban 1985. június 17-én hangzott el Göczei Zsuzsa [a neve helyesen: Göczey – D. J.] szerkesztésében a »Rock-újság« című műsor. A műsorban Rangos Katalin riporter a Vágtázó Halott Kém [helyesen: Vágtázó Halottkémek – D. J.] együttesel kapcsolatos körülményekről interjút készített az együttes vezetőjével, dr. Grandpierre Attilával, Csanádi Lajossal (az ORI igazgatási osztály vezetője) és dr. Nagy Gyulával, a Ganz-MÁVAG Művelődési Ház népművelőjével.

Cs. L. elmondta, hogy a rádióban elhangzott riportokat Rangos Katalin állította össze. A riportokban nem hangzott el, hogy a VHK együttes fellépéseit a BM nem engedélyezi. Rangos Katalin provokatív kérdéseket tett fel. A Magyar Rádió és a Ganz-MÁVAG Művelődési Ház fel akarja karolni a VHK együttest, és az ORI-t kényszeríteni akarják a működési engedély kiadására.

Nagy Gyula, a Ganz-MÁVAG Művelődési Ház népművelője VHK Klubot létesített a Ganz-MÁVAG Művelődési Ház klubjában. Az első klubfoglalkozást ez év június 24-én tartják, koncerttel egybekötve. Véleménye szerint a fiatalok igénylik a VHK együttes fellépését, amely anyagilag is komoly bevételt jelent a Művelődési Ház számára.

Megjegyzés:

A VHK együttes tevékenységéről az 1984-es évben összefoglaló jelentés készült miniszterhelyettes elvtárs részére, aki utasítást adott

az együttes fellépésének akadályozására, korlátozására. A VHK együttes vezetőjét és tagjait Szervünk »F«-dosszié keretében ellenőrzi. Dr. Grandpierre Attila szerepel az 1984. XII. 18-i 182. számú napi jelentésben.

Intézkedés:

Tájékoztatjuk a BM III/III-5. Osztályt. A Ganz-MÁVAG Művelődési Ház vezetősége felé szóbeli szignalizációval élünk.

Az ORI-ban lévő hivatalos kapcsolatainkat felkérjük, hogy a VHK együttes vizsgajelentkezését kísérvék figyelemmel és jelentkezésük esetén értesítsék Szervünket.”

(Idézi Szőnyi Tamás: *Nyilván tartottak. Titkos szolgák a magyar rock körül 1960–1990.*)

Sípoló olvasószerkesztő tornacipőben

Hunyjuk le egy pillanatra a szemünket, és hagyjuk, hogy az időgép visszarepítsen minket a New York Palota – Lapkiadó Vállalat – második emeletére. A hetvenes évek kellős közepén járunk. A sötét folyosón állni látszik az idő.

Egy fiatalember lép be az ajtón. Murányi Gábornak hívják. (Ma a *Heti Világgazdaság* jeles újságírója; sajtótörténész, filológus és számtalan történet alapos ismerője.)

Ifjú kollégánk megilletődötten tekint körül a koszlott fotelek, málol vakolat és a felpúpozódó parkett világában. Igen. A *Magyar Nemzet* szerkesztőségébe került. A környezet talán nem is zavarja annyira, egyrészt, mert örök félhomály uralkodik a folyosón, másrészt, mert azoknak az éveknek ez volt az irodai dizájnja, arról nem is beszélve, hogy mégiscsak ez a kor egyik legfontosabb lapja, a relatíve liberális *Magyar Nemzet*.

Szóval, ócska, szétvert írógépek vagy egérürülék a sarokban? Mit számít, amikor ez a *Magyar Nemzet*!

Na és ebben a pillanatban a folyosó végén felpattan egy ajtó, és előugrik mögüle egy ember. Tornacipőt visel, fehér cérnakesztyűt, és a nyakában egy síp lóg. Talán futtában oda is köszön az új kollégának: – Nagy István vagyok! – majd belefúj a sípjába.

Nem, kérem, ez nem az elmeógyógyintézet. Mindjárt megmagyarázzuk.

Tél lévén, Nagy Pista a szerkesztőségbe érve cipőt váltott. Ezért a tornacipő. A nyomdai levonatok ólomjától ekcémás lett a keze, ezért a kesztyű. És a síp is teljesen logikus.

Ugyanis elromlott a csőpostarendszer – arra a legöregebbek sem emlékeznek, hogy valaha működött volna –, amelyen a nyomdába továbbítják a kéziratokat. Ezért, amikor az olvasószerkesztő kijavított egy cikket, akkor síppal jelzi a hivatalsegédnek, Józsi bácsinak, hogy lehet vinni a nyomdába.

A sípszó hallatán Józsi bácsi visszaejti a parizert a zsírpapírba, nadrágjába törli a kezét, és hátracammog. Femarkolja a kész írásokat, aztán előresétál az épületbe, oda, ahol a New York Palota háta összeér az Athenaeum szedőtermével. Itt egy csikos cekkerbe teszi a papírlapokat, és egy spárta segítségével leereszti az emeleti körfolyosóról a nyomdába. Ott egy ügyes kezű nyomdász kihalássza a szatyorból, és kezdődhet az ólomszedés.

És a következő évtizedre is minden így marad. Még a csőpostát sem javítják meg. Legfeljebb Józsi bácsi lesz egy kicsit lassúbb, cserébe talán hangosabban morog: – Régen, kérem, ez nem így volt!

Apuci is tévedhet

„Volt egyszer egy hírlapíró, akit a szakma apraja-nagyja csak úgy emlegetett: Apuci. A polgári anyakönyvbe Gárdonyi Jenőt írt be az aradi anyakönyvvezető, de Gárdonyiék fia hamarosan levetkőzött a nyárspolgári nevet, és felvette az Apucit. Mikor? ... Ki tudná megmondani? (...) Hogyan lett pesti újságíró, azt ma már jórészt homály fedi, egyszer csak itt volt a pesti redakciók háza táján, itt surrant egyik íróasztaltól a másikig, míg aztán egyiknél-másiknál le is ragadt. Pályafutása legendás volt, legendák övezték; de ezeket a legendákat nem önmaga terjesztette, ezek keletkeztek, és körülfonták az alakját, mint a repkény, a halhatatlanság kúszónövénye. Mert Apuci halhatatlan volt már életében, s ma is gyarapodik a halhatatlansága, valahányszor egy mai szerkesztő felsóhajt: Ha most itt lenne az Apuci! Mert Apuci mindig ott volt, ahol éppen szükség volt rá, ahol égetően nagy szükség volt azokra az apró információkra, amelyek nélkül az újság nem újság. Gárdonyi Apuci életútját ezekből az apró tudósításokból lehetne kirakni, amelyeket hangyaszigorral gyűjtött, lediktált, s a kéziratlapokat kártyaként szétnyitva a kezében besétált a szerkesztőhöz, és szerény mosollyal »terített« előtte, mint egy kártyás, akinek kezében van a nyertes lap. – Itt a lap szenzációja. (...) Műfaja ma már kihalóban van, vagy talán már ki is halt, csak még nem vesszük tudomásul, nem merjük tudomásul venni, hogy Gárdonyi Apucival eltűnt az újságírói aprómunka megbecsülése. Hogyan csinálta, hol voltak a forrásai – ma már nem tudjuk követni azokat az utakat, amelyeket naponta bejárt, kezében az aktatáskával, fejében egy hajszálpontos menetrenddel, ami előírta, hogy fél tízkor hol kell

megjelenni, tizenegykor megint hol, hogy délután fél háromkor megjelenjen a szerkesztő asztala előtt, és leterítse az anyagot” – kicsit talán patetikusan így emlékezett kollégájára, Apucira a *Magyar Nemzet* ötvenéves jubileumára megjelent könyvben Baróti Géza.

Nos, a szájhagyomány ennél azért jóval tiszteletlenebb még Apucival kapcsolatban is.

Az még rendben van, hogy Apuci, valljuk be, senkinek sem kellő, senkinek sem hiányzó apró, lényegtelen híreket gyűjtött be. Olyanokat, amelyeket, ha már vannak, akkor egy kis üres lukba betesznek a szerkesztők, de ha nincsenek, hát, édes istenem, majd akad oda is valami.

Ám Apuci igazi nevezetessége a nagy bőrtáskája volt, amit mindig magával hurcolt. Ugyanis ebbe rakta azokat a holmikat, amelyeket napközben összeszedett. Mondhatnánk úgy is, összelopkodott. Belesöpörte a sajtótájékoztatón kitett pogácsákat – ez lehetett fél tízkor –, a maradék szendvicseket – tizenegy –, és természetesen a papírokat, stencilezett közleményeket, amelyeket a kollégák, általában joggal, undorral és olvasatlan dobtak el, egy után tíz perccel. De gyűjtötte a naptárakat, a jegyzetfüzeteket is, ami éppen akadt.

Még Baróti Géza is megemlíti szeretetteljes írásában, hogy Apuci minden szilveszter napján körbejárt a szerkesztőségben, és mindenkinek adott ajándékba egy naptárt. Komoly készllettel rendelkezett, volt miből.

A sors kegyetlen. Gárdonyi Apuci apró írásai ott porosodnak a régi *Magyar Nemzet* lapjain, valami homályos könyvtári raktár mélyén, és joggal nem érdeklik a kutyát sem. Ám azt még ma is mesélik azokban a körökben, ahol emlékeznek az ólom szagára, a nedves levonat tapintására, hogy egy szép napon jeles eseményre indult Apuci.

Magyar-bolgár nehézipari egyezményt készültek aláírni. (Egy másik verzió szerint a Fővárosi Tanács vezetője óhajtott szignálni egy jelentős szerződést Szófia tanácsának első emberével.) A kiemelkedő fontosságú esemény kezdetét csak az hátráltatta, hogy eltűnt a szép

piros műbőrbe kötött pótolhatatlan szerződés. A hivatalnokok sápadtan tördelték a kezüket.

– De hiszen az előbb még itt volt. Odakészítettük az asztal közepére! – sopánkodtak.

Már-már nemzetközi botrány vette kezdetét. Mi lesz így a szocializmus építésével, ha csak úgy eltűnnek a megállapodások, még az aláírás előtt!

Már a fontos illetékes elvtársak is ott topogtak. Mindjárt kitör a skandalum.

Ekkor egy rutinosabb sajtós felismerte a sarokban szerényen meghúzódó Gárdonyi Apucit, aki éppen pár sajtós pogácsát próbált a táskájába gyömöszölni. Talán még valami kivillanó pirosat is megpillantott.

Hát, igen, gondolom, már kitalálták, nagy fantázia nem kell hozzá: Gárdonyi Apuci elrakta a szerződést is feneketlen táskájába. Jó lesz az még valamire.

Mindenesetre, a történet szerencsésen végződött. Apuci visszaadta a nemzetközi szerződést, cserében pedig megígérték neki, hogy kap majd egy másik, hasonló, piros műbőr tokot.

A magyar–bolgár nehézipari megállapodás megkötött. Talán még mind a mai napig érvényben is van.

A privatizációs szendvics esete a Parlament elnökével

A rendszerváltás izgatott napjait éltük, amikor még komolyan gondoltuk, hogy saját magunk is tudunk tenni egy jobb világért. A „jobb világért” való tevés egyik fontos helyszíne a Parlament volt. A korábbi évek feneketlen unalma után számtalan fontos dolog történt itt, egyre-másra születtek azok a törvények, amelyekről azt reméltük, a nyugati világba kerülünk általuk.

Mindez persze számtalan vitával, okoskodással folyt – ahogy azt egy parlamenttől el is várhattuk. Vége volt már a negyedévenként egyszeri kétnapos semmittevésnek – az újságíróknak sem büntetés-számba ment, ha innen kellett tudósítaniuk.

És nemcsak a plenáris ülésről. A bizottságokban is újabb és újabb fontos tanácskozások következtek. Már nemcsak azért ültük végig őket, mert ingyen szendvicset – szalámisat is! – kaptunk, hanem mert fontos volt mindaz, ami elhangzott.

Na, ettől még persze a szendvicseket szépen felfaltuk. Volt, hogy bizottsági ülésen az asztal végére tették ki az ennivalót, máskor meg a tanácstermek előszobájába.

Ahogy futottunk a rendszerváltás felé, egyre több lett a megbeszéltnivaló, egyre több az ülésezés – egyre többször ebédeltünk a potyauzsiból.

Ez így volt rendjén akkoriban. Sonkás, sajtós, kemény tojásos kenyerek szegélyezték a kiépülő demokrácia útját.

Valamelyik nap talán a kulturális bizottságnál üldögéltünk, és Kállai Ferencet hallgattuk, amikor Márványi Ági – azóta elképesz-

tően fiatalon elhunyt – kolléganőmnek feltűnt, hogy nincs sehol a napi betevőnk.

Okosabbnál okosabb felszólalások hangzottak el, teltek a jegyzetfüzetek, és mi egyre éhesebbek lettünk. Jó dolog a demokrácia, a szólásszabadság – de ettől még, ami jár, az jár.

A levezető elnök érezte, hogy valami nincs itt rendben, és odaszólt nekünk, hogy jól megérdemelt elemőzsiánk a másik, a 65-ös bizottsági teremben van, nézzünk oda be, ha ennénk valamit.

Ennénk.

Szépen átsétáltunk – minden ülés nyilvános volt, oda mentünk be, ahová akartunk –, a 65-ösben valamilyen gazdasági vita folyt, nem is érdekelt minket különösebben, végül is első éhünket elverni jöttünk.

Ámde éppen beleharaptunk a finom fehér kenyérbe, amelyen a vékony vajon ízletes párizsi meg egy szelet paprika pompázott, némi retekkel, amikor az egyik ott szolgálatot teljesítő néni ránk ripakodott.

– Azonnal tegyék le, ez maguknak nem jár! A gazdasági bizottság tagjaié meg azoké az újságíróké, akik erről az ülésről tudósítanak.

Megtehettük volna, hogy egy-két percre bekukkantunk a megbeszélésre, és visszatérve immár jogszerűen folytatjuk a táplálkozást.

Ámde Ági nem tűrte soha az értelmetlen dolgokat, bármikor bárkivel képes volt harcba szállni az igazáért.

– Vége a proletárdiktatúrának, többé nem a takarítónő mondja meg nekünk, mit csinálhatunk és mit nem – vetette oda a sötétkék otthonkát és talán fűzős, úgynevezett kismamacipőt viselő asszonyságnak, aki valószínűleg már Dobi Istvánnak, az elnöki tanács egykori elnökének is kent szendvicset és vitt vissza tőle kiürült palackokat.

– Nem takarítónő vagyok, hanem büfés! – vágott vissza méltatlankodva.

Ezzel kezdetét vette a rendszerváltás Parlamentjének egyik legizgalmasabb vitája: vajon ki dönti el, mi jár nekünk és mi nem, mit szabad és mit nem.

Érvek és ellenérvek sorakoztak, mind többen dugták ki a fejüket a privatizációról szóló eszmecseréről, mert látták, ami itt folyik, az

fontosabb, érdekesebb a jövőnk szempontjából, mint az, hogy ki viszi haza a gyárat. Na, az majd eldől. De mi lesz a szendviccsel?

Egyik utolsó érveként Ági azt vágta a nem-takarítónő-hanem-büfés fejéhez, hogy akkor ő a házelnökhöz fordul, hogy tegyen végre rendet.

Pechjére ebben a pillanatban lépett be Fodor István, az Országgyűlés elnöke, aki 1989. október 23-a után megörökölte az ideiglenes köztársasági elnökké lett Szűrös Mátyás pozícióját.

A két fúria egyszerre esett neki. Fodor csak ijedten forgatta a fejét, és valami olyasmivel próbálta elhárítani a dolgot, hogy szerinte ez mégsem házelnöki hatáskör, és amúgy a házszabály sem rendelkezik róla.

Közben én letöröltem a szám széléről az utolsó szendvics morzsáját is, amelyet a mérkőzés közben elfogyasztottam. És tessék megnyugodni, a privatizáció sem feneklett meg – akadt bőven olyan, akinek a szendvics mellé gyár is jutott rendesen.

Azokban az időkben, amikor rövid történetünk játszódik, már lehetett banánt kapni. Nemcsak évente kétszer-háromszor, hatalmas sorokat kiállva, hanem nagyjából mindig, ha nem is mindenhol.

Elmúltak már azok az idők, amikor Bécsből a dugipénzéért az ember banánt hozott haza az itthon ámuló-bámuló rokonságnak, hogy képzeljétek, minden zöldségesnél ott áll kupacokban, és azok a buta osztrákok fütyülnek rá, egyáltalán nem jönnek izgalomba a dologtól.

Szóval, a nyolcvanas évek végén jártunk, amikor e sorok szerzőjét az a megtiszteltetés érte, hogy a *Magyar Nemzet* gárdájának legfiatalabbjaként, egészen *kisz tudósítóként* a KISZ-be akkreditált riporter legyen.

Egy szép napon kollégáival éppen az előcsarnokon vágott át, amikor odalépett hozzájuk egy előttük addig ismeretlen, de láthatóan bennfentes, hórihorgas fickó, és a feltűnően vendég külsejű újságírókat hátba veregetve ekképpen szólott:

– Fiúk, jött banán a büfébe! – és ezzel, mint aki megalapozott egy örök barátságot e kitüntető jellegű információval, elégedetten továbbsétált.

– Ki volt ez? – kérdezték a nagyképű fővárosi zszurnaliszták, akik már unták a banánt.

– Valami új fickó – jegyezte meg az egyik tudálékos kolléga –, most hozták fel vidékről. Talán Pécsről? Valami Gyurcsány, azt hiszem.

Hárman, akik együtt ültünk a New York Palota egyik második emeleti szobájában, kiügyeskedtük, hogy elmehecssünk Izraelbe. Szabadult fel a világ, már nem kellett Bécsben manőverezni, hogy ott egy útlevelbe dugott kis cetlire pecsételjék a vízumot (így itthon le lehetett tagadni, ha valaki Izraelben járt).

Könyvet is akartunk írni az utunkról.

Indulás előtt elmentünk némi felvilágosításért az itteni izraeli diplomatához – őt még nem nevezték nagykövetnek, de már ez az idő sem volt messze –, csak éppen nem tudtuk egészen pontosan elmondani, mihez is kérünk segítséget. De nagyon lelkesek voltunk.

Csak akkor támadt némi zavar, amikor a képviselő vezetője átadta a névjegyt, és várakozóan nézett ránk. Ugyanis két kollégámnak, Boros Pistának és Kertész Péternek nem volt névjegye, nekem pedig ugyan igen (nyomdász apósomtól kaptam a születésnapomra), de azok után, hogy a tapasztalt, régi újságíróknak nem volt, én is jobbnak éreztem, ha úgy teszek, mintha nem lenne. Így kezdődött.

Iszonyúan elszántak voltunk: mi mindent fogunk írni erről az országról, amelyről addig a nyilvános magyar sajtóban nem nagyon lehetett igazat mondani. Kertész barátunknak sikerült kisírnia a repülőjegy árát Soltész István főszerkesztőtől, és már repülhettünk is.

Jeruzsálemben éppen az első intifáda – palesztin felkelés – idején csöppentünk a sztrájkoló arab óvárosba. A szűk sikátorokban mindenütt lehúzott redőnyű boltocskák, a kövekből összerótt utcán koszos nejlondarabokat fúj a szél. Még a Via Dolorosa is csendes, a kegszerárusok többsége sem nyit ki, elmaradnak a zarándokok.

Arrébb pár rövidgatyás, trikós kisgyerek focizik nagy kiáltozások közepette, miközben gyanakodva méregetnek minket. Aztán az egyikük túl nagyot rúg a labdába, az már ott pattog előttünk. A kérdő tekintetekre válaszul doktor Boros, ki egyrészt nagy labdazsonglőr hírében áll, másrészt mindig is fontosnak tartotta a népek közötti barátságot, megpróbálja visszapasszolni a bőrfocit. De az évszázadok koptatta kövön megcsúszik és így túl nagy lendülettel rúg a bőrbe, ami tovaszáll az alkalmi focipályán túlra, át az alacsony kőfalon és valahol egy felfegyverkezett izraeli járőr előtt pattog tovább. A kölykök előbb a labda után tekintenek, aztán elvörösödő fejfel kiabálnak valamit felénk – mire doktor Boros, ki nemcsak a népek barátságának a nagy híve, de azt is fel tudja mérni, ha azt már kár erőltetni, elkiáltja magát: futás.

És mi loholunk elfele, mielőtt még baj lesz. Már a sarkon túl, a biztonságosnak vélt távolság menedékéből látjuk, azért happy enddel végződik a történet: a géppisztolyos, golyóálló mellényes, rohamsisakos izraeli katona ügyesen leveszi a labdát, aztán egy finom rúgással visszapenderfíti az arab kisgyerekeknek, akik most ráérnek egész nap focizni – az iskola is sztrájkol.

Néhány nap múlva megint erre visz az utunk, sabbát van, a szigorúan vallásos Jeruzsálemben minden zárva, csak éppen az arab óváros élénkül fel – mert most persze kinyitnak a boltok, virul a suk, a bazár –, folyik a nagy üzletelés mindenfelé. Mi éppen egy arab srác üzemeltette zsidó kegyesboltban alkuszunk egy kis érmére. Tuti, hogy megírjuk majd ezt is.

Amúgy doktor Boros – ki rettentő mód tud alkudni és ért az emberek nyelvén, bármilyen legyen is az – vezeti az üzleti tárgyalást. Tizenkét sékelről már ledolgozta az árat négyre, de úgy véli, kettőért a miénk lesz a holmi. E kemény küzdelem egy lélegzetvételnyi szünetében az árus angolul megkérdi, milyen nyelven is beszélünk mi egymás között. Doktor Boros lecsap a lehetőségre, és azt ajánlja neki, ha kitalálja, akkor nem alkuszunk tovább, ha nem, kettőért miénk az érme. Felderül a srác szeme, itt mindenki szeret játszani.

Számoljunk csak el háromig, kéri, kettőnél tartunk, amikor rávágja: Hungarians.

Két sékelt buktunk, rendben. De honnan jött rá?

– Ó, nagyon egyszerű – feleli az arab fiú. – A szomszédunkban lakott sokáig egy magyar néni, nagyon finom sütitket csinált, és mindig áthívott, hogy kóstoljam meg. Egy-kettő-három, gyertek, gyerekek kóstolni, ezt kiabálta, amikor kész lett.

Hazaérve nagy lelkesen mesélnénk vendéglátóinknak, mi minden esett meg ma velünk, milyen kedves volt hozzánk mindenki, de a barátaink mintha vackorba haraptak volna. Jó, akkor nem mondjuk el, majd megírjuk, és elolvassátok. Duzzogunk.

Aztán mégis megkérdjük:

– Mi történt?

Tucatnyi halott már megint – egy arab terrorista a Jeruzsálemhez feljövő serpentinén kitépte a sofőr kezéből a kormányt, a busz az árokba zuhant, maga alá gyűrve az utasokat.

A kedves történetünket tényleg nem mondtuk el. De Pestre visszaérve azért megírtuk legalább.

A királynő szörnyű éve és az Egyenleg

1992 szörnyű éve volt II. Erzsébet angol királynőnek. A gyerekei sorra elváltak, sőt még a windsori kastély is leégett. Annus horribilis – így nevezte őfelsége.

És hogy mindez ne legyen elég, még a Magyar Televízióban is gúnyolódtak rajta. 1992. november 20-án, a kastélybéli tűz napján az *Esti egyenlegben* Hardy Mihály műsorvezető, a tűzről szóló filmbejátszás előtt valami afféle megjegyzést tett, hogy azért szerencsére a királynőnek még így is marad mit a tejbe aprítania.

Nos, másnap Katona Tamás, a sajtóügyekért is felelős miniszterelnökségi politikai államtitkár – korábban az Antall-kormány külügyi államtitkára, még korábban történész – egy szép levelet írt Hankiss Elemér tévéelnöknek, amelyben kérte a műsorvezető szigorú megbüntetését. Merthogy súlyosan árt a magyar–brit kapcsolatoknak az efféle kijelentés, károkat okoz a magyar külpolitikának és a többi, és a többi. Még véletlenül se tessék arra gondolni, hogy jó Katona Tamás azért írt feljelentőlevelet a tévéelnöknek, mert az *Egyenleg* a maga szókimondásával nemkívánatos volt a médiaháborúban, ugyanis már az antalli médiapolitika is sokkal jobban szerette a csinovnyikokat, a hajbókolókat, a kormányt kritika nélkül dicsérőket. Jó Katona Tamás egészen biztosan valóban attól tartott, hogy a királynő, miközben az üszkös romok között talál egy tévét és a távkapcsolójával játszik, egyszer csak odakattint a Magyar Televízióra. Hallja ám, hogy Hardy műsorvezető róla beszél. Nos, szalajt is rögtön a legkisebbik komornyikért, akinek dédapja valamikor Magyarországon született, és kérde tőle: Mondsza, édes szolgám, miről beszél ez a szép fiatalember? És

akkor szegény kis komornyik ijedten törölgeti a homlokát, egészen elsápad, csuklik egyet-kettőt. De a királynő biztatón mosolyog rá: Na, mi lesz már!

Egy életem, egy halálom, kedves királynóm, nos ez az ember azt merte mondani – itt elpirul, hebegni, habogni kezd –, hogy, hogy, hogy is mondjam, neked még így is marad mit felséges tejedbe aprítani. Éktelen haragra gerjed erre a királynő, hogy merészel ilyet ez a pernahajder. Bezzeg a Pálffy G. István-féle, megbízhatóan kormánypropagandát nyomó *Híradóban* bizonyára nincs efféle felségsértés! Felcsengeti azonnal a miniszterelnökét, talán még arra is kéri, üzenjen hadat ekkora szemtelenség hallatán.

Hát nem érthető, hogy jó Katona Tamás nem hagyhatja ennyiben a dolgot, meg kell védenie hazája becsületét?

Így volt, nem így volt – talán már sosem tudjuk meg. Az azonban biztos, a feljelentő levél jó Katona Tamástól megérkezett Hankiss elnökhöz, aki megtekintve a felvételt, csak ennyit mondott kollégáinak:

– Kérem, hogy a protokolláris hírek maradjanak meg a maguk jellegzetesen kötelező unalmában.

És ettől szegény királynő is bizonyára megennyhült.

Az év embere *Reform*-módra

A rendszerváltás közeledtét az is jól jelezte a nyolcvanas évek legvégén, hogy az újságárusoknál – igen, a pult fölött – megjelentek azok a magyar lapok, amelyek, hmm, pucér nők képét is tartalmazták, beszámoltak Cicciolina kalandos (nemi) életéről, híres emberek privát kedvteléseiről, ráadásul színesek voltak, figyelemfelkeltő címeket alkalmaztak, szennzációkat közöltek vagy kreáltak – szóval megjelent a bulvár. Az első ilyen kiadványok egyike a *Reform* című újság volt, amely mindenképpen új fejezetet nyitott a legújabb kori magyar sajtótörténetben, ha úgy tetszik, megreformálta azt.

Igen, a *Reform* bulvárlap volt, szókimondó, karakán, hatásvadász – ahogy az kell. Vitték is, mint a cukrot.

Nos, ez az újság megszavaztatta az olvasóit, ki a legnépszerűbb magyar politikus. Ó, hogy is lett volna ilyesmi elképzelhető a kádárizmus éveiben! Mert az még csak-csak oké, hogy ki jut az első helyre, de miként osztoznak a többiek a másodikon vagy éppen a harmadikon? Berecz elvtárs előbb, utána Aczél elvtárs? Esetleg Biszku beelőzi Pozsgayt?

Az már majdnem a szabadság, ha az olvasók, a szavazók vagyis a nép korlátozás nélkül véleményt mondhat arról, kit szeret a legjobban.

Sok-sok sportszatyornyi levél érkezett, adta diadalmasan tudtúl 1989. január 20-i számában az első oldalon a lap. A beszámoló szerint a szerkesztők 5000 voksot számoltak össze.

Lassú dobpergés. Az izgalom a tetőfokára hág. Az MSZMP-ből kizárt független szegedi képviselő, Király Zoltán lett a harmadik a szavazatok 21,8%-ával, Pozsgay Imre államminiszter a második

22,3%-kal. És, az év *Reform*-embere nem más, mint Grósz Károly, az országot uraló MSZMP főtitkára, 22,9%-kal.

Hopplá! Na, persze.

Talán már akkor gyanakvóbbak vagyunk, ha sejtjük, az MSZMP így vagy úgy, de részben tulajdonosa a lapnak. De hát az ilyesmit még nem kötötték az orrunkra. Azért a nyilvánosságnak voltak még határai.

Szóval, Grósz, akiről tulajdonképpen a legtöbben azt gondoltuk volna, hogy inkább népszerűtlen, mint népszerű – de hát ezek a nem reprezentatív felmérések csodára képesek.

Aztán pár nap múlva fény derült a turpisságra, ahogy finom eufemizmussal a Tőke Péter vezette *Reform* csalását nevezhetjük. (Tőkére később az 1956-os Intézet munkatársai azt állították, ügynök volt, a BM III/III-5. osztályára beservezve, és többek között Nagy Imre újratemetése körül is kapott még belügyi feladatokat.)

Emőd Pál, a lap egyik szerkesztője levelet írt a Nyilvánosság Klubnak:

„A cikk szerzőjével, Németh Ferenc olvasószerkesztővel beszélgetve ugyanis tudomásomra jutott, hogy a tények másként festenek. A szerkesztőségbe ugyanis a jelzett szavazatszámunk csupán a tizede érkezett, s a sorrend így alakult: első–második Pozsgay Imre és Király Zoltán, harmadik Grósz Károly. Az olvasószerkesztő azt is elmondta, hogy azért nem írt pontos szavazatszámokat, csak százalékat, mert nem volt annyi szavazat, mint amennyit összességében Tőke Péter főszerkesztő kikalkulált.

Mint a *Reform* aktuális és politikai szerkesztőségvezetője, ezt a cikket nem láttam, tehát nem volt tudomásom a hamisításról, illetve a csalásról. Ugyanakkor az a véleményem, hogy a tények meghamisítása sem a *Reform* hetilapnak, sem az év *Reform*-emberének, azaz Grósz Károlynak ilyen módon nem használ, hanem árt.

Meglehet, hogy az akció csupán gyerekes csínytevés vagy ügyetlen manipuláció volt. Akárhogy is történt, feltehetően nem marad titokban, ezért kérem a fentiek tudomásulvételét.”

Ajaj!

A Nyilvánosság Klub vizsgálóbizottságot állított fel, amelynek első körben alig 500 szavazatot tudtak csak bemutatni. „A többi a fotós elvitte, hogy abból csináljon illusztrációt.” Aztán az a magyarázat került elő, hogy ellopták a bizonyítékokat és a többi.

Végül a Reform Lap- és Könyvkiadó Rt. is vizsgálatot rendelt el, amelynek eredményeként elmarasztalták Tőke Pétert. És kit még?

Hát persze, Emőd Pált, amiért nyilvánosságra hozta a történeteket. A reform pedig még éppen csak hogy elkezdődött.

Kádár és az NDK-film

Szabad-e rosszat írni egy NDK-filmről? És akkor, ha tényleg pocsék? Az egykorvolt *Magyar Nemzet* nagyszerű filmkritikusa, Zay László egy szép napon, munkaköri kötelességének megfelelően elment az erre kijelölt moziba, és megnézte a hét filmbemutatóját, valami borzasztó NDK-filmet. Visszaballagott New York palotabéli szobájába, és ott egy kopott írógépen szépen megírta, hogy ez nagyon rossz alkotás. Egy szégyen. Aki jót akar magának, az elkerüli inkább azt a mozit is, ahol ezt játsszák.

A kritika meg is jelent, miért ne jelent volna meg?

Ám Zay Laci kollégái úgy gondolták, hogy visznek egy kis színt, egy kis életet a kádári pangás éveibe – a *Magyar Nemzet* szerkesztőségében különben sem volt ritka a tréfa, a móka, a kacagás, egymás beugratása.

Ezért a másik szobából valaki (talán még azt is tudom, hogy ki, de nem szeretnék ujjal mutogatni) felhívta Zay „elvtársat”, és mint a Belügyminisztérium illetékese mutatkozott be. Dörgő hangon felhívta a szegény filmkritikus figyelmét, hogy az a jövőben legyen szíves tartózkodni a testvéri népek filmművészetének bírálatától, ugyanis ez éket verhet a népek barátságába és a többi, és a többi. Az ijedt szerző próbálta magyarázni, hogy testvéri népek ide vagy oda, ez egy nagyon vacak mű, és ilyesmi bárhol megeshet, nem kell ebből messzemenő következtetést levonni.

De a „BM-es őrnagy” csak kötötte az ebet a karóhoz, ilyesmi soha többé ne forduljon elő, hogy rosszat ír egy népi demokratikus német filmről.

A vicc közepesen sült el, Zay Laci például egyáltalán nem nevetett, sőt rá se jött, hogy egy csúnya ugratás áldozata.

Egy darabig talán még idézgették a kollégák egymás közt a Lucullusban vagy a Metropolisban vacsora közben a történetet – mert olyan idők voltak még azok, amikor egy egyszerű zszurnaliszta is megengedhette magának, hogy esténként vendéglőben falatozzon –, aztán lassan elfelejtődött az egész. Talán csak annyi emlékeztetett rá, hogy kritikuskunk többet nem ment el NDK-filmet nézni, nehogy véletlenül le kelljen húznia.

A nyomdagép napról napra ontotta az újságot, mondhatnánk, hogy telt-múlt az idő. Hősünk egy szép napon mégiscsak beült egy filmszínházba, ahol egy keletnémet filmet tűztek műsorra.

A film gyalázatosan rossz volt. Mit volt mit tenni, hiába a figyelemztetés, kénytelen volt ezt az alkotást is rettentően levágni.

Aztán másnap, amikor ott virított a lapban az írás, valakinek eszébe jutott a régi tréfa.

Egy másik szobából felhívta a mit sem sejtő Zay Lacit, és emelt hangon közölte vele, hogy ő a BM-ből X. Y. őrnagy. És ez tűrhetetlen! Megmondta, hogy ne merjen még egyszer ilyet tenni. És akkor tessék! Ennek következményei lesznek! Ez politikai kérdés. És éppen most, amikor napirenden szerepel Kádár elvtárs és Honecker elvtárs találkozója! Ez tudatos provokáció, ebből úgy lesz.

Szegény, megrémült szerző egy darabig próbált ellenvetni, hogy a film tényleg rossz, és erről Honecker elvtárs nem tehet, ahogy Kádár elvtárs sem az ő írásáról. De a felbőszült „őrnagy” csak nem hagyta abba.

A mind vehemensebb letolás hallatán Zay egészen elsápadt, hebeggett, habogott, alig kapott levegőt. Egy kolléga megsajnálta, talán attól is félt, hogy mindjárt infarktust kap a nagy ijedségtől, hát odaugrott hozzá, kitépte a kezéből a kagylót és belekiabált – a másik szobában lévőnek –, „Hagyd már abba ezt a hülyeséget! Elég volt, na!” – és lecsapta a telefont.

Kritikusunk ekkor sápadt el igazán, és láthatóan tényleg már csak másodpercek választották el a szívrohamtól, alig hallhatóan bírta csak kinyögni:

– Úristen! Mit tettél? Hát nekem családom van!

Szegény még akkor is azt hitte, hogy asztalszomszédja egy igazi BM-es őrnagyot küldött el a fenébe. Úgyhogy kis híján a megmentője ölte meg.

A néphadsereg és a karácsonyi forradalom

1989. december 23-án különösen izgalmas volt a *Magyar Nemzet* szerkesztőségében lenni. A romániai forradalom napjait éltük, és egy különkiadást próbáltunk összehozni – még akkor is, ha a tévé folyamatosan közvetítette az eseményeket. Úgy gondoltuk, tudósításokat, elemzéseket, de talán még friss híreket is tudunk hozni a szomszédságunkban zajló drámai eseményekről.

Hírek és rémhírek terjedtek. Senki sem tudta, pontosan mi történik. Annyi azért már ismert volt akkor is, hogy ha a román és a magyar hadseregek közti fegyveres konfliktus esélyét minimálisnak is tekintette a magyar honvédség vezetése, komolyan számolt egy esetleges fegyveres provokációval, amelynek célja elterelni a figyelmet a romániai belső feszültségekről. Aztán amikor 22-én a hadsereg irányítója megtagadta a tüntetések leverését, a katonák pedig a nép oldalára álltak, eldőlt a diktátor sorsa, és egyben az is, hogy a román hadsereg nem támad Magyarországra. A Ceaușescu mellett kitartó, a hadsereggel szemben harcoló Securitaténak pedig egyre kisebb esélye volt jelentősebb provokációra.

Ennek ellenére persze, bármi megtörténhet.

Siettünk összerakni az újságot, jön a karácsony, és forradalom a szomszédban ide vagy oda, nálunk megáll az élet.

December 23-án késő délután hívtak fel a Honvédelmi Minisztériumból, hogy Kárpáti Ferenc honvédelmi miniszter egy Budapest környéki „azonnali hadba lépési készülségi” alakulathoz látogat, menjek én is, és tudósítsak az eseményről.

Sok ész azért nem kellett ahhoz, hogy felmérjük e látogatás jelentőségét, és bár a rendkívüli kiadás lapzártája nagyon szorított, Martin József, aki főszerkesztőként tulajdonképpen ekkor debütált, úgy döntött, legyenek ott, és majd telefonon a laktanyából bediktálom az anyagot Rozikának, a gépíróknak.

Néhányan mentünk csak újságírók, ugye, a karácsony. Meg aztán hol voltak még a kereskedelmi médiák, az internet!

Kárpáti civilben érkezett – talán bejglit is hozott a szomorú sorkatonáknak, akik előtt az már világos volt, hogy a karácsonyt a laktanyában töltik, és valószínűleg némelyikük előtt az is felrémlt, hogy ebből még akár nagyobb baj lehet.

Mindenesetre Kárpáti miniszter végighallgatta kérdéseinket, és a *Híradót* tudósító szépséges és okos Lugosi Viktóriának arra a felvetésére, hogy van-e valami komolyabb jelentése annak, hogy éppen most és éppen ide látogatott, sokat sejtetően valami olyasmit felelt, hogy innen nem mehettek haza a katonák, és a miniszter nyilván oda megy látogatóba, ahol vannak, főleg ha azok a katonák különös felelősséggel járó szolgálatot teljesítenek.

Miután Budapestnek és környékének a légvédelmét is részben innen látták el, akinek volt füle a hallásra, az érthette az üzenetet. Még a légierő parancsnoka is elmondta, hogy minden rendben, ne tessék izgulni. Ha át is sodródott magyar terület fölé két helikopter, annak nincs nagyobb jelentősége. A magyar légierő ura a helyzetnek és így tovább.

Lassan szürkült, és már tényleg a körmünkre égett a lapzárt, kértem hát, hogy mutassanak egy telefont, ahonnan diktálhatok. A telefon akkoriban ritkaság volt. De nyilván kell lennie valahol. Mégiscsak légierő, Budapest védelme, a honvédelmi miniszter demonstratív látogatása satöbbi, satöbbi.

A parancsnok irodájában valóban akadt egy telefon, ez azonban csak a HM [Honvédelmi Minisztérium – a szerk.] belső hálózatában működött. És sajnos, a *Magyar Nemzet* szerkesztősége nem tartozott e körbe. Valaki azt tanácsolta, hogy hívjuk fel a HM-központot,

A legnagyobb segítség a magyarok barátsága

*A honvédelmi miniszter rendkívüli
sajtótájékoztatója*

Kárpáti Ferenc honvédelmi miniszter egy Budapest környéki légvédelmi rakétás egységnél az azonnali hadbalépési készségi szolgálat sorkatonáival találkozott. Itt nyílt lehetősége arra az újságíróknak, hogy a romániai helyzetről érdeklődjenek.

A Magyar Nemzet kérdésére a miniszter úgy nyilatkozott, hogy folyamatosan kapcsolatban állnak a román hadsereg vezérkarával. Innen származó hírek szerint a hadsereg egységeit egyre szorgalmasabban próbálják legyőzni a Securitate és a hozzá csatlakozott, nem jelentéktelen erőket. Egy másik kérdésre válaszolva, kizárt dolognak tartotta, hogy fogytán lennének a lőszerkészletek, hiszen a hadseregnek jelentős tartaléka kell, hogy legyenek. A honvédelmi miniszter kérdésére a román vezérkar képviselője úgy nyilatkozott, hogy számukra a legnagyobb segítség a magyarok barátsága. A Magyar Néphadsé-

reg Szegeden száz egészségügyi dolgozót tart készenlétben, hogy amint lehetséges, átszállítsák őket a határon — közreműködni a mestésben. Bár nem tartotta valószínűnek azt a híresztelést, hogy a Securitate-egységek magyar területen terrorcselekményekkel próbálkoznának, de mint mondta, az illetékesek mindenre felkészültek. A minisztertől azt is megtudtuk, hogy amíg nem tisztázódik a romániai helyzet, addig egyes magyar egységeknél korlátozzák a szabadságolásokat. Váratlanul azonban a legtöbb magyar sorkatona az ünnepek egyikére hazautazhat. Végezetül a miniszter megerősítette, hogy ismereteik szerint a hadsereg szembefordult a Ceausescu-rezsimmel. Többek között ezt bizonyítja, hogy Tançulescu tábornok tanja lett a Nemzet Megmentése Bizottságnak. A magyar honvédelmi miniszter véleménye szerint a román hadsereg képes lesz önállóan úrrá lenni a helyzeten.

*A honvédelmi miniszter nyilatkozata
a Magyar Nemzetben a romániai forradalom idején*

onnan városi számot is lehet kapcsoltatni. Fel is hívtam, ahol a telefonközpontos azt felelte, hogy, ugye, nem hiszem el, hogy ő bedől annak a mesének, hogy egy laktanyából valaki karácsony előtt egy miniszteri látogatásról akar diktálni. Haha. Nyilván valami nővel fecsegnék, mint afféle próbálkozó sorkatona. Aztán Keleti György, a HM sajtófőnöke győzte meg valahogyan, hogy a dolog komoly, valódi miniszter, valódi újságíró. Vegye a miniszter parancsának, hogy kapcsolja a 211-800-as budapesti számot.

Így aztán nagy nehezen elértem Rozikát. Csakhogy miniszter, parancs, forradalom semmi sem segített. Rozika egy szót sem hallott abból, amit mondtam. Budapesttől harminc kilométerről, egy „azonnali hadba lépési készségi” légvédelmi egységtől nem lehetett telefonálni. Ha ezt a románok előbb tudják...

Úgyhogy, mit volt mit tenni, visszaautóztunk, és az utolsó pillanatban, már-már a nyomdagépbe diktáltam be, hogy ne tessék túlzottan megijedni. A hadsereg a helyén. Maximum telefonálni nem tud.

Mégsem szakadt le a csillár

Bizony, a tudósítónak, ha külföldön dolgozik, tekintettel kell lennie a kulturális különbségekre is. Nem minden jelenti ugyanazt itt és ott.

A leszakadó csillár anekdotáját naponta idézik minden magyar szerkesztőségben, és a nagyközönség előtt is valószínűleg unalomig ismert a történet, amely szerint még a régi békeévekben egy ifjú újságíró elküldenek a színházba, hogy adjon gyors beszámolót a premierről. Ám a szerkesztőség nem kap anyagot. Másnap délelőtt ögyeleg csak befelé a munkatárs, akitől a szerkesztő mérgesen kérdi, miért nem adta le a tudósítását. A kezdő firkász meg ekképpen mentegetődzik: azért nem adtam semmit, mert elmaradt a premier, leszakadt a csillár.

Nos, innen vonult be a megjegyzés a szerkesztőségi minden napokba. De – mint történetünkben mindjárt kiderül – úgy tűnik, csak a Monarchia határain belül.

Király Ferenc még a hősi időkben tudósította az MTI-t Kubából. A legfontosabbak természetesen a protokolláris események voltak. Egy szép napon Fidel Castro, az ország teljhatalmú ura, rendes szokása szerint, év végi fogadásra hívta meg az országban akkreditált tudósítókat.

Király, a kor rutinjának megfelelően, előre megírta a hírt. Ezért aztán különösen nyugodtan sétált a fogadás helyszínére. Ő már kész volt a munkájával. Ott az egyik első ember, akibe belebotlott, a kubai belbiztonsági miniszter volt. Valamiről csevegni kellett vele, hát a pesti újságíró elmesélte, hogy ő már elkészítette ám előre ezt a hírt.

– Akkor minek jött el egyáltalán? – tréfálkozott a miniszter.

– Hát, ha leszakad a csillár, akkor azért tudjam – felelte hasonló hangnemben emberünk, és nagyon meglepődött, amikor percekkel később letartóztatták.

Hosszú, hosszú kihallgatás következett. Honnan tudja, hogy egy lezuhanó csillárral akarnak végezni Castróval? Vallja be, kitől kapta ezt az értesülést! És így tovább.

Elég sokáig tartott, míg sikerült elmagyaráznia, hogy ez kérem, mifelénk csak egy afféle szólásmondás.

A *Beton* című szaklap IV. évfolyam 5. számának 11. oldalán csak egyetlen kis írásocská szerepel a „Hírek, információk” cím alatt.

Eszerint, „A *Magyar Hírlap* 1996. április 11-én megjelent számában egy álhír szerepel, »Ismét drágult a cement« címmel. A cikk szerint »átlagosan 43 százalékkal emelkedik az építőipari cement ára. Az újabb áremelésre részben a forint leértékelése, az infláció nagysága miatt került sor. A legfontosabb ok azonban a világtermelés kétharmadát biztosító dél-afrikai cementbányák munkásainak a sztrájkja... Drágulnak más cementből készített termékek is, mint a faxcement, a cementtégla, a kétnegyedes falazótégla és az úgynevezett cementhír is.« A hír teljes egészében kacsa volt, minden valósággalap nélkül jelent meg.”

Nos, nekünk is helyesbítenünk kell a *Beton* című szaklap helyesbítését. Ugyanis az idézett hír nem április 11-én jelent meg, hanem április 1-jén. És valóban van egy buta szokás, hogy ilyenkor mindenféle tréfákat kell elkövetni. Hogy miért gondolta kollégánk tréfásnak ezt a kis hírecskét, ma már meglehetősen nehéz megmondani. Valószínűleg a „faxbeton” meg a „cementhír” szavakban lenne fellelhető a magyarázat, amely ma mindenesetre már a ködös múltba vész.

Annyi biztos, hogy nagy kacagást nem okozott e tréfa napvilágra kerülése. Sőt, a mai visszaemlékezések szerint szerzőjét azonnali hatállyal eltávolították a laptól.

A faxbeton meg azóta is csak köt valahol.

Kaján Tibor az ország legjobb karikaturistája volt. Ne ragozzuk a dolgot, egy zseni. Rögtön a nyomában Pápai Gábor barátom. Aki ezek szerint az ország második legjobb karikaturistája volt. (Kaján halála óta pedig eggyel előre is lépett.) Napról napra, hosszú évek óta rajzban fogalmazza meg, mit is gondol erről a politikai cirkuszról, amiben élünk. Az ember csak ránéz ezekre a karikatúrákra, és egyrészt a hasát fogja a nevetéstől, másrészt mindjárt elsírja magát, hogy mégis, milyen ország ez, harmadrészt pedig egy szempillantás alatt megért valamit a világból.

De elég is ebből ennyi, mert még a végén elbízta magát.

Gábor hosszú évekig az akkor még létező liberális *Magyar Hírlap* nevezetes hetedik oldalán osztotta meg velünk véleményét. Hogy a *Magyar Hírlap* azokban az időkben komoly sikereket ért el, az jelentős részben az ő érdeme is volt.

Ám teltek-múltak a hónapok, és az akkori tulajdonos úgy gondolta jónak, ha felszámolja az addig liberális szellemi műhelyt, és csinál belőle egy jobbosat. Került hozzá új főszerkesztő, egy bizonyos Gázsó L. Ferenc, aki múlhatatlan érdemeket szerzett a magyar sajtó színe-virága szétfűzésében, és talán nem véletlenül lett egyik beceneve a Kishaynau. (Kollégái szeretik így becézni, annyi ítéletet hajtott már végre életében. Para-Kovács Imre írt róla egy meglehetősen tanulságos cikket mint kirúgóemberről, amely máig olvasható az interneten, aki szeret harsányan, nagyokat kacagni, az keressen rá.)

Akadtt a lapnál egy régi-régi szerkesztőségi titkárnő, aki szegény csak arra vágyott egész életében, hogy ő főtitkárnő, a legfőbb titkárnő

legyen. Ugyan főszerkesztők időnként jöttek-mentek, de Ági hatalmi igényeit – sok szempontból érthető okokból – senki sem kívánta kielégíteni.

Maradt a belpolitikai rovatban, ahol szégyenszemre még gépelnie is kellett. De ő tudta, többet szán neki a sors.

Nos, miért, miért nem, Kishaynauval kerültek egy hullámhosszra, és amikor nevezett személy végre megszerezte a főszerkesztői széket, akkor Ágiból csinált titkárnőt magának. Bizonyos szempontból ez jó választásnak bizonyult. Azokban a hetekben kellett lemeszárolni a szerkesztőség maradék liberális tagjait, némi publicista túlzással futószalagon folytak a kivégzések. És az ilyesmihez jól jön egy határozott titkárnő.

Akadtak olyanok is, akik nem kívánták megvárni, míg ők is sorra kerülnek. Önként mondtak fel.

Egy szép napon Gábor is felbaktatott a főszerkesztőhöz, és zord titkárnőjétől azt kérte, bocsássa a nagyúr színe elé.

De nem kapott audienciát. Másnap sem, harmadnap sem.

Az akkor még létező Magyar Köztársaság második legjobb karikatúristája szégyenszemre újra és újra dolgavégezetlenül kényszerült elballagni.

Aztán egy nap a főfőtítkárnő a „magára nem ér rá” megjegyzés mellé még azt is odavetette:

– És miért akar beszélni a Ferivel?

– Fel szeretné mondani – így a rajzoló.

– Igen? Rendben van. Mehet! Magát úgysem tartóztatná – adta ki az útját egykedvűen a titkárnő.

A lap egyik legkitűnőbb munkatársának.

És ami a legszomorúbb az egészben, hogy Kishaynau tényleg nem tartóztatta volna.

Újabb rovátka Gazsó L. pusztasán

Mint annyi más embert, Sándor Katát is Gazsó L. Ferenc távolította el a Magyar Rádióból. Gazsó L. mindig is nagyon tudott kirúgni, ha valamivel maradandót alkotott a magyar sajtóban, hát ezzel. (Jegyezzük fel, engem is ő távolított el egykor egy laptól, de ettől még semmivel sincs róla jobb véleményem.) Ez a bizonyos Gazsó L. már egy hónapja oda volt helyezve a Magyar Rádióba, sorra intézte el az embereket, rengeteg volt a munkája, így hát nem csoda, hogy műsorokat kevésbé ért rá hallgatni.

Kirúgta tehát a gyesről éppen visszatérő Sándor Katát, abból a gyermekműsorból, amelynek riportere volt. Majd behívatta a szerkesztőt, és közölte vele, a munkatársa kirúgva, a maradék közül bárkit használhat műsorvezetőnek, csak egyelőre új embert ne, hogy mégse lógjon ki annyira a lóláb.

Szegény Gazsó azt sem tudta, hogy az elmúlt jó húsz évben ez olyan produkció volt, amelyben soha, de soha nem szerepelt műsorvezető.

A *Tavaly Marienbadban*, Alain Resnais filmje, a moziehíória egyik ma már klasszikus alkotása a kora hatvanas évekből. A filmnek az a története, hogy nincs története, emlékek gomolygó sora. Nézőinek egy része szerint ez az alkotás nem más, mint a filmművészet csodálatos megújítása, más meg úgy gondolja, zavaros, értelmetlen és összevissza.

A vitát most nem döntenénk el, csak felidéznénk, hogy azokban a hatvanas években, aki adott magára, az lelkesedett a filmért, nehogy műveletlennek nézzék a többiek, a lelkesedők, akik persze egyáltalán nem biztos, hogy egy kukkal is többet értettek az egészből.

Egy szép napon egy Szinetár Miklós szervezte filmklubban kritikusoknak és más szakmabelieknek vetítették le a *Marienbadot*. Nagy volt az izgalom, egy ilyen jeles alkotást megtekinteni, nahát, nahát.

Szinetár mindenesetre megreszkírozott 100 forint borraivalót a mozigépésznek, cserébe csak annyit kért, összevissza játssza le a tekercseket. A filmeket még valódi filmről vetítették, amelyek fel voltak egy nagy fémtekercsre spulnizva, s egy film legalább 4-5 tekercsből állt általában.

Így is történt. Ezzel együtt a vetítés után sok értő megjegyzés hangzott el a filmidőről és a cselekmény nagyszerű időbeli bonyolításáról. Ahogy azt egy lelkesedni tudó kritikustól el is várjuk.

– Maga pedig a tévébe kerül – közölte Szinetár Miklóssal egy szép napon Szirmai István, az országot akkor irányító párt, az MSZMP kulturális ügyekkel foglalkozó titkára.

Szinetár szeretett volna addigi munkahelyén, a Petőfi Színházban maradni, de nem olyan idők jártak akkor, a hatvanas évek elején, hogy csak úgy válogatni lehetett. Egyébként is, Szinetár mindig kedvelt a legkülönbébb dolgokkal foglalkozni, és az kétségtelenül a televízió mellett szólt, hogy ott aztán sok minden ment.

De miért volt olyan lényeges a nagy hatalmú kultúrdiktátornak, hogy Szinetárt a tévébe vezényelje?

A városi legenda szerint a magyarázat a következő: 1953-ban koholt vádak alapján, Rákosi Mátyás utasítására az ÁVH Szirmait is letartóztatta. Szirmai ettől kezdve, finoman szólva, nem nagyon szerette az ÁVH-sokat. A Magyar Televízió vezetése meg tele volt az egykori rettegett kommunista államvédelmi hatóság tagjaival. Szirmai úgy gondolta, azzal bosszantja a leginkább az „ávósokat”, ha Szinetárral – egy a maga korában igen liberálisnak számító művésszel – kell együtt dolgozniuk.

Mindenesetre az ávósok máskor is okoztak problémát. Egy szép napon Tömpe István, a Magyar Rádió és Televízió elnöke a következőkkel fordult kollégáihoz.

– Holnap Kádár elvtárs érkezik a televízióba. Kérem, gondoskodjanak róla, hogy Koós Béla ne kerülhessen a szeme elé.

Merthogy Kádár is le volt csukva, ő sem szerette az ávósokat, és ami Koós Bélát illeti, hmmm.

Amikor 1962-ben Szinetár Miklós a Magyar Televízióba került, Tömpe István, a Tévé elnöke és Orbán László, az akkor egyeduralkodó párt, az MSZMP agitációs és propaganda osztályának vezetője eligazítást tartott az új munkatársnak, amelyet ezzel a bölcs tanáccsal zártak le:

– És jegyezze meg, hogy egyre kell itt nagyon vigyázni. A nemzetiségi politikára.

– Jó, értem – felelte Szinetár, de valószínűleg látszott rajta, hogy nem érti.

– A nemzetiségi politikára!

– Mire?

– A nemzetiségi politikára tessék nagyon vigyázni!

– Jó, de mégis, mire? – értetlenkedett tovább Szinetár. Mire az egyik elvtárs elveszítette a türelmét, és imigyen bődült el:

– Hogy sok a zsidó!

Amikor Szinetár ezt a történetet elmesélte, megkérdeztem tőle, na és vigyázott? Jelentett ez a megjegyzés bármit is?

Kicsit gondolkodott, majd ennyit felelt csak:

– Semmit.

Ebben maradtunk.

Szinetár Miklós egyik „gyermeke” volt az 1970-től egészen a rendszerváltásig minden júniusban megrendezett Veszprémi Tévétálalkozó. Itt minden évben levetítették a legsikeresebb tévéjátékokat, mégpedig azzal a céllal, hogy az akkor még igen népszerű magyar filmhez hasonlóan a kitűnő tévéprodukciókat és az azokat alkotókat is ismerjék.

Húsz évig természetesen Szinetár, bár nem egy tévéfilmet rendezett, mégsem kaphatott itt díjat, hiszen ő volt a szervező. Az utolsó tévétálalkozón Czigány György vezette a zsűrit, mely életműdíjat ítelt Szinetárnak, amit a záróünnepségen a zsűrielnök adott át.

Nagy taps, mentek ki a teremből a résztvevők. És ekkor Szinetár odasúgta a mellette baktató Bánki László dramaturgnak:

– Milyen rendes ez a Czigány, hogy eszébe jutottam!

Mire Bánki:

– Na, ja, őt még a katolikus egyház nevelte, nem a mi pártunk.

N. Kósa Jutkával, az azóta kivégzett *Népszabadság* jeles szerkesztőjével egykoron együtt jártunk a Madách-gimnáziumba. Ő persze egy kicsit alattam.

Mindenesetre, amikor én megismertem mint a *Madách Híradó* rettenthetetlen főszerkesztőjét, még csak Kósa Judit volt, semmi N.

Az N. életünk egy másik közös pillanatában lett az övé, amikor az egykorvolt *Magyar Nemzet* szerkesztőségében dolgoztunk. Kiderült számunkra, hogy a Magyar Rádióban működik már egy Kósa Judit. Így a mi Jutkánk nevéhez kellett valami megkülönböztető betű. Miért „N”? Mert Nem az a Kósa Judit. Röviden: N. Kósa Judit.

Jutka a *Madách Híradó* főszerkesztői székéből kisebb-nagyobb kerülők árán a *Népszabadság* szerkesztői székéig szárnyalt.

Amikor jó húsz év után a *Népszabadság* kiköltözött irodaházából, az egykori Szilikátipari Kutatóintézet épületéből, N. Kósa ezt a történetet idézte fel:

„Jutka, kérem, tépte föl az ajtót dr. Eötvös Pál elnök-főszerkesztő, majd hátrahőkölt, ahogy az *Internacionálé* szinte kidübörgött a szobából. Néztük egymást, és éreztem, ez most nem az a pillanat, amikor elmagyarázhatnám, hogy kaptam egy kazettát, isteni munkásörnóták is vannak rajta, az én nemzedékemnek ez már kuriózum, sírok a röhögéstől, amíg hallgatom. (Később *Best of Communism* néven üzleti siker is lett, jegyzem meg.) Szóval, inkább csak lehalkítottam az üvöltő magnót (kazettás!), Eötvös pedig megenyhülve dűnnyögte, míg kifelé hátrált: – Értse meg, itt német tulajdonosok járkálnak.”

Hibázás nélkül nincs élő műsor. A bakik arra valók, hogy gondos technikusok összegyűjtsék, és szilveszterre nagyszerű műsor válják az efféle verbális leiterjakabokból.

A bakikról szóló történetekkel egész köteteket lehetne megtölteni. Lehet, hogy egyszer ennek is nekiállunk. Ám addig is néhány, talán ma már kevésbe ismert darab, mutatóba.

Az első történet Pluhár Istvántól származik. Pluhár minden magyar sportriporter, rádiós műsorvezető ősapja. Ő volt az első az országban, 1930-ban, aki élőben közvetített focimeccset a Rádióban. (Csak a történelmi hűség kedvéért, ez egy magyar–olasz meccs volt, és nem mi nyertünk. Pluhár amúgy 150 pengőt kapott a közvetítésért, és valószínűleg a tisztos honorárium is hozzájárult ahhoz, hogy hamarosan átpártolt az írott sajtótól a hangzóhoz.)

Pluhár nemcsak foci- és vízilabdameccseket közvetített, vagy az ő hangját figyelve izgulhatta végig a közönség az 1936-os berlini olimpiát, hanem ő vezette be a napi és rendszeres sporthíreket is a Rádióban.

Könyvében, amelyet Szepesi Györggyel közösen írt, így idéz fel egy ősbakit:

„A szerkesztőségben rend uralkodott. Újság, írógép, napi kiadványok sora, mind ott várt rám az íróasztalon, vagy időről időre oda érkezett. Gépen írtam az anyagomat, senki sem kérdezte, senki felül nem bírálta, mit írok, mit olvasok mikrofonba. Amit elkészítettem, magam vittem a stúdióba és olvastam be. Régebben a sportanyaggal

igen gyakran bakot lőttek a bemondók. A sporthoz értő hallgatók sokszor bosszankodtak, amikor a Rádió híradásában az időeredmények beolvasásánál sorra hibáztak. A legemlékezetesebb baklövés azonban az egyik labdarúgó-mérkőzés tudósításában hangzott el. A mondat ez volt: A 23. percben Takács II. gólt lőtt. A gépirónő így írta le: Takács 2. A bemondónő pedig ezt olvasta: A 23. percben Takács két gólt lőtt.”

Sokszor olyan gyorsan alakulnak az események, hogy az élő adás hevében téveszt valamit a riporter. Az 1998-as Fenyő-gyilkosságról adásukat megszakítva számoltak be a tévék és a rádiók. Az események pillanatról pillanatra változnak, csoda ha a műsorvezető rossz nevet mond?

Gárdai László: A *Krónikában* már elmondtuk, hogy lövöldözés volt Budapesten a Margit híd budai hídfőjénél. A vonalban Gergelics Zsóka, a BRFK szóvivője. Igaz-e az a hír, hogy az áldozat Fenyő Miklós, a Vico Rt. elnök-vezérigazgatója?

Gergelics Zsóka: A halott beazonosítása még nem történt meg, az áldozatnál lévő iratok alapján azonban ezt én jelen pillanatban megcáfolni nem tudom.

G. L.: – Fenyő János, természetesen, eltévesztettem a keresztnévet.

G. Zs.: – Ugyanez az előbbi mondatom vonatkozik rá, tehát a nála lévő iratok alapján én ezt a tényt cáfolni nem tudom.

És, ha már a Fenyő-ügynél tartunk. Egy gyorsan pergő, előre el nem tervezhető élő adásban a műsorvezető igazán ki van szolgáltatva szerkesztőkollégáinak. Kivel és miről kell mindjárt százezrek előtt beszélnie, azt bizony nem lehet megvitatni. Talán a fülében elrejtett piciny fülhallgatón keresztül sügnak neki pár szót, esetleg gyorsan odacsúsztatnak neki egy papírlapot a sebtében lefirkantott utasítással. Aztán tessék onnan kitalálni, kivel és miről is kell mindjárt tovább beszélnie.

pachmann Péter: 1996-ban a *Magyar Nemzetben* háromrészes oknyomozó írás jelent meg Fenyő Jánosról és birodalmáról (...) A telefonvonal túlsó végén Párvai Tivadar, a cikksorozat szerzője, aki a VICO videókölcsonzó-hálózatról szerzett be akkori információkat. (...) Jó estét kívánok! Milyen részleteket tudott hát meg Párvai Tivadar?

Párvai Tivadar: Jó estét kívánok! Először is, hadd helyesbítsek, a cikket nem én szereztem, nem a *Magyar Nemzetben* jelent meg, hanem minden igaz, hanem a *Népszabadságban*. A másik pedig az, hogy a nevem nem Párvai, hanem Párvi Tivadar.

P. P.: Bocsánatot kérünk.

És innen aztán beszélgetnek tovább.

Esti magazin a nyolcvanas évek elején. A műsorvezető Szénási Sándor, aki azt akarja felolvasni a papírájáról, hogy „Az interjút Rangos Katalin kolléganőm készítette”.

De ezt sikerül mondania: „Az interjút Rangos Katalin kollégám, nőm készítette.”

Csak a férje ne hallgassa ma a műsort! – fohászkodott utána magában.

Szovjetunió, unom, utálom

Lehet, hogy a hetvenes évektől mind szabadabbá vált a magyar sajtó, de azért akadnak valódi tabuk – így, rövid u-val. Így például a Szovjetuniót – szintén rövid u – bírálni természetesen kizárt volt.

És ha már az u hangnál tartunk. Péchy Blanka, a kiváló színésznő évekig vezette a Rádióban a *Beszélni nehéz* című nyelvművelő magazint. És az akkori *Magyar Nemzet* című lapban is sokat írt arról, hogyan kell helyesen magyarul beszélni. Egyik legemlékezetesebb cikkéről máig nem tudni pontosan, véletlenül sorolta azokat a példákat, amelyeket említett, vagy így akarta kifejezni – a sorok között – a véleményét.

A történetet árnyalja, hogy Péchy Blanka első férjét, Magyar Lajost a Tanácsköztársaság bukása után Magyarországon hosszú börtönbüntetésre ítélték, de 1922-ben fogolycserével a Szovjetunióba került. Aztán a harmincas években a Kirov elleni merényletben való részvétel koholt vádjával letartóztatták, 1937-ben halálra ítélték és kivégezték. Péchy Blankával közös gyermekük a II. világháborúban tűnt el örökre, a Moszkva környéki csatákban.

Péchy Blankának tehát túl sok személyes oka sem volt arra, hogy szeresse a Nagy Testvért.

Talán, ezeknek az ismereteknek a birtokában, nem csak „nyelvművelő cikknek” kell tartanunk azt az írását a *Magyar Nemzet*ben, amelyben arról értekezett, hogy akadnak szavak, amelyeket rövid u-val kell írni, és az ejtésük is így helyes. Mégis, nagyon sokan, helytelenül, hosszú ú-val mondják őket.

Példát is hozott: Szovjetunió, unom, utálom.

A szerkesztő – aki valószínűleg csak az u-kra figyelt – valahogyan átengedte a dolgot.

A példák nyelvtani szempontból tagadhatatlanul tökéletesek voltak, de el lehet képzelni, mekkora botrány támadt. Az olvasók kéjesen röhögtek azon, milyen ügyesen sikerült túljárni a hatalom eszén és kimondani valamit, amit nyilvánosan amúgy nem lehet. Sem hosszú, sem rövid u-val.

Péchy Blanka, aki történelmi érdemeire tekintettel végül is megsústa a dolgot, a visszaemlékezők szerint a pénztártól való távozás után végigtípett a New York palotai szerkesztőségen, és sírós hangon így méltatlankodott:

– Kedveseim, ezért az írásért igazán utalhattatok volna több tiszteletdíjat!

Pucér nők a Stúdióban

A nyolcvanas évek egyik legsikeresebb műsorsorozata a *Stúdió* című kulturális magazin volt a Magyar Televízióban. Több adását máig is emlegetik a szerencsések, akik láthatták – pedig sok szempontból rosszul indult a dolog.

A műsor készítői azt találták ki, hogy a *Stúdió*t neves filmrendezők rendezik majd, hogy ezzel is bevonják a magyar szellemi élet élvonalát a programba. Az első adást Valló Péterre bízta, a másodikat Jancsó Miklósról, a harmadikat pedig... Nos, a harmadik már egy új világ volt.

De haladjunk szépen sorban.

Az első adás előtt megkérték Pozsgay Imrét, aki akkoriban lett művelődési miniszter, hogy legyen szíves egy afféle köszöntőt mondani. Pozsgay vállalta a feladatot, mintegy bizalma jeléül, hiszen látatlanban adta a nevét az ügghöz, még úgy, hogy bármi is elé került volna a produkcióból.

Am rögtön az első adásból hatalmas botrány kerekedett. Ahogyan Szinetár Miklós később az alkotóknak megjegyezte, nulla találatos totószelvényt sikerült kitalálniuk. Ugyanis sem a nézőknek, sem a kritikusoknak, sem a kollégáknak, de ami történetünk szempontjából a legnagyobb baj volt, a politikusoknak – azaz a megrendelőnek – sem tetszett a műsor.

Az utóbbiak olyat vártak volna el, amelyik a szocialista művészet nagyszerűségéről szól, az Erdi Sándor vezette szerkesztőség pedig inkább a valódi kortárs kultúrát akarta megmutatni, egy lehetőleg szórakoztató óra keretében.

A második adás kijelölt műsorvezetője Kepes András volt, aki a botrány utáni napokban történetesen Pozsgayval Helsinkibe utazott az ottani magyar intézet megnyitására. A repülőn a miniszter félrehívta a riportert, és megjegyezvén, hogy már így is túl nagy a felzúdulás, azt kérte, a második adással legyenek szívesek szépitni. Enyhítsék a felháborodott elvtársak haragját.

Azt, hogy Kepes pontosan mit felelt az aggódó miniszternek, ma már nehéz rekonstruálni – ugyanis ő már tudta, folyik az adás előkészítése –, és ha az elsőből baj lett, akkor vajon mi lesz a másodikból?

Mindenesetre, amikor visszaért Helsinkiből és óvatosan megkérdezte Jancsót, mi is lesz, a koszorús rendező csak ennyit felelt:

– Ne izguljatok, nem lesz itt semmi baj!

– Veled, Miki bácsi – felelték neki a stábtagok –, mert te felállsz és elmész. Mi maradunk. Veled amúgy sem mernek kikezdeni, de a mi seggünket fogják itt még sokáig rugdosni.

Az adást Rózsa T. Endre szerkesztette, akinél kevesen tudnak többet a modern művészetről. Szerepelt benne például a zseniális mobilszobrász, Harasztó Édeske is – akit nem nagyon kedveltek a rendszer urai –, és Hernádi Gyula itt fejtegette azt, hogy a kultúra igenis áru, ami pénzbe kerül. Ma már nehéz megérteni, hogy a szocialista kultúrpolitikusok miért gondolták, hogy ezen nagyon meg kell botránkozni, de ettől a tény még tény. Megbotránkoztak.

Ráadásul mindehhez szokatlan képek társultak. Egy nagy stúdióban ültek együtt az alkotók, monitorokról nézték az interjút, közben jöttek-mentek, sétálgattak. És persze a Jancsó-filmekből már megszokott meztelen lányok is fel-feltűnedezték a színen.

Finoman szólva, mindez nem felelt meg igazán az 1980-as pártelit ízlésének.

A következő adást Simó Sándor és Györfly Miklós készítette. De az ő elképzeléseik szerint készült műsor sugárzására már nem került sor. A legfelsőbb helyen cenzúrázták sorra ki a tudósításokat – egyes értesülések szerint maga Aczél György, az MSZMP kulturális főem-

bere dobatta ki az anyagokat, s munkáját végül házon belül Békés Tamás folytatta, biztos, ami biztos alapon.

Végül két anyag nem tűnt túl veszélyesnek. Az egyik a *Bors néni* című zenés gyerekdarabról szólt Dayka Margittal a főszerepben; a másik beszámolóban olyan gyerekrajzokat mutattak be, amelyekből képeslap készült.

Az egyik gyermek, aki nem mélyedt még el eléggé a szocialista realizmusban, egy hóvirágemberkét és egy lufi-teherautót is papírra vetett. De az éber televízióst, Békés Tamást nem lehetett már átejtetni, ezeket is kivágatta, mondván, hogy túl szürreálisak, nem valók a tévébe.

A *Stúdió* a műsorúság szerint hatvan percig tartott. Volna. Ám ebből a harmadik adásból csak úgy maradt harmincöt, hogy a jelenetek végén még a csapót is rajta hagyták, hadd teljen az idő.

Így kezdődött a sikerséria.

Kepes András találkozásai a szerencsével

Gabriel García Márquez

A Magyar Televízió meglehetősen sokáig nem volt ablak a nagyvilágra. Hiszen alig-alig fordulhatott elő, hogy valamelyik riportere mutasson be olyasmit, ami a határokon túl történik. E tekintetben változás csak a hetvenes években kezdődött, amikor a Polgár Dénes vezette *A hét* című műsorban egyre-másra tűntek már fel olyan saját beszámolók, interjúk az érdekes politikai eseményekről, szereplőkről, amelyek külföldön készültek.

Az 1980-ban indult kulturális magazin, a *Stúdió* munkatársai is szerettek volna valami hasonlót csinálni a saját területükön. Kepes András például azt vette a fejébe, hogy a világhírű íróval, Gabriel Garcíával beszélgesse a kamerák előtt.

Már a telefonszámához hozzájutni sem ment könnyen, ám a nagy nehezen megszerzett számmal sem jutott túl sokra, nem tudta utolérni az író.

Amikor 1982-ben García Márquez Nobel-díjat kapott, Kepes újra megpróbálta a lehetetlent. El is ért telefonon valami házvezetőnő-féleséget, aki azt felelte, sajnos fogalma sincsen, hová bújta a világ szeme elől az író, nem tud még üzenetet sem átadni neki.

De Kepes nem adta fel. Kapott korábban valakitől néhány színes, semmire sem jó borítékot. Egy egészen élénkpirosba tette a levelet, amit a világhírű írónak írt. A levélben az állt, hogy Kepes, aki ifjúkora egy részét szüleivel Dél-Amerikában töltötte, nagyon nagy tisztelője az alkotónak, és mindenképpen szeretne vele interjút készíteni. Ám

az ő hazája egy nagyon szegény ország, ahonnan nem olyan nagyon könnyű csak úgy elutazni valahová. Ő most a munkahelyén, a budapesti tévében, arra hivatkozva kapott pénzt az útra, hogy egy Nobel-díjassal fog találkozni. Ha ez mégsem jönne össze, akkor az rettentő kellemetlen lenne. Ezért a címzett kedves lelkiismeretére bízta, mit tesz. A piros borítékra ráírta címként azt a szállodát, ahol a Nobel-díjasok laktak általában: Gabriel García Márquez, Grand Hotel, Stockholm, Svédország.

Nilván egy ennyire feltűnő piros borítékot mindenki megnéz.

Ha megnézte, ha nem, válasz nem érkezett, de Kepesék mégis elutaztak. Már a hotelbe sem szívesen engedték be a riportert, arról meg hallani sem akartak, hogy elárulják az író szobájának telefonszámát. Maradjunk annyiban, hogy praktikusán kidobták. De a leleményes Kepes kivárta a műszakváltást, és az új portásoknak már spanyolul mutatkozott be, mint García Márquez jó barátja, akivel együtt érkezett a svéd fővárosba, csak most éppen kiment a fejéből az író szobaszáma.

Amilyen naivan becsületesek a svéd portások, rögtön megmondták az addig titkolt számot. Kepes a hallból rögtön fel is tárcsázta. Az író felesége vette fel a kagylót, aki nem emlékezett a piros borítékra, de ami még nagyobb baj, azt sem ígérte nagyon határozottan, hogy tudna segíteni egy interjú megszervezésében.

E szerencsétlen sorozatot az szakította meg, hogy a magyar nagykövet odaadta a tévésnek a Nobel-díj átadására szóló meghívóját, mondván, ő már járt több ilyenén.

Kepesnek nagyon jó hely jutott. Szemben vele ültek a Nobel-díjasok, hátulról látta a királyt és még az első sorokban ülő hozzátartozókat is.

És mit tesz isten, egyszer csak García Márquez felesége felmosolyog a magyar riporterre a páholyba, és még integet is neki. Talán egy pillanatig átfutott a tévés fején, hogy a *Stúdió* című kulturális magazint Latin-Amerika-szerte is nézik, de aztán elhessegette a

gondolatot és oldalra fordult, hátha mégsem neki, hanem a mellette ülőnek köszön García Márquezné.

Bingó.

Mikor az elegáns úr befejezte a visszaintegetést, Kepes szoba elegyedett vele. Kiderült róla, hogy egy kolumbiai szenátor, aki valóban a díjazott barátja.

Beindult a rábeszélőgép, hátha ő tudna segíteni. A szenátor alaposan levizsgáztatta páholytársát a latin-amerikai irodalomból, különös tekintettel García Márquez műveire. S amikor az eredményt megfelelőnek ítélte, akkor, csak akkor ígérte meg, hogy esetleg segít egy ötperces beszélgetést összehozni.

– Húsz! – vágta rá riporterünk

– Hét! – alkudozott szenátorunk, ahogy jó politikushoz illik.

Aztán kiegyeztek tíz percben – tudni kell kompromisszumot kötni.

Másnap persze semmi sem történt, Kepes hát utolsó esélyként még egyszer felhívta a hallból a Mestert. Megint a feleség, Mercedes asszony vette fel a kagylót. A régi ismeretségre hivatkozva hősünk megdicsérte a kedves feleség előző napi ruháját és azt a különösen izléses kis nyakéket, amit a díjátadón viselt.

Végül elhangzottak a várva várt szavak:

– Ötkor legyenek a hallban, egy rövid interjúra!

Ötkor valóban megjelent a friss Nobel-díjas, és kifejezetten kedvesen válaszolt a kérdésekre. Közben persze a szállodában mind többen gyűltek köréjük.

Akkoriban még filmre dolgoztak a tévések is, egy tekercsre körülbelül 11 percnyi anyag fért. Amikor kifutott a film és cserélni akartak, García Márquez csak ennyit mondott:

– Tíz percről volt szó! – Úgy látszik, legalább ennyit továbbadott a szenátor.

Még csak annyi idő maradt, hogy Kepes dedikáltassa a nála lévő könyvet. Az író ezt az ajánlást írta: Kepes Andrásnak, barátja, Gabo.

Kepes rettentő boldog volt. És ez az öröme akkor sem múlt el, amikor meglátta, hogy a körükük gyűlt emberek mind dedikáltatják a náluk lévő könyvet, és az író mindegyik ajánlás végére ezt kanyarítja: barátja, Gabo.

Eső után Woody Allen

Az *Annie Hall* után Woody Allen igazi nagy sztár lett Magyarországon is. Természetesen, kellett ehhez Kern András nagyszerű szinkronhangja. De akárhogy is, Woody sokat idézett, népszerű filmes lett erre felé. Olyan, akivel érdemes lenne interjút csinálni.

Kepes András legalábbis nagyon szeretett volna beszélgetni vele. Ez sem indult egyszerűen.

Először is szükség volt az ő, illetve a producerei telefonszámára. Miután sikerült kideríteni, kikkel dolgozik, az irodájuk címét már nem volt olyan nagy ügy megtalálni.

Kepes írt erre a címre egy szép postai levelet, hogy nagyon szeretne Woody Allennel egy interjú keretében beszélgetni, és kéri, adjanak neki egy időpontot, amikor a felvételt elkészítheti.

És most jön történetünkben az első fordulat. Adtak.

A második, hogy a Magyar Televízió vezetése azt ígérte, semmi gond, van pénz a forgatásra.

A harmadik, hogy rövidesen meggondolták magukat, és azt mondták, bocs, de még sincs.

Az *Annie Hall*, a *Manhattan*, az *Amit tudni akarsz a szexről...* és a többi nagy sikerű film alkotója közismerten ritkán, néha csak két-három évente egyszer ad interjút. De mit lehet tenni, Kepes visszaírt, hogy nagyon köszöni, de akkor most mégsem élne a lehetőséggel.

Eltelt néhány év, és akkor valaki szólt, hogy talán most lehetne pénzt szerezni.

Kepes előkotorta a régi noteszét – rendes újságíró úgy vigyáz az ilyesmire, mint a szeme fényére –, és írt a régi címre, hogy most ha volnának szívesek megint adni egy időpontot, már indulna is.

Vicces választ adtak. Legalábbis annak, aki a nyolcvanas évek Magyarországon élt: „Tudja mit, ha New Yorkban jár, akkor hívjon fel minket, és megpróbálunk időpontot egyeztetni.”

De nem maradt más választás. A kétfős stáb elutazhatott hat napra New Yorkba – persze más interjúkat is forgattak. Kepes rögtön az első délután felhívta a produceri irodát.

Nagyon kedvesen azt felelték, sajnos nem sok esélyét látják annak, hogy össze tudják hozni a találkozót. A mester kevés interjút ad, és most különben is filmet forgat, olyankor még annyira sem. De majd megpróbálják elérni, tessék később érdeklődni.

Ettől kezdve minden nap újra és újra felhívta a sajtóközpontot, ahol szabályos röhögőgörcsöt kaptak. Hahaha, még hogy interjú!

A negyedik napon úgy gondolták magyarjaink, ha megint semmi, akkor nincs mit tenni, szégyenszemre e nélkül kullognak vissza Budapestre.

Ám ekkor ismét szerencsés fordulat állt be történetünkben. Oké. Holnap reggel tízkor találkozunk az irodánkban, itt és itt. A kocsi kiviszi Brooklynba, ahol Woody Allen forgat.

Reggel a Kepes Andrásból és Márk Iván operatőrből álló stáb szomorúan konstátálta, hogy zuhog az eső. New Yorkban nem lehet taxit rendelni, de ha esik, akkor az utcán fogni sem nagyon. Úgyhogy nyolckor kiálltak a sarokra integetni az elhúzó sárga kocsiknak. Tízig egyet sem sikerült leállítaniuk. Ráadásul rengeteg holmival voltak, kamera, statív, lámpák, mikrofonomok. De a keményszívű jenki taxikat ez sem hatotta meg, kezdett úgy kinézni a dolog, hogy sokévi várakozás után itt száll el az interjú lehetősége.

Nem maradt más választás, magukra aggatták a felszerelési tárgyakat, és felnyomakodtak egy zsúfolt buszra, aztán még egyre. Aztán még egyre. Alig háromnegyed órát késtek a megbeszélt találkozóról. Akkor hát ez ennyi volt, gondolta Kepes, de mint úriember, mégiscsak felment megköszönni, hogy ennyit segítettek. Bocs. Majd máskor.

Ám a sajtóirodán csak ránéztek, legyintettek, és ennyit mondtak: tudjuk, New York, eső. Ott a kocsi. Menjenek.

Kivitték őket Brooklynba, ahol a *Kairó bíbor rózsáját* forgatták egy moziban. A mozi előtt állt egy lakókocsi. Mondták, hogy a lakókocsiban ad majd interjút a rendező, két jelenet közt a szünetben. És közben nagyon csodálkoztak. Mert Woody Allen nem nagyon szokott ilyesmire vállalkozni.

„Egyszer csak megjelent egy megrettent kis ember, a környékbeli gyerekek körbeugrálták, úgy nézett ki köztük, mint egy ijedt manó. Bemásztunk a lakókocsiba. A gyerekek lestek befelé, az volt az első kérdése, nem húzhatjuk-e be a függönyt.

Elmagyaráztuk, hogy a filmhez fényre van szükség. Beletörődötten megvonta a vállát” – idézi fel Kepes András az interjú történetét.

Néhány perc múlva megjelent az asszisztense, hogy vissza kellene menni a filmforgatásra, átálltak. De vagy húsz percre sikerült beszélgetni, és a végén arra is maradt idő, hogy Kepes kérjen egy autogramot Woody Allen magyar hangjának, Kern Andrásnak.

Az interjú tehát végül is elkészült, és látható volt a *Stúdió* című produkcióban, a Magyar Televízióban. Már csak egy kérdés maradt. Miért tartotta az amúgy interjúkat ritkán adó Woody Allen ennyire fontosnak ezt a beszélgetést. Erre is adott magyarázatot Kepesnek.

„Azért, mert Amerikában minden újságíró ugyanazokat a kérdéseket teszi fel nekem. Már unom. Maga is ugyanazokat a kérdéseket teszi majd fel, de itt, Amerikában már a közönség is unja a választaimat, annyiszor hallhatták. Magyarországon viszont még teljesen újdonságnak fog hatni, amit elmondok.”

A dalai láma órái

A dalai láma udvarába eljutni nem is olyan egyszerű. Hát még interjút készíteni vele. De ettől sokkal izgalmasabb az egész.

Mint a hasonló vállalkozások általában, ez is úgy kezdődik, na, hogyan találunk kapcsolatot. Mert a telefonkönyvben valószínűleg hiába keresgélünk a D betűnél – D, mint dalai láma – a számát.

Kepes Andrásnak azonban már megint szerencséje volt. Nem sokkal azután, hogy fejébe vette, a dalai láma sem hiányozhat interjúalanyainak sorából, már meg is találta a láma kelet-közép-európai képviselőjét, aki a pesti Baross utcában lakott. Így aztán ő segített megszervezni a beszélgetést.

A magyar stáb kocsival jutott el a Himalája indiai oldalára, fel a hegyekbe, Dharamsalába, ahol a száműzött láma él udvartartásával.

Bár a magyar forgatócsoportot kedvesen fogadták és felajánlották, hogy a láma közelében lehetnek, azért azt hozzátették, az interjú nem lesz túl egyszerű ügy, mert a vallási vezető nagyon elfoglalt.

Tulajdonképpen az sem utolsó kaland, hogy figyelni lehet, miként fogadja a tibeti buddhisták legfőbb vezetője a híveket, a menekülteket, miként működik az udvartartása. És a lámajelöltek vizsgájának szertartása sem tartozik a kifejezetten érdektelen események közé.

Kepes utólag úgy véli, napokig csak tesztelték őket, hogy elég megbízhatóak-e.

Például elmehektek egy nagy és látványos szertartásra, ahol egyszer csak a dalai láma és néhány közvetlen munkatársa félrevonult egy külön, zárt helyre imádkozni, miközben a tömeg, és benne ő és operátőre is, kint várakozott. Ekkor egy civil ruhás biztonsági ember odaszólt Kepesnek, érdekli-e esetleg, mi történik ott bent. Persze, felelte a tévés. Akkor másszon oda fel, és azon a kis résen bekukucskálhat. De csak egy percig.

Kepes felment, és éppen ötvenkilenc másodpercre kukucskált, akkor szépen visszamászott. Egy idő után már ő fordult a biztonsági emberhez.

– Esetleg az operatőröm is beleshetne a kamerájával?

– Jó, de csak egy percig – hangzott a felelet.

Lajos Tamás volt az operatőr, neki is szigorúan meghagyta a riporter, hogy egy percnél egy pillanattal se maradjon tovább. Amikor ő is visszajött, az emberük elégedetten rájuk hunyorított.

Az idő érdekesen telt, de interjú sehol.

Aztán egy szép napon azzal fordult hozzájuk a dalai láma titkára, na, most talán. De maximum tizenöt percük van.

Kepes már jó előre kigondolta, hogy valami ajándékot kellene vinnie interjúalányának. De mégis mit egy legfőbb vallási méltóságnak? Végül egy akkoriban megjelent képeskönyvre esett a választása, amely a magyarok rokonairól szólt, az obi-ugor törzseket mutatta be.

A láma szemmel láthatóan meglepődött, amikor kézbe vette a fotóalbumot.

– Ezek az emberek tényleg olyanok, mint a tibetiek. Ez valami vicc? – kérdezte.

Kepes biztosította róla, hogy semmi átverés, ez a valóság.

A láma önfeledt mosollyal kezdte el lapozgatni a könyvet, nézegetni a fotókat. A tizedik perc környékén Kepes már arra gondolt, mégsem volt annyira kitűnő ötlet ez az ajándék, mert a kijelölt negyed óra nagy része már el is telt.

És ekkor a láma mégiscsak becsapta a könyvet, és elkezdődött a felvétel. Nem egyszerűen interjú készült, két egymás iránt érdeklődő ember beszélgetett.

A láma vidáman, élvezettel mesélt történeteket, annyira belejött, hogy amikor a titkára beszólt, lejárt az idő, arra kérte, küldje el a következő látogatóját, mert még nem végeztek.

Aztán újabb negyed óra elteltével azt mondta a figyelmeztetően benéző titkárnak, hogy a soron következővel is beszéljen meg új időpontot. És újra és újra megismétlődött a jelenet. Egy bő óra után már Kepes érezte kínosan magát, és megjegyezte, nem szeretne visszaélni házigazdája nagylelkűségével. Á, szó sincs ilyesmiről, nyugtatta meg a buddhista vallási vezető, de most már én kérdezek. Ezután hosszan és szakszerűen érdeklődött a magyarországi átalakulásról és arról, mi történik éppen a Szovjetunióban.

Amikor ezt is kitárgyalták, a láma megjegyezte, biztosan szeretne a vendég egy közös fényképet is. Mi az hogy, de ki meri erre megkérni a dalai lámát?

– Akkor csináljunk egy közös fotót – mosolygott a főláma, és kézen fogva húzta maga után a meglepett riportert.

Így, kéz a kézben vonultak ki a kertbe. Lajos Tamás operatőr már állítgatta az élességet, amikor a láma hozzátette:

– Bizonyára a barátja is rajta szeretne lenni azon a képen.

Így aztán csak a titkár maradt le, mert valakinek azért az expónálógombot is meg kellett nyomnia.

A mongol kacsa

A nyolcvanas években még működött a Magyar Rádiónál a KAF, a Külföldi Adások Főszerkesztősége: az adások egy részét idegen nyelveken, külföldre sugározták. Egy szép napon a magyar–mongol együttműködés keretében közös műsort terveztek a két nép barátságát erősítendő. Egy darabig úgy tűnt, a feladat megoldását egyszerűsítheti, hogy a szerkesztőség egyik munkatársa, Eszter korábban, valamiféle romantikus kalandvagyttól indítatva, egy évet az ulánbátori egyetemen végzett, és valamennyire tudott mongolul.

Kollégái ezen egy időben sokat gúnyolódtak, de most kezdtek tisztelettel nézni rá.

Így aztán a rovatvezető átadott neki egy nem túl hosszú szöveget, hogy azt kellene majd mongolra fordítani és felmondani, ezzel is mutatva a mongol kollégáknak, hogy a Magyar Rádió KAF-ja igazán poliglott embereket foglalkoztat.

De a fordítás csak nem készült el. Már a körmükre égett az adás, amikor a rovatvezető raportra rendelte kollégáját, mégis, hogy képzelet, hogy nem készül el a feladattal, amely pedig oly fontos ékköve lenne a magyar–mongol adásnak. Talán nem is tud mongolul, fogalmazódott meg a gyanú.

Eszter ekkor bevallotta, hogy sajnos a szöveg valóban meghaladja képességeit, ugyanis valahogyan ekképpen kezdődik:

„Egy liberális magyar főnemes honosította meg a felvilágosodás korában a kacsatenyésztést a...”

Ugyanis a mongolban a következő kifejezések – tulajdonképpen érthető okokból – teljesen ismeretlenek: liberális, főnemes, felvilágosodás kora, de még kacsa sem létezik.

Így maradt el a mongol nyelvű bemutatkozás.

Strandpapucs és nádaratás

Wisinger István 1978-ban került a Magyar Televízióba a Chrudinák Alajos vezette Külpolitikai Szerkesztőségbe. Új főszerkesztőjének azon nyomban megígérte, megtanul spanyolul, mert addigra a két „spanyolos”, Horvát János és Kepes András már nem ért rá Latin-Amerikával foglalkozni. (Ó, szegénykék!)

Ráadásul a szerkesztőségnek kötelező feladatot jelentett rendszerezni tudósítani Kubából. A testvéri együttműködés jegyében szerződés is kötött a két televízió között, s Chrudinák úgy gondolta: a mind „forradalmibb” Latin-Amerikához így módon egyszerűbb lesz eljutni, s így sikerülhet majd a „mi oldalunkról” is riportokat készíteni, főleg Nicaraguáról, de akár a mind durvább salvadori konfliktusról is.

1981. január végén aztán megérkezett a kubai elvtársak annyira várt meghívása, és Wisinger az operatőrrel, Várszegi Károlyval repülőgépre szállt.

Programjukat a kubai televízió szakemberei állították össze. Ahogy azt kell. Egy nemzetközi újságírócsoport tagjaiként „zárt alakzatban” oda mehettek, ahová vitték őket. Természetesen szoros ellenőrzés alatt.

Termelési riport? Si! A cukorgyárról szóló az előállítás technológiájának menetét követte, így ellátogattak egy cukornádaratásra is.

Itt némi szervezési hiba csúszott a programba. Ugyanis nem messze a testvéri tévés elvtársaktól ebédeltek a nádaratók. (A nádaratás körülbelül olyan nehézségű munka, mint bányában robotolni.)

A még kissé tapasztalatlan magyar riporter felvetette, hogy ő átballagna az uralkodó munkásosztály helyi képviselőinek az asztalához, és erről-arról elbeszélgetne velük.

A helyi commandante sajnálkozva tárta szét a kezét. Nagyszerű ötlet, de az arató elvtársaknak azon nyomban vissza kell menniük a földekre, ahol éles machetéjükkel vágják tovább a nádat. Wisinger nem adta fel, akkor a műszak végén hadd találkozhasson néhányukkal.

Nagyszerű ötlet – felelte a helyi commandante –, de sajnos nekünk most sürgősen át kell mennünk a cukorgyárba. Ott aztán azt filmeznek és azt kérdezik meg, akit csak akarnak. Odasiettek. A gyár üresen kongott, bár kétségtelen, hogy a tátongó üzemépületet kívülről-belülről felvehették.

„Igazi” kubaiakkal csak a véletlen hozhatta össze a stábot. A program megbeszélésére a kubai tévé külügyi osztályára kellett menniük. Kaptak is egy sofőrt, hogy az majd elviszi őket. Ám a gépkocsivezető azzal kezdte, hogy miután éppen anyák napja van, ő bizony nem mehet haza üres kézzel. Hozzátette: az asszony strandpapucsot rendelt, de az pillanatnyilag hiánycikk. Mi lenne, ha az egész csapatot elszállítaná a dolláros boltba, ahol minden bizonnyal van készleten a stratégiai cikknek számító strandpapucsból, és a magyar stáb rögtön meghívna őt erre a napidíjából?

Lehet egy ilyen ajánlatnak ellenállni? Ráadásul a sofőr további nagyszerű üzleti tippet is adott. Ha van forintjuk – miért ne lenne –, akkor ne költsék az értékes dollárt. A forintból „kemény” pesót lehet csinálni, amelyet a külföldieknek fenntartott – még strandpapucsot is tartó – boltokban lehet elkölteni.

Már nem jött hiába.

Másnap reggel a szálloda halljában a párt lapját, a *Granmát* olvasva várta a kis csapatot. Széles vigyorral közölte:

– Az elvtársak nagyon meg vannak elégedve magukkal.

Mire Wisinger naivul:

– Miért ne lennének? Nagyon jól sikerült a programmegbeszélés.

A sofőr ekkora értetlenség láttán csak nevetni tudott. De azt nagyon.

– Nem azokról az elvtársakról van szó a tévében, hanem a szomszéd asztalnál ülőkről. Na, menjünk, majd a kocsiban folytatom.

S hálából a strandpapucsért kis szemináriumot tartott a tudatlan magyar elvtársaknak. Ennek lényege annyi volt, hogy a tengerre néző szobákba kerülnek, ugye, a jobb vendégek. Ezen szobák mindegyikében lehallgatókészülék működik. A beszélgetéseket az ő esetükben Magyarországon tanult kubai diákok jegyzetelik, és minden este leadják illetékes helyen a szöveget.

Majd oktatólag még azt is hozzátette – hű, mekkora siker lehetett otthon az a pár strandpapucs –, hogy kár volt szívéskodni a cukornádaratásnál, mert az aratók nem egyszerű munkások, hanem köztörvényes rabok voltak. És különben is, hogy gondolják azt, hogy az előre elhatározott programtól csak úgy el lehet térni!

A nádaratók, ha még élnek, talán már szabadulnak. De a programtól még ma sem nagyon lehet eltérni arrafelé.

Konspiráció a javából

Az élet, amelyről a világ nagy tévétársaságai tudósítani szerettek volna, akkor éppen Nicaraguában zajlott. A Magyar Televízió is elküldte a térségbe a stábját. Igaz, az csak Kubáig jutott, hogy hiteles beszámolót készítsen arról, megint jó lett a cukornádtermés, és szorgos munkások szorgosan aratnak. Mindenesetre a riporter, Wisinger István úgy remélte, Kubából talán mégis inkább tovább tudnak jutni, mint a pesti Szabadság térről.

Még Managuába szóló repülőjegyet is sikerült venniük a kubai légitársaság gépére. Ámde a jegy önmagában semmit nem ér, ahhoz, hogy felszállhassanak, előbb a havannai irodában „okéztatni” kell. Így aztán magyar barátaink naponta meglátogatták az ez ügyben intézkedő fiatal lányt, aki mindig sajnálattal közölte, hogy érti a problémát, de eddig még nem sikerült megoldania. Egyik nap aztán az elszánt utasjelöltek bevetették a csodafegyvert, a Fa dezodort és a zöldsalma szappant. Eredmény semmi.

Aztán az utolsó nap délelőttjén a kislány mosolyogva átnyújtotta a lepecsételt és kriksszraksszal aláírt repülőjegyüket. A piperecsomag mégiscsak hatott. Legalábbis annyiban, hogy magyarázat érkezett. Az ügyintéző óvatosan kihívta az utcára az egyre kevesebb dolgon meglepődő magyarokat, és elmondta, hogy minden az országba érkező és innen távozó légijárat utaslistáját reggelente a rendszer akkori második embere, a honvédelmi miniszter, Raul Castro, Fidel öccse vizsgálja át, és a távozó gépek utasainak névsorát személyesen hagyja jóvá. Mindig pontosan az elutazás előtti napon.

És ekkor az élet újabb fordulatot vesz. Az interjúalany házhoz jön. Kiderül, hogy a szintén forradalmi lázban égő salvadori vezetés két kulcsembere Kubába érkezett. A kommunista párt főtitkára, Joszif Mendel és a felkelés katonai vezetője, Joaquín Villalobos, aki állítólag saját kezűleg hajtotta végre a halálos ítéletet az árulónak minősített forradalmárköltőn, Roque Daltonon.

Mindennek a tetejében akkoriban történt, hogy egy repülőtéren találtak egy táskát a gerillák titkos irataival, melyekből kitűnt, az oroszok pénzelik őket, és Kubától közvetlen segítséget kapnak, amit eddig a polgárháború során titkoltak. Most az ottani jobboldal „örömtáncot jár”, és az üggyel tele van az amerikai sajtó.

Interjút kellene csinálni velük, kap az alkalmon Wisinger, ha már egy városban, ugyebár...

A megvalósításban a *Népszabadság* régóta Havannában állomásozó tudósítója, Ortutay Lovas Gyula működik közre, aki mindent tud. Még azt is, hogy a nevezett elvtársak illegálisan tartózkodnak Kubában. Havanna külföldieknek fenntartott negyedében, egy vendégházban húzzák meg magukat, Castróval tárgyalnak, de ő maga megy hozzájuk, mert biztonsági okokból még a házból is csak sötétedés után léphetnek ki.

Este tehát a titkos ház földszintjén dekkol a magyar stáb, az első emeleten pedig azt vitatják meg a salvadori forradalmárok képviselői, hogy adjanak-e interjút a Magyar Televíziónak. Éjfélre születik meg a pártszerű döntés, amely éppen csak egy szavazattal kapott többséget, mint a másik. Mendel szerint a jelenlegi helyzetben feltétlenül szükséges, hogy az eltűnt akatátska nyomán kialakult kellemetlen propagandaháborúban nyilvánosságot kapjon az ő véleményük is, és a Magyar Televízió az ő szemében megfelelő – távoli – fórumnak tűnik.

És akkor jön a régi jó konspiráció. Mivel illegálisan húzzák meg magukat Kubában, csak olyan helyszínen készülhet a felvétel, amelyről aztán nem lehet megmondani, hol is van valójában. Akár Salvadorban is lehetne. Ráadásul csak akkor vetíthető le a budapesti tévében, ha az újságírók a szomszédos, semleges, Costa Ricától szereznek legalább

egy olyan vízumot, amelyben ott a belépési és kilépési pecsét. Ha szükség esetén bizonyításra szorulna, hol is készült a beszélgetés.

Másnap Ortutay Lovas Gyula megcsinálja az interjút a kertben egy bokor előtt. Hja, kérem, azok a bokrok arrafele éppen ugyanolyanok az egyik, mint a másik országban.

Aztán havannai házuk kertjében a *Népszabadság* riportere lefordítja az MTV emberének az interjút magyarra.

Már csak egy feladat maradt hátra. Valahogyan vissza kell juttatni a tekercset Magyarországra, hogy a *Panoráma* nézői, akik már a körmüket rágják izgalmukban, mielőbb értesülhessenek a salvadori forradalmárok álláspontról.

És győz a szolidaritás. Wisinger a szállodájában kiszúr egy megbízható benyomást keltő középkorú magyar férfit egy éppen hazafelé induló IBUSZ-csoportból. Kezébe nyomja a vászonzacskót, amelyben az interjú filmanyaga és a magnótekercs van a spanyol szöveggel. Arra kéri, hogy ha hazaér, azonnal menjen el a Szabadság térre, a portára, hívassa le Chrudinák Alajost, és nyomja a kezébe a küldeményt.

Na, CIA, erre varrjál gombot! Talán még azóta is keresed, miként került Pestre és hol készült a salvadori testvéri interjú. Nem lennének a helyedben!

Kis kitérő

Igen ám. De ahhoz, hogy ne kapjanak szagot az imperialista kém-szolgálatok, kell egy kis Costa Rica-i kitérőt tenni. Ugorjunk egyet, és folytassuk onnan, hogy Nicaraguában Kiss János nagyköveti segítségével sikerült elérni, hogy a Costa Rica-i külügyminiszter helyette telexen vízumot küldjön a határra a magyar stáb tagjainak. Ide a managua-i magyar konzul szállítja kocsiján a tévéseket. A határig sima az út, ott hosszú sor áll a 42 °C-os kánikulában. Mint kiderül, mindenkinek malária elleni tablettát kell bevennie. Ez szigorú Costa Rica-i előírás, enélkül senki nem mehet be az országba. Wisinger meglobogtatja kis könyvecskéjét, ő már Pesten abszolválta a gyógyszerbevételt. Az illetékes egyenruhás szanitéc bólogat.

De a gyógyszert be kell venni, nincs mese. Ehhez viszont a helyi vízből is kortyolni kellene. Aki járt már efféle vidéken, tudja, mindent szabad, csak vizet inni nem. Egy darabig hát megy a vita, hogy mi legyen, ám egyszer csak a tiszt megunja, és berángatja makacskodó ügyfeleit a raktárba, olvassák el, mi van a gyógyszer nagyban tároló csomagra írva. Diadalmasan mutogat a papírdobozokra, amelyeknek oldalán ott a felirat: „Made in Hungary (Chinoi)”. Kész, erre már nem lehet mit mondani, lenyelik a gyógyszert egy-egy korty vízzel.

Egy óra múlva a fővárosban, a San José-i hotelben a szállodai papírokat már a konzul tölti ki a stáb helyett, mert barátainknak más sürgős és halaszthatatlan dolguk akadt. A gyógyszer még hagyján. De az az egy korty víz...

Másnapra már messzebbre is képesek eltávolodni a mellékhelyiségtől, így simán felveszik az interjút a helyi külügyminiszter-helyet-

tessel, aki búcsúzáskor még lakásának telefonszámát is megadja, azzal, hogy korán zárják a határt, ezért ha gond lenne, akkor csak hívják fel. És megindul a flúgos futam. Ugyanis ha a határról visszafordítják barátainkat, vagy nem engedik át, akkor már nem érik el a gépet, amelyik visszahozná őket Európába.

És, no igen. A határ valóban zárva, de a telefonszám segít. Ennyi az egész. A senki földjén gyorsan áthajtanak. A nicaraguai szerveknél kitör kisebbfajta csodálkozás, mégis, miként kerültek át a lezárt határ másik oldalára, de aztán ezen is hamar túllendülnek.

Kihalt, poros földúton vágatnak, miközben ott les rájuk a naplemente. Már a madarak hangját sem hallani a dzsungelből. És ekkor a fák mögül fegyveresek bukkannak elő, elől kettő, hátul kettő, meg egy ötödik, aki odalép az autóhoz és kiharancsol mindenkit. Egy szabad-téri faasztalhoz ültetik a zsákmányt, a kezét mindenkinek az asztal lapjára kell tennie. Tisztára, mint a moziban. A konzul tiltakozik a rendszámra mutogatva, ez diplomáciai jármű. Láttak itt már ilyet. A főnök mindenkinek elszedi a papírjait, és közli, egymással sem beszélgethetnek. Mi lehet a baj? Talán kémnek nézik azokat, akik a lezárt határon simán átjöhetnek, ráadásul diplomáciai rendszámú járművel? A „szerv” (lehet, hogy emberrabló?) komótosan vizslatja a papírokat, fel-alá sétál. Van ideje. Mintegy negyed óra múlva felteszi az egyik lábát a padra, pontosan Wisinger mellé, majd hirtelen elmosolyodik, és kifogástalan magyarsággal, bár kétségtelenül, némi akcentussal megszólal:

– Na, fiúk, hogy is van az a vers, hogy: „Befordultam a konyhába...”?

És jót röhög a viccén, majd visszaadja a papírokat, és elmeséli, hogy Budapesten járt két évet az orvosi egyetemre, de a forradalom hazaszóltotta. Ám meghallotta, hogy magyarok járnak errefelé, és kieszelte ezt a kis kedves tréfát, amelyért, ha nem nevettek volna elég jót, ezúton is elnézést kér. Majd, ahogy egy gentlemanhez illik, hozzáteszi: „Üdvözlöm a gyönyörű pesti lányokat.”

Eztán int egyet, s a fák mögül előáll egy dzsip, az egyik katona beül, hogy végül is hőseink díszkísérettel érkezhessenek meg a managuai Hiltonba. Még éppen idejében, hogy elérjék a gépet, hazafelé.

Isten vagy isten?

Azokban a régi időkben, amikor még rengeteg ideje volt a szerkesztőségek munkatársainak a lét nagy kérdéseiről vitatkozni, egyszer arra terelődött a szó, hogy miként írjuk az Isten szót. Kisbetűvel vagy nagybetűvel?

A helyesírási szótár, nyilván már csak ideológiai megfontolásból is, a kisbetűs írásmódhoz ragaszkodott, még akkor is, ha nem úgy általában az istenekről volt szó, hanem az Egyetlenről, az Örökkévalóról, az Istenről.

Ámde a zordon olvasószerkesztők – akik, ugyebár, bizonyos időben és helyen legalábbis a cenzori feladatokat ugyancsak ellátták –, visszajavították kisbetűre.

Ekkor ajánlotta az erről tanácskozó kollégáknak az egykorvolt *Magyar Nemzet* jeles munkatársa, Zay László, eredeti szakmáját tekintve lelkész, hogy miután azt mégsem lehet biztosan állítani, hogy nincs Isten, tehát az Egyetlen, ezért nevét ennek megfelelően mindig nagybetűvel jelentethessük meg, az Isten szót csak a mondat elejére szabad írni. Ezzel még a legmegátalkodottabb marxista szerkesztő sem tud mit kezdeni.

És lőn.

Az utolsó menet

Ez a történet Sándor Erzsí számára természetesen nem 2010 nyarán kezdődött, hanem vagy két évtizeddel korábban, amikor belépett a Magyar Rádió kötelékébe, és hamarosan méltán megérdemelt népszerűsége tette szert. 2010 nyarán csak a végjáték indult el, a Nagy Leépítések Kora.

Mivel akkor már sikerült az egykorvolt Magyar Rádiót bedönteni és beolvasztani az MTVA-ba, ahová mindenkit összedobáltak, az egykori rádiósoknak is a legkülönbözőbb MTV-s, Duna tévés főnökök adták át a felmondást. Indoklás nem volt, vagy ha igen, akkor annyi, hogy az MTVA nélküled/ön nélkül képzeled el a további működését.

Világos, nem?

Több száz elbocsátott közül néhány embert, így Sándor Erzsit is, ilyen-olyan szociális indokkal, méltányosságból, átmeneti időre visszavettek. Ám amikor 2010 szeptemberében Erzsí ismét elkezdhetett dolgozni, pontosan tudhatta, hogy ennek is hamarosan vége lesz.

Ó, az ő próféta lelke! A 2012 decemberében bekövetkező újabb csoportos létszámleépítésig még kétszer akarták elküldeni „közös megegyezéssel”. Nem ment.

Aztán januárban mégiscsak értesítették, hogy aló mars. Ahogy most felidézi, megkönnyebbült a hosszú huzavona után, és elhatározta, hogy afféle emléket állít az addig kirúgottaknak. És különben is, nem jó gyűlölettel elmenni, még akkor sem, ha...

Ballagást és Pagoda-pikniket hirdetett hát 2013. február 20-ra azoknak, akiket eltávolítottak a Rádióból. Voltak, akik addigra már lezavarták a felmondásukat és külföldre mentek, néhányan elutaztak,

éppen nem érték rá, de mintegy tizenöt ember összejött a Pagodában. Voltak néhányan, akiknek a méltányossági kérelmét elfogadták, azok is megjelentek és hoztak pogácsát. A bent maradók közül a szakszervezeti barátok tartottak velük.

Erzsinek természetesen ki kellett költöznie a szerkesztőségi szobájából, ahol a régi műsorok riporttekerceit is őrizte, ki tudja milyen megfontolásból. Ezeken a tekerceken – igen, fiatal barátaim, volt már élet az mp3 előtt is, még ha olyan is – általában egyórányi műsor fért el, de akadt köztük másfél-két órás vágatlan anyag is. Sok száz méter. Ezekből a halálra ítélt tekercekből vitt le a Pagodába vagy húszat. A pogácsa fölött kis beszédet tartott, ahogy az illik, majd előszedte a dobozokból a szalagokat, amelyek tartalmát a hozzájuk csatolt jegyzetekből pontosan lehetett azonosítani. Minden ballagó a kezébe kapott egy-egy műsoros tekercest, és elindult a búcsúzó menet a Pagodából a stúdióépület felé. A cél az volt, hogy együtt körbejárják a három emeletet, benéznek a stúdiókba, elbúcsúznak az ottmaradóktól, és közben engedik le a magról, a szalagot tartó tekercs közepéről, az egykorvolt műsorokat.

„Csináljunk egy kis felfordulást, legyünk rendetlenek és fegyelmezetlenek, amik egyébként rádiósként nem lehettünk. Legyen valamin, ami csak a miénk, ha már elvettek tőlünk mindent. A munkánkat, a kreatív örömlünket, a műsorainkat és a megélhetésünket.”

Akadtak a ballagók közt fiatalok, akik nem dolgoztak soha szalagokkal, nem is tudták, hogy csak tartani kell és lefut a szalag magától. (Néha előfordult, hogy a mag kicsúszott, és a szalag menthetetlenül leesett róla, azt csak a legprofibbak tudták, hogy ilyenkor mi lehet a megoldás. Mondjuk, ma már tök mindegy.)

Végigballagta ez a menet az Újpetőfit, aztán elment a kulturális stúdiók felé, a rádiójáték stúdióba, a *Krónika* folyosójára. Tizenöt tekercs lefutó szalagjai mutatták, hogy merre jártak. Egymásba gabalyodtak, néha elbotlottak és nagy megrökönyödést keltettek a kollégákban, akik többnyire érdeklődve hagyták abba a munkájukat, majd lesütött szemmel tértek vissza hozzá. Akadtak, akik megölelték

az eltávolítottakat és elbúcsúztak. A volt munkatársak befönték a stúdióépületet, aztán visszaértek a Pagodába, és felírták a nevüket az üvegépület falára.

A rádiós őrszemélyzet viszonylag hamar kiszúrta a monitorján, hogy valami szokatlan történik. Egy morcos őrt útnak is indítottak, hogy fékezze meg a rendbontókat, de aztán ő sem szólt inkább.

A sok száz méternyi szalagot, három emeleten keresztül, a takarítók tüntették el még aznap, nagyjából délután négyre.

Így lett vége a Magyar Rádiónak.

Bakos elvtárs szent szava

Polgár Dénes, aki 1971-től 1977-ig a Magyar Televízió *A hét* című műsorának főszerkesztőjeként dolgozott, valóságos televíziós forradalmat csinált: addig elképzelhetetlen módon vezető nyugati politikusokat szólaltatott meg a kamera előtt, új, közvetlen stílust alakított ki, elemző módon mutatta be a világ országait egy relatíve elzárt országban élő érdeklődőknek. A pártállamban szokatlannak számító mozgásszabadságot vívott ki tévés csapatának. Persze mindehhez néhány trükköt is be kellett dobnia.

Mert ahhoz, hogy interjút készítsen a stáb valakivel, beszámoljon egy ország életéről, mégiscsak oda kell utazni. Ami addig nem volt szokás. Bőven elégnek tartották a szovjet forrásból származó nemzetközi anyagok újravágását, aztán valami hangot felmondani alá.

Polgár tudta, egészen más az, ha a helyszínről jelenthet valamit.

De hát egy-egy úthoz a pártközpontbéli illetékest is meg kellett kérni, hogy járuljon hozzá.

Felhívta hát az illetékes elvtársat, és elkezdte neki magyarázni, milyen lényeges lenne most Belfastba küldeni egy stábot.

A pártközpontos ember aggódott, mismásolt, nem mert se igent, se nemet mondani. Mire Polgár Dénes kivágta az aduászt:

– De hiszen Bakos elvtárs is egyetért velem!

A pártközpontos erre megkönnyebbülten csak annyit felelt:

– Miért nem ezzel kezdte? Hát, ha Bakos elvtárs is, akkor természetesen én is – és megvolt az engedély.

És vajon ki az a Bakos elvtárs?

Nos, ezt valószínűleg az igen jól értesült pártközpontbeli illetékes elvtárs sem tudta: „Bakos elvtárs” ugyanis a stáb ügyeit intéző gyártásvezető volt.

Arató András rádiót vesz

Arató Andrásnak a Klubrádió előtt nem sok köze volt a sajtóhoz, legalábbis, ha eltekintünk az általa alapított és később szerkesztett *Karima* című műegyetemi laptól.

Ennek ellenére 2001-ben megkereste valaki, nem akarna-e tulajdonosként beszállni a Budapest Rádióba.

Arató megnézte a javaslatot, majd azzal, hogy valóban nagyon érdekes, köszönettel visszaadta.

Júniusban New Yorkban járt és ott – mert mindig szerette, ha szól mellette a rádió –, a World Trade Center tövében vett egy valódi vízhatlan táskarádiót. Olyat, amelyiket zuhanyozás közben is nagyszerűen lehet hallgatni.

Aztán, egy szép nyári napon, már itt, Budapesten, mit mondanak ebben a rádióban, miközben szappanozza magát? Csak annyit, hogy Kondor Katalint nevezték ki a Magyar Rádió elnökének. Arató úgy érezte, vége. Mit fog hallgatni ezentúl a vízhatlan táskarádión? Mert hogy azt a Rádiót, amelyikben a szélsőséges *Vasárnapi Újság* oszlopa adja a vezérszólamot, biztosan nem.

És arra jutott magában – már törülközés közben –, hogy ezzel nyilván elég sokan vannak így. Bement a munkahelyére, és előkotorta a Budapest Rádió ajánlatát. Újrakezdődtek a tárgyalások, de meg-egyezni nem sikerült.

Mit tesz isten, közben kiderült, az Autóklub szívesen megszabadulna nemrég indított és veszteséges rádiójától.

2001. szeptember 10-re meg is egyeztek.

Az első saját adást az új Klubrádióban 2001. december 10-én reggel sugározták. Pikó András önironikus megjegyzése szerint a legeslegelső szó, ami elhangzott ebben az új rádióban, ez volt:

– Öööööö.

De innentől kezdve már egészen rendben mentek a dolgok.

Vitray jól jár

A Klubrádióban kezdetben igazi nagy bölények vezették a délutáni műsort, Aczél Endre, Szilágyi János és Vitray Tamás.

A tulajdonos, Arató András, üzletemberhez méltó ötlettel azt javasolta, a gázsijuk legyen a nyereség bizonyos százaléka. Nincs fix pénz, de ha beindul a bolt, akkor a nyereségen végül is miért ne osztozzanak? Némi hezitálás után Vitray úgy döntött, hogy ő mégis inkább marad egy előre lefixált, biztos összegben.

Egy jó év elteltével felhívta Aratót, hogy most már mindegy, de mégis mondja meg, hogyan járt volna jobban.

Arató csak ennyit felelt:

– Nézze, Tamás, a rádió nagyon jól járt magával. De maga is velünk.

Abban a boldog 2002-es évben, amikor még Schmitt Pál sem ajánlotta fel ártatlanságát a Fidesznek, mint független, bár a Fidesz által támogatott budapesti főpolgármester-jelölt, egy szép napon, versenytársaihoz hasonlóan, kedélyesen hosszú interjút adott a Klubrádióban, s éppen én voltam a szerencsés riporter. (Hozzáteve, hogy csak annyira emlékszem, kockás inget viselt, és nagyon vidám volt, kellemes borotvavízszaggal.)

Az akkor még főpolgármester-jelöltet (hol voltunk még az európai parlamenti képviselőségtől, a köztársasági elnökségtől és a plágiumbotránytól, megmondom: fényévek), Schmittet egy ifjú munkatársa kísérte. Míg a főnök a stúdióban válaszolgatott, az ifjú munkatárs a rádió tulajdonosával, Arató Andrással csevegett. A fiatalember hosszan ecsetelte, hogy mennyire meglepődött, mert azt hitte, ez valami végtelenül elfogult szoclib-ballib hely, erre tessék, egy barátságos, kedves társaság, egy jó rádió. (Mondom, ő nem hallgatta az interjút, mert kint beszélgetett. Ha figyel, ki tudja, mit mondott volna.)

Mire Arató úgy érezte, eljött az üzlet ideje, és felvetette, ha ennyire meg van elégedve, akkor talán hirdessenek itt.

Mire a fiatalember, valószínűleg megéreztén, hogy kicsit túllőtt a célon, zavartan ennyit jegyzett meg: de azért ez mégiscsak egy balliberális rádió, ők nem hirdetnek ilyesféle helyeken, csak ahol a sajátjaik vannak.

– Világos – foglalta össze Arató a hamar zátonyra futott üzleti tárgyalás lényegét. Azoknak kell a reklám, akik már úgyis eldöntötték, melyik árut választják.

Ja, Schmitt csúnyán megbukott ezen a választáson.

„Mindegy, hol állt mikrofonnal a kezében: gyárban, kohó mellett, a szántóföldön, divatbemutatón vagy egy konyhában – először őrá kellett figyelni, s csak azután az eseményre” – írta Szegvári Kati *Képernyőseim* című könyvében most következő kis történetünk hősről, Molnár Margitról. Akit a legrégebbi televíziós időkre is visszaemlékezők úgy idéznek fel, mint aki egyformán otthonosan mozgott a börtönök és a divatbemutatók világában. Merész riportfilmet készített a lányanyák megalázó helyzetéről, de ő vezette, talán a nyolcvanas években, az MTV első főzőműsorait is, a *Nemzetközi szakácskönyv* és a *Főzőcske, de okosan* című produkciókat. Számtalan zavaros közéleti ügyet dolgozott fel, helyi hatalmasságot leplezett le, ma úgy mondanánk, investigatív közeledett az ügyekhez.

Felidézendő történetünk még azokban az időkben esett meg, amikor a sajtó hatalomnak tűnt, és képes volt ügyeket elintézni, embereket felemelni vagy elveszejteni.

Molnár Margit és stábja a szolgálati járművén vidékre indult. De valahogyan eltévedtek, nem találták a helyes utat. Forgatták így a térképet, forgatták úgy a térképet, de csak nem jöttek rá, hol is van, ahova egy újabb nagy leleplezés végett el kellene jutniuk. Bár siettek, mert a leleplezés nem tűrt halasztást, mit volt mit tenni, beugrottak egy közeli tévészírodába, hogy megtudakolják, merre van az arra.

Megállt a kocs, Margit kiszállt, hogy megkérdezze, melyik út megyen itt a leleplezés irányába, amikor az iroda ablakából meglátta a téveselnök és már rohant is kifelé. Persze, Margitot mindenki, mindenhol megismerte.

Szaladt a pocakos téeszelnök, és már futtában ezt kiáltozta – horribile dictu köszönés nélkül! – a meglepett riporternek:

– Margitka, az nem is úgy volt...

Molnár Margitnak ugyan fogalma sem volt arról, mi az, ami nem volt úgy, ráadásul azt is tudta, valahol várják őket más leleplezendők, de azt is megérezte, ha valaki ennyire bejedd és tagad valamit, akkor ott érdemes elővenni a kamerát.

És egy örületes botrányt sikerült megint kerekítenie, csak azért, mert eltévesztették az utat.

Mondd, ki nézi ezt?

A Magyar Televízió budapesti körzeti stúdióját a kollégák afféle jó búvóhelynek, könnyű kereseti lehetőségnek tekintették, ahol ugyan nagy sajtótörténeti események ritkán fordulnak elő, ellenben szorgalmasan lehet a pénztárhoz fáradni. A nézők meg valószínűleg különösen érdeklődnek a „Lomtalanítás lesz a Külső-Józsefvárosban” vagy a „Felújították a Barát utcai társasházat” című beszámolók iránt.

A Szénási Sándor – Sente László páros egy szép napon úgy döntött, kicsit fel kellene dobni a produkciót, legalább annyira, hogy a készítőit elszórakoztassa. Tanakodtak, sorjázta az ötletek, de egyik sem tűnt elég ütősnek.

Végül Szénási szerkesztő felvetette, mi lenne, ha a budai vár rekonstrukciójáról szóló anyagot a műsorvezető Sente arabul konferálná fel, just for fun. Sente vállalta a kihívást, azzal a feltétellel, ha Szénási megírja neki a „felkonfot” arabul. S miután Szénási arab szakra járt az egyetemen, könnyedén megugrotta ezt az akadályt. Sente betanulta a szöveget. És az élő adásban faarccal, mintha a világ legtermészetesebb dolga lenne, hogy a Magyar Televízió budapesti körzeti adásában arabul közlik, hogy újabb fontos fejezetéhez érkezett a budai vár rekonstrukciója, előadta.

A merész tréfamesterek az adás után azért már némiképp ijedten várták a hatást, de senki hozzájuk sem szólt. Talán rosszat sejtettek, vihar előtti csendet, talán vágytak a kollégák elismerő vállveregetésére, vagy a felsőbbbség rosszallását megmagyarázni, hogyan is fordulhatott mindez elő. De semmi.

Ekkor úgy döntöttek, kihívják maguk ellen a sorsot. És szépen beballagtak a stúdióvezető, Varga László szobájába.

- Láttad az adást? – kérdezték.
- Persze – vetette oda unottan a stúdióvezető a mellette vibráló monitorra bökve –, itt megy mellettem a műsor, mindig figyelem.
- Na, és?
- Mi, na és?
- Nem tűnt fel semmi?
- Hoztátok a szinteteket. Rendben.
- De semmi különös nem szúrtál ki? – erősködtek a mind inkább aggódó riporterek.
- Nem. Mit kellett volna?
- Hát, hogy a Szente arabul konferálta fel a vár rekonstrukciójáról szóló riportot.
- Igen? Fel sem tűnt – fejezte be a beszélgetést a főnök, aki ugyan valóban gondosan végignézte az adást, de a sok izgalmas anyag közt elsikkadt neki ez a relatíve ritka momentum. Ráadásul ismerte kollegáit, tudta, nagy tréfamesterek és most éppen hülyítik.

Palesztin nagygyűlés, egy, kettő, három

És, ha már Szénási Sándor arab történeteibe belekaptunk, folytassuk innen. Valamikor régen, talán a hetvenes években, a Magyar Rádió hangképes tudósítást akart sugározni egy budapesti palesztin nagygyűlésről. Szénási és Feuer András szállt ki a helyszínre, a szenvedélyes hangulatú, nagy jelentőségű eseményre.

Azt viszonylag hamar felmérték, hogy nem feltétlenül akarják végigülni az egészet – nagyjából úgyis el lehet képzelni, mit mondanak a felszólalók. De hát, „hangképek” kellenek. A gordiuszi csomót – nem is szeretnék ott maradni, de mégiscsak kell eredeti hanganyag – úgy vágták át, hogy az első felszólalást követő tapsot rögzítették szolgálati magnójukon, majd angolosan távoztak.

De a szerkesztő csak sürgette őket, hol a hangképes anyag. Ekkor megbocsáthatatlan dolgot követtek el. Beültek egy üres szobába, ahol Feuer elkezdte, csak úgy fejből, mondani, ki emelkedik szólásra, és hogy nagyjából miről beszél. Ez utóbbit közepes vagy annál kisebb képzelőerővel is elég pontosan meg lehet saccolni. Csakhogy hol az eredeti hang?

Szénásira, mint arabul tudó emberre, hárult a feladat, hogy ezt előállítsa. De akármit mégsem mert mondani, ezért a biztonság kedvéért egyesével elkezdett tízig számolni arabul, erre vágta rá az összefoglalót, majd utánacsapták az elsőként felvett tapsot. Így követték egymást a „szónokok”, a magyar összefoglaló az arab számolás felett, majd az újra és újra bejátszott taps.

A dolgozó magyarok tömegei elégedetten dülhettek hátra otthonukban, hogy a Magyar Rádió ily alaposan beszámol nekik e nagy-

gyűlésről. A rádió vezetői is boldogok voltak, hogy újabb szeget vertek a világimperializmus és a cionizmus koporsójába. S a két pernahajder is jól járt, mert nem kellett eltolniuk az egész napjukat egy felesleges, kínos rendezvényen. A palesztinok meg legyenek boldogok, hogy ilyen terjedelemben foglalkoznak egyáltalán az ügyükkel.

És persze megint senki nem vett észre semmit. Csak egyetlenegy öreg szerkesztő vonta félre őket a folyosón:

– Fiúk, ti nem is voltatok ott!

– Hogy mondhatsz ilyet! – tiltakoztak.

Mire az öreg:

– Ti, barátaim, felvettétek az első tapsot és eljöttetek, aztán azt játszottátok be újra és újra.

– Dehogyan. De miért gondolod?

– Nem gondolom, tudom. Azért, barátaim, mert egy palesztin nagygyűlésen az utolsó taps sokkal hosszabb és szenvedélyesebb szokott lenni, mint az első.

Három perc = egy fegyelmi

A mindig lelkiismeretes Szegvári Kati egy szép napon fegyelmet kapott a Magyar Televízióban. Pedig semmi rosszat nem tett, csak egy kicsit takarékoskodott az idővel. Történt ugyanis, hogy egy „musz” anyagot kellett készítenie a lengyel kulturális miniszterrel. A „musz” kifejezés minden valószínűség szerint a muszájból származik, és annyit jelent: tetszik, nem tetszik – általában nem tetszik, azért kell ráparancsolni a dolgozóra –, megúszhatatlan a dolog.

Elkészült hát az örülten izgalmas beszélgetés a lengyel kultúra legfőbb irányítójával. S mivel hallatán nem mindenki rágta tövig a körmét, Szegvári arra gondolt, felgyorsítja egy kicsit a felvételt, azzal is hamarabb túl leszünk rajta. Különben is, ki tudja itt, milyen gyorsan beszélnek a lengyelek.

Az interjú adásba került. És csak egyetlenegy lengyel elvtársnak tűnt fel, hogy kicsit felgyorsították. Elvtársilag fel is jelentette üstöllést a riportert, akit azon nyomban meg is büntettek.

Később Kati csak ennyit tett hozzá a történethez:

– Sebaj, legalább megspóroltunk a nézőknek három percet.

Izzasztó kérdések

1990. január 5-én már teljesen világossá vált – alapvetően Lovas Zoltán kollégánk elévülhetetlen szakmai bravúrja nyomán –, hogy a titkosszolgálatok annak ellenére folytatták az ellenzékinek tartott személyek megfigyelését, hogy már gyakorlatilag megállapodtak a különféle politikai erők a békés átmenet menetrendjében, és az addigi urak megígérték, a köztársaság 1989. október 23-i kikiáltása után a szoros MSZMP-felügyelet alatt álló titkosszolgálatok nem foglalkoznak tovább a konkurens pártokkal.

Amde a kíváncsiság nagy úr. Foglalkoztak. Ráadásul, derült ki a Fekete Doboz Lovas Zoltán-féle beszámolójából, nagy tételen semmisítették meg a korábban összegyűjtött iratokat, az ellenük esetleg a későbbiekben felhasználható bizonyítékokat, fontos dokumentumokat.

(És most nem foglalkozunk azokkal a találgatásokkal, összeesküvés-elméletekkel, amelyek szerint éppen maguk a titkosszolgálatok szervezték meg a III/III-as részleg lebukását, azért hogy az összes többi egységükről eltereljék a figyelmet. Eszerint Végvári József őrnagy, aki feldobta az ügyet, valójában csak eszköz lett volna ravaszabb társai kezében. Mindenesetre Havas Henrik és Végvári József *A Cég árulója* című, méltatlanul elfeledett könyvéből még ennél is kalandsabb kép bontakozik ki a szocialista titkosszolgálatok működéséről, akinek kedve van hozzá, fussa ott át a teljes sztorit.)

Bármi történt is, igazi nagy botrány kerekedett, olyasféle, amelyen mostanában már nincs is. A sajtó bátor munkatársai rábizonyítottak valamit a hatalomra, és mindenki azt kérdezte, mi lesz mindennek

a következménye. Lovas Zoltán egy operatőr társával karácsony napján Végvári segítségével beszökött a titkosszolgálat épületébe, és ott dokumentálta, mi is folyik.

Minderről az ellenzéki SZDSZ és Fidesz közösen számolt be egy sajtótájékoztatón 1990. január 5-én.

Még a sajtótájékoztató előtt egy órával Kis János SZDSZ-elnök és Fodor Gábor a Fidesz képviselőjében felkereste Németh Miklós akkori miniszterelnököt, és felszólította, hogy vessen véget a törvénytelen akcióknak.

Délután a kormány rendkívüli ülést tartott. Ezen elhangzott a később Fidesz-hívóvé vált Pozsgay Imre államminiszter rögtönzött elemzése, amely szerint „az ellenzék stratégiai váltást hajt végre. (...) Ez az akció sem más, mint egy lényegre törő »bolsevik taktika« megvalósítása. E pártok egyelőre magukat nevezték ki a nép képviselőinek, politikai »megrendeléseiket«, például Horváth István belügyminiszter lemondatását, nem szabad teljesíteni”, fejtette ki állítólag.

S ha már élénk kerülnek ismert nevek, régi szerepben, azt az anekdotikus elemet is idézzük fel, amely szerint, miközben az ügyet kirobbantó Végvárit az SZDSZ és a Fidesz vezetőinek közreműködésével rejtegették, Lévai Anikóra, Orbán Viktor feleségére hárult az a feladat, hogy felhívja Végvári feleségét és próbálja megvigasztalni, igyekezzen lelket önteni belé, meggyőzni, hogy az ura jó helyen van, de legalábbis túléli.

Január 5-én este a Magyar Televízió *Napzárta* című, Sárdi Anna szerkesztette legendás adásában szerepelt Végvári. A január 6-i, szombati lapok nagy terjedelemben foglalkoztak a történetekkel. A rejték helyre kimentett őrnagy több interjút is adott konspirált módon.

De a politikai vezetők közül senkit sem sikerült megszólaltatni. A Kossuth Rádióban ugyan Pallagi Ferenc állambiztonsági miniszter-helyettes válaszolt Farkas Zoltán kérdéseire és próbálta összezavarni a dolgokat, de ő a nagyközönség előtt nem volt túlzottan ismert.

Azért idézzünk egy kicsit Pallagi hebegő-habogó magyarázkodásából: „Nagyon sokszor a rendezvényt tartók informálnak

bennünket, sőt kéri a segítségünket ahhoz, hogy ott biztonságos körülmények között zajlódjon le. Az operatív biztosítással szerzett információkat mi más pártnak soha nem adtuk át, ezeket mi nagyon pedánsan mint a titkosszolgálat funkciójához tartozó információkat elemeztük, és ha abban nem jelent meg semmifajta veszélyeztettség, ami miatt intézkedést kellett volna illetékeseknek tenni, megszüntettük, és senkit ezért ellenfélként, vagy valamifajta ilyen okból nem kívánunk bántani.”

Nos, mindez kevésbé nyugtatta meg azokat, akik még bíztak abban, az elkövetett bűnöknek kell hogy legyen felelőse.

Mindezek után a Magyar Televízió *A hét* című műsora szerkesztőségvezetőjének, Rangos Katalinnak sikerült interjút készítenie Horváth István belügyminiszterrel. Egy igazi nagyvaddal.

Horváth a pártközpontban fogadta a stábot, amely kint várt a folyosón. Nyílt az ajtó, és megjelent maga az addig megközelíthetetlen miniszter. Rangos Kati eléje perdült, és egyből olyan kérdést szegezett neki, amelyik ugyan teljesen logikus volt, csak hogy az előző jó negyven évben nyilvánosan, vezető politikusnak, nem tette fel még senki:

– Lemond?

És erre Horváth Istvánról, aki éppen hogy csak kinyögte, *nem*, dőlni kezdett a verejték. Nem gyöngyözött a homloka, nem ütött ki rajta egy csöpp víz. Nem. Ömlött róla. Rangos ugyan felmérte, hogy ez a képernyőn meglehetősen hatásosan mutatna majd, de megsajnálta az embert, hogy ennyire gyomron vágta már az első kérdés.

Ezért megállította az operatőrt, és megkérte a nagy hatalmú belügyminisztert, hogy legyen szíves megtörölközni. Az próbálta rendezni sorait, majd újraindult a felvétel.

S a rendőrség és titkosszolgálatok uráról ismét dőlni kezdett a víz. Éppen úgy, mint korábban. (Hogy mi futhatott át a fején, nem tudhatjuk. Lehet, talán az is, ha itt újságírók beszökhetnek a titkosszolgálat védett objektumaiba, bármit leleplezhetnek, és ha ráadásul még a lemondását is feszegethetik, akkor most vele bármi megtörténhet. És ez érthetően viselte meg, még akkor is, ha mi már

tudjuk, amit Rangos akkor nem: pár órával korábban a kormányülésen azért csak-csak felvetődött a lemondás gondolata, még ha tagadás formájában is.)

És hiába álltak meg újra és újra, a belügyminisztert, úgy látszik, teljesen elhagyta az e szakmához nélkülözhetetlennek tartott stressztűrő képessége.

Ezért a január 7-i *A hét* műsorából valószínűleg sokan értették meg, mégiscsak közeleg valamiféle rendszerváltás, hiszen egy addig soha nem látott jelenséget tanulmányozhattak. Egy magát jól láthatóan fiziológiailag is nagyon kínosan érző belügyminisztert, akitől azt kérdezi valaki, amit kérdezni kell.

És ki látott addig ennyire kínban lévő politikust? Tényleg, ez már maga az új világ!

Egyébként január 23-án az izzadós belügyminiszter benyújtotta a lemondását.

Egy profi bármikor tud sírni

Szénási Sándor a híres építésszel, Finta Józseffel beszélgetett, aki az interjú egy pontján elérzékenyült, és elsírta magát. Szénási elégedetten bólintott, ez igazán hatásos lesz a rádióriportban. Aztán pár perc múlva, amikor észrevette, hogy a kazettás magnóba elfelejtett kazettát rakni, már majdnem ő sírt el magát.

Gyorsan időt kért, és viasszasaladt a Magyar Rádióba – szerencsére a szomszédban folyt az eszmecsere. És amilyen szerencséje van Szénásinak, amikor odaértek megint a beszélgetésben, Finta ismételtén elsírta magát.

Mondanunk sem kell, hogy bár ezúttal volt kazetta a magnóban, ámde megszorult a szalag, és semmit sem vett fel a berendezés.

A harmadik nekifutáskor, ahogy Szénási fogalmazott, már Finta is éppenhogy csak elpityeredni tudott annál a bizonyos résznél.

Hasba rúgás

Egy szép napon csengett a telefon Rangos Katalinnál, aki akkoriban a Magyar Rádió Közalapítvány kuratóriumának elnöki tisztét töltötte be. Ezzel egy időben a Rádió elnöke Such György volt, aki, hmm, nem állt túl messze a Fidesztől.

Rangost a miniszterelnök, Gyurcsány Ferenc hívta, ami merőben szokatlan volt. Mondhatni, példa nélküli. A kormányfő felvetette, nem tehetne-e valamit a közalapítványi elnök annak érdekében, hogy a Magyar Rádióban ne mindig és kizárólag csak Tölgyessy Péter politológus szólaljon meg és elemezzen eseményeket, hanem néha más is odajusson a mikrofonhoz. Hozzátette, hogy nagyra értékeli Tölgyessyt – aki amúgy folyamatosan ekézte őt –, de talán, néha-néha más vélemény is elhangozhatna.

Rangos felvilágosította a miniszterelnököt, hogy ő semmit, de semmit nem tehet, nem szólhat bele abba, milyen műsorok mennek a rádióban, kit kérdeznek meg és kit nem. Ő legfeljebb a gazdálkodás ügyeit vizsgálhatja.

– Akkor maga semmit nem tehet Suchhal? – kérdezte a miniszterelnök.

– Nem sokat, legfeljebb hasba rúghatom – felelte decensen a kuratórium elnöke.

Ezt a miniszterelnök sem kívánhatta, még elnézést kért a zavarásért, és Tölgyessy Péter továbbra is egymaga maradt a porondon, folyamatosan kritizálva a kormányfőt.

És most jön a játék. El tudja bárki is képzelni ezt a történetet úgy, hogy a kormányfőt benne Orbán Viktorak hívják, és ő kénytelen

hétről hétre hallgatni a Magyar Rádióban, hogy valaki, bárki, nem a legnagyobb tisztelet és elégedettség hangján beszél róla? És hol van már az akkor kritikus Tölgyessy is?

Miként nem játszunk össze a cenzorral

A Magyar Rádió egykori riporteréről, Gácsi Sándorról, számtalan dokumentumműsor készítőjéről, Farkas Zoltán írt egy egész anekdotafüzért 1990-ben, a *Mozgó Világ*ban. Ebből most csak egyet idézünk.

Gácsi komoly dokumentumműsorokat készített, és ma már szinte hihetetlen, hogy milyen alaposan dolgozta fel témáit.

Azoknak a régi időknek semmiképpen sem az volt a legfőbb jellemzője, hogy a hatalom emberei és képviselői például a rádióban olyan nagyon lelkesedtek volna azért, hogy a valódi valóság „fel legyen tárva”. Szerettek beleszólni, ezt vagy azt kivágatni, ha túl kritikusnak érezték a produkciót.

Ezért Gácsi műsorait általában készen – zenével összejátszva, stúdiómunkák után – mutatta be a rovatvezetőjének (aki szakmailag felelt Gácsiért) és az olvasószerkesztőjének (aki politikailag ellenőrizte a produkciót). Ennek a kettős ellenőrzésnek a gyakorlata, vagyis a szerkesztői önállóság szakmai és politikai korlátozása 1988-ig állt fenn. Ám a kész, összeállított műsorba már nem könnyű beavatkozni, Gácsi ezért – elővigyázatosságból – ragaszkodott ehhez a gyakorlathoz. Főnökei mégis gyakran kértek tőle kisebb-nagyobb korrekciókat. Egyikük, a megbízhatóan becsületes és becsülendően megbízható D. kifejezetten ráparancsolt: összejátszás előtt szeretné hallani a műsort.

És lőn. Megérkezett Gácsi, ezernyi tekerccsel. Elindított egyet: rajta szélzúgás. Egy másikat: kocsizörgés. Egy harmadikat: „No!”, mondja egy kocsis. Úgy tíz perc múlva, a sokadik tekercsen volt a műsor konferálása, az első érthető emberi mondat. D. megdöbbsen.

– Mi ez? – kérdezte indulatosan.

– A műsor első két perce – magyarázta Gácsi, majd megmutatta a forgatókönyvét. Ezen rajta: szélzúgás, kocsizörgés, kocsis, konferálás.

– Csak még össze kell játszani – mondta Gácsi, aki szerette sok apró részletből összerakni híresen hangzavaros riportműsorait, nem is ennyiből.

– Ne szórakozz velem – mondta D., és többet nem kérte a műsorokat összejátszás előtt.

Pusztán a pusztán

A Magyarországról jövök, a baráti körben csak *Moj* néven emlegetett műsor, sokáig a Magyar Rádió egyik legizgalmasabb produkciója volt, amely napról napra arról tudósított, milyen is az az ország, amelyben élünk.

Sándor Kata jó néhány tényfeltáró riportot készített ide, például egy izgalmasat a tanyavilágról, arról, hogyan megy a csicskáztatás. Erdélyből menekült emberek reménytelen sorsát használták ki nem kevesen, szinte állati sorban tartották őket, jó, ha egyáltalán éhbért kaptak. Sándor Katát újságírói szerencséje összehozta egy meglehetősen egyszerű asszonnyal, aki több férfit és nőt zsákmányolt ki lelkiismeretlenül.

A nő természetesen összevissza beszélt, mindent tagadott, még olyasmikkel is előjött, hogy ezeknek nála rettentően jó az életük, még főz is nekik. Ez már Katának is sok volt, és felháborodottan kifakadt:

– Csak nem azt akarja mondani, hogy pusztán emberbarátságból tartja őket?

Mire a rabszolgatartó, teljesen őszintén, imigyen vágott vissza:

– Pusztán? A pusztán tényleg csak három napot voltak!

Neve általában mindegyik interjúalanyaknak van. Az más kérdés, hogy az adás hevében ez nem mindig jut eszébe a műsorvezetőnek. Egy időben e sorok írója Kálmán Olgával közösen vezetett egy műsort az ATV-ben. Már bent ültünk a stúdióban, rajtunk volt a mikrofon, amikor Olga kétszer egymás után szépen lassan elismételte nekem, hogy most Suchman Tamás, a privatizációs miniszter következik, és nehogy azt mondd neki, hogy Szácsmen. Mert ő egy ilyen humoros lány.

– Nagyon vicces – feleltem –, tudom, hogy nem Szácsmen. – Majd kigyulladt a piros lámpa, az asszisztens intett, hogy kezdhetjük:

– És üdvözlöm a stúdióban Szácsmen..., akarom mondani, Szácsmen, szóval Tamást.

Miközben Olga megrovóan ingatja a fejét. Pedig ő szólt!

Klubrádió, *Reggeli gyors*. A műsorvezető Pikó András.

Interjúalanya a kitűnő roma polgárjogi harcos, Horváth Aladár.

Pikó: – Itt van a telefonnál Roma Aladár a horvát kisebbségtől. Vagy Horváth Aladár a roma kisebbségtől?

Majd jön a következő interjúalany, a fogyasztóvédelmi felügyelet szóvivője, Kathy Attila.

Pikó: – Akkor következik Kathy Attila. Kezét csókolom, Kati.

A nyolcvanas évek legvégén jártunk, a változások szele már söpört, mondjuk Budapest térségében, de a történetünkben szereplő érseki székhelyet még nem nagyon érte el. Talán csak annyira, hogy egy szép napon a városka egy főként romák lakta részén, egy kerítésen, felirat jelent meg: „Cigánymentes övezet”. Olyan idők voltak ezek, amikor még erre is felkaptuk a fejünket. Ma már annyit sem mondanánk rá, bakfitty. Szóval, riport készült. A helyi cigányokkal való beszélgetések után a rendőrségre vettük az irányt, merthogy éppen akkoriban törtek be a cigányok kis közösségi házába, s a rendőrök az egyszerűség kedvéért ezzel is a helyi romákat gyanúsították, mi pedig meg akartuk érdeklődni, miként is van ez. A parancsnokot nem találtuk ott, de egy kedves, bajszos tiszt elmesélte, ő mostanáig a „cigány vonalon” dolgozott, naná, hogy a cigányok voltak, nem kell ezen túl sokat nyomozni. A városka hangulatáról szóló riport éppen hogy megjelent, amikor az agilis rendőrkapitány felhívott: amit írtam, nem igaz, rágalom az egész, jöjjenek vissza, beszéljünk.

Hármasban ballagunk a rendőrség felé, a helyi romák szellemi vezetőjével meg Tamás kollégámmal, aki akkoriban kezdett el a frissen indult roma lapba írogatni, amúgy sofőrként tette magát hasznossá. A bejáratnál érdekes kép fogad. Két-három rendőr a lépcsőn rugdos-gumibotoz lefele egy cigányasszonyt. A nő feje nagyokat koppan a lépcsőn, az egyenruhások ezen különösen jókat nevetnek. A hangulat megalapozva.

A rendőrkapitány fiatal, dinamikus ember, persze csak tanú jelenlétében hajlandó találkozni a firkással, és még magnóra is veszi az

Kalocsai házfal, 1989 (fotó: Dési János)

egészet – igaz, azt csak én tudom neki elindítani. A lényeg, ők nagyon szeretik a cigányokat, rágalom, amiket írok. Félórás szeretetömlengés után hozom szóba a verést a bejáratnál, a nyílt utcán. Nem igaz. Ez az első válasza. De igaz. Akkor tegyek feljelentést. Nem teszek. De muszáj, mert ha tényleg így történt, akkor az katonai bűncselekmény.

Rendőr ellen feljelentést tenni a helyi rendőrségen különösen izgalmas. „Szétverjük a fejedet”, „megeszünk kisköcsög”, súgják oda a felsorakoztatott rendőrök, miközben nekem ki kellene választanom a tetteseket. Persze, a helyiek jól tudják, kik azok, már régen hazaküldték őket, miközben kollégáik az áldozattal közlik éppen, ha elismeri, megverték, azon nyomban állami gondozásba veszik a gyerekeit.

A kedélyes felismertetés és a relatíve korrekt jegyzőkönyv felvétele után meg kell várni a városi ügyészt – ez az ügy már az ő hatásköre. Az ügyész – aki pár hete tölti csak be ezt a funkciót, előtte városi párttitkárként szolgált – kifárasztásra játszik. Órákig várat egy irodában. Ámde én Tamás kollégámnak megígértem, hogy időben

hazaérünk, beüzenek, hadd menjünk már a fenébe. Visszajövök, ha kell. Semmi válasz.

Nekiindulok megkeresni a kafei folyosókon, s hallom, amint egy ajtó mögött így kedélyeskedik valakivel az ügyészem: „Cigány vagy zsidó ez a Dési, hogy egy ilyen ügyben hepciáskodik?”

Itt tépem fel az ajtót, és a törvényesség derék őrét a Magyar Köztársaság hajnalán küldöm el melegebb éghajlatra. Megszeppenve hallgat. Közeleg a rendszerváltás, mi lesz ebből? De talán mégis, minden így kezdődött.

A rendszerváltás előtti időkben bevett fordulat volt, hogy „a sorok között” kell olvasni. Ehhez persze a szerzőknek a „sorok között” kell írniuk. Vagyis, minden szereplő tudomásul veszi, hogy ilyen-olyan okokból bizonyos dolgok nem kaphatnak nyomdafestéket, nem lehet róluk a tévében, rádióban beszélni. De azért mégis. Csupán úgy, hogy mindenki értse, miről van szó, és mégis, a látszat megmaradjon.

Aztán jött a rendszerváltás, amely után felnyíltak a zsilipek, és egy darabig mindannyian azt hittük, elmúltak azok az idők. Aztán rövidesen megértettük, ha azok el is múltak, de újak jöttek helyettük.

A kilencvenes évek elejének magyar médiaháborújáról mára könyvtárnyi dolgozat jött össze. Gyuricza Péter remek *Média-csata-tér* című kötetében idézi fel, hogy amikor 1993 tájékán 129 újságíró bocsátottak el a közszolgálati rádióból, mert független műsorokat szerettek volna csinálni pártpropaganda helyett, akkor egyik reggel imigyen hangzottak el a hírek a Kossuth Rádióban: „Súlyosan megsértik a sajtószabadságot – itt hosszú, hosszú hatásszünet következett – Fehéroroszországban...” Vagy egy másik napon: „A sajtószabadságot súlyosan megsértve újságírókat bocsátottak el – szün, szün, szün – Chilében, ahol...”

A rejtjelezett üzenetek netovábbja az volt, amikor nem sokkal a választások előtt Bródy Jánost hívták meg a stúdióba, aki *Az utca másik oldalán* című lemezéről beszélt, amelyről persze a *Tangó lemondó* című számot forgatták le bátor kollégáink.

Na most ebből egyrészt értettük az üzenetet, másrészt meg arra gondoltunk, hogy a fene vigye el, nem történt valami változás 1990-ben mégiscsak?

A *Képes* 7 című képes hetilap a nyolcvanas évek egyik szenzációjaként jelent meg a magyar sajtópiacon.

Egyrészt mert szerkesztői felismerték azt, amit egyébként a világ másik felén már évtizedekkel korábban, hogy mennyire fontosak a nagy méretű, jó fotók, amelyek ebben a lapban önálló szerepet kaptak, s nemcsak illusztrációként jelenhettek meg. Másrészt mert modernebb, sok szempontból merészebb hangot ütött meg írásaiban is a lap.

A közönségnek tetszett a produktum, ennek ellenére 1987-ben eltávolították a főszerkesztőt, Gyapay Dénest. A szakmai közvélekedés szerint az akkori uralkodó párt főtitkárának, Kádár Jánosnak a felesége volt felettébb elégedetlen mindazzal, ami a lapban nyomdafestéket látott.

Sokáig az a hír járta, hogy a kirúgáshoz az utolsó csepp a pohárban az a március 15-i címlap volt, amely egy majmot ábrázolt – valamely tudományos-népszerű cikk illusztrációjaként. Mások politikai okot sejtettek a háttérben, megjelent a lapban egy interjú, talán az utolsók egyike, Lékai László esztergomi érsekkal, és ehhez a főszerkesztő a kor szokásaitól eltérően nem kérte az Állami Egyházügyi Hivatal elnökének, Miklós Imrének az engedélyét.

Aztán később az egészen bennfentesektől lehetett értesülni arról, mi is vívta ki Kádárné haragját.

A *Képes* 7 közölt egy interjút a playboy színésszel, Ernyey Bélával, aki kifejtette, hogy neki azok a lányok tetszenek, akik borotválják a szőrt a lábukon és a hónaljukban.

Ilyen gusztustalanság már mégse jelenhessen meg csak úgy, büntetlenül! Gyapay repült.

A lányok meg azóta is, egyre nagyobb számban, szőrtelenítik a lábukat és a hónaljukat.

Sietős búcsú

Azt régóta lehetett tudni, hogy a rendszerváltás utáni első miniszterelnök, Antall József súlyos beteg. Eleinte csak a hetes buszon beszéltek róla meg a Lukács uszodában, valamint a Bajza utcai óvodában és a nyíregyházi konzervgyár női zuhanyozójában... de hivatalos tájékoztatás nem jelent meg.

Aztán egy szép napon a Miniszterelnöki Hivatalban összehívták az újságírókat, és egy felelős tisztségviselő közölte, hogy kedves kollégák, ez most egy háttérbeszélgetés. A háttérbeszélgetés meg, tudják jól, azt jelenti, hogy nem szabad ám közzétenni, amit itt hallanak, ez csak az önök tájékoztatására szolgál, maradjon köztünk.

Akadt persze néhány ifjú kolléga, aki azonnal zsörtölődni kezdett, hogy ennek így semmi értelme. Ezeket azzal csitították, hogy dehogynem. Nálunk nem szokás a politikusok egészségi állapotát firtatni, de Antall József kénytelen lesz több programját lemondani betegsége és a kezelése miatt – és ezúton avatják be a sajtót az okokba. Ugyanakkor, emberiességi megfontolásból kéri, amit kérnek.

Ifjú kolléganőnk úgy érkezett vissza a szerkesztőségbe, hogy ugyan rettentő érdekességeket hallott, de szavát adta, hogy nem írjuk meg, mert, ugyebár, ez háttérbeszélgetés volt.

Az ügyeletes szerkesztő, a nyomdafestéket nem tűrő kifejezéseket most nem idézzük, odanyilatkozott, hogy a fészkes fene essen beléjük, és ezt meg azt rakják ide meg oda. Az mégiscsak az ország népére tartozik, ha első számú vezetője egészségügyi okokból csupán korlátozottan képes ellátni a feladatait. Ráadásul mindenki erről beszél. Ezzel

az ócska trükkkel jönnek, hogy egy „háttérbeszélgetésen” mondják el, amire mindenki kíváncsi, csak hogy ne írassuk meg... Megírjuk!

Lett is skandalum, meg „titeket soha többé nem hívunk meg” a nagyságos hivatal részéről, de se baj.

Korábban persze már szóba került, hogy Antall kórházi ápolásra szorul. 1990. október 28-án este, az úgynevezett taxisblokádnál után adott interjút a Magyar Televízióban Feledy Péternek. Pizsamában.

Idézzünk egy kicsit az interjúból:

Feledy Péter: „Kezdjük azzal: miniszterelnök ritkán szokott pizsamában interjút adni.”

Antall József: „Igen, én sem szívesen teszem. Úgy gondolom, hogy mindenkinek, a politikusnak is van magánügye, s én a betegséget is a magánügyek közé sorolom. Egyébként ritkán vagyok beteg, az egyetem elvégzésétől kezdve táppénzen sem voltam évtizedeken keresztül. De hát a mostani beavatkozás már nagyon időszerű volt – egy nyirokcsomó kivételére került sor, és ennek a vizsgálata most folyik –, de nem halaszthattam el azokat a külföldi utakat, amelyek elő voltak készítve. Ez a betegség már sújtott a helyhatósági választások utolsó időszakában, utána az angliai, a hollandiai úton, a választás napján és az Egyesült Államokban, de például egy amerikai látogatás egyeztetése, a találkozó az elnökkel – akinek a negyedórái hónapokra előre be vannak osztva – módosíthatatlan volt. És az volt az elhatározásom, hogy október 23-án még elmondom a parlamenti beszédet, részt veszek a koszorúzáson, s még a szabadságharcosok világtalálkozóján is beszédet mondtam, utána azonban már be kellett vonulnom a kórházba. A következő napon megoperáltak. A seb már kezd gyógyulni, még hátravan egy vizsgálat, és remélem, hogy – gyógyszeres kezelés után – hamarosan teljesen visszanyerem korábbi fizikai állapotomat.”

Aztán hónapokig jó állapotban volt, majd 1993. áprilistól már elkerülhetetlen lett a gyógyszeres kezelése, októberben Kölnben autolog őssejt-transzplantációt hajtottak végre rajta. November vé-

gén, negyven nappal a replantáció után heveny lymphoid leukémiát diagnosztizáltak.

Mondhatni, a tragikus vég már felsejlett. És egy tisztos szerkesztőségben – akármilyen illúziórombolóan hangzik is a dolog – felkészülnek az ilyesmire.

Előre meg kell írni a nekrológokat, az életrajzot és így tovább.

Ráadásul még különösebb gyakorlatunk sem lehetett abban, mit tesz ilyenkor a valóban szabad sajtó.

Én mindenesetre szabadságot kértem december első heteiben az akkor még létező *Magyar Hírlap*nál. Németh Péter főszerkesztő azzal engedett el, mehetek ugyan, de egyrészt legyen gondosan megírva és a szerkesztőségi rendszerbe betárazva minden olyan írás, amelyet a miniszterelnök halálakor elő kell venni, másrészt azonnal jöjjenek be a munkahelyemre, ha bekövetkezik, ami be fog következni.

Még jó, hogy megígértem. Igaz, az életrajzokat nem írtam meg teljesen, lesz arra még idő. Nem különösebben izgultam. Akkoriban rendelkeztem a kor technikájának a csúcsát jelentő személyhívóval, amely a mobiltelefon előtti kor eszköze volt. Ha kellek, csak csipogjanak azon rám és rohanok be.

December 12-én fiammal a jégpályán csúszkáltunk, így nem hallottam meg a kabátom alatt csipogó személyhívó jelzését. Mire mégis, és bevágtattam a szerkesztőségbe, már Walt Disney-től a *Kacsamesék* ment a képernyőn.

Dagobert bácsi éppen az asztalon ugrálva azt kiabálta: „Egy tengeri szörny felfalta a fagylaltomat!”, majd a kép hirtelen elsötétült, bár még Niki, Viki és Tiki hangja hallatszott: „Fogjuk le!” Majd az MTV logója volt látható, több percen keresztül, miközben megszólalt Chopin gyászindulója. Ebből már tudtam, nagy a baj.

A lapigazgató bejelentette, délutáni különszámot adunk ki, rövidesen megy a nyomdába. A főszerkesztő meg is jegyezte, nincs gond, az anyagok nagy része már készen van. Én bólintottam, mi mást tehettem volna.

Amikor a nyomtatott lap majdnem utoléri az internetet

Antall József miniszterelnök halálának a napján tehát négy kiadása jelent meg az akkor még liberális és sikeres *Magyar Hírlap*nak. Az első késő délután rikkancsok vitték szerteszét a városban. A második, az úgynevezett vidéki kiadás, a Budapesten kívüli olvasókhöz jutott, a következő a budapesti előfizetőkhez, míg a legkésőbbi lapzártával elkészült a budapesti újságárusokhoz került. A gyorsan változó, új és új eseményeket is igyekeztünk beszerezni a lapba. Antall halála nemcsak emberi tragédia volt, hanem politikai szenzáció is.

A többszöri „mutálás” lehetőségét a külpolitikai rovat szerkesztője, Gyévai Zoltán is igyekezett kihasználni. S miután aznap szavaztak az új orosz alkotmányról, újra és újra aktualizálta az első oldalas címet. Ezzel minden bizonnyal elsőként működött úgy a print sajtó, ami ma már az internetes újságírás korában mindennapos. Az pedig csak apró különbség, hogy amíg az interneten szerkesztett lapot azonnal látják az olvasók, az ő második címét Miskolcon, a harmadikat otthon a pesti kávénál, vagy a negyediket a metrón ülve, ugyanúgy csak reggel olvashatták az emberek. Ugyanis a lap első kiadása az első címmel vidékre ment, a harmadik került Pestre az előfizetőkhez, míg a negyedik a pesti újságosbódéknál volt már csak beszerezhető.

A címek pedig szép sorban a következők voltak:

Nincs orosz alkotmány

Nincs új orosz alkotmány

Lesz új orosz alkotmány?

Lesz új orosz alkotmány

A Magyar Hírlap négy mutációjának (kiadásának) eltérő címlapjai

Mélységes megrendeléssel

A magyar sajtó egyik nagy legendája, hogy azokban az időkben is, amikor még illett *sajtóhuba* nélkül megjelentetni a lapokat, előfordultak súlyos tévesztések. Egészen pontosan, előfordultak olyan apróbb hibák, amelyeknek a következménye meglehetősen súlyos lett.

A klasszikus történet szerint Sztálin halálakor az jelent meg a *Népszavában* a „Mélységes megrendüléssel” helyett, hogy „Mélységes megrendeléssel értesült az egész magyar nép Sztálin elvtárs haláláról.” Megrendeléssel vagy megrendüléssel – nem nagy különbség. Ám ezért a betűnyi eltérésért az „elkövetéssel” vádolt Bodó Béla hónapokat töltött börtönben szörnyű körülmények között. Ma már, amikor a sajtóhiba a lap természetes velejárója, meglehetősen nehéz elképzelni, hogy egy ilyen nyilvánvaló elírásnak efféle következményei lehettek. De lehettek.

A történet a legkülönfélébb formákban kering még ma is. Az urbanlegends.hu internetes oldal dolgozta fel a leghitelesebben, felidézve, amit Gyertyán Ervin *Lidérc és ingovány (1938–1953)* című könyvében írt.

„Bodó Béla szomorú története ismert a magyar sajtó berkeiben, de meglehetősen pontatlanul terjedt el. Én pontosan ismerem a hiteles történetet, hiszen én írtam azt a szöveget, amelyben a végzetes elírás megjelent. A lap – mint a többi orgánus is – a különböző üzemekből, munkahelyekről közölt tudósításokat a magyar dolgozók mélységes fájdalomáról és gyászáról, és ezt az összeállítást egy összefoglaló kispublicisztika – szaknyelven szólva kopf – vezette be. Ezt én írtam, és ez a bevezető – s nem a lap vezércikke – kezdődött

azzal a mondattal, hogy »A magyar nép mélységes megrendüléssel fogadta a megrázó hírt, hogy a nagy Sztálin nincs többé«. A mélységes megrendülésből, mire a lap megjelent, mélységes megrendelés lett. Amikor másnap a szerkesztőségben valaki – már nem emlékszem, hogy ki – figyelmeztetett erre, csaknem lefordultam a székről. Hiszen lehet, hogy a kéziratból került nyomtatásba az elírás, megeshet az ilyesmi, s mivel a kéziratot az ÁVH kiszállt emberei lefoglalták a nyomdában, ezt nem tudtam ellenőrizni. (...) Aztán kiderült, hogy mind a kézirat, mind a hasáblevonat korrekt és hibátlan volt. Ez volt a szerencsém. Velem nem is foglalkoztak. Az ÁVH a Balog János helyébe lépő tördelőszerkesztőt, az aranyos Bodó Bélát – a *Brumi* könyvek íróját – tartóztatta le, aki a legjobb barátom volt a szerkesztőségben, s azt a nyomdászt, aki az „e” betűt az „ü” helyett beszédte a szövegbe. Csak azt tudom elképzelni, hogy valami más sajtóhiba lehetett a szövegben, amit korrigáltam, s amikor azt kijavították – ami az akkori nyomdatechnikával csak az egész sor újrasedésével volt lehetséges –, akkor került a szövegbe a hiba, ami Béla figyelmét elkerülte, holott az ő dolga volt az oldallevonatok ellenőrzése. (...) Bodó Bélát is, a nyomdászt is letartóztatta az ÁVH. S amikor Béla vagy egy fél év múlva előkerült, egykori önmaga árnyéka volt.”

Talán jellemző az is, hogy ez a lapszám nem található meg a *Népszava* saját archívumában. Pedig az előtte és utána lévők mind hiánytalanul ott sorakoznak. (Így hiányzik az Arcanum remek digitalizált gyűjteményéből is.) Csak találgathatjuk, kik tüntették el ezeket az oldalakat.

Orbánt is átírják

Tetszik, nem tetszik, az országos nyomtatott politikai napilapok csillaga leáldozóban van. A példányszámuk csökken, ahogy a jelentőségük is. Ráadásul a politika is sokat tett azért, hogy ellehetetlenítse ezeket a lapokat. Kezdődött a *Magyar Nemzet*tel, amelyből a rendszerváltás után csináltak erőszakkal jobboldali lapot, aztán következett az egykor liberális *Magyar Hírlap*, amely sok-sok forduló után végül marginális szélsőjobboldali heccclappá vált, aztán jött a bátor és sok tényfeltáró írást hozó *Népszabadság* statáriális bezáratása. Míg a *Népszava* a túléléséért küzd már évek-évtizedek óta folyamatosan, és ez nem tesz jót a lehetőségeinek sem.

Sokáig maradtak még a megyei lapok, ezek viszonylag nagy példányszámúak, egy-egy megyében még mindig sokan olvassák ezeket. Aztán egy szép napon, 2016 őszén, egy Fidesz-közelinek tűnő céghez került a megyei lapok nagy része.

Persze kirúgások, átszervezések sora következett, már csak azért is, hogy az irányt megértse az ott dolgozók.

2016 karácsonyán az a megtiszteltetés érte a megyei lapokat, hogy interjút adott nekik Orbán miniszterelnök. A „nekik”-et ne úgy tessék érteni, hogy elhívták volna, mondjuk, egy interjúra a lapok riportereit, és azok kérdéseket tehettek fel a kormányfőnek. Hanem úgy, hogy a felállított központi szerkesztőség megbízhatóan kormánypropagandista vezetője készített egy semmitmondóan unalmas propagandainterjút.

Ezt aztán kötelezően megkapta mindegyik vidéki lap, hogy változtatás nélkül, ahogy van, rakják be a saját újságukba.

Így is lett. És különösebben senkit sem érdekelt volna az egész, ha valakinek fel nem tűnt volna, hogy a Fejér megyei Hírlapban megjelent Orbán-interjú a többitől eltérően szokatlanul őszinte:

– Mert mi kikértük az emberek véleményét, *bár nem érdekelt minket.*

– ...és az ápolónők bérét 2017-ben és 2018-ban is folyamatosan emeljük. *A kórházi hullák száma is emelkedik.*

– A korrupciós vád mint politikai lejárató eszköz teljes mértékben megszokottá vált. *Mi is használjuk.*

– Azt kívánom, hogy *minél többen találjanak vissza a karácsony pogány értelmezéséhez*, hiszen mégiscsak a Megváltó születését várjuk.

Nos, nem nehéz kitalálni, hogy a kurzivált részek nem az eredeti beszélgetésben hangzottak el, hanem valaki utólag beleírta. A Fejér megyei Hírlapnál meg a szigorú utasításnak megfelelően, ahogy azt előírták a dolgozóknak, minden változtatás nélkül berakták a cikket.

Persze botrány lett az egészből. Afféle felségsértési ügy lett belőle, bár akadt, aki azt orrontotta, hogy esetleg maga a kiadó provokálta volna saját magát, hogy erre hivatkozva rúghassa ki az újságírókat, akiket nem tartottak elég megbízhatónak. Erre persze semmi bizonyíték nincsen, mint egyelőre arra sem, ki javított bele a szövegbe.

Ennek ellenére egy tízórás monstre tárgyalás után kidobták a munkahelyéről azt az öt embert, köztük a lap főszerkesztőjét és vezető szerkesztőit, akiknek ugyan semmi közük nem volt bizonyíthatóan a beleírásba, s nem is nagyon állt volna módjukban kiszűrni, hogy más ezt tette. De a példastatuálás végett mégiscsak áldozatokra van szükség. Nem, nem az ötvenes évek története ez. 2016 vége – Magyarország.

Miért nem adott Kennedy interjút az MTI-nek?

Kennedy állítólag elnökként nem adott túl nagy számban interjút, és különben is, egy elnöki interjút egy újságíró szakmája csúcsának tekinthet. Hát még egy magyar újságíró! Polgár Dénesnél még a hatvanas években, amikor az MTI tudósítója volt Washingtonban, majdnem maga az elnök jelentkezett. Egészen pontosan Pierre Salinger, az elnöki sajtófőnök kereste meg Polgárt, nem szeretne-e egy beszélgetést az elnökkel.

Hmm. Polgár szeretett volna. De. Először is óvatosan megérdeklődte, hogyan is esett rá a választás. A magyarázat szerint az elnök a szocialista országok népeihez szeretne szólni, kicsit közvetett formában. Egy lapinterjúra gondoltak. Elsőnek megkeresték a nagy szovjet orgánumokat, de azok nem válaszoltak. Aztán a lengyel PAP hírügynökség munkatársa került szóba, de ő pechjére szabadságon van.

Akkor jöjjön az MTI-s Polgár! Aki persze a sajtófőnök kérdésére kitérően azt felelte, hogy na jó, jó, de neki ehhez engedélyt kell kérnie Budapestről.

Íziben táviratozott is Pestre, ahonnan az egyik külügyminiszter-helyettes aláírásával az alábbi választ kapta: „Kennedy adhat interjút, de csak akkor, ha megígéri, szakít imperialista politikájával.”

Nos, Polgár Dénes, úgy látszik, ebben nem bízott eléggé, ezért napokig elkerülte a Fehér Háznak még a környékét is, nehogy szembejöjjön vele Kennedy és megkérdezze, á, Mr. Polgár, hadd adjam már azt az interjút, miért tetszik bujdokolni előlem?

Szorult helyzetéből Alekszej Adzsubej, az *Izvesztyija* főszerkesztője, ráadásul Hruscsov veje szabadította ki, aki kötélnek állt, megmentve ezzel az egész szocialista tábor becsületét.

Arról nincs hír, hogy a szovjet elvtársak Adzsubejtől is megkövetelték volna, hogy az amerikai elnök jelentse ki, felhagy az „imperialista politikával”.

Sakál elpasszolja Polgárt

Azokban az időkben, amikor a világpolitikát a Magyar Televízió nézőinek a Polgár Dénes vezette *A hét* című műsor jelentette, esett meg, hogy az OPEC, az olajexportáló országok szervezete bécsi miniszteri értekezletén forgattak Polgárék. Jó alaposan fel akarták dolgozni az anyagot. Csakhogy napközben elkezdett havazni – és akkoriban a tudósítás célba juttatásának a legelfogadottabb eszköze mégiscsak az volt, ha a riporter maga vitte el a filmet a tévé pesti épületéig –, hát a tervezettnél hamarabb hazaindult a stáb.

Polgár később esküdött rá, hogy miközben az OPEC-irodaházban a lépcsőn lefelé siettek, szembejött velük egy ifjú pár egy-egy nagy hátizsákkal.

Bakos László gyártásvezető társaságában talán még Schwechatnál sem tartott Polgár, amikor a hátizsákos ifjú és társa előpakolta fegyvereit a hátizsákból és túsul ejtette az összes olajminisztert.

Ugyanis az ifjú maga Carlos, azaz a Sakál volt – a korszak legrettegettebb terroristáinak egyike, aki aztán az általa összefogdosott embereket egy buszba terelte, majd repülőgépen meg sem állt Algériáig. Nem kevesebbet követelt, mint hogy az olajtermelő országok ne emeljék a sajtos pogi árát. Illetve, mégsem ezt. Azt, hogy ne emeljék az olaj árát, mert a szegény országoknak nem fussa rá.

Polgár Dénes úgy gondolta, ha már megúsza az algériai kitérőt, részletes beszámolót készít a magyar nézőknek. A délutáni eseményekről a filmet az osztrák kollégáktól kérte kölcsön, és így meglehetősen későn lettek készen.

Emlékszem, mi is izgatottan néztük otthon a tévét, édesanyám meg is jegyezte, milyen zaklatott ma Polgár, nem is csoda, kevésen múltott, hogy nem került az emberrablók fogságába.

Polgár Dénes később, az *Egy Polgár a nagyvilágban* című könyvében, mintegy a mamámnak némi spéttel válaszolva, azt írta, hogy ő nem az át(nem)élt izgalmak miatt volt ideges, hanem, mert félt, nem készül el a vágó idejében az anyag végével. Amin még dolgoztak, mikor már a műsor elkezdődött.

Hát így.

Elutazott, de mégsem

Az 1950-es években nem voltak mindennaposak a nyugati országok vezető politikusainak magyarországi látogatásai. Ezért is kaphatott a szokásosnál is nagyobb figyelmet az akkori francia külügyminiszter, Maurice Couve de Murville budapesti programja. Minden olajozottan működött, és már csak a búcsúztatás volt hátra. Az MTI tudósítója is kint volt Ferihegyen a kormányváróban. Sorra vette a vezető magyar búcsúztató politikusok névsorát, megvárta a kezet rázást, integetést a repülőgépnek, a gép kigördülését a felszállópályára, majd leadta tudósítást, amit a Naphegyen rögtön ki is adtak, ahogy azt akkoriban a protokoll előírta. Igen ám, de mire kiment az anyag, a repülő, a felszállást követő tizedik percben, heves viharba került, és kénytelen volt visszafordulni. Így nem érkezett meg a következő célállomásra, Bécsbe, viszont újra landolt Ferihegyen. Az osztrák illetékesek meg csak várták, várták, s nem értették, hogy hol veszett el a francia külügyek vezetője, aki az MTI szerint elrepült Budapestről. Támadt egy kis diplomáciai pánik, mire kiderült, mi is történt valójában. Így tett rövid idő alatt kétszer is látogatást a francia külügyminiszter a magyar fővárosban. Az MTI tudósítóinak meg attól kezdve csak félórával a felszállás után volt szabad eljönniük a repülőtérre.

Nem téged temetnek

Az MTI protokollmunkáinak egyik leghálátlanabb leckéje volt a temetésekről szóló tudósítások megírása. Kárpáti Miklóst, aki aztán hosszú évekig dolgozott a távirati irodánál, az első ilyen feladata előtt rovatvezetője a következő instrukciókkal látta el: „Kimégy, nem jegyzetelsz, nem iceregsz-ficeregsz, mocorogsz, mindent a fejedben tartasz, nem nyüzsögsz, nem te vagy a főszereplő. Nem téged temetnek!”

Még egy temetés

A temetésekről szóló tudósítások alapos előkészületet igényeltek az MTI munkatársai részéről. Ha nagyon magas beosztású halottról volt szó, illet előre beszerezni az őt búcsúztatótól a gyászbeszédet, mert a helyszínen mégsem lehetett ez ügyben lépéseket tenni. Tudósítani pedig csak pontosan, szépen...

Jánossy Lajos nemzetközi hírű, Kossuth-díjas fizikus, asztrofizikus, matematikus 1978-as temetésének tudósítása is ennek megfelelően aprólékos előkészületekkel járt. Sikerült előre beszerezni a fő búcsúztatónak, dr. Ajtai Miklósnak, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnökének, a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége elnökének gyászbeszédét. Az abból kiragadott mintegy tizenöt sorral meg is lett volna a temetési tudósítás. Eljött a ceremóniában a búcsúbeszéd megkezdésének ideje, ám a búcsúztató szónok meg sehol. Egyre nagyobb az idegeskedés, mocorgás a ravatalozóban. Húsz perc csúszás után még kellemetlenebb a helyzet.

A gyászbizottság elnöke, akkor már gyöngyöző homlokkal, de remek emberismerettel, odament Kárpáti Miklóshoz, az MTI tudósítójához, és vázolta a már-már pánikká fokozódott hangulat okát: nem érkezett meg Ajtai. Akkor Kárpáti könnyed mozdulattal kivette zsebéből a beszédét, és odaadta. Némi hitetlenkedés, majd ezt követő megkönnyebbülés és rövid tanakodás után gyors döntés született: a jelen lévő Kornidesz Mihály, az MSZMP osztályvezetője olvassa fel Ajtai búcsúztatóját. Így mintegy félórás csúszással megkezdődhetett a gyászszerartás.

Kornidesz nagy átéléssel adta elő a szöveget, annak ellenére, hogy először találkozott vele. Még öt perce sem beszélt, amikor megérkezett Ajtai, aki nem akart hinni a fülének, hogy saját szavait hallja Kornidesz előadásában. Ekkor meg ő lett hullasápadt, kiverte a verejték – többen azt hitték, két temetés lesz.

Mint kiderült, a titkárságán egy órával későbbre írták be a nap-tárába a temetést, ő eszerint érkezett.

A tudósításban az MTI-nek egyébként csak egy mondatot kellett átírni. Azt, amelyikben az szerepelt, ki mondott beszédet. A többi stimmel.

Aczél elvtárs ott volt

Kárpáti Miklóssal – kinek védőszárnyai alatt e sorok szerzője újságírói létének első napjait töltötte az MTI-ben, még a múlt században – rengeteg jó történetnek való esett meg az eltelt évtizedekben. Adjuk is át neki rögtön a szót:

Első nagy MTI-s munkáim egyike volt tudósítani az Ünnepi Könyvhét megnyitójáról. A rovatvezetőm felkészített, figyeljek a protokollra, ne hagyjak ki és ne is szerepeltessen feleslegesen senkit. Ez utóbbihoz kiegészítést is fűzött. Várható, hogy ott lesz az eseményen Aczél György, a Kádár-korszak kulturális életének legfőbb irányítója. Ha látod, odamégy hozzá, és megkérdezed, ott van-e – szólt a számomra kicsit bizzar eligazítás. Kíváncsiskodásomra kiderült, hogy az MTI előző héten beszámolt egy rendezvényről, amelyen ott volt Aczél elvtárs, de ő nem szeretne volna, hogy ez nyilvánosságot kapjon, azonban mégis benne volt a tudósításban. Nem jártak jó pontok ezért a hírügynökségnek. Drukkolva mentem ki a helyszínre, bárcsak ne lenne ott Aczél. Pechemre épp akkor értem oda, amikor a Deák Ferenc utcán széles kísérettel sétált a Vörösmarty tér felé. Jobb előbb túlesni a nehezén, gondoltam, és átvergődtem az őt körülvevő embergyűrűn. Mellé érve valami ilyesmit mondtam:

Aczél elvtárs, ne nézzen bolondnak, az MTI-t tudósítom, és a főnököm a lelkemre kötötte, ha önt látom, kérdezzem meg, itt van-e.

Aczél gyorsan felfogta, hogy honnan fúj a szél. Biccentett egyet, és közölte:

– Megírhatja, itt vagyok!

A koszorús költő és az MTI

A hírügynökségi műfaj eléggé kötött, ritkán engedi meg a lírát. Ismereteink szerint egyetlenegyszer adott ki verset az MTI. Ennek története pedig a következő:

Farkas Bertalan ürrepüléséhez kötődően kellett írótól, művésztől az első magyar űrhajós teljesítményét méltató reagálásokat kérni. Kárpáti Miklósnak, mint az MTI akkori írószövetségi tudósítójának, Juhász Ferenc Kossuth-díjas és más magas kitüntetésekkel elismert költőt kellett megkérdeznie, mi a véleménye a nagy űrutazásról. Juhász Ferenc arra kérte, adjon neki két órát, visszahívja. Kárpáti várt, várt, és már éppen új költő után akart nézni, amikor megcsörrent a telefonja. Juhász Ferenc volt, aki megkérte, küldjenek futárt, mert írt egy ugyan nem hosszú költeményt, de azt mégsem diktálná le telefonon.

Megérkezett a boríték, benne a következő kétsoros vers:

Egy magyarországnyi emberszív

Egy emberszívnyi Magyarország
kering most felettünk!

Az MTI azóta eltekint a költemények kiadásától.

A ravasz tudósító

Oltványi Ottó, az MTI nagy alakja, volt vezérigazgatója akkor lett másodszorra bukaresti tudósító, amikor bizony nem volt a legfelhőtlenebb a magyar-román viszony. A romániai külügyesek sokáig ódzkodtak is az elfogadásától, mert szerintük már korábban is a kelleténél több borsot tört az orruk alá.

Ottó bukaresti lakásuk legkisebb szobáját azonnal kijelölte dolgozószobának, kulcsra zárta, és családja megrökönyödésére megtiltotta, hogy rajta kívül más is bemehessen a helyiségbe. Aztán elkezdett tudósítani. A kötelező hírek mellett azonban egyre nagyobb mennyiségben jelentek meg az MTI-nél a Romániáról szóló, Ottótól származó fekete beszámolók. Hol fogtak el egy keresett bűnözőt, milyen sikkasztások, erőszakos és más bűncselekmények történtek. Még csak egy hónapja volt ott, amikor behívták a külügybe, hogy visszavonják működési engedélyét. Ottó készült erre. Mikor kérdőre vonták, hogy honnan veszi ezt a sok, Romániát rossz színben feltűntető hazugságot, előkapta a szobájában addig gyűjtögetett, a helyi, regionális lapokból kiollózott cikkgyűjteményét, és letette az őt felelősségre vonni akarók asztalára.

Nem volt mese, ha némi fogcsikorgatás közepette is, de Oltványi maradt az MTI tudósítója Bukarestben.

Vitray, a sofőr

Vitray Tamás nemcsak legendás tévés műsorvezető, riporter és szerkesztő, hanem jó pár kollégánk mestere is. Sok olyan szerencsés pályatársunk működik, aki eldicsekedhet vele, Vitraytól tanulhatta meg e mesterség alapfogásait.

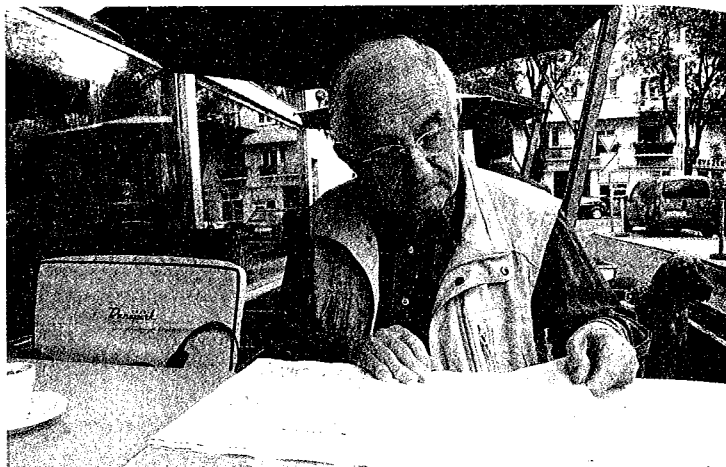
A köznyelvben csak Vitray-stúdiónak nevezett rendszeres foglalkozásokon többek között Knézy Jenő, Szegvári Kati, Gyulai István, vagy éppen e történetünk másik szereplője, Rózsa György vett részt.

Vitray, mint régi cserkész, afféle cserkészjátékokkal próbálta edzeni a fiatalokat, javítani például a koncentrációképességüket, a memóriájukat, a reakcióképességüket. S e játékos gyakorlatok közben egészen összebarátkoztak.

Így aztán semmi meglepőt nem talált Vitray abban, hogy egy szép napon Rózsa Gyuri félrevonta, és bizalmasan elmondta, hogy ő most megnősül. Egy kolléganőjét veszi feleségül. És nagyon meg szeretné adni a módját. A szertartás a Várban lesz, és igen elegánsan akar megjelenni. Úgyhogy a feldíszített esküvői kocsit nem vezetheti ő. Mert az mégiscsak hogy nézne ki. Megtenné-e Vitray azt a kis szívességet, hogy ő vezeti az autójukat.

Természetesen, miért ne tenne meg ilyesmit az ember egy kedves tanítványának?

Mondjuk, azért a nagyobb móka kedvéért, azt megszervezték, hogy Bánó András beöltözött elegáns vőlegénynek, Liptay Katalin pedig tipp-topp menyasszonynak, hogy a show-t némiképp ellopva tréfálják meg a helyszínen az ifjú párt. (Érdekes, ma mindenki itt esküszik?)

Vitray Tamás az anekdotákat olvasgatja (fotó: Dési János)

Mindenesetre, a valódi menyasszony-vőlegény lassan hajtattott a házasságkötő terem elé Vitray sofőrsége alatt, miközben szemből megindult az álpár.

De akármi folyt is, mégiscsak ki kellett szállni a kocsiból.

Az ifjú ara már a kilincs felé nyúlt, amikor Rózsa Gyuri rászólt:

– Maradjál, Gabika, ne szállj ki. Majd a Tamás kipattan, és kinyitja neked az ajtót!

This is a begining of a beautiful friendship – ahogy a filmben mondják.

Hétfőn nincs kék villódzás

A Vitray-stúdió tagjainak a többsége a *Pályabelépő* című tehetségkutató versenyen nyerte el a jogot, hogy bejárhasson a Magyar Televízióba. De sokáig úgy érezték, a kutya sem törődik velük. Pusztán attól, hogy ott csetlenek-botlanak néha, még nem lesz belőlük igazi tévés.

Talán Knézy Jenő inspirálására végül is Vitray Tamás elvállalta, hogy hétfőnként, amikor nincs adás, foglalkozik a fiatalokkal. Ugyan-is azokban az években az volt a szokás, hogy hétfőn nem jelent meg napilap, zárva voltak a múzeumok, többségükben a vendéglők, és ma már elképzelhetetlen módon adásszünetet tartottak az egyetlenegy televízióban is.

Unalmas, esős, késő őszi napon üldögéltek hát a magyar televíziózás jövődő nagyjai, és Vitray előadását hallgatták arról, hogy egy jó kommentátor egy kevésbé izgalmas dologról is képes érdekfeszítően beszélni.

– Nézzetek ki az ablakon, és erről mondjatok pár olyan mondatot, amelyik biztosan leköti majd a nézőket.

Gyulai István vállalkozott a majdnem lehetetlenre, és ott azonnal rögtönzött egy frappáns kis beszélyt arról, hogy milyen unalmasnak, ködösnek néz ki minden, de azért az ablakok mögött kéken ott villó-dzik a tévé, amely izgalmat hoz ezekbe az eseménytelen napokba is.

A kollégák elismerően csettintettek, hogy ez igen, csak így fejből ilyen kívágni, ez a fiú még viszi valamire, amikor Vitray fejcsóválva megjegyezte:

– A hitelesség. Azért az sem árt. Ma, ugye, hétfő van. És hétfőn nincs adás. Nem villódzhat kéken semmi sem az ablakok mögött.

Azért abban megegyeztek, az sem baj, ha egy riporternek van fantáziája.

Mazsola és a cenzúra

Vajon egy országban, ahol mindennek politikai jelentőséget tulajdonítanak, mennyire lehet szabad Bálint Ágnes *Mazsolája*?

Hiszen ismerik a régi viccet: „A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága a következő áremelés előkészítésén dolgozik. A kérdés, hogy mennyibe kerüljön egy kiló sajt, amit addig 30 forintért árultak. Néhány közgazdász szerint az optimális kilónkénti ár 49 forint lenne, mások szerint 60 forint. Végül Kádár János véleményét is kikérik: – Nekem teljesen mindegy. Felőlem – mondja Kádár – lehet 49, vagy lehet 60. A lényeg, hogy 56 ne legyen.”

Képzeljük el ebben a világban annak a szerkesztőnek a lelki állapotát, aki fél órával azelőtt ezt hallotta a párttaggyűlésen, hogy „Kedves elvtársak, holnaptól a tejtermékek, különösen a sajt ára emelkedni fog, mert...” Ezekben az időkben az áremelésekről ugyanis előre értesítették az MSZMP tagjait. Talán sorolták is tovább, mi fog még emelkedni, de innentől kezdve a mi szerkesztőnk már nem is figyelt tovább a párttitkári beszámolóra, csak az zakatolt a fejében, hogy most mi legyen. Az előkészített esti mese aznapi részében, Bálint Ágnes zseniális történetében Mazsola arról panaszkodik, hogy „Elúszik a sajtunk”.

Szerkesztői szabadság ide vagy oda, a bátorság odáig terjedt, hogy azon nyomban elcserélték az aznapra szánt epizódot egy másik, az adott pillanatban tökéletesen ártalmatlannak tűnő résszel. Minek kockáztatni! Még a végén az elvtársak azt hiszik, hogy ez itt valamiféle ellenzéki fészek, amelyik így fejezi ki nemtetszését az aktuális sajtáremelés ellen.

Így az apró, zöld malac – ó, az a Kádár-kori öncenzúra – aznapra sajt nélkül maradt.

Ahogy másnaptól a fél ország.

Munkások lógnak a fákról

A nyolcvanas években Kádár János baráti látogatásra utazott a Szovjetunióba.

Elvtársi légkörű moszkvai vendégeskedése alatt egy igazi szocialista nagyüzembe is elvitték a magyar első titkárt.

A *Világgazdaság* kiküldött tudósítója szeretne volna érzékelteni a meleg fogadtatást, amelyben Kádár elvtárs részesül a testvéri szocialista országban. A maga módján azt akarta megfogalmazni, hogy milyen óriási munkástömegek voltak kíváncsiak Kádár János beszédére.

Ezért valami ilyesmit telexezett haza: „Már Kádár János beszéde előtt munkások tömegei lógtak a fákról.”

Szerencsére, akadt Pesten egy szerkesztő, aki gyors mozdulatokkal még idejében kihúzta ezt a veszélyes áthallásokkal teli mondatot.

Az életmentő borbély

Az égési sérülés a legsörnyűbb traumák közé tartozik. Ezért aztán egy égési sebek gyógyulását gyorsító szer hatalmas siker lehet anyagilag is, nem beszélve a szenvedők kínjainak enyhítéséről. Gondolnánk, egy efféle találmány után két kézzel kapkodnak, mi több, versenyeznek érte a gyártók, a befektetők. A valóság azonban egy kicsit bonyolultabb.

Hiszen a Naksol (később Irix néven is forgalmazott) szert hosszú évekig nem sikerült elfogadtatni az orvosi közvéleménnyel. Talán sosem lett volna az egészségből semmi, ha a hetvenes évek végén, egy szép napon Szegvári Kati nem készít riportot egy kis Tolna megyei faluban. Már a munka vége felé tartottak, amikor végre Szegvári megkérdezte a körülötte lebzselő agronómust, hogy mit is akart mondani.

És az agronómus belefogott egy új történetbe, amely úgy kezdődött, hogy mellette egyszer felrobbant egy benzineshordó, ő súlyosan megégett. De itt a szomszédban van egy borbély, aki kikevert egy csodaszert, és attól meggyógyult, még hegek is alig maradtak rajta.

Szegvárit szerencsére érdekelte a történet, összepakolta a stábot, és átszaladtak a szomszédos Nak községbe.

– Bementünk ahhoz az öregemberhez, akit mondott az agronómus. Azt rögtön láttam, hogy óriási kosz van nála – emlékezik Szegvári Kati. – De éppen hoztak hozzá egy üvöltő gyereket, akit az anyja véletlenül leöntött forró halászlével. Az öreg még kezét sem mosott, csak lefújta a szerével a fiút, a megégett gyerek pedig kezdett elcsitulni.

Vitray Tamás ezekben az években a nagy sikerű, *Csak ülök és mesélek* című műsorát készítette. Ma már nehéz elképzelni, de nagyjából az egész ország nézte az adásokat. Ami itt elhangzott, arról attól kezdve mindenki tudott.

– Elmeséltem Tamásnak a történetet – folytatja Szegvári –, és javasoltam, hogy miután a szer után senki sem érdeklődik, foglalkozzunk legalább vele mi. Vitray rutinosan azt kérdezte: – És valaki mellénk áll? – Azt feleltem, hogy nem nagyon hiszem. Mire ő: – Jó, mi megcsináljuk.

Ugyanis a történet természetesen nem az interjúval kezdődött.

A borbély, Széles Lajos, miután megjárta az I. világháború frontjait is, a húszas években kivándorolt Dél-Amerikába. Hosszú évtizedeken keresztül Uruguayban élt. Borbélyként dolgozott, de mindig is érdekelték a különféle gyógyító főzetek.

Az talán csak a legenda része, de az is lehet, valóság, hogy az ötvenes évek végén két barátját súlyos motorbaleset érte, csúnyán megégtek. Akkor kezdett bele egy olyan szer elkészítésébe, amelyik a megégettek fájdalmait csökkenti, gyógyulását segíti. Állítólag 1962-re össze is állt ez a speciális oldat.

1964-ben Széles Lajos hazajött Magyarországra, mert felismerte, hogy a találmánya milyen jelentős, és a „kis magyar népnek” akarta azt adni. Van ilyen.

– Máig emlékszem a gesztusára, a hangsúlyára, ahogy azt mondta, „én ezt a kis magyar népnek akarom adni” – idézi fel Vitray Tamás ma Széles Lajos szavait.

Ámde „a kis magyar nép” képviselői kevésbé lelkesedtek azért, hogy egy tanulatlan, paraszti sorból származó egyszerű borbély efféle sikert érjen el.

Bár szülőfalujának orvosa évek óta feljegyzéseket készített a szer eredményes alkalmazásáról, sőt még a helyi népfronttitkár is lelkesedett a találmányért, az ügy egészen Vitrayék színre lépéséig nem haladt előre.

Az ok prózai. Széles Lajost, még mielőtt Szegvárival találkozott volna, elvitték a budapesti katonai kórházba, és ott be is mutatták annak az orvos-ezredesnek, aki az égési sérülteket gyógyító osztály vezetője volt. A borbély néhány ott ápolt, megégett iraki pilótán bebizonyította, hogy működik, amit kitalált. Ekkor az orvos-ezredes azt ajánlotta, legyen ez a szer közös találmányuk, és felezzék a bevételt.

Széles Lajos ezt az ajánlatot nemcsak elutasította, hanem komolyan fel is háborodott rajta. Hiszen ő nem nyereszkedni szeretett volna, és azt sem akarta, hogy ezt más tegye, mert, ugye, ő „a kis magyar népnek” akart segíteni.

A riport mindenestre készült, de a hivatalosságok nem akarták elismerni, hogy egy kívülálló képes lehet efféle szer megalkotására. Még maga az akkori egészségügyi miniszterhelyettes, Medve László is alaposan legorombította a tévé elnökét, Nagy Richárdot, miért engedi, hogy Vitrayék efféle „kuruzslással” foglalkozzanak.

Úgyhogy Szegvári és Vitray beszervezett néhány neves embert, így például az olimpiai bajnok Fenyvesi Csabát, hogy ők saját tekin-télyüket felhasználva egyengessék a Naksol útját.

– Lement végül az anyag a tévében – idézi fel Szegvári. – Másnap reggel a takarítónő az üzenőfüzetbe beírta, hogy lenne valaki, akit érdekel a dolog, megvenné a találmányt.

A külkereskedelmi cég, az INTERAG, amely a Shell magyarországi képviselőjét látta el – dr. Hermann Imre közbenjárásával – megvásárolta a receptúrát. A Humán Oltóanyag-termelő és Kutató Intézetben megkezdődött először az Irix, majd a Naksol gyártása.

Mindenestre nem kapkodták el a dolgot. Csak 1988-ban sikerült Magyarországon törzskönyveztetni a találmányt.

Ám ha Szegvári nem találkozik a megégett agronómussal, lehet, hogy ez sohasem történik meg.

– Tíz évvel később elmentem újra Széles Lajoshoz – fejezi be a történetet Vitray. – Egy kis panellakást vett Dombóváron a pénzből, amit kapott, és slussz. Ennyi jutott neki belőle.

Rényi ledorongol

Az közismert minden gyakorló szerkesztő előtt, hogy ha egy műsor végén bemondják, tessék érdekes történeteket küldeni a szerkesztőségnek, akkor a levelek 80%-ában szimpla butaság szerepel, a következő 17%-ot gyakorló elmebetegek írják, de mindig akad a végén nagyjából 3%-nyi olyan információ, amelyért érdemes az egészséget megcsinálni.

Ráadásul, amikor az ügyeket még úgy lehetett elintézni, hogy: „kihívom a sajtót” – na, akkor aztán áradtak az üzenetek egy-egy sikeres tévéműsor címére.

Vitray Tamás a nyolcvanas évek mind nagyobb társadalmi le-targiájának idején vetette fel az akkori tévéelnöknek, mi lenne, ha készítené egy műsort a sikerről.

A kezdeti gyenge próbálkozás, hogy a hivatalos szervektől gyűjt-senek be dicsőséges ügyeket, nem vezetett eredményre.

Maradtak hát a levelek.

Vitray lovagiasan figyelmeztette a tévéelnököt, hogy ezután ké-szüljön rá, olyanok történetei keverednek majd elő, akiknek lehet, hogy sikerült valamit feltalálniuk, megtalálniuk, elkészíteniük, de képtelenek túljutni a bürokrácia útvesztőin. Úgyhogy balhék lesznek.

A próféta szólt belőle.

A *Siker* egyik legnagyobb sikertörténete a műanyag szemlencse.

Valaki arról értesítette a szerkesztőséget, hogy ismer egy szemor-vost, aki a népbetegségnek számító szürke hályogot tudja egyedülálló módon gyógyítani, műanyag szemlencse beültetésével.

A riportot Baján, ahol dr. Vass Zoltán szemészorvos működött, Vitray készítette.

Ma is úgy idézi fel, hogy dr. Vass „bűbájos és különösen szerény ember” benyomását tette rá, aki rögtön azt is elmondta, hogy nemcsak ő, hanem egy kollégája Tatabányán szintén képes ennek az akkor még egészen fantasztikusnak tűnő műtétnek az elvégzésére.

Mindenesetre Vass doktor egy műtétjét mutatták be. Az operatőr Hollós Olivér a komplett szemműtétet filmre vette – ez sem volt mindennapos televíziós produkció akkoriban.

Országos visszhangot vert ez az ügy is. De ahelyett, hogy az elismerés hangja zengett volna, megindult a kritikák sorozata. Leg-nagyobbrészt éppen a szemészekről. Na, ja, többségük akkoriban még képtelen lett volna a bajai doktor után csinálni az operációt.

Az ország vezető szemorvosa még egy orvosi szaklapba is írt egy igen éltelő cikket, amelyben Vitrayt is keményen kárhoztatta, amiért sarlatánságokat támogat. És a jelesnek nem mondható cikk utolsó mondata valahogy úgy hangzott: a műanyagszemlencse-beültetés olyan beavatkozás, amelyet tisztességes ember az anyósának esetleg, de az anyjának soha meg nem csinálna.

Vitray ezt a megjegyzést különösen otrombának érezte – mondjuk, joggal –, és válaszolt valamit a cikkekre. De különösebb eredményt ezzel nem ért el.

Ráadásul felvonult ellene a nehéztüzérség is.

A *Népszabadság* – az uralkodó párt központi szócsöve – „örö-kös első főszerkesztő-helyettese”, Rényi Péter, rosszállóan felvonta a szemöldökét.

Az akkori hatalmi viszonyok ismerői szerint az ilyesmi nem számított jó ómennek. Még akkor sem, ha Vitrayt népszerűsége és szakszerűsége azért védte egy efféle támadás ellen is.

Mindenesetre „Rényi elvtárs” kolumnás írásban sorolta Vitray bűneit.

– Én sosem állítottam, hogy azok a dolgok, találmányok, mód-szerek, amelyeket bemutatok, egészen biztosan jók és hatásosak. De abban akkor is biztos voltam, hogy nyilvánosan kell vitatkozni róluk.

Az elhallgatás, ami akkoriban nagy divat volt, a legrosszabb. Ez az igazán kártékony – magyarázza ma a történeteket Vitray.

Úgy tűnik, Rényi Péter, harmincéves főszerkesztő-helyettesi gyakorlattal a háta mögött, jobban szerette, ha bizonyos dolgokról még csak nem is beszélnek. Vagy ha valaki mégis, akkor utána kap rendesen.

Vitray azonban nem hagyta magát. Az *Élet és Irodalomban* készült válaszolni. Ám egy ottani szerkesztő, „egy gyáva alak” alaposan meghúzta a válaszcikket.

De a történet itt még messze nem ér véget.

Az ÉS-béli írás megjelenése után Vitrayt felhívta a *Népszabadság* éppen aktuális főszerkesztője, a későbbi nagy hatalmú MSZMP-titkár, Berecz János.

– Soha előtte nem beszéltem még Berecczel, nem is értettem először, miért keres. Azt kérdezte, miért nem a *Népszabadságban* jelentettem meg a válaszomat. Csak azt tudtam neki felelni, hogy egyrészt a kitűnő egészségügyi újságíró, Kertész Péter írt ezekről a dolgokról, és az ő cikkét sem közölték. Másrészt meg Rényi le-dorongolása után mennyi esélyem lett volna?

Mindenesetre ma a szemlencse-beültetés módszerével szürke hályogosok tíz- és tízezreinek mentik meg a látását.

És később a *Népszabadság* is megenyhült, például a lap egy 1982. októberi számában arról írt, hogy egy bányász egy üzemi baleset következtében elveszítette a látását az egyik szemére. Ám kollégái értesültek Vitray műsorából arról, hogy esetleg van megoldás. Elhatározták, kommunista műszakot, afféle önkéntes munkát vállalnak, amelynek keresményéből kifizethetik kollégájuk műtétjét. Végül jön a happy end. A műtét jól sikerült, s a sérült ember újra látott.

A sofőr, aki majdnem Vitray lett

A jó sportkommentátor a tévében is olyan, mint a rádióban Szepesi György – ez volt a magyar televíziózás kezdetén az uralkodó nézet az intézményt vezetőik körében. Vagyis folyamatosan beszél, azt is elmondja, amit tulajdonképpen mindenki lát. És különben is, a riporterek mind Szepesit próbálták ez idő tájt utánozni.

Az ötvenes évek legeslegvégén járunk.

Kulcsár Ferenc, a Magyar Rádió és Televízió akkori igazgatója, egyben a legnagyobb szepesista, azt az utasítást adta, hogy keressenek a televíziós sportközvetítésekre alkalmas embereket, ehhez próbáljanak ki minden szóba jöhető jelöltet. Ide értve az ő saját sofőrjét is, aki minden reggel, miközben főnökét szállítja a munkahelyére, elmondja, hogy az előző napi közvetítésben neki éppen mi nem tetszett, és hogyan kellett volna azt inkább csinálni.

Akkoriban minden valamirevaló focimeccset közvetített a tévé. Ha kettős meccs volt a Népstadionban, akkor mind a kettőt.

A vezetőség kijelölt egy napot, amikor a szóba kerülő pályázók előben kipróbálhatják magukat.

Kettős meccs volt aznap is, felosztották a versenyző riporterek között a félidőket.

Az első félidőt Vitár Róbert kapta, a másodikat talán a sofőr, a következő meccs első félideje pedig Vitray Tamásnak jutott.

Amikor Kulcsár Ferenc igazgató gépkocsivezetője került sorra, elfoglalta a kommentátori helyet, egy nagy köteg papirost húzott elő a zsebéből, és teljesen függetlenül attól, hogy a pályán mi történik, a szépen előre megírt szöveget olvasta fel.

A tévéből hamarosan felhívták a közvetítés helyszíni vezetőjét, hogy azonnal váltsa le ezt az embert. Nem jött be.

Másnap elkezdtek özönlenni a levelek a tévébe, hogy tulajdonképpen miért tették taccsra ezt a remek szpíkert a 11. percben.

Az is hamarosan kiderült, ki a levelek szerzője. Hát persze, hogy a bukott kommentátor, aki szállíthatta tovább a tévé vezetőjét még évekig.

„Horn Gyula elküldött a kurva anyámba”

Ezt a történetet Sváby András elevenítette fel:

„Horn Gyula elküldött egyszer a kurva anyámba. Így, szó szerint. 1992-ben történt mindez (akkor az MDF kormányzott, Horn a Parlament külügyi bizottságának az elnöke volt), én gyakornokasszisztens a *Reggeli krónikában* a Kossuthon. Pintér Dezső volt a szerkesztő-műsorvezető, reggel 4.15-kor kezembe nyomott egy MTI-hírt, amelyben Csóti György (azt hiszem, MDF-es alelnök volt ugyanabban a bizottságban) mondott valamit Hornra. Dezső azt kérte, azonnal hívjam fel Hornt, és telefoninterjúban reagáltassam a hírre. Még egyszer megismétlem, reggeli negyed ötre járt az idő. Felhívtam az otthoni telefonján (mobil, ugye, nem létezett még gyakorlatilag), ő vette fel, bemutatkoztam, mondtam a nevem, és hogy milyen ügyben zavarom, mire ő ezt üvöltötte a telefonba, emlékszem minden szavára: »Menjen maga a kurva anyjába, mit képzelsz, itt gyerekek alszanak«, és lecsapta a telefont.

Dezsőnek jelentettem, hogy Horn elküldött a kurva anyámba, jól kiröhögött mindenki, én nagyon kínosan éreztem magam. Ám egyszer csak megcsörrent a szerkesztőségi telefon. A gépirónő Ungi vagy Andrási Ica vette fel, letakarta a beszélőt, és súgta, hogy Horn Gyula engem keres. Visszahívott. Ennyit mondott: »Bocsánatot szeretnék kérni magától az iménti hangnemért, szívesen reagálok a hírre!« Az interjú legalább ötször ment le aznap reggel a *Reggeli krónikában*, az egész órás hírekben hosszabb, a feles hírekben rövidebb verzióban. De nekem a lényeg, hogy bocsánatot kért, ami nagyon jólesett.”

Vágó István elcsábíttatásai

Vágó Istvánt a tv2 elcsábította az RTL Klubtól. De előtte az RTL elcsábította a tv2-től. Sőt, először a tv2 az MTV-től.

Lássuk szép sorban, hogyan került egyik csatornától a másikhoz Magyarország legnépszerűbb kvízműsorvezetője.

A daliás időkben egy tévés hol máshol dolgozhatott volna, mint a Magyar Televíziónál. Hiszen ez még a „cipőt a cipőboltból” korszaka.

Aztán a változás gyenge fuvallata mégiscsak megérintette a magyar televíziózást, és akadtak nem kevesen, akik rájöttek, pénzt lehet a televíziózással keresni, és nem is keveset. Stúdiók, beszállítók alakultak, és akadtak hozzájuk ügyes üzletemberek, akik műsorkészítő kollégákat nagyszerűen ki tudták árusítani.

Így aztán Peták István tévéelnöksége alatt már semmi meglepő nem volt abban, ha a munkatársakat új cégekhez rakták át, miközben a nézők mégiscsak a megszokott – és akkor még gyakorlatilag egyetlen – tévéjükben találkozhattak velük.

Így fordulhatott elő, hogy Vágó István már az MTM nevű cégnek dolgozott, ahol például a *Szerencsekerék* című műsor szerkesztését bízták rá. Olyan komoly és felelősségteljes szentenciákat kellett előbányásznia, mint hogy „Aki másnak vermet ás, maga esik bele.” Azt mondták erről cinikusabb munkatársai, hogy legalább egy olyan ember végzi ezt a munkát, aki tudja, hová kell tenni e mondatban a vesszőt. Hiába, akkor még figyeltek a minőségre. És miután Vágó minden erejét nem kötötte le a mondat – akár vesszővel való – prezentálása, megkapta még a *Mindent vagy semmit* című produkciót, amelyben műsort is vezetett.

Aztán egy szép napon hívatta Vágót az elnök. Akkoriban a tévé vezetőjének irodáját nem a jól ismert Szabadság téri tévészékházban rendezték be, hanem egy azzal szemben lévő, egészen tisztességes irodaházban.

Peták István elnök ott állt az ablaknál, és ábrándosan nézett kifelé. Vágó odament hozzá. A tévéelnök a műsorvezető vállára tette a kezét, és meghatott hangon jegyezte meg, miközben körbejáratta a tekintetét:

– Nézd, István, micsoda kilátás van innen. A tévé sziluettje, a tér fái, háttérben az amerikai követség. Izgalmas. Pazar. Innen szemmel tarthatom a teret, a tévét. Fantasztikus dolog ez.

Vágó erre a maga, kicsit tanáros modorában ennyit jegyzett meg:

– Elnök úr, te nem azért hívtál ide engem, hogy a kilátásról mesélj. Miért nem mondd meg, hogy menjek innen a francba?

Mire az elnök talán kicsit megkönnyebbülve annyival zárta le a beszélgetés érdemi részét:

– István, menj innen a francba!

Így aztán Vágó, immár egészen valódi és belső MTM-esként dolgozott tovább az MTV műsorain.

Aztán 1997-ben létrejött a tv2, amelynek tulajdonosa az MTM volt. Így lett Vágóból alapító ősatyja az újonnan indult csatornánál.

Ekkoriban nagyon jól futott a tv2 szekere, Vágó is sztár volt. Minden a legnagyobb rendben ment egészen Vágó ötvenedik születésnapjáig.

Ekkor 1999-ben járunk már, a csatorna vezérigazgatója, Tolvaly Ferenc rendezett egy hatalmas ünnepséget. A tv2 egy emberként ünnepelte Vágót. A vezérigazgató átölelte, és úgy búgta, hogy éljenek a mi szupersztárjaink, tiétek a jövő, rátok épül a tévé.

Majd gyakorlatilag másnap kirúgta az ünnepeltet.

Még elhangzott egy nehezen értékelhető megjegyzés, hogy ugyan „eljárt felette” az idő, de talán akad még neki valami egyszer.

Vágó éppen nekikezdett volna szomorkodni, és azt számolgatni, miként húzza ki a nyugdíjig hátralévő tíz évet, amikor megcsörrent a telefonja.

Krecz Tibor, az RTL Klub egyik akkori vezetője hívta. Azt ugyan nem tudta még, hogy Vágót menesztették, de az feltűnt neki, hogy méltatlanul keveset szerepel. Ezért gondolta, hogy megszerzi saját csatornájának.

S miután még nem terjedt el, hogy Vágó már nem tv2-s, elég jó feltevéleket tudott kialakítani magának új munkahelyén. Így például egy olyan szobát – az egyetleneket –, melyben szabad volt dohányozni.

S az RTL Klubnál elindult a *Legyen ön is milliomos* szuperszériája. Miután 2000. február 29-én (!) került a képernyőre az első adás, mondhatjuk úgy is, nem sokkal a második születésnapja után ért véget a sikersorozat. Nyolc és fél éven át az egyik legnézettebb magyar tévéműsor volt.

Ezzel együtt a kvízmaster – ahogy a bulvárlapok emlegették – érezte, kezdi kifutni magát a produkció, kellene valami újon gondolkodni. De Kolosi Péter programigazgató erről újra és újra lebeszélte.

Aztán egyszer csak mégis vége lett. Akadtak próbálkozások új vetélkedő felépítésére. A *Pókerarchan* Sebestyén Balázst tették mellé.

– Azt mondtam Kolosinak – idézi fel Vágó –, figyelj ide, Péter, ha az a szándékotok ezzel, hogy hoztok a helyemre valakit, akkor én azzal egyetértek és támogatom. Nekem előbb-utóbb végem, profi és szakszerű döntésnek tartom, hogy Balázst mellettem építsétek fel a vetélkedők műfajában.

Nem mondták, hogy ez megy már, igaz. De nem is nagyon cáfolták a dolgot. Így hát Vágó lassan megint műsor nélkül maradt. És, mint tudjuk, ilyenkor szokott előkerülni a konkurens tévé, hogy átcsábítsa magához. Igen, jelentkezett a tv2. De ez már egy másik tv2 volt, mint amit korábban otthagyt.

Várdy Zoltán mellett az RTL Klub két volt felsővezetője irányította a céget, Árpá Attila és Gyöngyössy Bence. Ők gyakorlatilag elrángatták új munkahelyükre Vágót, aki beadta a derekát, pedig

a felesége próbálta lebeszélni – ő, azok az asszonyi megérzések –, s mint később elismerte, nem elég körültekintően választottak egy új vetélkedőt, a *Párbajt*.

A műsorvezető ugyan többször kifejtette, szerinte mi a baj a produkcióval, de a főnökség ragaszkodott hozzá, hát megcsinálta.

Nem jött be. A közönség nem szerette meg. Sőt, az addig Vágót lelkesítő dicsőítő lapokban is egyre több kárörvendő cikk jelent meg, hogy hahaha-hihihi, a nagy Vágó, tessék, megbukott. (Amire persze felelhetne volna azt, hogy ha egy film nagyot bukik, az azért nem biztos, hogy a benne szereplő hibája, bár kétségtelen, nem kötelező elvállalni minden szerepet.) Szóval, a sajtó nekiment az addig mindig elismert műsorvezetőnek. Mindez nagyjából akkor történt, amikor Vágó „coming out”-olt, azaz egyre többször fogalmazta meg nyilvánosan véleményét a politikáról. És ez meglehetősen sokaknak nem tetszett.

Ráadásul, talán részben a *Párbaj* elmaradt sikere miatt is, kirúgták Várdyt, Gyöngyössyt és Árpát.

A tv2 élére egy fideszes kopogtatócédulákat gyűjtő ember került. Még ha felmutathat is szakmai előéletet Simon Zsolt, mégiscsak úgy tartották a kollégák, hogy ő elsősorban Fidesz-aktivista.

De mi maradjunk biztonságosabb vizeken a Vágó-sztorival. A *Párbaj* bukása után új vetélkedő indult *A 40 milliós játszma* címmel – szép összecsengésben a *Legyen ön is milliomos* 40 milliós fődjával.

Az új játék előkészítése során Vágó ismét többször előhozta fenntartásait, ráadásul azt is hozzátette, azért olyan sikerre, mint amilyen a „milliomosé” volt, ne nagyon számítsen senki, mert az efféle kétszer egymás után felettébb ritka.

Egy szép napon, amely, tegyük hozzá bölcsen, ugyanúgy kezdődött, mint az összes többi, tehát még csak sejteni sem lehetett a kedves olvasó által azért már kitalált folytatást, délelőtt rendben lementek az adás próbái. Az elégedett műsorvezető éppen hazafelé autózott, amikor megcsörrent a telefonja. Ó, azok a mindig megcsörrenő kérészülékek... Az origós újságíró, Kalmár Csaba hívta.

– Szervusz – így az origós kolléga –, mit szólsz a tv2 közleményéhez?

– Ha megmondod, mi van benne, akkor én meg megmondom, mit szólok hozzá – kedélyeskedett Vágó, mit sem sejtve.

– Ki vagy rúgva.

– Viccelsz? Most jövök a próbáról, pár napon belül indul a műsor, nem hiszem...

– Ja, és most látom, ezt nemcsak nekünk küldték el, hanem valamennyi szerkesztőségnek.

– Hmm, akkor én is próbálok utánaérdeklődni, de azért te is ellenőrizd, ha tudod.

Vágó felhívta hát íziben a producerét. A producer kérdés nélkül csak ennyit mondott: „Mindjárt ott vagyok nálad.” Így tudta meg az „ország első kvízmestere”, hogy ez a nap mégsem olyan, mint a többi. Megint ki van rúgva.

Mint a régi viccben. – Ön özvegy Kohnné? – Nem vagyok özvegy. – Na, fogadjunk.

Hogy mindez összefügg-e azzal, hogy a tv2 egyik új szponzora a meglehetősen kormánypárti *Helyi Téma* lett, azt persze nem is sejthetjük.

A Dohány utcát nem adjuk

Nagy értekezletet szerveztek valamennyi tévésnek a MTESZ-székházban. Nagyon komoly elvtársak is részt vettek ezen a rémesen komoly megbeszélésen, mint Óvári elvtárs és a még nála is komolyabb Aczél elvtárs.

Nagy Richárd elvtárs igen komoly szakmai beszámolót adott elő a televízió fejlesztéséről, éppen ott tartott, hogy megszereztük az óbudai zsinagógát és stúdiót alakítottunk ki belőle, rövidesen hozzánk kerül még egy zsinagóga, amiben raktár lesz.

És ebben a pillanatban Bánki László, a zenés tévésínház szerkesztője félhangosan közbeszólt:

– De a Dohány utcát nem adjuk!

Vágó elsője

Az elsőre állítólag emlékszik az ember. Vágó Istvánnak Szegvári Kati volt az első, aki az idegennyelv-tanulásról készített egy igen jelentős anyagot a tévében, és ajánlottak neki valami Vágó nevű embert, aki vagy fél tucat nyelven tud.

Akkoriban még nem jellemezte felettébb nagy kapkodás a riport-készítést. Napokkal korábban megbeszélték az interjúalannyal, hogy miről lesz szó, aki szorgalmas nebulóként kidolgozta a választ, és napokon át memorizálta.

Idáig rendben is van a dolog. Csakhogy Szegvári nem teljesen azt kérdezte, amit alanya remélt, aki ugyan belekezdett a szépen felépített feleletbe, de csak a harmadik-negyedik mondatnál jött rá, hogy ez így nem lesz egészen jó, váltani kell. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy nem érkeztek később ezrével levelek a tévéhez, hogy hahó, itt érezhető volt valami döccenő.

Aztán teltek-múltak az évek, ahogy az más történetek esetében is elő szokott fordulni. És közeledett Vágó 60. születésnapja, amire családja és barátai egy jókora meglepetéspartit szerveztek. Ezen az egyik fő attrakció azt volt, hogy az archívum legeslegmélyéről előkotorták ezt a történelem előtti korból származó felvételt, és a közönség hálás derűlsége közepette levetítették.

Mindenki nevetett nagyokat, ahogy az illik, csak Vágó volt egy kicsit szomorú. „Jaj, az a buta döccenő ott a harmadik-negyedik mondat után.”

Friderikusz és az elváltoztatott hangú úrhajós

Kis lépés egy embernek, de hatalmas ugrás az emberiségnek – ugye, emlékeznek rá, Neil Armstrong mondta ezt, amikor 1969-ben, első emberként a Holdra lépett. Talán nem ilyen világtörténelmi jelentőségű, de a magyar televíziózásban mindenképpen a „nagyon fontos események” rovatban említhető meg, amikor első lépéseit Armstrong megtette egy magyar tévéstúdióban. Az úrhajós a népszerű *Friderikusz Show*-ban lépett fel, annyi más világsztár között.

No, és hogy került ide egy amerikai úrhajós? Friderikusz elmeséli Mihancsik Zsófia interjúkötetében (*Friderikusz eddig*), hogy a nagy sztárokat pénzzel lehetett rávenni az interjúadásra. A világ már csak ilyen. Harminc-, negyven- vagy akár százezer dollárt is kaszált egy-egy fellépésért egy keresett híresség. De azért akadtak kivételek is, akiknél nem csak a pénz számított. És szerencsére Armstrong is ezek közé tartozott, így egy gyermekkori legenda mégiscsak megmaradt nekem.

Szóval Friderikuszék – hogy stílszerűek maradjunk – égre-földre keresték Armstrongot. Nyomoztak a címe, a telefonszáma után, de semmire nem jutottak, míg végül a NASA-hoz fordultak, segítsenek. Egy amerikai űrkutatási hivatal pedig már csak olyan, hogy szívesen közreműködik magyar televíziós műsorok elkészítésében is, és továbbította a levelet.

Nem sokkal később, egy szép napon jelentkezett egy úr és azt mondta, hogy ő Armstrong barátja. A nevében beszél és érdeklődne a feltételekről. Hozzátette, úgy gondolja, hogy barátja 20 000 dollár fellépti díjjal már elégedett lenne. (Talán nem hallotta a megkönnyebült

sóhajt, Friderikusz ma úgy emlékszik, ennek akár a háromszorosát is boldogan megadta volna.) De, tette hozzá, Magyarországon található egy különösen érdekes vulkanikus hegység, az Északi-középhegység. És Armstrong fia geológusnak tanul az egyetemen, ha megszerveznek neki egy kutatást ott, akkor barátja lemond a fellépti díjról is.

Megszervezték neki.

Friderikusz egyébként Mihancsiknak annyit tett ehhez hozzá az interjúkötetben, majdnem biztos benne, hogy az a „barát” maga Armstrong volt, elváltotatott hangon.

Fridi és a lopott könyvek

Oriana Fallaci olasz író, újságíró sokaknak jelentette a szabad és bátor sajtó igazi képviselőjét. Nem csoda hát, hogy Friderikusz Sándor is szemet vetett rá és próbálta interjúalanyként megszerezni magának azt a riportert, aki emlékezetes beszélgetést publikált olyanokkal, mint Khomeini ajatollah vagy Kadhafi elnök. Friderikusz akkoriban éppen a rádióban készített egy sorozatot az igazi nagy riporterekkel.

A Magyar Rádió olasz szekciója egyik munkatársának a segítségével levelet írt a kiadójának, miként érheti utol az olasz újságírót. Nem sokkal később érkezett a válasz, hogy a rettegett riportert abban az esetben vállalja az interjút, ha a kérdéseket előre megkapja.

Nyilván Khomeini ajatollahhal ő is előre egyeztetette, hogy majd csadorban megy hozzá, amit a beszélgetés közben letép magáról és demonstratív felgyújt, vagy Kadhafival is megbeszéli, hogy majd felteszi neki a kérdést: nem lehet, hogy ön rejtett homoszexuális?

De az ember mit meg nem tesz azért, hogy egy ifjúkori példaképével találkozhasson. Egy olasz szakértő segítségével Friderikusz összeírta a témákat, amelyeket fontosnak vélt. Aztán, ahogy az előzetes megállapodás szólt, a kérdéseket egy megadott időpontban elkezdték diktálni telefonon a híres újságíró üzenetrögzítőjére.

Akkoriban rázta meg a világot egy olaszországi összeesküvés, az úgynevezett P2-es páholy ügye. Ez a titkos szervezet afféle állam volt az államban, s több terrortámadás mögött is őket sejtették. Így aztán elég logikusnak tűnt, hogy ezzel kapcsolatban is elhangzott egy kérdés, annál is inkább, mert Fallaci olasz kiadója valamilyen módon érintett volt a botrányban. Szóval, ennél tartottak, amikor

az interjúalany maga felkapta a kagylót és elküldte a fenébe magyar kollégáját.

Rendben, egyikünk sem tökéletes. A történet úgy folytatódik – mint Mihancsik Zsófia interjúkötetéből megtudhatjuk –, hogy az ezekben az években még a Magyar Rádiónál dolgozó Friderikusz fel szólították a pártközpontból, szolgáltatassa be a Fallaci-interjú felvételét.

A kérést már csak azért sem lehetett teljesíteni, mert nem volt felvétel, hiszen az interjú sosem készült el, mert a híres interjúalany már a harmadik, előre elkészített kérdésnél dührohamot kapott.

De honnan tud egyáltalán erről az MSZMP embere? (Na jó, ők mindent tudtak, de akkor is.)

Kiderült, a diktátorok rettegett riportere nem vacakolt, a neki nem tetsző téma hallatán azonnal feljelentő levelet írt Kádár Jánosnak.

Aztán szaladtak az évek, és Friderikusz újra elhatározta, hogy megpróbálkozik Fallacival. Akkoriban már a televízióban ment a *Másképpen beszélgetek* című sorozata. Ebbe úgy próbált interjúalanyokat fogni, hogy elment Amerikába, ott is az egyik legelőkelőbb Bel Air-i szállodába, mert ugye hol tenyésznek nagy számban a hírességek, ha nem ott?

Innen, a szállodából hívták fel ismét kolléganőjével Fallacit. (Megjegyzem, felhívni éppen felhívhatták volna ugyanúgy a pesti Szabadság térről is, és az egy kicsit olcsóbb lett volna, de ez mellékszál, és ráadásul, én sosem foglalkoztam sztárokkal.) Úgy tűnt, Fallaci ezúttal nem zárkózik el teljesen a beszélgetéstől. Persze akadtak feltételei. Például megkérdezte, hogy Friderikusz olvasta-e minden könyvét.

Kollégájával ijedtében azt felelte, nem. De miután érezték, ez így nem lesz teljesen nyerő, mentegetődzésként hozzátették, nincs is az összes lefordítva magyarra.

Fallacinak ilyen egyszerűen nem lehetett túljárni az eszén. Rövidesen egy irdatlan nagyméretű csomag érkezett. Benne Fallaci könyvei, olaszul, arabul, angolul. Alig volt hova tenni a méregdrága szállodában. Kidobni meg nem merték, mert Fallaci kérte, hogy ha

kiolvasta, legyen szíves visszaküldeni. (Nyilván remélte, más is készít vele majd interjút, aki szintén nem olvasta az összes művét, szükség lesz még arra.)

Végül is, amikor hazaindultak, megbízták a portást, juttassa vissza az irdatlan nagy pakkot.

Pár hét múlva Fallaci jelentkezett őrjöngve, hogy hol vannak a könyvei. Merthogy nem kapta vissza őket. Kádár elvtárs már nem volt, hogy nála jelentse fel a kitartó riportert, de azért ismét kinézett egy újabb nagy botrány. Végül hosszas telefonálgatás után kiderült, a szálloda raktárjában hever a könyvhalom. Tessék visszajuttatni a feladónak, adták ki az utasítást.

Az interjúból nem lett semmi.

Fallacinak a jó hír csak annyi, hogy nem az összes kötetet kapta vissza. Valaki jó párat ellopott addigra már a szállodában. Még kapós volt.

Űrhajós az aktatáskából

Az alábbi történet nyilván szintisza igazság, hiszen maga az egyik főszereplő, Friderikusz Sándor mesélte el Mihancsik Zsófiának.

A kilencvenes évek második felében készült Friderikusz *Gyerekszáj* című produkciója, amibe szokás szerint apait-anyait beleadott a névadó. Fridi azt a közel sem bonyolult dolgot találta ki, hogy a show-ban részt vevő gyerekek egyenesen a Szojuz űrhajó legénységétől kérdezhetnek, amikor azok éppen átsuhannak Magyarország felett.

De valahogyan mégiscsak kapcsolatba kellett lépni az asztronautákkal. Először próbálták az orosz űrközponton, Bajkonuron keresztül megszervezni a dolgot, de az oroszok nemes egyszerűséggel 200 000 dollárt kértek volna ezért. Ez már Fridinek is sok volt, a NASA-nál sikerült lealkudni az árat 40 000 dollárra. Az mégiscsak barátiabb.

Megkötötték a szerződést, és csak ezután derült ki, hogy a kép és a hang jelentős csúszással érkezik a stúdióba. Vagyis az űrhajós szájmozgása egyáltalán nem tükrözi, amit éppen hallani lehet. Ugyan akadt javaslat arra, hogy majd az utómunkák során összepasszintják a hangot a képpel, de Friderikusz a maga maximalizmusával úgy vélte, hogy a felvétel közben mindez zavarná a gyerekeket. (Mondjuk, felteszem, az űrhajósok angolul, esetleg oroszul beszéltek, a magyar gyerekek meg nyilván tolmácson keresztül hallgatták, amit mondanak, és ez esetben talán korántsem olyan zavaró, ha elcsúszik a kép és a hang. De tudjuk, a maximalizmus, az maximalizmus.)

Mindezzel a problémával együtt a tévében már napokkal korábban ment az előzetes hírverés, a magyar gyerekek élőben kérdezhetnek az űrhajósoktól.

Bizonyára a hirdetés hatására, egyszer csak jelentkezett egy ember azzal, hogy ő tudna segíteni a jó minőségű kapcsolat megteremtésében. Persze próbálták elhajtani Friderikuszék, mert, ugye, ha Bajkonurtól és az egész NASA-tól hatalmas összegért csak ennyi telik, akkor egy amatőrtől mit lehet várni.

De más is szívós, nemcsak Friderikusz. Másnap mégiscsak megjelent a kicsit zavaros külsejű egyén, egy ütött-kopott aktatáskával. Fridi csodás, Astoriánál lévő teraszán kinyitotta a táskát, kihúzott belőle egy antennát, és rövidesen gyors konverzióba kezdett az éppen Európa felett elhúzó űrhajósokkal.

Mint kiderült, a dolog teljesen szabálytalan és sutyiban kell csinálni, de működik. Miután a hang és kép nem megy keresztül a NASA központján, nem is csúszik szét és nem is lepleződik le az illegális akció. Ennyit a magyar leleményről.

A kozmonauták hangja szinkronba került a szájmozgással.

Én pedig csak azt az egyet sajnálom, hogy ezzel a távközlési zsenivel nem készült eddig egy alapos interjú, hogy mégis hogyan, miért kezdett el csak úgy repkedő űrhajósokkal csevegni.

De egyszer talán valamelyik jövőbeli Friderikusz-produkcióból még erre is választ kaphatunk.

Kösz, Kati!

A szerkesztőségi munka egyik legjobb része, amikor üldögélsz a kollégáiddal valami árnyas helyen, fröccsöt iszol, és történeteket meséltek egymásnak a régmúlt időkből. Amikor még voltak igazi szerkesztőségi műhelyek, amikor a főnökök tökhülyék voltak, és mi mindig túljártunk az eszükön.

Régóta gondolkodtam azon, hogy össze kellene szedni annyit, amennyit csak lehet ezekből az anekdotákból, és közzétenni, egyrészt azért, hátha a szélesebb közönség is tudna nevetni rajtu(n)k. Másrészt, mert ezekben a kis történetekben – ahogy jobb zurnaliszta körökben mondják –, mint cseppben a tenger, benne a valóság.

(Megjegyzem, ezekben a körökben szeretik azt leírni a focibíróról, hogy sípmester, az Alkotmánybíróságról, hogy taláros testület. És megvesznek egy olyan hírért, amely szerint: Virágzik a kankalin a Mecsek déli lejtőjén. És akkor még nem is beszéltünk arról a decemberi címről, hogy: Tél tábornok újra támad.)

Természetesen jönnek az új nemzedékek és az új történetek. De hadd maradjon valami a régebbiekből is.

Aztán persze semmi sem történt. Jelentős részben ezért az én lustaságom a felelős.

Aztán egy szép napon egy kedélyes, nyilvános beszélgetésbe keveredtünk Szegvári Katival, aki több pompás – és e kötetben is szereplő – történetet adott elő, a közönség legnagyobb örömére.

És akkor rájöttem, megvan az én emberem. Másnap felhívtam, előadtam a tervet. Ő komolyan vett, kiadót szerzett és úgy tett, mint aki elhiszi rólam, hogy meg fogom csinálni.

Ettől persze a lustaságom egy cseppet sem enyhült, így Katinak nemcsak történeteket kellett szállítania, interjúalanyokat kellett szereznie, időpontokat egyeztetnie, sztorikat felidéznie, hanem engem is folyamatosan nógatni.

Én már a második történet megírása után tudtam, sokkal jobb ezt a fröccsök közt elmesélni, mint a gályapad mellett megírni. De Katinak – akivel az interjúk közben, amelyeket közösen csináltunk, nemcsak remekül szórakoztam, hanem igen sokat is tanultam tőle – mégsem mondhattam azt, hogy hagyjuk a fenébe. Bocs. Majd meséljük tovább.

Úgyhogy, ha lassan és nehezen is, de összeraktam.

Kösz, Kati!

D. J.

Külön köszönet

Arató András
 Benda László
 Dési András György
 Erdi Sándor
 Farkas Zoltán
 Fehérvári Mónika
 Gergely Anikó
 Kárpáti Miklós
 Kepes András
 Menthy Mariann
 Pikó András
 Rangos Katalin
 Sándor Erzsí
 Sándor Kata
 Sváby András
 Szénási Sándor
 Szinetár Miklós
 Tóth Kata
 Vágó István
 Vitray Tamás
 Wisinger István

Névmutató

A, Á

Aczél Endre 84, 195
 Aczél György 41, 42, 140, 167,
 240, 263
 Adzsubej, Alekszej 233
 Ajtai Miklós 238, 239
 Albert Györgyi 86, 87
 Alfonzó 40
 Allen, Woody 172, 173, 174
 Andrasew Iván 58, 59
 András Ica 257
 Anka, Paul 122
 Antal Imre 11
 Antall József 221, 222, 224, 225,
 226
 Arató András 193, 195, 196, 274
 Armstrong, Neil 265, 266
 Árpai Attila 260, 261
 Asztalos János 26
 Aubel Ernő 92
 Avar István 19

B

Bakos elvtárs, lásd Bakos László
 Bakos László 191, 192, 234

Balatoni Elemér 21
 Bálint Ágnes 246
 Bálint András 104
 Balog János 229
 Bánki László 159, 263
 Bánó András 48, 49, 243
 Bányász Rezső 14
 Barcha, Mercedes Raquel 171
 Baróti András 8
 Baróti Géza 129
 Bartha Lajos, H., lásd H. Bartha
 Lajos
 Békés Tamás 168
 Belénassy Csaba 117
 Belovai István 20, 21
 Benda László 274
 Bender, Osztap 71
 Bercsi János 79
 Berecz János 26, 76, 140, 254
 Berkes Erzsí 7
 Biszku Béla 140
 Bodansky György 95
 Bodó Béla 228, 229
 Bodrogi Gyula 19
 Boros Dezső 57

Boros István 8, 12, 43, 44, 45, 47,
66, 76, 135, 136
Borókai Gábor 57
Bossányi Katalin 69
Böbe majom 10
Bródy János 218

C

Carlos, a Sakál 234
Castro, Fidel 150, 151, 182, 183
Castro, Raul 182
Ceaușescu, Nicolae 46, 146
Chopin, Frédéric François 223
Chrudinák Alajos 179, 184
Cicciolina 140
Couve de Murville, Maurice 236
Czigány György 159

Cs

Csanádi Lajos 124
Csaszi, lásd Császár-Nagy László
Csákvári Margit 39
Császár-Nagy László 7, 8
Csóti György 257
Csurka István 47, 67, 73, 74, 225

D

Dalai láma 174, 175, 176, 177
Dalton, Roque 183
Dayka Margit 168
Deák Krisztina 104
Demjén Ferenc 123

Dénes D. István 45
Dési András György 274
Dessewffy Tibor 57
Dobi István 132
Duray Miklós 43

E, É

Elekes Éva 36, 37
Éles István 81, 82
Ember Mária 9, 105
Emőd Pál 141, 142
Eötvös Pál 160
Érdi Sándor 41, 166, 274
Ernyey Béla 219
Erős Anna 123
Erzsébet, II. (brit királynő) 138

F

Fallaci, Oriana 267, 268, 269
Faludy György 28, 29, 30
Farkas Bertalan 241
Farkas Zoltán 76, 84, 85, 205,
211, 274
Farkasházy Tivadar 22
Fehérvári Mónika 274
Féja Géza 30
Feledy Péter 222
Fényi Tibor 108, 109, 110, 111,
113
Fenyő János 91, 92, 93, 94, 95,
96, 97, 98, 100, 101, 102, 103,
162, 163

Fenyvesi Csaba 251
Feuer András 22, 201
Finta József 208
Fischer Annie 78
Fodor Gábor 205
Fodor István 133
Friderikusz Sándor 265, 266, 267,
268, 270, 271

G

Gácsi Sándor 211, 212
Gál Zoltán 48, 49
Gárdai László 162
Gárdonyi (Apuci) Jenő 128, 129,
130
Gazsó L. Ferenc 153, 155
Gergelics Zsóka 162
Gergely Anikó 274
Goldberg, Whoopi 36, 37, 38
Gombos László 13
Göcsey Zsuzsa 116, 118, 119, 120,
121, 122, 123
Göncz Árpád 48, 49
Grandpierre Attila 124, 125
Grósz Károly 23, 141

Gy

Gyapay Dénes 219, 220
Gyárfás Tamás 73
Gyenes András 57
Gyertyán Ervin 228
Gyévai Zoltán 226
Gyöngyössy Bence 260, 261

Györffy Miklós 167
Gyulai István 243, 245
Gyurcsány Ferenc 134, 209
Gyuricza Péter 218

H

Hajnóczy Péter 80
Hankiss Elemér 138, 139
Haraszti Miklós 108, 109,

111

Haraszty Édeske 167
Hardy Mihály 138
Havas Henrik 204
Hegyi Gyula 85
Heltai András 70
Hermann Imre 251
Hernádi Gyula 167
Hollós Olivér 253
Honecker, Erich 144
Horn Gyula 48, 49, 257
Horthy Miklós 89, 90
Horvát János 40, 179
Horváth Aladár 214
Horváth István 60, 205, 206
Horváth István, ifj. 34, 35
Hruscsov, Nyikita Szergejevics

233

H. Bartha Lajos 52, 54

I

Illés Éva 40
Illés Sándor 16, 17
Incze Sándor 89, 90

J

Jancsó Miklós 166, 167
 Jánossy Lajos 238
 Javorniczky István 8, 14, 76
 József Attila 28, 29, 30
 Juhász Ferenc 241

K

Kádár János 9, 40, 79, 80, 107,
 143, 144, 157, 219, 246, 248,
 268, 269
 Kádár Jánosné 11, 219
 Kadhafi, Moammer 267
 Kaján Tibor 153
 Kállai Ferenc 131
 Kálmán Olga 214
 Kálmán Zsuzsa 36, 37
 Kalmár Csaba 261
 Kapuvári Gábor 85
 Kárpáti Ferenc 146, 147
 Kárpáti Miklós 237, 238, 240,
 241, 274
 Kathy Attila 214
 Katona Tamás 138, 139
 Keleti György 149
 Kennedy, John Fitzgerald 232
 Kepes András 42, 167, 169, 170,
 171, 172, 173, 174, 175, 176,
 179, 274
 Kern András 172, 174
 Kertész György 81
 Kertész Péter 7, 8, 9, 10, 12, 106,
 107, 135, 254

Khomeini ajatollah 267
 Király Ferenc 150
 Király Zoltán 140, 141
 Kirov, Szergej Mironovics 164
 Kis János 110, 205
 Kishaynau, lásd Gazsó L. Ferenc
 Kiss János 185
 Knézy Jenő 243, 245
 Kocsis Zoltán 118
 Kodály Zoltán 83
 Kolosi Péter 260
 Kondor Katalin 193
 Koós Béla 157
 Kornidesz Mihály 238, 239
 Kornis Mihály 118, 119
 Korom Mihály 122
 Köhl, Michael 114
 Kőszeg Ferenc 110
 Kövér László 58, 59
 Krecz Tibor 260
 Kristóf Attila 8, 11
 Kulcsár Ferenc 255
 Kulcsár István 70
 Kulin Ferenc 79
 Kun páter 29

L

Lajos Tamás 175, 177
 Lakat T. Károly 31, 74
 Lakos László 81
 Lázár György 24
 Lékai László 219
 Lévai Anikó 205

Liptay Katalin 243
 Lovas Zoltán 204, 205
 Lőwy Árpád 28
 Lugosi Viktória 147
 Lukin Ágnes 86, 87

M

Mackó bácsi, lásd Illés Sándor
 Magyar Bálint 112
 Magyar Lajos 164
 Márk Iván 173
 Maróthy László 79
 Márquez, Gabriel García 169,
 170, 171
 Martin József 147
 Martos Tamás 49
 Márványi Ágnes 131
 Maxwell, Robert 68, 69
 Medve László 251
 Meiszter Dávid 70
 Mendel, Jozsif 183
 Menthly Mariann 274
 Mercury, Freddie 83, 85
 Mester Ákos 84
 Mező Imre 26, 27
 Mihancsik Zsófia 265, 266, 268,
 270
 Mihályfi Ernő 17
 Miklós Imre 219
 Módos Péter 19
 Molnár Margit 197, 198
 Móricz Zsigmond 30
 Murányi Gábor 79, 126

Murville, Maurice Couve de, lásd
 Couve de Murville, Maurice

N

Nádas Péter 42
 Nagy Gyula 124
 Nagy Imre 105, 141
 Nagy István 126, 127
 Nagy Richárd 40, 251, 263
 Németh Ferenc 141
 Németh Lehel 122
 Németh Miklós 68, 205
 Németh Péter 223
 N. Kósa Judit 160

O, Ó

Oltványi Ottó 242
 Orbán László 158
 Orbán Viktor 205, 209, 230, 231
 Ortutay Lovas Gyula 183, 184
 Óvári Miklós 263

P

Pachmann Péter 163
 Pálffy G. István 139
 Pallagi Ferenc 205
 Pápai Gábor 153
 Para-Kovács Imre 153
 Párvi Tivadar 163
 Péchy Blanka 164, 165
 Pehl Dia 104
 Peták István 258, 259
 Pethő Tibor 18

Petőfi Sándor 50
Pikó András 194, 214, 274
Pintér Dezső 257
Pluhár István 161
Polgár Dénes 169, 191, 232, 234,
235
Pozsgay Imre 47, 140, 141, 166,
167, 205
Princz Gábor 98

R

Rabóczki Ede 21
Radnóti Miklós 30
Ragályi Elemér 38
Rajk László 110, 113, 115
Rákosi Mátyás 157
Ramírez, Ariel 122
Rangos Katalin 124, 163, 206,
207, 209, 274
Rényi Péter 252, 253, 254
Resnais, Alain 156
Róth Miksa 48
Rózsa György 243, 244
Rózsa T. Endre 167

S

Salinger, Pierre 232
Sándor Erzsébet 188, 189, 274
Sándor Kata 155, 213, 274
Sárdi Anna 205
Schmitt Pál 196
Sebestyén Balázs 260
Siklósi Norbert 71

Simicska Lajos 93
Simó Sándor 167
Simon Zsolt 261
Soltész István 45, 50, 51, 76,
135
Such György 209
Suchman Tamás 214
Sváby András 257, 274

Sz

Szabad György 105, 106, 107
Szabó Dezső 30
Szántó Judit 29, 30
Szász István 8, 18, 19, 28
Szász József 69
Szegevári Katalin 42, 197, 203,
243, 249, 250, 251, 264, 272
Székely Ferenc 104
Széles Lajos 250, 251
Szénási Sándor 163, 199, 201,
208, 274
Szendrei Lőrinc 14, 23, 24, 25,
75
Szente László 199, 200
Szepesi György 161, 255
Szilágyi János 24, 195
Szinetár Miklós 156, 157, 158,
159, 166, 274
Szirmai István 157
Szőnyi Tamás 125
Sztálin, Joszif Visszarionovics
228, 229
Szűrös Mátyás 133

T

Tábori András 68, 69
Takács József, lásd Takács II.
Takács II. 162
Tamás Gábor 81, 82
Tamáska Mária, lásd Kádár Já-
nosné
Thürmer Gyula 31, 32
Tolvaly Ferenc 259
Tordas Katalin 36, 37
Torgyán József 58, 60, 81, 82
Tóth Aladár 78
Tóth Kata 274
Tőke Péter 141, 142
Tölgyessy Péter 209, 210
Tömpe István 157, 158
Tufo, Peter 36

V

Vágó István 258, 259, 260, 261,
262, 264, 274
Valló Péter 166
Várdy Zoltán 260, 261
Varga László 200
Vass Zoltán 252, 253
Várszegi Károly 179

Végvári József 204, 205
Vértessy Péter 18
Villalobos, Joaquín 183
Villon, François 28
Vince Mátyás 61
Vitár Róbert 255
Vitray Tamás 195, 243, 244, 245,
250, 251, 252, 253, 254, 255,
274

W

Wisinger István 179, 180, 182,
183, 184, 185, 186, 274

Y

York, Michael 36, 37

Z

Zay László 9, 72, 143, 144,
187
Zentai Péter 36, 37, 38
Zombori Ildikó 80
Zukor, Adolf 90

Zs

Zsalakó István 20, 21

Tartalom

Azé a múlt, aki megműveli	7
Az MTI kék ege Asszuánban	13
A kormányzóvivő répai	14
A döngő léptű paraszt	16
Pista az űrben	18
A kém és a százados	20
Mi mennyi?	22
Grósz és a kolbász	23
Elázva a temetőben	26
Faludy József Attilája	28
Thürmer elvtárs (majdnem) lehányva	31
Csilla elkapja a lövöldözőt	33
Fantom a hadseregben	34
Whoopi Goldberg fagyija	36
Őszintén a szájpénésről	39
A vörös szőnyeg titka	40
Aczél György szundít	41
Műsormentő leánykönyvek	42
A titkosrendőr esete a Sárga Cápával	43
Hulla a határon	45
Kakálás a Parlamentben	48
A 13 soros szonett	50
Lehet egy cicéróval több?	52
A KGB közbelép	54
Szopás a traumatológián	55

Borókai MSZMP-tagsága	57
Beszéljen Torgyán a seggéből	58
Őrnagy őrnagy és a gyerekrablók	61
Kié a bor?	64
A cenzor napja	66
A szerelmes gyűjtogató és a titkosszolgálatok	68
Kanállopásba keveredik a nagykövet	70
A gyilkos vörös zászló	71
Csurka patkánya	73
Falurombolás és stoppolás	75
Kisebb hibák	78
Torgyán doktor a telefonnál	81
Kitől tanulta meg Freddie Mercury, hogy <i>Tavaszi szél vizet áraszt</i> ?	83
Albert Györgyi nekimegy az élő adásnak	86
Horthy, a lapelőfizető	89
Néhány epizód Fenyő János életéből és haláláról	91
A pénz titka	92
Karácsony a Fenyő-birodalomban	93
Fenyő és a vécépapír	94
Fenyő és a vécékefe	96
A szivar	97
A postabankos papír	98
A fekete és a fehér Fenyő János	101
A szamizdattól a szabadság felé	104
Meglepetésvendég	104
Egy palack bor	105
Két öreg zsidó	106
Stencilgép a Lúdlábtól	107
A fürdőszobától az anyósig	109
A Beszélő nagy botlása	111
Mindennek van határa, de mi megkerüljük	113
Klubrádió – kivágva	116

Kocsis Zoltán és a kínai konyha	118
A Magyar Rádió kalózkodik	120
Ahol nem lehet sajtóból a Hold	122
Kordokumentum	124
Sípoló olvasószerkesztő tornacipőben	126
Apuci is tévedhet	128
A privatizációs szendvics esete a Parlament elnökével	131
Gyurcsány banánja	134
Alku Jeruzsálemben	135
A királynő szörnyű éve és az <i>Egyenleg</i>	138
Az év embere <i>Reform</i> -módra	140
Kádár és az NDK-film	143
A néphadsereg és a karácsonyi forradalom	146
Mégsem szakadt le a csillár	150
Faxbeton, te drága	152
Kishaynau és a karikaturista	153
Újabb rovátka Gazsó L. puskatusán	155
<i>Tavaly Marienbadban</i> – Szinetár-féle változat	156
ÁVH-sok a tévében	157
„Nemzetiségi politika”	158
Katolikus neveltetés	159
A németek és az <i>Internacionálé</i>	160
Bakik	161
Szovjetunió, unom, utálom	164
Pucér nők a <i>Stúdióban</i>	166
Kepes András találkozásai a szerencsével	169
Gabriel García Márquez	169
Eső után Woody Allen	172
A dalai láma órái	174
A mongol kacsá	178
Strandpapucs és nádaratás	179
Konspiráció a javából	182
Kis kitérő	185

Isten vagy isten?	187
Az utolsó menet	188
Bakos elvtárs szent szava	191
Arató András rádiót vesz	193
Vitray jól jár	195
Schmitt és a ballibek	196
Margitka, az nem is úgy volt	197
Mondd, ki nézi ezt?	199
Palesztin nagygyűlés, egy, kettő, három	201
Három perc = egy fegyelmi	203
Izzasztó kérdések	204
Egy profi bármikor tud sírni	208
Hasba rúgás	209
Miként nem játszunk össze a cenzorral	211
Pusztán a pusztán	213
Mindenkinek van neve	214
Cigánymentes övezet	215
A sorok között	218
Kádárné és a borotvált lányok	219
Sietős búcsú	221
Amikor a nyomtatott lap majdnem utoléri az internetet	226
Mélységes megrendeléssel	228
Orbánt is átírják	230
Miért nem adott Kennedy interjút az MTI-nek?	232
Sakál elpasszolja Polgárt	234
Elutazott, de mégsem	236
Nem téged temetnek	237
Még egy temetés	238
Aczél elvtárs ott volt	240
A koszorús költő és az MTI	241
A ravasz tudósító	242
Vitray, a sofőr	243
Hétfőn nincs kék villódzás	245

Mazsola és a cenzúra	246
Munkások lógnak a fákról	248
Az életmentő borbély	249
Rényi ledorongol	252
A sofőr, aki majdnem Vitray lett	255
„Horn Gyula elküldött a kurva anyámba”	257
Vágó István elcsábíttatásai	258
A Dohány utcát nem adjuk	263
Vágó elsője	264
Friderikusz és az elváltoztatott hangú úrhajós	265
Fridi és a lopott könyvek	267
Úrhajós az aktatáskából	270
Kösz, Kati!	272
Külön köszönet	274
Névmutató	275

25 48 1 0

Dési János könyve éppúgy felidézi a régi és szerencsére
tünk élő, alkotó nagyok emlékeit – Vitrayét, Frideri-
szét, Szegváriét, és a sor még hosszan folytatható len-
–, mint a valamikori, elsüllyedt „kicsikéit”, a sajtó
számosaiét, akikre már csak pár porosodó újságévfó-
am és néhány tréfás anekdota emlékezik.

ik ezek az írások? Szórakoztató, vidám történetek,
nyelől. Móka és kacagás – egy egyáltalán nem vidám
rból. Másfelől azonban kiadnak egy korrajzot a sajtó-
k arról a porladó korszakáról, amikor még nem léte-
tt internet, Facebook. A hírekért, a riportokért meg kel-
t küzdeni, el kellett utazni, közel kellett menni – nem
metett csak úgy összelopkodni az anyagot.

érdekes módon közben mégiscsak maradt idő fergete-
s ugratásokra (hogyan hitessük el a kollégával, hogy
ndjárt kilövik az ürbe), és az emlékezetes történe-
tből a szerkesztőségi mindennapok állandó tartozékává
ló elbeszélések lettek. S ezek így, most kerülnek
nagyközönség elé.

renek voltunk? Ilyenek is.

adásul elolvasni mindezt egyszerűbb, biztonságosabb
főképpen szórakoztatóbb, mint átélni. Bár – sokszor
is különös élmény volt...”

Vágó István

NORAN LIBRO
www.noranlibro.hu
do@noranlibro.hu
www.facebook.com/noranlibro

Médiatámogató:

Klubrádió

10 Ft

36155667343

Sajtó a házba

05

D55

DÉSI JÁNOS

DÉSI JÁNOS

Sajtó a házba

Régi és új anekdoták a média világából

Szegvári Katalin

közreműködésével